

aldous huxley

358

aldous huxley

punct
contrapunct

★

aldous huxley

„Romanul lui Huxley distruge idolii epocii cu o eficiență puternică, deși nu izbuteste să lase o fereastră deschisă spre viitor; de fapt în această virtute a sa, de a desface falsele personalități și miturile strălucitoare, îi constă vigoarea. Huxley nu a prezentat o frescă completă a existenței, întrucât din acest ansamblu lipsește inima care pulsează viața, ci s-a concentrat asupra acelor aspecte care puteau cădea sub tășul ironiei sale. Dar și în acest cadru limitat, el a sugerat că nu simpla posedare a cunoașterii provoacă dileme — adaptare sau refuz al vieții —, ci neputința civilizației contemporane engleze de a furniza un context înăuntrul căruia cunoașterea să poată să-și afle locul, iar elementele cele mai contradictorii să poată fi rezolvate într-o sinteză superioară.”

AL.DUȚU

ediția pentru literatura

Vol. I și II lei 10

Ilustrația copertei: D. Ionescu

aldous huxley

punct contrapunct

ROMAN

**TRADUCERE ȘI NOTE DE
CONST. POPESCU**

**PREFAȚĂ DE
AL. DUȚU**

1966

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Aldous Huxley
Point Counter Point

© **Chatto & Windus**
1963, London

PREFAȚĂ

„Lumea-ntreagă
E-o scenă și toți oamenii-s
actori.”

Shakespeare, *Cum vă place*, II, 7

„L-ai fi putut întâlni oriunde: în galeria lungă, cu și-
rurile de primitivi italieni, respectabili și destul de anoști,
sculpturi chineze, mobilă din vremuri imemorale; în sa-
lonul cu pereții acoperiți de tapiserii, în care fotoliile
largi, îmbrăcate în pânză indiană, alcătuiau adevărate
oaze de confort, printre piesele în stil vechi ce mortificau
carnea; în camera de studiu cu pereții de un galben-pal,
scaune venețiene și mese în stil rococo; în biblioteca bo-
gată în in folio-uri prodigioase, sau în sufrageria cu aroma
tipic englezească a vinului de Porto. În clipa în care te-ar
fi zărit, te-ar fi ținut pe un scaun, ca pe o victimă even-
tuală — o victimă a erudiției uluitoare și a spiritului său
critic, ce nu cunoștea odihna. Deveneai un auditoriu cu
un rol destul de simplu: erai urechea amabilă, menită
să asculte torrentul de generalizări ingenioase, revărsat
fără eforturi și senin, pe indiferent care temă...”¹

Amprenta pe care personalitatea puternică a lui Aldous
Huxley o lăsa asupra vizitatorilor săi se întipărește și
asupra cititorilor care parcurg oricare din cele peste 40 de
volume ale sale — romane, poezie, eseuri; o amprentă însă
tot atât de stranie pe cât de puternică. Punând cu acuitate
cele mai grave probleme, dezbătute în societatea anglo-

¹ John Atkins, *Aldous Huxley. A Literary Study*, Lon-
don, John Calder, 1957, p.1.

saxonă dintre cele două războaie mondiale, scriitorul a părăsit curînd versurile, pentru a trece de la roman la eseu și invers. Făcînd parte din categoria oamenilor de cultură care au recurs la creația literară pentru a înfățișa mai amplu și mai viu problematica unei epoci, Huxley, ca romancier, impune în prealabil abordarea unor aspecte de istorie literară și de istorie a culturii pentru a putea fi deplin înțeles într-o altă etapă decît aceea în care s-a desfășurat creația sa, deoarece ispita de a-l defini printr-o formulă expeditivă, adeseori folosită, de dragul simplității, nu poate arunca lumină asupra bogăției de material uman pe care opera sa o cuprinde.

Folosind monologul interior, trecînd cu ușurință, în cadrul aceluiași capitol, de pe un continent pe altul și din prezent în trecut, Huxley nu poate fi judecat după formula „narațiunii descriptive” sau a „descrierii narative” și condamnat pentru „lipsă de simț artistic”, după cum neobișnuita lui evoluție nu poate explica fazele parcurse, dacă se procedează la o periodizare categorică sau dacă se tălmăcește începutul după capătul final. În această ultimă privință ne referim la studiile care delimitează în creația lui Huxley două sau trei etape, de o distincție care împiedică succesiunea¹, sau la analizele care, pornind de la ultimele experiențe „spiritiste” ale scriitorului, încheie prin a regreta incursiunile lui Huxley pe tărîmurile „filozofiei preene” și care, se afirmă, au abătut de pe drumul firesc cariera unui scriitor de o mare forță satirică.² Evi-

¹ Despre două etape distincte vorbește și John Atkins, iar Jean Roger Poisson (*Hommage à Aldous Huxley, Etudes anglaises*, Paris, 1964, 2, p. 140—147) stabilește trei.

² Paul West (*The Modern Novel*, vol. I: *England and France*, London, Hutchinson University Library, 1965, p. 61) afirmă, pornind de la un asemenea punct de vedere, că „a fost pierdut în obscurantism cel mai cinic și cel mai consecvent Diogen pe care l-am avut”. Criticul crede că, rătăcit în negurile contemplației, Huxley nu a mai dat dovadă de interes, după cel de-al doilea război mondial, pentru problemele sociale, decît în 1958, cînd a scris

dent că scrisul lui Huxley înregistrează o evoluție limpede, dar aceasta nu e nici ciudată și nici uluitoare, deoarece, așa cum experiențele sale, menite să descopere „porțile percepției“, au încercat să revendice pentru intelectul uman domenii abisale (pe care simțul comun le știe pline de primejdii, dar care, în fond, nu au constituit o trecere, cu arme și bagaje, de partea „misticii“), tot astfel în înseși operele din tinerețe se întâlnesc germenii acestei evoluții. Aci ni se pare că rezidă însuși interesul pentru *Punct contrapunct*, rodul unui moment de maturizare, precedent unei îmbătrîniri lente și, de aceea, opera cea mai cunoscută și mai larg dezbătută. Datele pe care le adunase inteligența moștenită și mereu curioasă a scriitorului, ajuns în anul apariției romanului aproape de „mijlocul căii vieții noastre“ (după formula dantescă), aveau să se contopească în *Punct contrapunct*, relevînd frămîntarea unei părți a umanității dintr-o epocă ce ridicase cu o deosebită vigoare problema civilizației și a culturii.

Dar să lăsăm romanul să ne dezvăluie singur trăsăturile sale proprii.

Odată ridicată cortina copertei, scena înfățișează două personaje apăsate de acea „*wearisome condition of humanity*“ („...al omenirii destin cutremurat“), pe care motto-ul ne-a sugerat-o. Împins de o pasiune puternică, literatul și redactorul Walter Bidlake ascultă cu o senzație de sfișietoare oboseală cum femeia cu care conviețuiește îl imploră să revină devreme acasă. Dialogul dintre Marjorie și Walter, care, e drept, a participat la conversație numai cu gestică, se preschimbă în dialogul lui Walter cu sine însuși. Tînărul iese în stradă, își amintește de Shelley, de Philip Quarles, unul din personajele importante ale romanului, de Shakespeare, de educația anormală de la Oxford, care elimină sexul din viața

Brave New World Revisited (Întoarcerea în mîndra lume nouă), deși acest interes e confirmat continuu de scrierile sale, dar în limitele despre care vorbim mai departe.

umană, eroare cu repercusiuni nesfârșite, după cum a putut afla cititorul dintr-un eseu al lui Huxley inserat în *Proper Studies* (*Studii adecvate*), de legătura sa cu Marjorie ; se ciocnește de un individ, dar va evita conflictul, va deschide un ziar și va da curs liber convingerilor sale în fața campaniei stupide pe care presa a desfășurat-o împotriva socialismului. Apoi, ca în Proust, un miros greu îi va reîmprospăta o senzație din copilărie, de repulsie pentru mizeria ce exală unde insuportabile (senzație pe care cititorul escurilor lui Huxley știe că a fost încercată și de autorul lui *Jesting Pilate* (*Pilat glumește*). Pierdut pe drum, Walter nu-și va face intrarea din primele clipe în cea de-a doua scenă, care înfățișează un concert dat în casa Lordului Edward Tantamount ; aci vor apărea însă noi personaje care ocupă un loc important în roman, și cititorul va ajunge pînă în laboratorul lordului chimist. Marjorie însă își va deschide curînd cutia de scrisori, care depozitează mărturisirile pasiunii acum uitate a lui Walter. Scena se va muta brusc în India, unde se află soții Quarles, dar autorul va reveni la serată și la capătul primei sute de pagini Walter încă nu a ajuns la persoana pe care a pornit să o întîlnească, la Lucy Tantamount. Puțin mai departe, cititorul va înțelege că Walter nici nu e de fapt unul din personajele majore ale cărții. Dar ușurința cu care autorul a înfrînt limitele spațiului și ale timpului, ca și accentul care cade pe monologul interior, evident mai important ca peripecțiile exterioare au căpătat un sens încă din primele pagini, în care autorul a apelat, pentru a aduce în scenă punctul nevralgic al conflictului dintre Marjorie și Walter (copilul așteptat) la un limbaj pur științific, ce proiectează o lumină violentă asupra ființei umane : „Ceea ce fusese la început o singură celulă, apoi un ciorchine de celule, un săculeț de țesuturi, un fel de vierme, un viitor peștișor cu bronhii, se agita acum în ea și avea să devină într-o bună zi un om — un om în toată firea,

care va suferi și se va bucura, va iubi și va urî — un om cu gândurile, amintirile și fantezia lui". Când, puțin mai departe, cititorul îl va auzi pe Philip expunându-și intențiile artistice soției, cu care se întoarce în Anglia, el își va da seama nu numai că Philip exprimă adesea gândurile lui Huxley, ci va înțelege însuși procedeul artistic al romanului : „*Asta vreau să realizez în carte — uimirea pe care ți-o provoacă lucrurile cele mai obișnuite. Sînt sigur că orice conflict sau întîmplare s-ar potrivi. Fiindcă orice întîmplare are în ea toate implicațiile posibile. Întreaga carte ar putea descrie o plimbare de la Piccadilly Circus pînă la stația Charing Cross.*”

Scriitorul de care se apropie cititorul nu mai face parte din categoria romancierilor din secolul al XIX-lea, care porneau de la cîteva coordonate ale vieții îndiscutabile ; pentru el înlănțuirea evenimentelor nu mai are aceeași capacitate de a dezvălui destinul uman. Într-un scurt interval de timp un om poate trece de la o stare sufletească la cea opusă, după cum oameni aflați la nesfîrșite depărtări pot trece prin aceeași stare sufletească în același interval de timp ; universul uman a căpătat noi dimensiuni, și romancierul trebuie să țină seama de ele pentru a putea reda veridic realitatea. Dar noile aspecte ale acestui univers sînt atît de multiple și de contradictorii încît ele cer în primul rînd un efort de înțelegere ; în asemenea condiții, investigația capătă o preponderență mai mare decît redarea datelor și de aceea scriitorul încearcă să realizeze opera sa artistică „*prin epuizarea unui fapt cotidian, mai curînd decît prin tratarea desăvîrșită a unei ordini cronologice*”.¹

Această schimbare a procedeelelor artistice nu se resimte numai în domeniul literar ; reacția muzicii contemporane este și mai evidentă și mai grăitoare. Pro-

¹ Erich Auerbach, *Mimesis. Dargestellte Wirklichkeit in der abendländischen Literatur*. Trad. italiană : Torino, Einaudi, 1956, p. 579.

testul împotriva elementului pur decorativ, al sentimentalismului, apreciat drept desuet, protest care apare clar în operele lui Stravinski, Schönberg sau Hindemith, aduce în prim-plan preocuparea de a se realiza o muzică anti-expresivă, care se opune categoric muzicii din secolul al XIX-lea. Schönberg adoptă sistemul celor 12 semitonuri egale, care conferă compozițiilor lui un caracter puternic individualist, făcându-le capabile să redea idei (pentru că se urmărește acum mai mult redarea ideilor, decît a sentimentelor), impregnate de un pesimism profund. Sistemul diatonic eliberează pe compozitor de armonie și tonalitate, acordînd un nou sens „contrapunctului“¹. De altfel, muzica e considerată arta supremă de către Bergson, a cărui filozofie a „elanului vital“ susține tendința constantă a romanului de a înregistra „fluviul conștiinței“, și așa cum Proust sau Virginia Woolf folosesc din plin termenii de contrapunct sau laitmotiv, tot astfel Huxley mărturisește că singura artă care poate reda inefabilul e muzica: „Muzicalitatea ficțiunii... Se anunță o temă, ce e apoi dezvoltată, schimbată, deformată imperceptibil, pînă ce, încă de recunoscut, se transformă complet. În succesiunea variațiilor, procesul e dus și mai departe. De pildă, acele variații incredibile asupra unei melodii de Diabelli. Întreaga gamă a gândurilor și sentimentelor, legată organic cu melodia ridicolă a unui vals oarecare. Cum descrii asta într-un roman? Trecerile abrupte sînt destul de ușoare. N-ai nevoie decît de un număr suficient de personaje, și paralel de acțiuni contrapunctate.“

Pentru a surprinde noua realitate, Picasso respinge subiectivismul pictorilor înaintași, propunîndu-și să realizeze, în operele sale, „comentarii ale adevărului“. Pe drept cuvînt devine posibilă afirmația că reacția ce poate fi urmărită în această perioadă în artă și în literatură

¹ V. Grove's Dictionary of Music and Musicians, London, Macmillan, 1954, vol. II, p. 464.

este cea mai puternică de la Renaștere încoace.¹ Și aceasta datorită faptului că cel de-al treilea deceniu, în special, e un răstimp al experimentelor înnoitoare și al protestului împotriva unei societăți care a pășit senin spre măcelul din timpul primului război mondial, o societate a cărei descompunere e prevestită de spiritele lucide, care au în față noua lume ce a apărut în 1917.

Atracția pe care marxismul o exercită asupra unei largi păături a intelectualității engleze, ca și reacția în fața autorității care devine tot mai puțin demnă de încredere, pe de o parte, și tendința de a apăra drepturile individuale de interferențele externe de orice fel, pe de altă parte, denotă câteva trăsături majore ce revin în romanele epocii²; mai ales în acest gen literar, deoarece „*romanul exprimă acum intențiile, responsabilitățile, neliniștile care au fost în trecut de domeniul epopeii, al cronicii, al tratatului moral... omul occidental modern găsește într-în-sul totul: tot ceea ce a inventat el, tot ceea ce îl depășește, adică destinul său*”³. Cu un asemenea plan Joyce a redat viața unui mare oraș în decursul unei singure zile, iar Eliot a publicat, în același an (1922), incursiunea sa în problematica vieții. Căutând să cuprindă „fluviul conștiinței”, care include aspectele majore ale vieții moderne, romanul din acest răstimp urmează curentul literaturii din secolul al XIX-lea orientat spre aspectul intim al vieții umane, în cazul romanului englez pe linia Richardson, Jane Austen, George Eliot; dar noua tehnică a lui Joyce sau T.S. Eliot dizolvă eroul pentru a obține sublinierea problematicii. Se poate vorbi, deci, de un „anti-

¹ V. Arnold Hauser, *Sozialgeschichte der Kunst und Literatur*, München, Beck, 1958, vol. II, p. 484.

² G. H. Bantock, *The Social and Intellectual Background in The Modern Age*. Pelican Guide to English Literature, vol. VII, p. 22—23.

³ R. M. Albérès, *Histoire du roman moderne*, Paris, Albin Michel, 1963, p. 7.

roman" și de un „antierou“¹, opera literară modernă urmărind să redea în primul rînd aspectele esențiale ale existenței, așa cum apar acestea oglindite în viața cotidiană a unor personaje alese cu grijă. Nu avem de a face, evident, cu o tendință alegorizantă, deoarece personajele se mișcă pe un plan al faptelor concrete și nu pe planul unor idei generalizante; dar, de la bun început, autorul „alege“ aspectele, deoarece caută ca prin selecția operată să sugereze o trăsătură majoră a vieții. Cotidianul ce devine extraordinar este faptul de toți cunoscut care, odată legat de fapte similare, denotă un sens pe care cititorul, prins el însuși în întretărirea și nada evenimentelor, nu l-a putut surprinde și înțelege. Adîncindu-se în cercetarea aspectelor zilnice, care mai înainte nu ar fi căpătat importanță, autorul noului gen de roman încearcă să surprindă viața lăuntrică pe care aceste evenimente banale o provoacă; dacă personajele sale nu vor reacționa, ci numai se vor lăsa influențate de peripețiile exterioare, atunci „eroismul“ lor va fi, fără îndoială, ridicol și denumirea ce li se va cuveni va fi de „antieroi“.

Criza spirituală a societății occidentale de după primul război mondial va aduce în fața romancierului multiple date care să-i certifice relativitatea formulelor tradiționale, relativitate spre care îl pot conduce nenumăratele aspecte pe care investigația științifică le-a scos la iveală; transformările la care este supus procesul de gîndire, discuțiile privitoare la logica formală, punerea sub semn de întrebare a valorii absolute a principiilor creștine, rezultatele psihanalizei și ecoul deosebit al bergsonismului, ce proclamă supremația intuiției — toate aceste elemente îi vor sugera scriitorului că în „fluviul conștiinței“, pe care încearcă să-l rodea veridic, vechile valori apar pe același plan cu necesitățile existenței zilnice, într-o înlănțu-

¹ David Daiches, *The Present Age, After 1920*, London, The Cresset Press, 1958, p. 106—110 (*Introduction to English Literature*, p. V).

ire ce trădează în fond o derută și o destrămare a personalității umane. Adoptînd o tehnică nouă, romancierul fărîmîtează narațiunea și disecă personajele, dar nu tehnica este aceea care dizolvă eroul, ci faptul că la capătul investigațiilor pornite din diverse unghiuri scriitorul se întîlnește cu aceleași simptome îngrijorătoare. Pe scurt, lumea modernă a devenit necunoscută de complexă, și scriitorul încearcă să o cuprindă cît mai deplin, pentru a propune prin arta sa o „re-creație” a omului care s-a pierdut în această complexitate. așa cum afirmă Proust atunci cînd scrie că lumea nu a fost creată o dată, ci ori de cîte ori a apărut un scriitor original, și așa cum afirmă și Huxley, prin intermediul lui Rampion : *„Civilizația reprezintă armonie și perfecțiune... Barbaria duce la dezechilibru. Poți să fi un barbar din punct de vedere intelectual și fizic... Blake a fost ultimul om civilizat”* — sugerîndu-ne rostul citatului din fruntea volumului ce avea să vadă lumina tiparului după publicarea romanului, culegerea de eseuri *Do what you will, (Fă ce vrei)* unde apare afirmația categorică : *„Pentru a trăi, sufletul trebuie să fie într-un contact intim cu lumea; să o asimileze prin toate canalele simțurilor și ale dorinței, ale gîndirii și ale sentimentelor, pe care natura le-a prevăzut în acest scop... Sufletele moarte, ca și trupurile moarte, ori devin țepene, ca niște mumii uscate și prăfuite, ori, decăzînd, încep să miroasă.”*

Constatînd, așadar, ineficacitatea manierei tradiționale de a reda viața, ca urmare a transformărilor economice, sociale și ideologice prin care trecea societatea vremii, o serie întregă de scriitori apelează la o nouă tehnică menită să surprindă cît mai amplu multiplele aspecte ale existenței ; tehnica lor e asemănătoare celei folosite de cinematografie, care constituie, pe drept cuvînt, stilul artistic reprezentativ al epocii.¹ Pentru a dezvălui zonele

¹ V. Arnold Hauser, *op. cit.*, p. 495. Autorul își intitulează capitolul privitor la epoca modernă *Im Zeichen des Films (Sub semnul cinematografiei)*.

profunde ale vieții interioare, scriitorii englezi recurg la numeroase formule continentale, epoca aceasta fiind remarcabilă și pentru faptul că alcătuiește perioada cea mai deschisă spre influențele străine din întreaga istorie a literaturii engleze¹; o adevărată vogă cunosc, în acest răstimp, Zola, Tolstoi, Ibsen, Baudelaire și, în special, Dostoievski. De aceea motivele și procedeele artistice circulă cu ușurință de la un romancier la altul; în anii în care Huxley compune *Punct contrapunct*, cunoșteau un deosebit succes, urmărind o problemă similară și folosind procedee aproape identice, André Gide și Pirandello, ca și opera lui Proust și Kafka. Într-un mediu străin valorilor culturale (prin comercializarea existenței în stil burhez), scriitorii constată lipsa de sens a vieții, pe care o sugerează prin înfățișarea complicației inutile a resorturilor psihologice.

La rîndul său, Huxley protestează (în jurnalul lui Philip, din capitoul XXII) împotriva romanului balzacian, după cum ironizează naivitatea dickensiană (în cap. II), propunînd în opera sa o nouă formulă care-i poate mai bine exprima țelul urmărit. Analizînd gesturile copilului ei, Elinor constată că „o întreagă armată de străini populau acest trup mic, îl conturaseră, trăiau în mintea lui, îi inspirau dorințele, îi dictau gândurile și aveau să continue să i le dicteze și să i le inspire. Phil, micul Phil, numele era o abstracție, un titlu dat arbitrar...”, și astfel chipul se șterge. Privind propriile sale tablouri, John Bidlake reface trecutul care le-a inspirat și astfel personalitatea sa, ca și a celorlalți, devine statică, fluctuînd între prezent și trecut. De la serata din Londra, cititorul a fost dus în India, și astfel unitatea spațiului s-a sfărîmat. În *Brave New World* (O, mindră lume nouă) autorul va înregistra concomitent conversația care se poartă în trei-patru încăperi deosebite, iar în *Eyeless in Gaza* (Orb

¹ John Holloway, *The Literary Science*, în *The Modern Age*, vol 7, p. 53.

În Gaza) timpul va fi mutilat și mai evident, episoadele urmărind în șir anii 1933, 1934, 1902, 1926, 1912, 1934 etc. Pe o masă, în cap. XII, un vas pare să arunce reflexe „într-un univers non-euclidian“. Cît despre muzică, ea se insinuează continuu în romanul pe care îl deschide și îl și închide ; mai mult, personajele se caracterizează prin muzica pe care o preferă : Lady Edward — Bach, Spandrell — Beethoven, Burlap — Mendelssohn, ba chiar și muzica ce se regăsea în filmele epocii [despre aceasta, în eseul *Silence is golden (Tăcerea e de aur)* din volumul *Do what you will*, Huxley afirma că îi era recunoscător soartei pentru a-l fi privat un timp de vedere, împiedicîndu-l astfel să dobîndească „o mai timpurie cunoștință a acestui aspect al vieții moderne“]. Pictura la rîndul ei e masiv reprezentată fie și numai prin arta lui John Bidlake și alegoriile lui Rampion. Ecourile culturii contemporane se înșăilează continuu în roman, construit după tehnica filmului (și în această privință am menționa fie numai acel „decupaj“ care este scena plimbării lui Elinor cu Webley, urmată imediat de secvența promenadei lui Spandrell cu o prostituată — de un efect „ironic“ admirabil —, sau acel „unghi“ sub care e prezentată Lucy în mașina ce aleargă pe străzi : „Treceau pe sub un felinar. Prin fereastra mașinii, lumina felinarului căzu pe fața lui Lucy. O clipă, figura ei se desprinsese vag din întuneric, apoi se confundă cu umbra, devenind din nou invizibilă — o mască palidă, blazată, exprimînd o indiferență ironică, un fel de apatie profundă (cap. VII). O manifestație organizată de Webley l-a depășit în materie de regie și pe Reinhardt, marele regizor al epocii, afirmă Philip (cap. XXIX).

Huxley folosește, deci, procedeele artistice ale epocii, realizînd el însuși scene de mare artă și aduce continuu în roman problemele culturale pentru a obține un mai violent contrast între valorile umane și idealul spre care noile formule aspiră conștient sau nemărturisit ; contrastul, însă, nu-l duce spre „re-creație“, ci spre dizolvarea

completă a mediului asupra căruia s-a concentrat. El adoptă formula „romanului ironic“, înfățișând niște existențe frământate ce se încrucișează în același cadru limitat „amestecându-se ca temele dintr-o fugă muzicală... Oamenii care se întilnesc se cunosc reciproc (pentru că sînt inteligenți), dar nu se leagă unii de alții pentru a forma o dramă, ci cel mult un balet greșit pus la punct, ca viața. Destinele se ating; ele nu se întilnesc niciodată. O viziune romanescă, alcătuită exclusiv din spirit critic. Nici un personaj nu va afla milă. Neostoit, fiecare își trădează propriul său vid; tot ceea ce spune sau face el e mai dinainte înscris ca negativ. La extrema «romanului ironic», studiul românesc nu urmărește să creeze, să compună, să silueteze oameni (fie chiar în urma unei judecăți severe), așa cum proceda romanul realist, ci să-i desfacă.”¹ Spre deosebire de romancierii englezi, care-i pot fi socotiți înaintași, Huxley acordă o preponderență aproape exclusivă intelectului, așa cum arta lui diferă de aceea a contemporanilor săi de pe continent prin caracterul „britanic” al acestui intelect. Ne referim la constanta reprimare a sentimentalismului, la controlul atent al chipului pe care autorul ține să-l păstreze în fața publicului său, la atitudinea de „perfect gentleman” pe care scriitorul cu o ilustră ascendență se simte obligat să o observe. Atitudinea lui Huxley față de Dante, la care revine adeseori, pînă și în ultima sa carte, se explică nu prin dezaprobarea spiritului militant al marelui florentin, ci prin reprimarea pasiunii ce răzbate în versurile dantești (deși „patosul” intelectual îi apropie); Huxley accentuează și aduce pe un alt plan acele trăsături fundamentale care disting viziunea shakespeareană de aceea a genialului italian. Ținînd seama de aceste coordonate, nu se poate afirma că interesul lui Huxley pentru societatea în care a trăit nu a fost puternic și nici că această fibră s-a destrămat în „perioadele” următoare. De fapt, în romanele

¹ R. M. Albérès, op. cit., p. 161, 164, 167.

scrise după cel de-al doilea război mondial, nu a devenit mai evident decât faptul că romancierul s-a fixat de la început la un cadru limitat, pe care nu l-a părăsit mai târziu și că a adoptat o serie de formule precepute, care s-au preschimbat ulterior în principii; ceea ce a părut îmbătrinit, în ultimii ani ai creației, a avut prospețimea noului în *Punct contrapunct*, așa cum principiile de mai târziu s-au vădit închistate încă din acest deceniu al treilea al secolului. Cu formula lui Jaques melancolicul în minte, Huxley a realizat o frescă a infernului burghez, capabilă să indice acelor contemporani ai săi, care îi înțelegeau jocul inteligenței, primejdia ce pîndea omenirea.

Dar numai o parte redusă a omenirii a făcut obiectul romanului său ironic. Pe cine anume a adus el în scenă și în ce fel i-a disecat, condamându-i, astfel, „fără milă” ?

„...cimpanzei cu fruntea strîmtă”.

Shakespeare, *Furtuna*, IV, 1

Lumea care populează *Punct contrapunct* face parte din „inteligența” londoneză, personaje evolute, scilpitoare, dar apăsate de atmosfera încărcată a epocii postbelice; mai precis, e vorba de două grupuri intim legate: aristocrația cu pretenții culturale și scriitorii la modă, printre care se disting trei figuri, inspirate de modele autentice: Rampion (D. H. Lawrence), Burlap (Middleton-Murry, soțul lui Katherine Mansfield) și Philip Quarles (Huxley, în mare parte). Dar, fidel metodei adoptate, Huxley nu acordă o pondere deosebită personajelor, ci trăsăturilor general-umane care le caracterizează: fizicul e creionat rapid și întâmplător, mai multă insistență fiind depusă pentru a descrie cadrul în care acești oameni se mișcă: casa, piesele de artă, ticuri în vorbire ce țin de o anumită „distincție” sau nevroză. Dar, autor ironic, Huxley relevă în special laturile negative ale personajelor, ca visarea

maladivă a lui Marjorie sau complexe de inferioritate ale lui Illidge ; printr-o simplă enunțare, romancierul și-a definit eroul (dacă îl putem denumi astfel), adică l-a fixat în insectarul său. Astfel, privitor la Lucy Tantomount : „*Lucy avea darul să atragă întotdeauna multă lume în jurul ei*”. Autorul caută să pună în lumină, cu o evidentă preocupare, infirmitatea oamenilor pe care-i pune în mișcare, într-o mișcare ce nu înseamnă, însă, activitate, ci gesticulație, și mai ales discuții.

Majoritatea personajelor sînt caracterizate direct de către ceilalți, sau de formulele folosite de autor, și toți laolaltă de atitudinile sau pozele pe care le adoptă ; dar ceea ce le este caracteristic e defectul, lipsa de armonie între gânduri și fapte, între idealul urmărit și făgașul pe care se angajează. Tuturor le e comună o carcasă impenetrabilă care face imposibilă comunicarea sinceră și directă ; toți plutesc asemenea unor mici picături de ulei pe fața agitată a apei și nici unul nu se contopește cu altul. În acest sens, neînțelegerea dintre cuplul cel mai interesant al romanului — Philip-Elinor — e tipică, deoarece ambii se prețuiesc reciproc, se înțeleg și se înțilnesc pe numeroase planuri, dar nu într-atît încît să renunțe la propria lor dorință de a-și realiza singular fericirea ; copilul nu-i leagă și nici nu-i apropie, iar dispariția lui nu îi reunește decît pe o cale ocolită, întrucît transformă prejudecățile pe care fiecare le întreține cu grijă. Aceeași carcasă îi îmbracă pe toți și Ethel Cobbett, de exemplu, e considerată „o sărmană ființă rătăcită, o pacoste cu care trebuie totuși să te porți milos”, tocmai pentru că ar fi dorit să se dăruiască vieții. Poate că Spandrell a vrut să ducă o existență mai deplină, dar el trebuie, la rîndul său, să fie „tratată cu milă”, deoarece e un înfrînt. Burlap, cel puțin, nici nu-și pune această problemă. Atunci, poate că Mary și Rampion ne îngăduie să întrevădem ceva din adîncurile ființei umane ? Da, dar numai în parte, doar în scenele care redau acea

sinceră apropiere care i-a făcut să înfrângă prejudecățile și să se căsătorească ; după ce i-a adus sub un acoperiș comun, romancierul își schimbă obiectivul, și Rampion nu va mai apare decât în localuri, nu în propria sa intimitate. Așadar, scriitorul își selectează personajele și elimină din existența lor zona gândurilor și a sentimentelor profunde, sugerînd scena unui „balet mecanic“. Dar el nu se oprește aci, și mai operează o secțiune. Oamenii prezentați discută, se înfierbîntă, pun pasiune în conversații și deci simt acea nevoie de comunicare pe care nu și-o pierde decât demenții ; însă, fără să accepte sau să cedeze. Discuția dintre Spandrell și Rampion, din cap. X, decurge ca într-un manual de conversație și aproape peste tot, fiecare personaj nu face pauze decât pentru a-i permite și celuilalt să vorbească, nu ca să-l asculte. De aceea în roman domnește o atmosferă de clinică, episoadele înlănțuindu-se într-o ordine implacabilă, cu toată împletirea complicată a decupajelor, într-o atmosferă sterilă și înfiorător de rece. Oamenii care se perindă prin fața cititorului nu au alt chip decât cel înfățișat de masca pe care o poartă. Lipsiți de intimitate, mișcîndu-se pe planul „vieții publice“, ei discută problemele existenței fără să se bucure de ea. Rampion face elogiul vieții și sfîrșește prin a-l desființa pe Shelley, critică violent civilizația burgheză ce schilodește ființa umană și încheie cu un atac împotriva căilor de ieșire, sau combatare, în spiritul liberalismului burghez, tipic pentru acest deceniu al secolului al XX-lea, fascismul și comunismul pe același plan, făcînd apogee la viața „libere“, primitive, după ce a profitat de progresele civilizației moderne. Philip, care are privilegiul să împărtășească direct parte din opiniile autorului însuși, se caută încontinuu, fără să se descopere. Încercînd să caracterizeze omul, în general, el se descrie pe sine : „Prin această înăbușire a legăturilor de ordin emotiv și a pietății firești, își închipuie că realizează liber-

tatea — că se eliberează de sentimentalism, de irațional, de pasiuni, de impulsuri și de emotivitate. În realitate, însă, așa cum descoperă și el treptat, n-a reușit decât să-și îngusteze și să-și usuce viața, iar pe deasupra și-a amorțit intelectul prin însuși procesul prin care credea că-l va emancipa. Rațiunea lui e liberă, dar nu se ocupă decât de o mică fracțiune de experiență.“ Or, aci se află cea de a doua delimitare fixată de romancier : personajele nu pot depăși confiniile pe care le-a atins inteligența autorului, care se află el însuși în căutarea unei soluții. Personajele nu pot depăși coloanele lui Hercule pe care investigația scriitorului le-a atins în acești ani ; ele nu au permisiunea să-și dezvăluie integral personalitatea, deoarece autorul nu cunoaște toate resorturile vicții sufletești, și nici să vîslească spre noi tărîmuri ale cunoașterii, spre alte concepții decât cele vehiculate de aristocrația și burghezia din acest deceniu, deoarece scriitorul nu a izbutit să rezolve contradicțiile ce sînt analizate în *Jesting Pilate* și în *Do what you will*, cărți atît de deosebite, ca problematică.

Există, însă, cîteva procedee artistice care împiedică romanul, amenințat de aceste delimitări, să se preschimbe într-o carte vaporeasă și superficială. În primul rînd, autoironia — folosită, mai ales, de personajul răsfățat al autorului, Philip, care lovindu-se de aceste limite și le atribuie sieși, fără să pretindă că problemele fundamentale nu pot avea și alt aspect ; un procedeu care permite scriitorului să se replieze și să nu ajungă la concluzii hotărîtoare. În al doilea rînd, precizia stilului care relevă omului neînzestrat cu o sensibilitate artistică aspecte ale lumii neașteptate și chiar inezisabile ; cu o economie desăvîrșită de mijloace, produsă de evitarea termenilor vagi și de asocierea fulgerătoare a elementelor ce nu păreau să aibă conexiune în fața ochiului unui om obișnuit, roman-cierul captează încontinuu atenția cititorului său, fascinat

de jocul inteligenței acestuia (chiar cînd e vorba de un simplu joc !) ¹.

Ființe ancorate exclusiv în „viața publică“, pentru care par să trăiască cu exclusivitate, toți acești indivizi sînt infirmi incurabili, deformați de o viață de familie falsă (perechea bătrînilor Quarles și aceea a bătrînilor Bidlake), de o educație nefericită și de o societate care propune drept ideal succesul personal, realizarea bănească și faima cu orice preț ; infirmitatea e incurabilă deoarece, fascinați de șarpele ce-i ține sub privirile sale în „cercul fricii“, în care i-a prins, cei care se pretind lucizi nu întrevăd decît ieșiri false. Soluțiile propuse de Rampion, care afirmă fără să aibă vreo ezitare că „rădăcina răului se află în psihologia individului“, sînt menite să schimbe înfățișarea personajelor, dar nu să le permită să-și regăsească omenia. De aceea și comportarea, ca și planurile lor de viitor, îi cufundă tot mai adînc în lacul Cocitului. Dragostea care realizează prima sinteză pe plan uman e necunoscută acestor ființe acoperite de solzi de piatră și, mimînd-o, ele se revarsă într-o frenetică activitate sexuală (descrisă cu amănunțimi de autor, care, pentru a-și înfrînge prejudecățile puritane, imită, în descrierea unor scene de un gust bizar, pe D. H. Lawrence, dar și pe mulți alți romancieri, subjugăți de freudism). În lipsa comuniunii, pe care o realizează dăruirea și existența individuală împletită cu aceea a ființei iubite, toate personajele (cu excepția lui Rampion, care-și rezervă, însă, dreptul de a face elogiul sexului) mimează iubirea și se consideră îndrăgostite atunci cînd se lasă în seama

¹ V. Claire-Eliane Engel, *Profils anglais. Romanciers de guerre...*, Neuchâtel, 1946, p. 44, care adaugă : „Precizia stilului său este aceea a unui fizician, este aceea a bunicului său, care scrie : «Spune ceea ce este adecvat în așa fel încît să poți răspunde unui interogatoriu judiciar pentru fiecare cuvînt al tău.»“

sexualității care nu face decît să le exacerbeze egoismul. Semnificativ, neputincioasă să se dăruiască soțului ei, care, la rîndul său, nu poate să se dăruiască soției sale, Elinor Quarles se lasă fascinată de o întruchipare a forței stupide, care nu poate avea decît meritul virilității. Lucy Tantamount are cel puțin calitatea de a aduce în planul vizibil, ceea ce toți ceilalți aprobă într-o manieră mai voalată ; dar nici ea nu se „dăruiește“ animalității, izbutind astfel să apară ca o personalitate, fie și „demonică“, ci străbate existența cuprinsă de plictiseală (devenind astfel mai curînd un pretext la îndemîna autorului, doritor să „fascineze“ o anumită categorie de cititori).

Ce opinii politice pot avea aceste ființe infirme ? Opiniile lor nu pot fi decît dizolvante, îmbrăcate în metafore strălucitoare și lipsite de miez. Dar trebuie remarcat faptul, deosebit de important pentru concepția autorului, că, față de felul în care unele personaje fac polemică cu marxismul, combaterea fascismului e mult mai viguroasă și mai veridică. Aluziile la marxism au o evidentă sursă livrescă, iar Illidge e, în fond, o lamentabilă figură de anarhist, dornic să-i doboare pe „avuți“ pentru a le lua locul ; nicăieri el nu face o expunere legată a opiniilor sale. În schimb, mișcarea fascistă a lui Webley e înfățișată prin discursurile „șefului“, prin scrisorile lui (de o stupiditate neîndoielnică), prin manifestațiile de stradă, unde Webley apare pe calul său Bucifal ; or, în această privință atitudinea romancierului e fără echivoc, nu numai prin contraargumentele aduse de personajele majore ca Philip sau Rampion, dar și prin anumite procedee tehnice de o ironie desăvîrșită, cum este răsfoirea volumului de discursuri al lui Everard Webley de către Elinor : „*«Englezii liberi» reprezintă... Elinor întîmpină unele greutăți în a întoarce pagina. «Ce reprezintă ? se întrebă ea, altceva decît dictatura lui Everard și infailibilitatea lui Webley ?»* Suflă în paginile ce se

prinseseră la un loc și le desfăcu. «...dreptate și libertate»»; sau și mai izbutita scenă în care coloana partizanilor lui Webley se întretaie cu procesiunea adeptilor antiviviseției : „...rîndurile se amestecaseră, fanfarele se înfruntaseră, producînd o discordanță muzicală între marșul Englezilor liberi Grenadierii englezi și imnul antivivisecționistilor : Credința mea ridică ochii spre tine, miel al calvarului ; stindardele cu lozinci, gen : Apărați cățeii noștri, Britanicii nu vor fi niciodată sclavi... se amestecaseră...” Pentru înțelegerea concepției autorului trebuie, de asemenea, reținut faptul că figurile principale ale vieții moderne burgheze din acea epocă, un Mond și un Ford, vor ocupa locuri de preemțiune în următorul roman al lui Huxley, *Brave New World*, schițat de Philip în discuția lui cu Rampion (de la sfîrșitul cap. XXIII).

Opaci la problemele sociale, toți acești individualiști se simt mult mai atrași de analiza raporturilor individ-destin, problemă ce revine adeseori în discuțiile ample din roman. Dacă acerba critică la adresa concepțiilor pe care ar trebui să le reprezinte Illidge este adusă, semnificativ, de una din principalele epave din roman, Spandrell (cap. XII), tema raporturilor dintre individ și destin apare în cîteva schimburi de opinii dintre personajele majore. Și în aceste discuții, însă, optica personajelor e strîmbă, destinul apărînd ca o forță implacabilă, iar omul ca un biet element căruia i se dă soarta pe care-o merită (reactualizare stranie a unor idei de nuanță calvină). Problema, care nu e de minimă importanță, este greșit formulată, iar termenii săi (expuși de Rampion în cap. XXXIV) sugerează o comică propunere de a se soluționa particularul fără a se ține seama de general. De altfel, ultima discuție de la restaurantul „Sbisa” este un banchet al opiniilor eronate, fiecare participant dovedindu-se slujitorul unui mit în care crede cu tărie și pe care nu-l cedează cu nici un preț celorlalți ; de aceea caracterizarea lui Rampion, care-l compară pe Spandrell cu Stavroghin,

• complet falsă. Căci așa cum nici Illidge nu se înalță la proporțiile „omului subteran“ dostoevskian, tot astfel nici Spandrell, un individualist bizar, nu este un personaj desprins din Dostoevski, care trasa niște coordonate mult mai grave și esențiale în romanele sale decât Huxley.

Toate elementele amintite confirmă faptul că Huxley a fixat limite precise romanului său, în cadrul perspectivelor pe care (conștient de puterile sale) își putea îngădui să le traseze. Nu în domeniul problemelor majore poate fi descoperit aportul fundamental al romanului, ci în combaterea acelor stafii ce bântuiau mințile contemporanilor săi, în nimicirea idolilor în care societatea burgheză din acea epocă credea fără ezitare.

Caracterul educației familiare și universitare este supus celei mai aprige ironii, și în unicul capitol senin al romanului, povestea de dragoste dintre Mary și Rampion, răsună clar avertismentul: *„Dacă erai prea inteligent riscai să nu fii gentleman. Inteligența nu reprezintă o garanție“*; tot astfel, descrierea amănunțită a educației primite de Elinor indică haosul pe care educația îl introduce în mintea omului încă de la o vîrstă fragedă și anume în mințile frământate ale unei generații îngrijorată și apăsate de spectrul războiului care tocmai trecuse, dar care se repercuta în criza economică ce începea (discuția din cap. XXI). Atacurile continui la adresa sistemului de învățămînt — dezlănțuite încă din primele pagini ale romanului — tind să demonstreze, în fond, că educația este aceea care-i face pe oamenii ce alcătuiesc lumea cărții să considere că întîmplările sînt făcute *„ca să fie pe măsura caracterului fiecărei persoane amestecate în această întîmplare“*. În raporturile sale cu destinul, individul e un simplu element pasiv, deoarece din copilărie a fost paralizat de educația pe care a primit-o. Deveniți oameni maturi, acești indivizi greșit îndrumați încep să urmărească realizarea personală într-un cadru de acerb egoism, și problema tradiției culturale, a valori-

lor spirituale ale umanității nu le poate fi pusă. Că lucrurile stau astfel o demonstrează însuși felul în care această lume ascultă un concert, ca acela din casa Lordului Edward, sau felul în care un om ca bătrînul Quarles a înțeles să facă politică sau să studieze istoria. Intitulindu-și volumul de eseuri, apărut cu puțin înaintea romanului, *Jesting Pilate*, Huxley pornise de la o afirmație a lui Bacon, dar, probabil, și de la excegeza pe care Luther o dăduse întrebării lui Pilat: „Ce e adevărul?“, anume: „Dacă vrei să-mi vorbești despre adevăr, ești pierdut“. Lumea pe care o cunoscuse romancierul în sa-loanele și cluburile anului 1920 (cînd era nelipsit de la întrunirile mondene) se grupează în *Punct contrapunct* fie în rîndurile vechii generații stupide, fie în cele ale noii generații dezorientate. Dar indiferent de generație, satira țîșnește prin două mari fascicule de lumină proiectate asupra clasei „bogaților“ și asupra celor care hotărîsc destinele oamenilor de litere. Cine dorește, pare să spună Huxley, să cunoască valoarea oamenilor din lumea pe care am descris-o, să vadă cum s-a constituit averea Tantamount (cap. II), folosită atît de „înțelept“ de Lordul Edward și de fiica sa Lucy, și cum își conduce revista Burlap, care invită în redacție persoanele cu care presupune că ar putea ajunge la relații intime și e de o perversitate senină în viața sa particulară, ajutat fiind de Walter Bidlake, un condei măiestru, dar un abulic ridicol.

Romanul lui Huxley distruge idolii epocii cu o eficiență puternică, deși nu izbutește să lase o fereastră deschisă spre viitor; de fapt în această virtute a sa, de a desface falsele personalități și miturile strălucitoare, îi constă vigoarea. Huxley nu a prezentat o frescă completă a existenței, întrucît din acest ansamblu lipsește inima care pulsează viața, ci s-a concentrat asupra acelor

aspecte care puteau cădea sub tăişul ironiei sale.¹ Dar şi în acest cadru limitat, el a sugerat că nu simpla posedare a cunoaşterii provoacă dileme — adaptare sau refuz al vieţii —, ci neputinţa civilizaţiei contemporane engleze de a furniza un context înlăuntrul căruia cunoaşterea să poată să-şi afle locul, iar elementele cele mai contradictorii să poată fi rezolvate într-o sinteză superioară.² De-a lungul meandrelor parcurse de gândurile personajelor aduse în scenă, apare în *Punct contrapunct* spectrul unei societăţi haotice, care nu mai poate realiza o sinteză din elementele multiple aduse la lumină de civilizaţia modernă. În loc să se angajeze în acest efort, „inteligenta“ londoneză înfăţişată de romancier se desolidarizează de lumea în care trăieşte, discută, ucide şi se desfată în timp ce sentinelele, asemeni celor din *Antoniou şi Cleopatra*, ascultă paşii zeilor care au ocrotit cândva această lume, iar acum o părăsesc. Oamenii din *Punct contrapunct* sînt de fapt mumii; inteligenţa autorului a compromis pentru totdeauna indivizi ca bătrînul Quarles, Lordul Edward, Lucy şi în special specimene ca Burlap la care rafinamentul ipocriziei măşchează perspectiva naturii adevărate, şi de fapt, majoritatea „eroilor“ săi. „O poveste istorisită de un idiot“³ pentru bătrînul Quarles, viaţa e o şaradă şi pentru Lordul Edward, un prilej de exacerbare pentru Spandrell sau Webley, o anecdotă pentru Lucy; în faţa lui John Bidlake, muribund, Philip notează: „poate că atitudinea lui olimpică era doar un simptom al acestei stări de primitivism“.

Cîteva ani mai tîrziu, după publicarea romanului *Punct contrapunct*, Huxley scria într-un eseu intitulat *Cimpanzei cu fruntea strîmtă* că educaţia din societatea

¹ Arnold Kettle, *An Introduction to the English Novel*, London, Hutchinson House, 1953, vol. II, p. 168, care apreciază că partea cea mai „vie“ din roman e cea privitoare la Burlap.

² David Daiches, *op. cit.*, p. 106.

³ Shakespeare, *Macbeth*, actul V, scena V.

anglo-saxonă nu produce decît snobismul prostiei și al ignoranței, imaginînd ziua în care un Caliban creat de acest sistem avea să ceară socoteală lui Hemingway pentru că a citat în romanul său *Adio, arme* numele pictorului Mantegna. „Ești cult, îl arată, acuzator, cu degetul Caliban. Ești inteligent.» — «Nicidecum ! Cum poți să spui așa ceva ?» — «Am auzit clar cuvîntul Mantegna.» — «Imposibil !» — «L-am auzit !» Caliban e neiertător. Inteligenții clatină din cap. — «În cazul acesta a fost o scăpare. Ceea ce am vrut noi să spunem că a fost „gin“.» [Volumul *Music at Night* (Muzică în noapte)]. Într-o satiră mai amplă, în *Brave New World*, aceeași problemă avea să fie reluată în termenii unui comic mai sumbru. Aici, însă, în *Punct contrapunct*, galeria sufletelor moarte față de tot ceea ce a reprezentat valoare culturală în viața omenirii a avut carne și oase.

„Restu-i tăcere“

Shakespeare, *Hamlet*, V, 2

Romanul *Punct contrapunct* este rodul coborîrii lui Huxley în Infern ; izolate unele de altele, acceptîndu-și fără stoicism caznele la care se supun singure, personajele trăiesc într-o confuzie care nu le supără, dar care nu le poate îngădui să formuleze o teorie despre viață sau cel puțin un șir de noțiuni clare. Lumea inteligentă prezentată de autor își face despre intelectual imaginea pe care o aveau romanticii despre Hamlet — un adolescent firav, cu plete și șolduri rotunde, care monologhează pe tema existenței ca o elevă de pension. Personajele nu pot fi denumite „eroi“, deoarece le lipsește eroismul, și nici unul nu va fi salvat deoarece nici unul nu încearcă să se salveze concentrîndu-și forțele pentru a se realiza pe un plan general-uman altul decît acel strict egoist în care se complăce să-și „petreacă“ existența. În zadar pendulează Elinor între Philip și Webley ; cei doi poli nu constituie

forțe de atracție și nici ea însăși nu are valențele necesare pentru a realiza scînteia care să denote prezența vieții. Lumea romanului huxleian e, în mare parte, alcătuită din aceea categorie de indivizi împotriva căreia scria și Julien Benda a sa *Trădare a clericilor*, și toți cred, în intimitatea lor, ceea ce Spandrell afirmă cu voce tare: „*De unde știu că pămîntul nu e iadul altor planete?*” Finalul romanului are această semnificație, deoarece crima lui Spandrell, durerea lui Philip și progresul în perversitate al lui Burlap nu apar ca rezultate ale unor „acțiuni”, ci drept consecințe ale marasmului în care acești indivizi trăiesc. Personajele sînt, de altfel, statice, deoarece, proiectînd fascicolul luminos al romanului asupra unui scurt interval de timp, Huxley nu a urmărit *evoluția*, ci o simplă prezentare a lor; personajele nu s-au definit prin acțiunile întreprinse, ci mai ales prin discuțiile purtate sau prin gesturile cu care au reacționat la întîmplările survenite, întîmplări la apariția cărora ei nu au colaborat cu nimic. Spandrell îl ucide pe Weblëy, pentru că tot ar fi ucis pe cineva, iar Philip pleacă zdrobit din căminul său pentru că tot ar fi plecat într-o zi.

De altfel, aci se află și explicația naturii romanului compus de Huxley, ca și a tendinței lui; dar și a limitelor lui. Într-un eseu apărut în 1931, în volumul *Music at Night*, Huxley opunea tragediei, care „distilă” evenimentele, literatura „adevărului integral”, care ne arată „*ceea ce s-a întîmplat mai înainte de începerea istoriei tragice, ceea ce se va întîmpla după ce aceasta se va termina, ceea ce se întîmplă simultan «aiurea»*” (iar „*aiurea*” include toate acele părți din mințile și trupurile protagoniștilor care nu sînt angajate imediat în conflictul tragic)... Literatura adevărului integral nu ne poate mișca atît de repede și de intens ca tragedia sau oricare alt gen de artă din punct de vedere chimic pură. Dar cred că efectele ei sînt mult mai durabile... În timpurile din urmă literatura a devenit tot mai acut conștientă

de adevărul integral, de imensul ocean de lucruri fără semnificație, evenimente și gânduri ce pornesc la nesfârșit, în toate direcțiile, de la insula (caracterul sau narațiunea) de pe care autorul a decis să contemple... Proust, D. H. Lawrence, André Gide, Kafka, Hemingway — iată cinci autori contemporani deosebit de semnificativi și importanți. Cinci autori atât de complet deosebiți pe cât puteau fi. Ei nu pot fi alăturați decât prin aceasta: că nici unul dintre ei nu a scris o tragedie pură și că toți se preocupă de adevărul integral.”¹

¹ *Tragedy and the Whole Truth* (Tragedia și adevărul integral). Scris în 1931, eseu nu exprimă concluzia unor căutări momentane, ci o profesiune de credință statornică. Dirijorul Robert Craft, care a fost unul din prietenii intimi ai lui Huxley în anii de după 1949, consemnează în amintirile sale, de o prospețime emoționantă, că în discuțiile purtate scriitorul se dovedea interesat „numai de elementul extraordinar și exagerat, făcându-te, uneori, să te gîndești că încetase să mai creadă în ființele umane obișnuite”. Constatarea dezvăluie și rațiunea „delimitărilor” operate de scriitor în conturarea lumii din *Punct contrapunct*. În aceste amintiri, Robert Craft evocă prietenia caldă, întemeiată pe o stimă reciprocă, care l-a legat pe Huxley de Stravinski, serile lungi petrecute împreună, cînd scriitorul își fascina convivii prin conversația sa lipsită de ostentația ce „alterează” adeseori discuțiile din romanele lui, dar plină de asocierile cele mai surprinzătoare, anii plini de griji și de suferințe, în care romancierul, în parte uitat, urmărirea neputincios evoluția bolii soției sale, suportînd cu stoicism slăbirea treptată a vederii; cu ochiul drept acoperit, cu ochelari chinezești, destinați să-l ajute să vadă cu ochiul stîng deficient, Huxley își petrecea serile la biroul pe care cădea fascicolul orbitor al unei lămpi „bune pentru anchete judiciare de gradul trei”, în afara căruia zăceau tomurile voluminoase executate după metoda Braille. Amator de plimbări în mijlocul naturii, scriitorul nu accepta brațul prietenului său cînd trebuiau să traverseze strada, dar îi ceda discret cheia pentru a-i deschide ușa casei; pătrundea cu un pas ferm prin încăperile întunecate, pînă în salonul unde își instala prietenul, invitat să asculte, în clarobscurul încăperii, expunerile scilicitoare

Autorul romanului *Punct contrapunct* s-a angajat pe un făgaș asemănător, a încercat să surprindă epopeea modernă și să-i dezvăluie cursul, asemeni unui fluviu. Stabilindu-și un punct de vedere, el a stăvilit „cursul fluviului” pentru a culege din el mărgăritarele artei. Dar tocmai această operație, de „selectare”, a făcut ca adevărul său „integral” să arunce sclipiri stranii; pătrunzând exclusiv cu inteligența în resorturile intime ale vieții, spiritul său analitic a paralizat sensibilitatea și, în ciuda acestei secționări, a mers mai departe, generalizând. Or, puterea sa de asociere și de sinteză rămâne adeseori în aer, fără piloni de susținere; din câteva date culese din *Enciclopedia britanică* (pe care o citea și în tren) Huxley face o sinteză neașteptată. Nu ne referim numai la cazurile de rezolvare grăbită a unor probleme delicate (de unde interpretarea eronată din eseuri a lui Pascal sau explicația viziunii lui El Greco prin astigmatism) dar și la generalizările sugerate în *Punct contrapunct*. Generalizările lui Philip după ce automobilul, în care călătorea împreună cu Elinor, strivește un ciine (și care ne fac să ne alăturăm impresiei lui Elinor: „Era amuzant, era neașteptat, era minunat de interesant; dar, vai, lui Elinor îi venea aproape să urle”), insistența cu care autorul descrie formele de decădere ale personajelor sale — în special prăbușirea sexuală —, macabrul gratuit (cum e scena „gospodăririi” cadavrului lui Webley) aruncă o lumină violentă asupra vieții, pe care lumea redusă la care autorul s-a oprit nu o justifică; apoi, protestele iluzorii ale personajelor față de concepțiile de viață înnoitoare revin continuu și nu întâmpină nicăieri un corectiv, făcând astfel sufocantă atmosfera generală a cărții.

ale gazdei, ce abordau fără pauze tema zborurilor cosmice, a promisiunii nerealizate din opera lui T. S. Eliot, și a fineței muzicii preclasice. (V. Robert Craft, *With Aldous Huxley, „Encounter”*, Londra, 1965, nov. p. 10—16).

Acest punct de vedere al lui Huxley, care a evoluat, dar fără să se schimbe esențial, se regăsește atît în romanele anterioare publicării romanului *Punct contrapunct*, cît și după aceea. Denis Stone din *Crome Yellow* (*Galben de crom*) ca și Gumbriel din *Antic Hay* (*Dans grotesc*) pun, în fond, problema neadaptării la civilizația engleză modernă¹, predominată de o clasă suprapusă ipocrită și superficială, dar împotriva căreia nu pare să existe un antidot, dacă nu cumva acela de a scăpa de umanismul științific desființîndu-l, adică „tăind nodul gordian cu un sentiment de răzbunare“². În 1932, Huxley publica *Brave New World*, care demonstra că pe calea apucată de omnirenire nu există ieșire și, prin instalarea lui Mond în postul de supervisor general și a lui Ford în postura de zeitate, condamna societatea capitalistă, „prevestind America din 1963, o țară dedicată vînzărilor la orice preț și cumpărărilor pe credit a superfluului“³. Puțin mai tîrziu, în *Eyeless in Gaza* (*Orb în Gaza*) romancierul ridică problema disciplinei mintale și a angajării în viață, realizînd „un contrapunct temporal, replică la *Punct contrapunct* spațial⁴, dar cu un procedeu tehnic deconcertant și cu soluții de interes strict individual; în *After Many a Summer* (*După mai multe veri*) e înfățișată problema răspunderii intelectualilor în fața valorilor culturale, dar

¹ Collin Wilson, *Existential criticism and the work of Aldous Huxley*, „*The London Magazine*“, 1958, 9, p. 57—58, apreciază că în primele romane se caută răspuns la întrebarea „ce trebuie făcut pentru a nu deveni un Hamlet?“ Din același îngust punct de vedere, criticul consideră *Punct contrapunct* „superficial, fără viață“.

² David Daiches, *op. cit.*, p. 111.

³ Jean Roger Poisson, *Hommage à Aldous Huxley*, revista citată, p. 143, care citează printre operele care au dezvăluit aceeași racilă a dizolvării relațiilor familiare în S.U.A. piesa lui Arthur Miller, *Moartea unui comis-voiajor*.

⁴ André Rousseaux, *Littérature du XX-ème siècle*, vol. I: *Plongeurs dans le temps perdu: Virginia Woolf, Aldous Huxley*, Paris, Albin Michel, 1953, p. 226.

fără să fie depășită sfera acelorași soluții. Scrierile de după cel de-al doilea război mondial se mențin pe același făgaș al individualismului, în timp ce *Grey Eminence* (*Eminența cenușie*) înfățișează, pornind de la un subiect istoric, tarele puterii temporale obținute sub flamura religioasă. Huxley revine la analiza momentelor de criză cu lucrarea sa istorică *The Devils of Loudon* (*Diavolii din Loudon*), în timp ce consecințele științei neînsoțite de cultură apar în romanul *The Genius and the Goddess* (*Geniul și zeița*), apreciat ca „un joc scriitor al unui romancier obosit”¹. Ultimii ani ai vieții sînt consacrați unor străni incursiuni, care încearcă „să descopere o față mai luminoasă a lumii”, cu ajutorul mescalinei, și spiritul inteligent al lui Huxley se lasă purtat în tenebrele spre care-l conduc stupefiantele. *Heaven and Hell* (*Rai și iad*) și *The Doors of Perception* (*Porțile percepției*) indică faptul că Huxley a dus individualismul cel mai stringent pînă la capăt și că toate contradicțiile care au apărut în concepția sa nu au mai putut fi rezolvate; scriitorul ajunge să fie considerat în acești ani ca „spiritul fals cel mai strălucitor și mai savant al epocii noastre”². După ce își vizitează prima sa utopie, care îi confirmă că în S.U.A. evoluția e tot mai primejdioasă (*Brave New World Revisited*), romancierul scrie cu puțin înaintea morții o altă utopie, în care imaginează o societate care nu a reținut din progresul științific decît prea puțin, a reglementat niște relații familiare foarte stricte și foarte libere și a ajuns să ducă o viață liniștită, dar care va fi nimicită de o civilizație învecinată, supramecanizată (*The Island — Insula*). Opera se încheie astfel, cu consecvență, într-un

¹ François Erval, *Suicide d'un romancier*, „L'Express”, Paris, 1958, 530, p. 28.

² François Erval, *art. cit.* În același sens și Paul Chaudard, *Le meilleur des mondes et les humanismes scientifiques*, „La Table Ronde”, Paris, 1964, 192, p. 116—121. John Atkins, *op. cit.*, p. 223, regăsește în cartea *Ape and Essence* „exasperarea unui profesor pe care nu-l ascultă elevii”.

acord de un profund pesimism ; aspirația scriitorului spre o nouă sinteză culturală, în care conviețuirea pașnică dintre oameni să aibă un loc preponderent [și pentru care Huxley a militat efectiv, în anii în care fascismul atingea apogeul și după război, când publică *Science, Liberty and Peace* (*Știință, libertate și pace*)] nu a ajuns la țărmurile dorite. Dezvăluind continuu racilele industrialismului capitalist și lipsa de autenticitate a culturii vehiculate de intelectualii burghezi, scriitorul nu a putut deschide „porțile” viitorului, pe care le-a căutat acolo unde ele nu puteau fi aflate. *Philosophia Perennis* (*Filosofia eternă*) apare ca un simplu dicționar de citate, care nu e util omului modern în măsura în care „cărțile de înțelepciune” furnizau medievalilor preceptele traiului cotidian.

Prin anvergura sa și prin autenticitatea figurilor înfățișate, chiar dacă viziunea însăși se resimte de pe urma infirmității personajelor, *Punct contrapunct* e de un interes deosebit ; cu o remarcabilă luciditate, scriitorul urmărește aci mecanismul psihologic care pune în mișcare întreaga „intelectualitate” falsă, din criza spirituală a anilor 1920—1930. Studiind resorturile intime ale acestei lumi cultivate (care intra și în atenția lui Forster sau a Virginiei Woolf), Huxley o înfățișează „găunoasă”, deoarece scriitorul pare să mai creadă în elementele culturii pe care o cunoaște (muzică, artă, conversație rațională), dar nu constată decît o fatuitate neliniștită și sterilă la cei care transmit această cultură.¹

Dacă este adevărat că „arta e un joc cu haosul, ea se apropie tot mai mult de el pentru a-i smulge continuu noi domenii ale spiritului”², opera lui Huxley apare, delimitată astfel, ca un efort de a proiecta lumină asupra haosului însuși, pentru ca alții să vină și să-i alunge negurile. Unde va regăsi cititorul frumosul, despărțindu-se de grotesc, descompunere și macabru, romancierul

¹ John Holloway, *op. cit.*, p. 75.

² Arnold Hauser, *op. cit.*, p. 503.

au i-o spune. Piesa lui sau mai exact concertul distonant s-a încheiat cu cîteva acorduri de o nesfîrșită tristețe. Cititorul se va întoarce și va întreba din nou, dar nu va afla decît răspunsul pe care Huxley i-l dă într-un eseu scris după ce romanul, cunoscînd succesul, a fost transpus pe scenă : „Din piesa prescurtată a fost necesar să fie omis aproape tot acel «contra» implicat sau specificat, care, în roman, domolise, sau cel puțin fusese menit să domolească, asprimea «punctelor». Piesa, în ansamblu, a fost ciudat de dură și brutală. Izbucnind deodată în această lume de asprime nedisimulată, acel Heiliger Dankgesang a apărut ca o manifestare a ceva supranatural... Cînd ceea ce nu poate fi exprimat trebuia să fie exprimat, Shakespeare lăsa jos tocul și făcea apel la muzică. Dar dacă muzica nu izbutea nici ea ? Ei bine, atunci se afla întotdeauna la îndemînă tăcerea. Deoarece întotdeauna, ori cînd și oriunde, restu-i tăcere.“ [*The Rest is Silence* (*Restul e tăcere*) din volumul *Music at Night*.]

Cu alte cuvinte, se află în romanul lui Huxley, „implicată sau specificată“, o mare încredere în capacitatea umană de a rezolva crizele ce punctează istoria civilizației. Pe această încredere s-a întemeiat romancierul cînd a aruncat cu violență acidul satirei sale asupra galeriei de mumii care trădaseră cultura ; lăsîndu-și personajele să se descompună sub ochii cititorului, el a aplicat cu intransigență principiul pe care-l formulase la sfîrșitul lui *Jesting Pilate* : între scriitorul lucid și perversiunile care tind să nege sau să discrediteze valorile fundamentale umane „nici un compromis nu e posibil“. Aceeași încredere în valorile culturii răsună și în frazele ultimului eseu al acestui frămîntat scriitor care, chiar și atunci cînd a explorat tărîmurile halucinațiilor, nu a părăsit lumea pentru a se lăsa purtat de „suflul misticii“ : „Omului de litere din secolul XX știința îi oferă o comoară de fapte noi descoperite și de ipoteze de lucru. Dacă acceptă acest dar și dacă, mai presus de orice, e suficient de talentat și

de înzestrat pentru a reuși să transforme noile materiale brute în opere de artă literară, omul de litere din secolul XX va izbuti să trateze străvechea și mereu grăitoare temă a destinului uman cu o profunzime de înțelegere și cu o bogăție de date, de care, mai înainte de înflorirea științei, nu au fost capabili predecesorii săi (nu din vina lor și nici din lipsa genialității).“¹

Mai mult nu a putut spune, fiindcă nici el însuși nu a fost un Prospero care, în insula exilului său, să fi reușit să stăpânească pe Ariel ; nu a făcut decît să-l înfrunte pe Caliban și nici această acțiune nu a fost ușoară. Nu a fost nici Hamlet, care să poată rosti, la capătul unor munci herculeene : „restu-i tăcere“. L-a atras mai curînd chipul înveșmîntat în negru al celui care nu a acceptat onorurile curții unui prinț uzurpator și fals, dar nici veselia neînfrîntă a Rozalindei, chipul lui Jaques melancolicul ; de aceea Spandrell îl caracterizează pe Philip, personajul favorit al autorului, în genul în care Rozalinda îl definise pe Jaques : „Să fii mereu pe drumuri, fără să te stabilești nicăieri, să fii un spectator, iată ce ți se potrivește ție“.

ALEXANDRU DUȚU

¹ Citat în „*The Times Literary Supplement*“, London, 1963, oct. 25, p. 857. Despre această încredere în om vorbește, într-o lucrare recent apărută, anglistul iugoslav Svetozar Koljevič, care consideră că atmosfera tragi-comică din romanele lui Huxley ascunde un puternic îndemn spre depășirea atitudinilor morale perimate și periculoase. Semnificativ, criticul își intitulează cartea *Triumful inteligenței*. (V. „*Studia romanica et anglica Zagrabienisia*“, 1963, 15-16, p. 247-251). Despre „limpezimea minții ce a rămas neschimbată“ vorbește și André Maurois în paginile incluse în volumul omagial : *Aldous Huxley. A Memorial Volume*, London, Chatto & Windus, 1965.

TABEL CRONOLOGIC

1894 26 iulie. Se naște la Godalming, Surrey, Aldous Huxley, fiul mezin al editorului și scriitorului Leonard Huxley. Este nepotul lui Thomas Henry Huxley, celebru propagator al darwinismului („buldogul lui Darwin“, cum îi plăcea să se denumească). După mamă, descinde din cunoscutul critic Matthew Arnold. Fratele său mai mare, Julian Huxley (născut în 1887), va deveni un biolog de renume, și în 1946—1948 va ocupa funcția de director general al UNESCO-ului.

1913 Apare *Du côté de chez Swan (La Swan)* de Marcel Proust. Premiera operei *Ritul* de Igor Stravinski, cunoscut publicului larg, din 1911, prin *Petrușca*, provoacă la Paris (29 mai) ciocniri violente între partizanii și adversarii „muzicii noi“.

1914 Apare *Les caves du Vatican (Pivnițele Vaticanului)* de André Gide.

1915 Termină cursurile urmate la Balliol College, Oxford, după ce a frecventat mai întâi Eton, de unde a trebuit să se retragă din cauza unei boli de ochi, care-l privează un timp de vedere; tenace, își continuă studiile, învățând după metoda

Braille, și cînd recapătă vederea la un ochi se înscrie la Balliol College. Contrar dorinței sale, nu poate urma medicina și își ia licența în literatură engleză. Aceeași infirmitate îl face inapt de a deveni combatant în Războiul Mondial care a început.

1916 Huxley publică primul său volum, o culegere de versuri : *The Burning Wheel (Roata arzătoare)*, în care se face simțită influența lui P. B. Shelley. Poeziile publicate în acești ani *The Death of Youth (Mcartea tinereții)*, 1918, *Leda*, 1920, imită poezia „imagistă“.

1919—1921 Lucrează în redacțiile revistelor *Athenaeum* și *Westminster Gazette*, împreună cu D. H. Lawrence și Middleton Murry. Frecventează cercurile literare, unde cunoaște pe T. S. Eliot, Robert Graves, Edmund Gosse, Arnold Bennett și alții. Publică primul său volum de schițe *Limbo*, 1920, și primul roman *Crome Yellow (Galben de crom)*, 1921.

Se căsătorește, în 1919, cu belgiana Maria Nys, căsătorie din care va avea un copil.

1921 Pirandello scrie două piese de mare succes : *Sei personaggi in cerca d'autore (Șase personaje în căutarea unui autor)* și *Enrico IV*, ultima reprezentată la Roma în 1922. Dramaturgul italian înregistrează un mare succes în Anglia.

1922 Huxley publică o nouă culegere de schițe a sa : *Mortal Coils (Lanțuri mortale)*.

Apar două opere despre care se spune că „revoluționează“ tehnica romanului și a poeziei : *Ulysses* de James Joyce și *The Waste Land (Paragina)* de T. S. Eliot.

1923 Scriitor la modă, Huxley abandonează jurnalismul și începe să călătorească în Europa, în special prin Italia; publică romanul, care se va bucura de un larg succes, *Antic Hay (Dans grotesc)*, în care sînt ironizate coteriile literare ale vremii.

La Berlin are ~~loc~~ premiera operei *Pierrot Lunaire (Pierrot lunatecul)* de Schönberg.

1925 Publică romanul *Those Barren Leaves (Frunze veștede)* după culegerea de schițe *Little Mexican (Micul mexican)*, 1924.

Apar romanele: *Mrs. Dalloway* de Virginia Woolf, *Les Faux Monnayeurs (Falsificatorii)* de André Gide și, postum, *Ein Prozess (Procesul)* al lui Kafka.

1926 Apare volumul de schițe *Two or Three Graces (Două sau trei grații)*, la care se alătură culegerea de eseuri *Jesting Pilate (Pilat glumește)* privitoare la India, Birmania, Malaezia, Pacific, America de Nord, vizitate de curînd. Într-un interviu acordat ziariștilor din San Francisco, Huxley declară că tendințele lui sînt „fabiene și moderat laburiste”; regăsindu-și în presă declarațiile mult deformatate, scriitorul consemnează că ar fi preferat ca ziariștii americani să-i retușeze portretul și să-i lase intacte afirmațiile.

D. H. Lawrence publică *The Plumed Serpent (Șarpele cu pene)*; apare *Das Schloss (Castelul)* de Kafka.

1927 Huxley publică o altă serie de eseuri intitulată după faimosul vers al lui Pope: „*The proper study of mankind is man*” (*Studiul propriu omenirii e omul*) — *Proper Studies (Studii adecvate)*.

Virginia Woolf publică volumul, considerat reprezentativ pentru „noul gen” de roman : *To the Lighthouse* (*Farul*).

1928 Apare *Point Counter Point* (*Punct contrapunct*).

D. H. Lawrence publică *Lady Chatterley's Lover* (*Amantul doamnei Chatterley*).

1929 Se tipărește culegerea de eseuri *Do What You Will* (*Fă ce vrei*), titlu inspirat de versurile lui William Blake.

Apare *Portrait in a Mirror* (*Portret într-o oglindă*) de Charles Morgan și *Farewell to Arms* (*Adio, arme*) de E. Hemingway.

1930—1932 Apar succésiv : *Brief Candles* (*Pîlpîiri*), 1930, o culegere de schițe, *Music at Night* (*Muzică în noapte*), 1931, unul dintre volumele de eseuri dedicate în special problemelor artei și literaturii, *Brave New World* (*O, mîndră lume nouă*), 1932, utopie ironică care satirizează societatea mecanizată și dezumanizată pe care Huxley crede că o întrevede a prinde ființă, sub ochii lui. Concomitent cu alte volume de versuri și eseuri, mai publică o carte despre T. H. Huxley, o antologie cu comentarii, *Texts and Pretexts* (*Texte și pretexte*) și scrisorile prietenului său decedat, *The Letters of D.H. Lawrence* (*Scrisorile lui D.H. Lawrence*).

1936—1937 Publică romanul *Eyeless in Gaza* (*Orb în Gaza*), scris ca și *Punct contrapunct* într-o manieră à la *Gide*, după unii critici ; de asemenea un volum de eseuri în care discută problemele socie-

tății contemporane, *Ends and Means* (Scopuri și mijloace).

1939 Apare romanul *After Many a Summer* (După mai multe veri). Părăsește pentru totdeauna Anglia și se instalează în S.U.A., în California, unde soarele pare a fi mai prielnic vederii sale, mereu precare. Urmează o metodă de reeducare a vederii și reușește să nu mai utilizeze ochelarii; vindecarea sa, cu ajutorul metodei doctorului W. H. Bates din New York, formează subiectul cărții publicate în 1942: *The Art of Seeing* (Arta de a vedea).

1944—1946 Apare romanul *Time Must Have a Stop* (Timpul trebuie să se oprească), 1944 și breviarul destinat să introducă pe cititori în „arta contemplației” prin maxime și cugetări culese din operele marilor gânditori de pretutindeni: *The Perennial Philosophy* (Filozofia eternă), 1946.

1947—1960 Preocupat de problemele vieții contemporane, publică *Science, Liberty and Peace* (Știință, Libertate și Pace), 1947, *Ape and Essence* (Mămuță și esență), 1948, și *Themes and Variations* (Teme și variații), 1950.

Pacifismul său îl face suspect în ochii comisiilor maccarthyste și este supus șicanelor din partea celor care anchetează „activitatea antiamericană”. Revine la romanul istoric pe care l-a mai abordat și în 1941, când, în *Grey Eminence* (Eminența cenușie), a înfățișat critic figura agentului secret al cardinalului Richelieu, le Père Joseph, pe fundalul războiului de treizeci de ani; de data aceasta analizează fenomenul isteriei religioase de masă: *The Devils of Loudon* (Diavolii din Loudon), 1952. Fără să-și exprime neîncrederea

în civilizația modernă, tratează cu precădere aspectele primejdioase ale științei minuite de ființe dezumanizate, în *The Genius and the Goddess (Geniul și Zeița)*, 1955, și în utopia reluată sub titlul *Brave New World Revisited (Reîntoarcerea în lumea nouă)*, 1957. Ultimele romane sînt apreciate de critică a fi „de un gust extrem de îndoielnic“, opera unui scriitor „obosit“. O piesă montată pe Broadway este repede scoasă din repertoriu; cîteva proiecte de filme nu pot fi realizate. Soția sa, Mary, moare în 1955. Huxley încearcă să descopere sursele unui „umanism științifico-oriental“ și să investigheze „adîncurile“ ființei umane cu ajutorul mescalinei; rezultatele acestor experiențe sînt consemnate în cărțile: *The Doors of Perception (Porțile percepției)*, 1954, și *Heaven and Hell (Rai și iad)*, 1956. Își află mîngîierea în muzică, urmărind cu asiduitate concertele de muzică preclasică; copiază pentru orchestra dirijată de prietenul său Robert Craft partiturile muzicale și se entuziasmează de compozițiile contemporanului lui Monteverdi, Gesualdo da Venosa, prezentînd publicului, într-o serie de prelegeri, madrigalul și muzica italiană din secolul XVI. O prietenie statornică îl leagă de vecinul său, Igor Stravinski. Fidel convingerilor sale liberaliste, depune, în Sacramento, mărturie împotriva măsurilor de constrîngere exercitate de un grup de afaceriști asupra unui inventator care voise să-și constituie o întreprindere. Se recăsătorește cu Laura Archera.

- 1962** Apare ultima sa carte, o nouă utopie destinată să înfățișeze soluțiile preconizate de Huxley, nu pentru „a salva“ omenirea, ci pentru a asigura existența „normală și firească“ oamenilor dornici

să-l asculte pe acest profet care, în final, își nimicește discipolii imaginari : *The Island (Insula)*.

1963 Publică un eseu mai amplu pe tema *Literature and Science (Literatură și știință)*. Aproape orb, după ce un incendiu i-a distrus casa și biblioteca, se stinge în California, la 22 noiembrie, în urma unei boli cu o evoluție lentă, dar necruțătoare. Moartea sa trece aproape neobservată în țara zguduită de asasinarea președintelui Kennedy. În 1965, Robert Craft dirijează la Londra *Variații în memoria lui Aldous Huxley* de Igor Stravinski.

AL. D.

*Al omenirii, o, destin cutremurat !
Născut sub legi opuse, ce mare nedreptate,
Orgoliu de prisos, orgoliu condamnat,
În locul bolii, forțată sănătate.
Ce gând are natura cu legile-i contrare,
Cînd inima și gândul țin sufletu-n vîltoare ?*

FULKE GREVILLE

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

101

102

Capitolul I

— Ai să întârzii mult ? Vocea neliniștită a lui Marjorie Carling părea că-l imploră.

— Nu, n-am să-ntârzii, răspunse Walter, cu un sentiment penibil de vinovăție, știind sigur că va întârzia. Îl scotea din sărite felul ei de-a vorbi, cam târăgănat și mult prea afectat, dacă te gindeai la situația ei nenorocită.

— Nu veni mai târziu de miezul nopții.

Ar fi putut să-i amintească de vremea cînd seara nu ieșea niciodată fără ea. Ar fi putut, dar n-avea de gînd. Din principiu. Nu voia nici în ruptul capului să-i smulgă dragostea cu sila.

— Să zicem unu. Știi cum sînt seratele astea.

De fapt, Marjorie nu știa, pentru simplul motiv că, nefiind măritată cu el, nu era invitată niciodată. Își părăsise soțul pentru Walter Bidlake, iar Carling, cu scrupulele lui de bigot, și poate din sadism și dorință de răzbunare, refuzase să divorțeze. Se împliniseră doi ani de cînd Walter și Marjorie trăiau împreună. Doar doi ani ținuse dragostea lui. Apoi, Walter încetase s-o mai iubească și începuse să iubească pe alta. Păcatul săvîrșit de Marjorie, ca și situația ei neplăcută în ochii lumii își pierdeau unica scuză și consolare. Și mai era și însărcinată.

— Douăsprezece și jumătate, îl imploră, deși își dădea seama că insistențele aveau să-l enerveze, iar el o va iubi și mai puțin.

Nu își putea însă stăpîni cuvintele; îl iubea prea mult, iar gelozia o chinuia prea tare. În ciuda principiilor, frazele răbufneau. Poate că ar fi fost mai bine pentru amîndoi dacă Marjorie ar fi avut mai puține principii și și-ar fi exprimat sentimentele cu o violență firească. Fusesse însă învățată de mică să-și controleze cu strictețe manifestările. Numai oamenii fără educație, credea ea, făceau „scene“. Nu se abātu de la principiile ei decît cînd îl imploră :

— Atunci la douăsprezece și jumătate, Walter.

Insistența ei timidă, prea slabă pentru a-l convinge, reuși să-l irite. Marjorie își dădea perfect seama, dar nu putea să tacă.

— Dac-am să pot. (Uite, reușise să-l scoată din sărite; voca lui Walter începuse să tremure de enervare.) Nu-ți garantez, însă, așa că s-ar putea să nu vin la ora fixată. Obsedat pînă la nebunie de chipul lui Lucy Tantamount, era convins că n-avea să se întoarcă la douăsprezece și jumătate.

Își potrivi ultima oară cravata albă. Marjorie stătea alături. Ochii ei îl scruta din oglindă. Era atît de palidă și de trasă la față, încît lumina lămpii electrice de deasupra îi umbrea obrazii supti. Avea cearcăne mari. Nasul drept, cam lung chiar pe vremea cînd Marjorie arăta bine, ieșea acum jalnic în relief pe fața descărnată. Părea urîtă, obosită și bolnavă. Peste șase luni avea să nască. Ceea ce fusese la început o singură celulă, apoi un ciorchine de celule, un săculeț de țesuturi, un fel de vierme, un viitor peștișor cu bronhii, se agita acum în ea și avea să devină într-o bună zi un om — un om în toată firea, care va suferi și se va bucura, va iubi și va urî — un om cu gîndurile, amintirile și fantezia lui. Iar ceea ce fusese o

picătură gelatinoasă avea să-și inventeze un Dumnezeu și să-l adore ; ceea ce fusese un fel de peștișor avea să creeze și, după ce va crea, să devină un câmp de luptă, pe care se vor înfrunta binele și răul ; ceea ce trăia orbește în ea ca un vierme parazitar avea să privească la stele, să asculte muzică și să citească versuri. Un lucru se va transforma într-o ființă, o grămăjoară de materie va deveni un corp omenesc, o minte omenească. În trupul ei se desfășura uluitorul proces al creației ; Marjorie însă nu era conștientă decît de boala și extenuarea ei ; misterul creației reprezenta doar oboseală, urîțenie și o neliniște permanentă în privința viitorului. Un suflet chinuit și un trup supus neplăcerilor. La început, cînd recunoscuse simptomele sarcinii, fusese fericită sau, cel puțin, încercase să fie, în ciuda spaimelor care o bîntuiau la gîndul urmărilor de ordin fizic și social. Copilul, își închipuise ea, avea să-l apropie mai mult pe Walter (care începuse încă de pe atunci să se îndepărteze), să trezească în el sentimente noi, compensînd astfel acel element, indiferent care ar fi fost el, ce părea să lipsească din dragostea lui. Marjorie se îngrozea la gîndul durerilor și neplăcerilor inevitabile. Dar atît durerile cît și neplăcerile meritau să fie îndurate dacă ar fi dus la o reînnoire, la o consolidare a dragostei lui. Marjorie se simțise totuși fericită. La început, previziunile ei păruseră să se realizeze. Știrea că va avea un copil răscolise sentimentele lui Walter. Două, trei săptămîni fusese fericită, împăcată cu durerile și neplăcerile. Apoi, de la o zi la alta, totul se schimbă : Walter o cunoscuse pe femeia aceea. Cînd nu alerga după Lucy, Walter simula, cît putea, interesul și bunăvoința. Marjorie înțelegea însă că interesul și bunăvoința lui erau nefirești, că atenția și grija izvorau dintr-un sentiment de datorie și că Walter ura copilul, fiindcă îl silea să fie prevenitor față de femeia care-l va naște. Deoarece

Walter ura copilul, începu și ea să-l urască. Fericirea odată spulberată, temerile ieșiseră la suprafață și puseseră stăpînire pe ea. Viitorul nu-i rezerva decît dureri și neplăceri; între timp, avea de înfruntat urîtenia, boala și oboseala. Cum putea să cîștige lupta cînd se afla în halul ăsta?

— Walter, mă iubești? întrebă ea deodată.

Întorcîndu-și o clipă ochii căprui de la cravata albă reflectată în oglindă, Walter se uită la ochii ei cenușii și triști, ce-l fixau stăruitor. Zîmbi. „De m-ar lăsa odată în pace!“ Își strînse buzele, apoi le desfăcu, mimînd un sărut. Marjorie nu-i întoarse zîmbetul. Fața ei, stăpînită de o puternică neliniște, rămase tristă. Privirea îi căpătă o ușoară luminozitate și, brusc, pe gene apărură lacrimi.

— N-ai putea să rămîi cu mine astă-seară? îl imploră, călcîndu-și hotărîrea eroică de a-i lăsa o libertate deplină și de a nu folosi mijloace agasante pentru a-l constrînge s-o iubească.

În fața lacrimilor și auzindu-i vocea tremurătoare și plină de reproșuri, Walter se simți cuprins de remușcări, dar și de enervare. Un fel de furie, de milă, de rușine.

„De ce nu pricepi — iată ce-ar fi vrut să-i spună, ce i-ar fi spus dacă ar fi avut curajul — de ce nu pricepi că ce-a fost între noi s-a terminat și nu se mai poate repeta? Să spunem lucrurilor pe nume, poate că dragostea noastră n-ă fost niciodată nici ce ți-ai închipuit tu, nici ce-am încercat eu să simulez. Să fim prieteni, să fim camarazi. Îmi placi, țin foarte mult la tine. Da', pentru numele lui Dumnezeu, nu mă mai cocoloși cu dragostea ta, nu mă mai sili să te iubesc. Dacă-ai ști cît de îngrozitoare poate fi dragostea pentru cineva care nu-i îndrăgostit, ce năpastă, ce blestem...“

Marjorie plîngea. Picătură cu picătură, lacrimile izvorau dintre pleoapele închise. Fața ei, schimonosită

de durere, tremura. Din vina lui — el era călăul. Lui Walter i se făcu silă de sine.

„De ce mă las șantajat de lacrimile ei ?” se întrebă, și la acest gând, i se făcu silă și de ea. O lacrimă alunecă de-a lungul nasului ei prea lung. „N-are nici un drept să se poarte astfel, să fie atât de neînțelegătoare. De ce nu vrea să priceapă ?”

„Pentru că mă iubește.”

„Dar n-am nevoie de dragostea ei, n-am nevoie.” Simți că îl cuprinde furia. Nu avea dreptul să-l iubească astfel și, în orice caz, nu acum. „Un șantaj, își repetă el în gând, un șantaj. De ce trebuie să mă las șantajat de dragostea ei și de faptul că odinioară am iubit-o — deși mă întreb dac-am iubit-o vreodată.”

Marjorie scoase o batistă și începu să-și ștergă ochii. Walter se rușină de gândurile lui josnice. Ea era de vină, din cauza ei se simțea rușinat. Ar fi trebuit să rămână lângă Carling. O aventură ar fi fost de-ajuns. Și-ar fi petrecut după-amiezile într-un atelier de pictor. Ar fi fost romantic.

„De fapt, eu am insistat să-și lase soțul.”

„Ar fi trebuit însă să aibă atîta cap încît să refuze. Putea să-și închipuie că dragostea noastră n-o să țină cît lumea.”

Marjorie făcuse ce i se ceruse ; renunțase la tot și, de dragul lui, acceptase neplăcerile sociale. Un alt șantaj. Îl șantaja cu sacrificiul ei. Îl scoteau din sărute obligațiile pe care sacrificiile ei le reclamau de la onoarea și decența lui.

„Dac-ar avea, într-adevăr, onoare și decență nu mi-ar exploata sentimentele.”

Exista însă copilul.

„Cum Dumnezeu a acceptat să rămînă însărcinată ?”

Walter ura copilul, căci îi sporea răspunderea față de Marjorie, cît și sentimentul de vinovăție că o face să sufere. O privi cum își șterge fața umezită de lacrimi.

Din cauza sarcinii arăta extrem de urită și de îmbătrinită. Cum își putea închipui o femeie... ? Nu, în nici un caz, nu ! Walter închise ochii și clătina aproape imperceptibil din cap. Gîndul acesta odios trebuia izgonit cu orice preț.

„Cum pot să mă gîndesc la așa ceva ?“ se întrebă el.

— Mai stai, o auzi Walter din nou. Vocea ei stridentă, felul tărăgănat și căutat de a vorbi îi deveniseră de-a dreptul insuportabilă. — Te rog, Walter, mai stai.

Începu să hohotească. Alt șantaj. „Cum putea să fie atît de josnică ?“ În ciuda rușinii și, într-un fel din cauza ei, senzația penibilă pe care o încerca, în loc să dispară, se intensifică. Dezgustul față de ea crescuse tocmai fiindcă Walter se rușina de propria-i purtare. Senzația penibilă de rușine, sila de sine, provocate tot de Marjorie, constituiau un alt motiv pentru a o detesta. Ura se transforma în rușine, iar rușinea, la rîndul ei, alimenta și mai mult ura.

„Ah, de ce nu mă lasă în pace ?“ Ajunsese să dozească acest lucru cu furie, din răspuțeri ; exasperarea lui creștea tocmai fiindcă trebuia stăpînită. (Walter nu avea curajul brutal să-și exprime sentimentele ; îi părea rău de Marjorie și, în ciuda a tot ce se întîmplase, ținea la ea ; era însă incapabil să-i vorbească deschis, sincer și brutal ; cruzimea lui involuntară izvora din slăbiciune.)

„De ce nu mă lasă în pace ?“ Dacă l-ar fi lăsat în pace, Walter s-ar fi atașat mai mult de ea, și Marjorie ar fi fost mai fericită. Mult mai fericită. Ar fi fost spre binele ei... Deodată, își dădu seama de ipocrizia lui. „Și totuși, de ce dracu nu mă lasă să fac ce vreau ?“

Dar ce voia, în definitiv ? O voia pe Lucy Tantomount. O voia irațional, în ciuda tuturor idealurilor și principiilor, o voia nebunește, în ciuda voinței și chiar

a sentimentelor — căci nu o iubea pe Lucy ; în fond, o ura. Un scop nobil poate justifica mijloace nedemne. Dar ce se întâmplă dacă scopul e nedemn ? Din cauza lui Lucy o făcea pe Marjorie să sufere — pe Marjorie, care-l iubea, care se sacrificase pentru el, care era nefericită. Nefericirea ei era însă un șantaj.

— Rămii cu mine astă-seară, îl imploră ea din nou.

Walter era gata să cedeze rugămintelor, să renunțe la serată și să rămână acasă. Impulsul contrar se dovedi mai puternic. Răspunse cu minciuni — minciuni doar pe jumătate, mai rele decât cele adevărate, tocmai din pricina elementului de adevăr care le conferea o justificare ipocrită.

O strinse la piept. Gestul în sine era o altă ipocrizie.

— Draga mea, protestă el pe tonul prefăcut al adultului care roagă un copil să fie cuminte, trebuie să merg neapărat. Înțelege, are să vină și tatăl meu acolo. Era adevărat. Bătrînul Bidlake lua totdeauna parte la seratele familiei Tantamount. — Și am de discutat ceva cu el. Afaceri, adăugă Walter cu un aer vag și important, trăgînd între ei, cu ajutorul acestui cuvînt magic, perdeaua de fum a intereselor ce privesc numai pe bărbați. „Minciuna, își spuse el, era destul de vizibilă, cu toată perdeaua de fum.“

— N-ai putea să-l vezi altădată ?

— E ceva important, răspunse el, clătînînd din cap. Și, în afară de asta, adăugă, uitînd că mai multe pretexte sună mai puțin convingător decât unul singur, Lady Edward a invitat special pentru mine pe directorul unei edituri americane. Ar putea să-mi fie util, știi bine ce sume imense plătesc. Lady Edward îi spusese că îl va invita pe american, bineînțeles dacă acesta nu apucase să se întoarcă în Statele Unite — ca se temea însă că ar fi plecat. — Plătesc ridicol de mult, continuă Walter, îngroșînd perdeaua de minciuni cu amănunte lipsite de importanță. America este singura

țară din lume unde un scriitor poate primi mai mulți bani decît merită. Încercă să rîdă. — Am mare nevoie de-o sumă mai importantă ca să acopăr cele două lire pe care le primesc aci pentru o mie de cuvinte. O strînse și mai tare în brațe și se aplecă să o sărute. Ea își feri fața. — Marjorie, o imploră el, te rog, nu mai plinge. Se simțea vinovat și nefericit. Ah, de ce Dumnezeu nu-l lăsa în pace ?

— Nu pling, răspunse ea.

Buzele lui întîlniră obrazii ei umezi și reci.

— Marjorie, dacă așa vrei tu, n-am să mai plec.

— Dar eu țin morțiș să te duci, spuse ea, continuînd să-și ferească fața.

— Nu ții. Am să rămîn acasă.

— Nici vorbă. Marjorie îl privi și încercă să zîmbească. — Sint o proastă. Ar fi stupid să ratezi ocazia de-a te întîlni cu tatăl tău și cu americanul acela.

Folosite de ea ca argumente, propriile lui minciuni sunau și mai fals și neconvingător. Tresări aproape dezgustat.

— S-aștepte, răspunse Walter cu o voce plină de minie.

Era furios pe sine pentru că inventase asemenea minciuni (de ce n-a fost în stare să-i spună cu brutalitate adevărul ? În definitiv, Marjorie îl știa), și furios pe ea fiindcă i le reamintea. Ar fi vrut ca minciunile să se scufunde pe loc într-un hău al uitării, să dispară de parcă nu ar fi fost rostite niciodată.

— Nu, nu, trebuie să te duci. Am fost o proastă. Îmi pare rău.

La început, Walter se împotrivi ; refuză să mai plece și insistă să rămînă acasă. Cum primejdia dispăruse, își putea permite luxul să insiste. Era limpede că Marjorie vorbise serios cînd luase hotărîrea de a-l lăsa să se ducă la serată. I se oferea prilejul să facă pe nobilul și pe mărinimosul fără să-l coste prea mult,

de fapt, aproape pe gratis. Ce farsă odioasă ! Intră totuși în joc. În cele din urmă consimți să plece, ca și cum i-ar fi făcut un mare hatîr că nu rămîne acasă. Marjorie îi înnodă fularul de mătase, îi aduse jobenul și mănușile, și îl sărută ușor la despărțire, mimînd cu îndrăzneală buna dispoziție. Avea mîndria și codul ei de onoare în materie de dragoste și, în ciuda nefericirii și a geloziei, se crampona de principiile ei : Walter *trebuia* să fie liber și ea n-avea nici un drept să se amestece în chestiunile care nu o priveau. Pe de altă parte, era și mai înțelept să nu se amestece. Cel puțin așa spera ea.

Walter închise ușa în urmă și ieși în răcoarea nopții. Un ucigaș fugind de la locul crimei, de lângă victimă, și încercînd să se lepede de milă și de remușcări, nu s-ar fi simțit mai ușurat. Ajuns în stradă, răsuflă adînc. Era liber. Scăpase de amintiri și de presimțiri. Cîteva ore era liber să ignore existența trecutului sau a viitorului. Liber să trăiască pe placul lui, indiferent de locul unde se afla. Se amăgea, închipuindu-și că este liber ; amintirile nu-i dădeau pace. Nu era ușor să scapi. Vocea ei îl urmărea. „Dar eu țin morțiș să te duci.“ Fapta lui echivala cu o înșelătorie, cu o crimă. „Țin morțiș.“ Pe ce ton nobil protestase ! Cu ce aer mărinimos acceptase în cele din urmă ! Nu era numai crud, dar se complăcea și într-un joc dublu.

„Doamne sfinte, spuse el încet. Cum de-am fost în stare ?“ Era uimit și scirbit de fapta sa. „De ce Dumnezeu nu-mi dă pace ? De ce nu vrea să priceapă ?“ Din nou se simți cuprins de o furie slabă și inutilă.

Odinioară dorise altceva. Odinioară, singura lui ambiție fusese să nu fie lăsat în pace. Încurajase dragostea lui Marjorie. Își aminti căsuța dintre dealurile golașe, unde luni de zile locuiseră singuri. Ce perspectivă aveau asupra ținutului Berkshire ! Din păcate, satul cel mai apropiat se afla la trei kilometri. Ce greu

atirna rucsacul plin de alimente ! Și ce noroi cînd ploua ! Și găleata care trebuia scoasă din puț ! Puțul avea peste treizeci de metri adîncime. Nici măcar în momentele cînd nu se îndeletnicea cu treburi oboșitoare, cum ar fi fost scosul apei din fîntînă, nu se simțise cu adevărat mulțumit. Fusesse oare fericit alături de Marjorie — atît de fericit cît își inchipuisse și cum s-ar fi cuvenit în acele împrejurări ? Lucrurile urmau să se desfășoare ca în *Epipsychidion*¹ ; nu se întîmplase așa tocmai pentru că rîvniseră prea mult la asta, pentru că intenționaseră să-și modeleze sentimentele și viața comună pe versurile lui Shelley.

Își aminti vorbele cumnatului său, Philip Quarles, într-o seară, cînd discutaseră despre poezie :

— Artă nu trebuie luată *ad litteram*.

— Nici chiar dacă dragostea este adevărată ? întrebase Walter.

— Riscă să devină prea adevărată. Pură ca apa distilată. Adevărul pur e nefiresc, e o abstracție fără corespondent în lumea reală. În natură întilnești permanent o mulțime de impurități amestecate cu adevărul esențial. Artă emoționează tocmai fiindcă respinge impuritățile vieții adevărate. Nici o orgie autentică nu excită ca un roman pornografic. Într-o carte de Pierre Louys² toate fetele sînt tinere și au un corp perfect. Nimeni nu sughite, nimănui nu-i miroase gura, nimeni nu-i obosit, plictisit, nimeni nu-și amintește brusc de facturi neachitate sau de scrisori de afaceri rămase fără răspuns, ca să întrerupă astfel clipele de mare fericire. Artă îți provoacă o senzație, un gînd,

¹ Poem filozofic de Percy Bysshe Shelley (1792—1822), conținînd o expunere și o apărare a dragostei libere între „sufletele complimentare“. *Epipsychidion* înseamnă în greaca veche „suflet peste suflet“.

² *Pierre Louys* (1870—1925), scriitor francez, autor de romane cu violent caracter erotic.

un sentiment în stare pură, vreau să zic pură din punct de vedere chimic, nu moral, adăugase el rîzînd.

— Dar în *Epipsychidion* nu există pornografie, protestase Walter.

— E adevărat, dar din punctul de vedere al chimiștului, poemul e la fel de pur. Cum e sonetul acela de Shakespeare ?

„Nu-s ochii dragei mele stropi de soare,
Și roșul gurii ei nu-i de coral.
De-i albă neaua, sînu-i oacheș pare
Și negrul păr i-e ca o sîrmă-n val.

Știu roze albe, știu și roze roșii.
Dar nu-i socot obrazii trandafiri.
Și-s balsamuri mai dulci să le miroși
Decît e boarea întregii sale firi.“¹

— Și-așa mai departe. Ai luat prea în serios pe poeți și uite ce s-a întîmplat. Să-ți fie învățătură de minte.

Firește, Philip avusese dreptate. Lunile petrecute în acea căsuță n-avuseseră nimic comun cu *Epipsychidion* sau cu *La Maison du Berger*². Se gîndi la puț și la drumul lung pînă în sat. Chiar dacă n-ar fi fost puțul și drumul lung, și chiar dacă Marjorie i-ar fi aparținut în stare pură, la ce i-ar fi folosit ? Ar fi fost poate mai rău. Marjorie în stare pură s-ar fi dovedit probabil mai insuportabilă decît cu unele impurități.

Rafinamentele ei, de pildă, aerul distant de femeie virtuoasă, diafană și spiritualizată — toate astea, văzute de la distanță și tecretic, păreau admirabile. Ce se întîmpla însă cînd te apropiai și treceai la fapte ? Se îndrăgostise de aerul ei virtuos, de spiritualitatea

¹ Shakespeare, *Sonetul CXXX*. Traducere de Ion Frunzetti — *Sonete*. Editura Tineretului, 1963.

² Poem de Alfred de Vigny (1797—1863) dedicat vieții liniștite și idilice în mijlocul naturii.

ei rafinată, cultă și diafană, se îndrăgostise și de nefericirea ei, căci Carling, soțul lui Marjorie, era un tip imposibil. Mila făcuse din Walter un cavaler în slujba celor oropsiți. Își închipuise că dragostea înseamnă discuții, că e o comunitate și o camaraderie spirituală. Pe vremea aceea avea doar douăzeci și trei de ani și era de o mare puritate, acea puritate a adolescenței când dorințele sexuale se răzvrătesc. Tocmai absolvise Universitatea din Oxford, îndopat de poezie și de elucubrațiile filozofilor și misticilor. Iată adevărata dragoste. Relațiile sexuale nu contau, erau inevitabile, deoarece, din nenorocire, ființele omenești aveau un corp ce trebuia ținut în friu, pe cât posibil. Marea lui puritate ca și impulsurile înflăcărâte ale tinereții, îndrumate în mod artificial spre imitarea purității îngerești, îl făcuseră să admire puritatea rafinată și calmă care, în cazul lui Marjorie, se datora unei răceli firești și unei vitalități congenital scăzute.

— Ești atât de bună, îi spusese el. Ți-e atât de ușor să fii bună. Aș vrea să fiu la fel de bun ca tine.

Dorința lui echivala, fără ca să-și dea seama, cu aceea de a fi pe jumătate mort. Aerul lui timid, sfios și de o adâncă sensibilitate, ascundea o vitalitate puternică. Îi venea greu, de fapt, să fie bun ca Marjorie. Încercase totuși. Între timp, îi admirase bunătatea și puritatea. Devotamentul și admirația ei îl emoționaseră și îl măguliseră — cel puțin pînă în clipa cînd bunătatea ei începuse să-l plictisească, să-l scoată din sărute.

Îndreptîndu-se spre stația de metrou Chalk Farm își aminti deodată o discuție a tatălui său cu un șofer italian despre dragoste. (Bătrînul Bidlake avea un adevărat talent să-i facă pe oameni să vorbească, fie ei servitori sau chiar muncitori. Walter îl invidia pentru acest dar.) „Unele femei, spunea șoferul, sînt țepene ca un garderob. *Sono come cassettoni!*” Ce picant știa

bătrînul Bidlake să povestească anecdote ! „Ce folos că e drăguță, dacă trebuie să strîngi în brațe un garderob drăguț ? Ce sens are, pentru numele lui Dumnezeu ?“ (Iar Marjorie, reflectă Walter, nici măcar nu era drăguță.) „Mie îmi plac, spunea șoferul, altfel de femei, chiar dacă sînt urite. Iubita mea, mărturisise el, e altfel. *È un frullino, proprio un frullino*“, un drac de femeie. Iar bătrînul Bidlake clipise prin monoclu, ca un satir jovial, răutăcios și bătrîn. Un garderob sau un drac de femeie ? Walter trebui să admită că împărțase preferințele șoferului. În orice caz, știa din experiența personală că (de cîte ori în dragostea „adevărată“ interveneau impurități sexuale) nu-i plăcea prea mult tipul de femeie-garderob. De la depărtare și teoretic, puritatea, bunătatea și spiritualitatea rafinată arătau admirabil. Dar la apropiere, și în contact direct, erau mai puțin atrăgătoare. Iar cînd mai aparțineau și cuiva care nu te atrage, atît devotamentul cît și admirația măgulitoare deveneau insuportabile. O urî confuz pe Marjorie pentru răceala, răbdarea și aerele ei de martiră. Walter se simțea vinovat de senzualitatea lui josnică. Dragostea pentru Lucy avea ceva nebunesc și nerușinat. Marjorie în schimb era foarte diafană și pe jumătate moartă. Pe de o parte avea o scuză, pe de alta era de neiertat. Ultima alternativă i se păru mult mai gravă. Instinctele sexuale erau josnice, nedemne. Ce putea fi mai jalnic și mai nedemn decît o astfel de clasificare : femei-dulap sau draci de femei ? Avu impresia că aude risul copios, senzual al tatălui său. Îngrozitor ! Întreaga viață conștientă a lui Walter se orientase într-o direcție contrară celei a tatălui său, opusă senzualității frivole și exuberante a bătrînului. Conștiința îl împinsese întotdeauna spre mama sa, spre puritate, rafinament și spirit. Dar, cel puțin, jumătate din sînge provenea de la tatăl său. Acum însă cei doi ani de conviețuire cu Marjorie îl dezgustaseră complet

de virtutea frigidă, provocându-i o silă cumplită, deși se rușina de sentimentele lui față de ea și de presupusele sale porniri bestiale, cum ar fi fost, de exemplu, dragostea pentru Lucy. Dacă Marjorie l-ar lăsa în pace ! Dacă nu i-ar mai pretinde să-i răspundă la dragostea ei neîmpărtășită, cu care continua să-l asalteze ! Dacă ar înceta cu devotamentul ei îngrozitor ! Ar putea atunci să-i acorde prietenia lui — căci ținea cu ade-vărat la ea. Marjorie era bună și amabilă, credincioasă și sinceră. Ar fi fost fericit să aibă, în schimb, prietenia ei. Dragostea ei îl innăbușea. Iar când Marjorie, închi-puindu-și că luptă împotriva celeilalte femei se folosea chiar de armele acesteia și, înfrângându-și frigiditatea virtuoasă, încerca să-l recucerească cu ajutorul unor săruturi înfocate — ei bine, era ceva înfiorător, absolut înfiorător.

Pe deasupra, își continuă Walter reflecțiile, Marjorie îl cam plictisea cu seriozitatea ei greoaie și lipsa ei de sensibilitate. De fapt, era cam proastă, cu toată cultura ei și poate chiar din cauza ei. E drept, avea o cultură autentică, citise cărți, le ținea minte. Dar pricepuse ceva ? Putea, oare, să le priceapă ? Observațiile cu care întrerupea lungile, foarte lungile ei tăceri, acele observații docte și serioase, erau plate, lipsite de haz, de finețe. Bine făcea că tăcea, căci tăcerea e plină de adâncă înțelepciune și de spirit, întocmai ca blocul de marmură nesculptat încă de mîna unui mare artist. Cei ce tac nu își trădeză gîndurile. Marjorie avea talentul de a ști să asculte cu atenție și înțelegere. Când ieșea din tăcerea ei, jumătate din cuvintele rostite erau citate, căci Marjorie avea memorie bună și căpătase obiceiul de a învăța pe dinafară maxime celebre sau pasaje remarcabile. Lui Walter îi trebuise multă vreme ca să descopere platitudinea patetică și prostia masivă care întovărășeau tăcerile și citatele ei. Dar când o descoperise era prea tîrziu.

Se gîndi la Carling. Un bețivan, un bigot. Trăncănea toată vremea despre veșminte preoțești, sfinți și imaculata concepție, iar pe de altă parte se îmbăta de te apuca scirba. Dacă nu i-ar fi provocat o silă atît de groaznică, și n-ar fi făcut un infern din viața lui Marjorie, ce s-ar fi întîmplat ? Walter își imaginează libertatea lui. Nu i s-ar fi făcut milă și nu s-ar fi îndrăgostit de Marjorie. Își aminti ochii ei roșii și umflați de plîns după unul din acele scandaluri oribile cu Carling. Ce porc împutit ! „Ce s-ar fi întîmplat cu mine ?“ se întrebă Walter deodată.

Știa că în momentul cînd închisese ușa, Marjorie izbucnise în plîns. Carling, cel puțin, avea scuza beției. „Iartă-i, Doamne, fiindcă nu știu ce fac.“ Walter nu se îmbăta niciodată. Era sigur că în clipa aceea Marjorie plîngea.

„Ar trebui să mă întorc“, își spuse el. Iuți însă pasul, pînă ce ajunse aproape să alerge pe stradă. Fugea de conștiința lui și în același timp se grăbea să ajungă la femeia dorită.

„Ar trebui să mă întorc, asta ar trebui.“

Își continuă însă grăbit drumul, urînd-o din tot sufletul, tocmai fiindcă o făcuse atît de nefericită.

Un om care se uita la vitrina unei tutungerii se dădu brusc îndărăt pe cînd trecea Walter ; se ciocniră violent.

— Scuzați, spuse Walter, mecanic, văzîndu-și mai departe de drum și fără să se uite înapoi.

— Nu te uiți pe unde mergi ? răcni furios cetățeanul în urma lui. Ce, ești de capul tău ? Te grăbești de, parc-ai fi cîștigat la curse.

Două haimanale de pe stradă izbucniră într-un hohot de rîs fiores și batjocoritor.

— Hei, tu ăla cu țilindru, continuă disprețuitor cetățeanul, cuprins de ură față de domnul în haine de seară.

Walter ar fi trebuit să se întoarcă și să-i închidă gura cu un răspuns și mai violent. Tatăl său l-ar fi dat gata cu o scurtă replică. Lui Walter însă nu-i rămânea decît fuga. Îi era groază de scandaluri și se temea de oamenii vulgari. Înjurăturile cetățeanului se pierdura în urma lui.

„Ce odios !“ se cutremură el. Se întoarse cu gîndul la Marjorie.

„De ce Dumnezeu nu e înțelegătoare ? Măcar puțin înțelegătoare. De-ar avea măcar o ocupație cu care să-și piardă timpul.“

Nenorocirea lui Marjorie era că avea la dispoziție prea mult timp liber ca să se gîndească. Prea mult timp ca să se gîndească la el. În fond, el era vinovat, el o făcuse-să renunțe la ocupația ei, el o obligașe să i se devoteze în exclusivitate. Cînd o cunoscuse era asociată la o prăvălioară de artă decorativă. Unul din acele magazine ce înfloresc în cartierul Kensington și reprezintă o ocupație demnă pentru o doamnă din societate — un amestec de artă și amatorism. Abajururile, compania tinerelor care pictau și mai ales devotamentul pentru doamna Cole, asociata principală, compensau în ochii lui Marjorie o căsătorie nefericită. Își crease o mică lume a ei, departe de Carling ; o lume feminină, amintind într-un fel de un pension, unde flecărea despre rochii și magazine, bîrfea, și contractase ceea ce elevele numeau „o pasiune“ pentru o femeie mai în vîrstă ; pe de altă parte își închipuia că efectuează partea ei din munca omenirii, slujind cauza Artei.

Walter o convinsese să renunțe la toate. Întîmpinase totuși unele dificultăți, căci pentru Marjorie fericirea de a fi devotată doamnei Cole, pentru care avea o slăbiciune, compensa aproape toate nenorocirile îndurate alături de soțul ei. Carling însă se dovedise greu de înlocuit prin doamna Cole. Walter îi oferise lui Marjorie ceea ce asociata ei nu își putea permite și, evi-

dent, nici nu intenționase — un cămin, protecție și un ajutor bănesc. Pe lângă asta, Walter era bărbat, și, conform tradiției, un bărbat trebuia iubit chiar dacă, așa cum constatasese Walter, nu-ți plac bărbații cu adevărat și ești atrasă în mod firesc spre compania femeilor. (Din nou, influența literaturii. Își aminti părerile lui Philip Quarles despre urmările dezastruoase ale artei asupra vieții.) Da, era bărbat, dar un bărbat complet diferit de ceilalți, după spusele repetate la infinit ale lui Marjorie. Pe atunci acceptase această apreciere ca o distincție măgulitoare. Să fi fost oare așa? Walter se îndoia. Oricum, atunci Marjorie îl considerase „altfel“ și reușise o dublă lovitură: găsisese un bărbat care totuși nu era bărbat. Fermecată de insistențele lui Walter, sătulă de brutalitățile lui Carling, Marjorie consimțise să părăsească prăvălioara și în același timp pe doamna Cole, pe care Walter nu o putea suferi, spunând despre ea că e personificarea tiranică, nemiiloasă și exploatatoare a voinței feminine.

— Ești prea talentată ca să faci pe tapițerul amator, o lăudase el pe Marjorie, convins, pe atunci sincer de capacitățile ei intelectuale.

Avea să-l ajute, nu știa deocamdată cum, în munca de creație literară, sau, de ce nu, să scrie și ea. Sub înrîurirea lui se apucase să aștearnă pe hîrtie eseuri și nuvele, evident, foarte proaste. După ce o încurajase, Walter deveni mai prudent, și nu-și mai exprimă părerea asupra eforturilor ei. În curînd, Marjorie părăsi aceste preocupări nefirești și inutile. Rămase doar cu Walter, care deveni rațiunea ei de a exista, temelia pe care se clădise întreaga ei viață. Această temelie începea să se surpe.

„Dacă m-ar lăsa în pace!“ se gîndi Walter.

Coborî să ia metroul. La intrare un om vindea ziarele de seară. „Proiectul de lege socialist e o tilhărie. Primul scrutin.“ Cuvintele săreau în ochi de pe afiș. Mulțumit

e-a găsit un pretext ca să-și schimbe șirul gândurilor, cumpără un ziar. Proiectul de lege al guvernului liberal-laburist pentru naționalizarea minelor trecuse de primul scrutin cu majoritatea obișnuită. Walter citi cu plăcere știrile. Avea opinii politice înaintate. Nu aceleași opinii le avea și proprietarul ziarului. Tonul articolului de fond era de o mare virulență.

„Ticăloșii“, își spuse Walter în timp ce citea. Lectura îi stârni entuziasm și simpatie față de obiectul atacului, precum și o ură, ce-l umplea de satisfacție, împotriva capitaliștilor și a reacționarilor. Barierele individualității erau pentru o clipă înlăturate, iar complexele personale abolite. Stăpinit de plăcerea luptei politice, Walter simți cum crește, devenind, ca să spunem așa, mai mare decât era — mai mare și mai simplu.

„Ticăloșii“, repetă el în minte, gândindu-se la exploatarea și la monopoliști.

În stația Camden Town un bătrînel pricăjit, cu o batistă roșie legată în jurul gîtului, se așază alături. Pipa bătrînelului dulnea atît de înnăbușitor încît Walter se uită prin vagen ca să vadă dacă nu-și poate găsi alt loc. Întimplător, mai erau locuri libere. Plecarea de lingă bătrînelul cu pipa rău mirositoare ar fi putut să pară însă un act ostentativ. Cetățeanul ar fi fost în stare să-l apostrofaze. Fumul acru îi înțepa gîtlejul; tuși.

„Trebuie să rămii credincios gusturilor și instinctelor tale“, obișnuia Philip Quarles să spună. O filozofie cu o bază temeinică trebuie să slujească oare la raționalizarea sentimentelor? Dacă n-ai avut niciodată o experiență religioasă e o nebunie să crezi în Dumnezeu. E ca și cum ai spune că-ți plac stridiile, deși îți fac rău cînd le măninci.

Un iz de sudoare stătută urcă spre nările lui Walter, o dată cu duhoarea mahorcii. „Socialiștii spun că e vorba de o naționalizare, citi el în ziar, dar noi avem

un nume mai scurt și mai simplu pentru ceea ce își propun ei : *Furt*." Cel puțin era un furt de la hoți, și în folosul victimelor. Bătrinelul se aplecă și scuipă cu mare atenție jos, între picioare. Întinse flegma cu tocul bocancului. Walter se uită în altă parte ; ar fi dorit să poată iubi pe cei exploatați și să urască din tot sufletul pe exploataatorii înstăriți. Dar gusturile și instinctele sînt accidente și nu principii veșnice. Dar dacă principiile axiomatiche nu constituie și premisele tale personale și majore... ?

Deodată se văzu la vîrsta de nouă ani, plimbîndu-se cu mama lui pe pajiștile de lîngă Gattenden. Aveau în mînă cite un buchet de aglice. Trebuie să fi fost pe lîngă Batt's Corner, căci doar pe acolo creșteau aglice.

— Să ne oprim c clipă și să-l vizităm pe sărmanul Wetherington, spusese mama lui. E rău bolnav. Bătuse apoi la ușa căsuței acestuia.

Wetherington fusese ajutor de grădinar la conac, dar de o lună de zile nu mai lucra. Walter și-l amintea ca pe un om slab și palid, scuturat de tuse și foarte ursuz. Nu-l prea interesase Wetherington. O femeie le deschisese ușa.

— Bună ziua, doamnă Wetherington.

Intraseră.

Wetherington zăcea în pat, proptit în perne. Fața lui arăta îngrozitor. Din fundul orbitelor cavernoase te fixa o pereche de ochi imenși, cu pupilele foarte dilatate. Întinsă pe oasele puternic reliefate pielea era albă și cleioasă de sudoare. Dar mai îngrozitor decît fața arăta gîtul, neverosimil de subțire. Din mînele cămășii de noapte ieșeau două bețe noduroase, brațele, cu o pereche de miini scheletice și uriașe fixate ca ghearele unei greble de coadă. Și ce miros în camera bolnavului ! Ferestrele erau închise ermetic, iar într-o sobiță ardea focul. Aerul se încinsese și devenise greu din cauza miasmelor oribile răspîndite de răsufierea lîn-

cedă și de duhoarea trupului bolnav — un iz stătut și tenace, învîrtoșat îndelung în căldura apăsătoare și dezgustător de dulceag. Un miros nou, brutal, oricît de fetid, n-ar fi puțit mai rău. Aerul îmbîcsit, răscopt, dulceag și putred al odăii bolnavului făcea șederea insuportabilă. Walter se cutremura și acum cînd își aducea aminte. Aprinse o țigară ca să-și dezinfecteze memoria. Crescuse obișnuit cu băile zilnice și cu geamurile deschise. Cînd l-au dus prima dată la biserică, copil fiind, i s-a făcut rău din cauza aerului închis și a mirosului oamenilor. A trebuit să fie scos imediat de acolo. Mama lui nu l-a mai luat cu ea a doua oară. „Probabil c-am fost crescuți prea igienic și aseptici“, își spuse el. La ce slujește o educație din care rezultă numai greață față de tovărășia celorlalți oameni, a fraților tăi? Ar fi voit să-i iubească. Dragostea nu înflorește însă într-o atmosferă care-i provoacă celui îndrăgostit o imensă scîrbă.

În camera de boală a lui Wetherington însuși sentimentul de milă înflorea greu. În timp ce mama lui vorbea cu muribundul și soția acestuia, Walter, așezat pe scaun și trăgînd în piept, prin buchetul de aglice aerul cald și grețos, se uita scîrbit dar și fascinat de oroare la scheletul înfricoșător din pat. Pînă și prin parfumul proaspăt și încîntător al aglicelor răzbătea mirosul greoi din camera bolnavului. Aproape că nici nu i se făcuse milă, ci numai spaimă, frică și greață. Nici cînd doamna Wetherington începu să plîngă, întorcîndu-și fața ca bolnavul să nu-i vadă lacrimile, Walter nu se simți cuprins de milă, ci mai degrabă stîngerit și prost dispus. Spectacolul durerii ei îl îndemna să scape de acolo cît mai curînd, să iasă din camera înfrîntătoare în aerul liber și curat, la lumina soarelui.

Amintindu-și acele sentimente se rușină. Așa simțise însă pe atunci și tot așa continua să simtă și acum. „Trebuie să rămii credincios instinctelor tale. Trebuie

să te împotrivești celor rele.“ Dar asta nu era atât de ușor. Bătrînelul de alături își aprinse pipa din nou. Walter își aminti că acasă la Wetherington își ținuse din răspuțeri răsufllarea ca să nu respire aerul stricat. Trăgea aer în piept prin ağılice, număra pină la patruzeci, lăsa aerul să iasă, apoi aspira din nou. Bătrînelul se aplecă și scuipă iar. „Ideea potrivit căreia naționalizarea va atrage după sine bunăstarea muncitorilor e total eronată. În ultimii ani, contribuabilul a simțit pe pielea lui ce înseamnă controlul birocratic. Dacă muncitorii își închipuie...“ Închise ochii și revăzu camera bolnavului. Cînd venise momentul să-și ia rămas bun, strînsese mîna scheletică ce zăcea inertă pe cearșaf; își strecurase degetele pe sub degetele moarte și osoase, ridicase o clipă mîna, apoi îi dăduse drumul.

Mîna fusese rece și umedă. Întorcîndu-se cu spatele, se ștersese pe furis de haină. Eliberasc, printr-un suspin adînc răsufllarea prea mult reținută și aspirase din plin aerul grețos. Fusese ultima oară cînd trebuise să tragă acel aer în piept, căci mama lui se și îndreptase spre ușă. Micuțul ei pechinez se zbenguia în jurul ei, lătrînd.

— Fii cuminte, T'ang ! spusese cu vocea ei frumoasă și limpede. Era poate singura persoană din Anglia, reflectă el, care pronunța cu adevărat apostroful în cuvîntul T'ang.

Se înapoiaseră acasă pe jos, de-a lungul unei poteci care străbătea pajiștile. T'ang, o apariție fantastică și neverosimil de mică, asemeni unui balaur chinez, fugea înainte, sărînd ușor peste ceea ce el își închipuia a fi obstacole uriașe. Coada pufoasă îi flutura în vînt. Uneori, cînd iarba era prea înaltă făcea sluj pe poponețul turtit, ca și cum ar fi cerșit zahăr, și privea cu ochisorii rotunzi și bulbucați peste buruieni, ca să vadă pe unde s-o apuce.

Sub cerul luminos și ușor înnorat, Walter se simțise ca un prizonier grațiat. Alergase, strigase. Mama lui

mergea încet, păstrînd tăcerea. Din cînd în cînd se oprea și își închidea ochii. Avea acest obicei cînd era gînditoare sau nedumerită. Era deseori nedumerită, reflectă Walter, zîmbind melancolic. Sărmanul Wetherington trebuie să fi constituit o mare nedumerire pentru ea. Își aminti că se opriseră de multe ori în drumul spre casă.

— Hai mai repede, mamă, strigase el nerăbdător. O să întîrziem la ceai.

Bucătăreasa le pregătise cornulețe la ceai; mai rămăseseră de ieri cîteva felii de cake cu prune și un borcan proaspăt deschis, cu dulceață de cireșe *Tiptree*.

„Trebuie să rămii credincios gîndurilor și instinctelor tale.“ Accidentul nașterii hotărîse însă pentru el. Dreptatea era veșnică; mila și dragostea frățască erau sentimente frumoase, în ciuda pipei bătrînelului și a camerei de boală a lui Wetherington. Erau frumoase tocmai din cauza acestor lucruri. Metroul își încetîni mersul. Stația Leicester Square. Păși pe platformă și își croi drum spre lifturile metroului. „Premisa personală cea mai importantă, își spuse el, este greu de negat; cum e la fel de greu de crezut într-o premisă importantă care nu e personală, oricît ar fi ea de excelentă. Onoarea, fidelitatea sînt lucruri bune.“ Dar premisa personală cea mai importantă a filozofiei lui prezente era că Lucy Tantamount rămînea cea mai frumoasă, cea mai atrăgătoare...

— Biletele, vă rog!

Dezbaterea interioară amenința să reînceapă. O reprimă cu hotărîre. Liftierul trînti ușile. Ascensorul începu să urce. Ajuns în stradă, Walter chemă un taxi.

— Palatul Tantamount, în Pall Mall.

Capitolul II

Capătul răsăritean al străzii Pall Mall e bîntuit pe furiș de trei fantome italiene. Bogăția Angliei recent industrializate, precum și entuziasmul și geniul arhitectural al lui Charles Barry¹ le-au înviat din trecutul lor și din ținuturile de baștină însorite. Un ochi expert recunoaște sub murdăria încrustată pe zidurile Reform Club-ului detalii ce sugerează plăcut palatul Farnese. La cîțiva pași mai încolo, pe aceeași stradă, se profilează prin aerul tulbure al Londrei, Traveller's Club, clădit de Sir Charles după impresiile pe care i le-a lăsat casa proiectată de Raphael pentru familia Pandolfini. Iar între cele două cluburi, se înalță cu un aer de severitate clasică, tristă ca o pușcărie și înnegrită de funingine, o versiune de proporții mai reduse (deși încă enorme) a Cancellariei². E palatul Tantamount.

Sir Charles Barry i-a desenat planurile în 1839. Vreo doi ani au lucrat la el o sută de muncitori. Cheltuielile au fost achitate de cel de al treilea marchiz Tantamount. Sumele erau imense, dar suburbiile din Leeds și Sheffield începuseră să se extindă peste ținuturile furate de la mănăstiri cu trei sute de ani în urmă de

¹ Arhitect englez (1795—1860). A construit clădirea Parlamentului la Londra.

² Palăt renașcentist, ridicat la Roma între 1498—1517.

strămoșii marchizului. Biserica catolică în spiritul Sfântului Duh a predicat, pe baza scrierilor sfinte și a vechilor tradiții ale părinților bisericii, existența Purgatoriului și ideea că sufletele închise acolo sînt ajutate de rugăciunile binecredincioșilor, dar mai ales de sacrificiile oferite altarului. Oamenii bogați și cu o conștiință încărcată își lăsaseră prin testament călugărilor pămîntul, pentru ca sufletul să le scape mai repede din Purgatoriu. Henric al VIII-lea rîvnise la o nevastă tînără și își dorise un fiu, dar Papa Clement al VII-lea, influențat de verișoara fiicei primei neveste a lui Henric, n-a voit să-i acorde divorțul. Minăstirile au fost în consecință secularizate. Mii de cerșetori, de nevoiași și de schilozi au murit de foame în condiții îngrozitoare. Familia Tantamount a pus însă mîna pe ținuturi vaste, cu ogoare, păduri și pășuni. Cîțiva ani mai tîrziu, sub Eduard al VI-lea, au mai furat și averea a două licee întreținute pînă atunci de biserică. Copiii au rămas fără învățătură de carte pentru ca familia Tantamount să se îmbogățească. Pentru a obține un profit cit mai mare și-au lucrat pămîntul pe baze științifice. Contemporanii îi considerau drept „oameni care își duc existența ca și cum n-ar exista un Dumnezeu, oameni care vor să pună stăpînire peste toate, să nu lase nimic altora, și veșnic nemulțumiți“. Din amvonul catedralei Sf. Paul, Lever¹ i-a acuzat „că au pîngărit numele Domnului și au transformat bunăstarea generală într-o mizerie generală“. Familia Tantamount nici nu s-a sinchisit. Pămîntul le aparținea, iar banii veneau cu regularitate.

Semănatul, creșterea și seceratul recoltei se desfășurau neîntrerupt. Vitele se înmulțeau, erau îngrășate și trimise la abator. Plugarii, ciobanii și văcarii munceau din răsputeri din zori și pînă seara, ani de-a rîndul.

¹ *Charles James Lever* (1806—1872), romancier și pamfletist irlandez.

dul, pînă la moarte. Îi înlocuiau copiii lor. Un Tantamount urma unui alt Tantamount. Regina Elizabeta i-a făcut baroni, sub Carol al II-lea au devenit viconti, sub domnia lui William și Mary au ajuns conți, iar sub George al II-lea marchizi. Se căsătoreau numai cu moștenitoare bogate — zece mii de lire, două străzi în cartierul Bloomsbury, o jumătate de fabrică de bere, o bancă, o plantație cu șase sute de sclavi în Jamaica. Între timp, oameni de origine umilă inventau mașini care fabricau obiecte mai repede decît dacă ar fi fost făcute cu mîna. Satele se transformau în orașele, iar orașele în centre mari. Pe fostele pășuni și ogoare ale familiei Tantamount se clădeau case și fabrici. Sub iarba pajiștilor, oameni pe jumătate goi sfredeleau straturile de cărbune negru și strălucitor. Copiii mici și femeile trăgeau vagonetele pline. Găinașul a zeci de mii de generații de pescăruși a fost adus pe mare din Peru pentru a fertiliza cîmpiile. Recolta creștea și noile guri avură ce mîncă. Ani de-a rîndul, familia Tantamount se îmbogăți tot mai mult, în timp ce sufletele contemporanilor cuvioși de pe vremea Prințului Negru¹, lipsite de ajutorul sacrificiilor oferite altarului, continuau desigur să se zvîrcolească în focul etern al Purgatoriului. Banii care, folosiți cum trebuie, ar fi putut să le scurteze osînda în flăcări, au servit, printre altele, la ridicarea în Pall Mall a unei copii a Cancelariei papale.

Interiorul palatului Tantamount se caracterizează prin aceleași trăsături nobil romane ca și fațada. În jurul unei curți interioare centrale se ridică două rî-

¹ *Eduard, Prințul Negru* (1330—1376). Fiul cel mare al lui Eduard al III. A luptat în Franța, ieșind învingător în lupta de la Poitiers, în timpul războiului de 100 de ani. A fost denumit „Prințul Negru“ din cauza armurii negre pe care o purta în luptă.

duri de arcade deschise, avînd deasupra o mansardă luminată de ferestre mici și patrâte. Curtea interioară, însă, în loc să fie lăsată deschisă sub bolta cerului, e dominată de un acoperiș de sticlă; care o transformă într-o imensă sală, de înălțimea întregii clădiri. Arcadele și galeria îi conferă un aspect foarte nobil, deși sala e prea mare, prea publică pentru a putea fi folosită prea des, și seamănă mai degrabă cu un bazin de înot sau cu un patinoar. În această seară, însă, existența ei își găsea justificarea. Lady Edward Tantamount dădea una din seratele ei muzicale. Pe scaune se aflau numeroși invitați iar în spațiul arhitectural gol, de deasupra, vibrau complicate acorduri muzicale.

— Ce pantomină ! se adresă bătrînul John Bidlake gazdei sale. Dragă Hilda, trebuie neapărat s-o privești.

— Ssst ! protestă Lady Edward în dosul evantaiului din pene de struț. Nu-i frumos să întrerupi muzica și, în afară de asta, fii sigur că mă uit.

Șoaptele ei aveau accentul limbii engleze vorbite în colonii, iar „r“-ul din cuvîntul „întrerupi“ se rostogolea în fundul gîtului ; Lady Edward se născuse la Montreal, din mamă franțuzoaică. În 1897 „Asociația Britanică“ se întrunise în Canada. Lordul Edward Tantamount ținuse în cadrul secției de biologie o conferință foarte apreciată. Profesorii afirmaseră că e „un tînăr care va ajunge departe“. Pentru cei care nu erau profesori, un Tantamount, multimilionar, putea fi considerat că a și ajuns departe. Aceasta era și părerea hotărîtă a Hildei Sutton. În timpul șederii la Montreal, Lordul Edward fusese oaspetele tatălui Hildei. Fata se folosise de prilej. „Asociația Britanică“ se înapoaise în Anglia, Lordul Edward rămăsese însă în Canada.

— Te rog să mă crezi, mărturisise odată Hilda unei prietene, niciodată nu m-a interesat atît de mult osmoza ca atunci cînd l-am întîlnit pe soțul meu

Pasiunea ei pentru osmoză trezise interesul Lordului Edward, care își dăduse seama de un lucru neobservat pînă atunci, și anume că Hilda era extrem de drăguță. Hilda, la rîndul ei, știa, ca femeie, ce trebuie să facă. Sarcina nu-i era grea. La cei patruzeci de ani ai săi, Lordul Edward rămăsese, în toate domeniile, cu excepția celui intelectual, un fel de copil. În laborator, la masa de scris, avea vîrsta științei. Sentimentele, intuițiile și instinctele erau ale unui copil. Inertă, o mare parte a ființei spirituale nu i se dezvoltase niciodată. Lordul Edward rămăsese un fel de copil, dar obiceiurile lui copilărești căpătaseră impuritățile a patruzeci de ani de existență. Hilda îl ajutase să-și depășească timiditatea ce-l paraliza ca pe un băiețel de doisprezece ani, și de fiecare dată cînd spaima îl împiedica să facă ayansurile necesare, ea îi prevenea intențiile. Pasiunea lui era copilărească, dar în același timp violentă, timidă, disperată și mută. Hilda vorbise pentru amîndoi și vădise o îndrăzneală plină de discreție. O mare discreție, căci opiniile Lordului Edward în privința purtării fetelor tinere erau împrumutate în mare măsură din *Documentele Clubului Pickwick*. Îndrăzneala fătîșă l-ar fi alarmat și l-ar fi îndepărtat de ea. Hilda jucase rolul unei fecioare din romanele lui Dickens, reușind în același timp să întreprindă avansurile necesare, să-i ofere toate prilejurile favorabile și să aducă permanent discuția pe făgașul temelor amoroase. Hilda își primise răsplata. În primăvara anului 1893 devenise Lady Edward Tantamount.

— Te asigur, îi spusese ea odată lui John Bidlake, foarte enervată că acesta își bătea joc de sărmanul Edward, că țin foarte mult la el.

— Sînt convins, dar ții la el în felul tău, o persiflase Bidlake. Trebuie să recunoști totuși ce bine e că n-au toți asemenea sentimente. Uită-te puțin în oglindă.

Hilda se uitase și își văzuse reflectată acolo imaginea corpului gol, cufundat pe jumătate în pernele adânci ale divanului.

— Ești o bestie, îi spusese ea. Asta nu schimbă cu nimic dragostea mea pentru el.

— Nu schimbă cu nimic nici felul tău aparte de a-l iubi, sînt sigur. Rîsesse. — Îți repet, e totuși bine că...

Hilda îi acoperise gura cu mîna. Asta se întîmplase acum douăzeci și cinci de ani. Hilda era măritată de cinci ani și implinise treizeci. Lucy avea patru ani. John Bidlake, la cei patruzeci și șapte de ani ai săi, se afla în culmea creației și reputației de pictor. Un bărbat bine, solid, vesel și nepăsător. Rîdea mult, lucra mult, bea și minca mult, și era mare amator de fecioare.

— Pictura e o ramură a senzualității, răspundea el celor ce-i reproșau viața pe care o duce. Nu poți picta un nud dacă n-ai învățat pe dinafară corpul omenesc cu mîinile, cu buzele și cu propriul tău corp. Eu iau arta în serios. Studiile preliminare nu mă obosesc niciodată. Din cauza rinjetului, pielea feței i se încrețea în jurul monoclului, iar ochii îi scăpărau, ca ai unui satir glumeț.

John Bidlake revelase Hildei propriul ei corp și posibilitățile lui fizice. Lordul Edward era doar un fel de copil, fosila unui copil, conservată în trupul unui om matur și corpulent. În laborator înțelegea din punct de vedere intelectual fenomenele sexuale, dar în practică și pe planul emoțiilor, rămăsese un copil din epoca reginei Victoria, fosilizat, conservat intact, cu toate timiditățile copilărești firești și cu toate ideile fixe împrumutate de la două mătuși, prea iubite și foarte virtuose fete bătrîne, care îl crescuseră în locul mamei lui, care murise. O dată cu bizareriile domnilor Pickwick și Micawber preluase și uimitoarele lor principii și judecăți. Își iubea tinăra soție, așa cum putea să iubească un copil-fosilă în 1870, cu timiditate, și scu-

zîndu-se tot timpul ; se scuza pentru manifestările de dragoste, pentru corpul lui, pentru corpul ei. Evident, fără multe cuvinte, căci copilul-fosilă era mut din cauza timidității ; ignora și simula pe tăcute pasiunea carnală, care, cel puțin în ce-l privea, nici nu exista, de fapt. Dragostea lui constituia o lungă și tacită scuză, și fiind doar o scuză devenea condamnabilă. Dragostea trebuie să-și găsească justificarea printr-o afinitate fizică și spirituală, prin emoția căreia îi dă naștere, prin legătura afectivă sau plăcerea pe care le creează. Dacă are nevoie de o justificare dinafară, devine un lucru lipsit de sens.

John Bidlake nu-și cerea scuze pentru dragostea pe care o avea de oferit. Din punctul lui de vedere, dragostea se justifica în întregime prin ea însăși. Avînd instincte sexuale sănătoase, făcea dragoste simplu, natural, cu voluptatea animalică și fericită a unui copil al naturii.

— Să n-ai pretenția să discuti cu tine despre stele, crini imaculați sau cosmos, spunea el. Nu mă interesează. Nu cred în ele. Eu cred în... Iar limbajul lui devenea ceea ce, printr-o convenție misterioasă, s-a decretat a fi de netipărit.

O dragoste fără pretenții, calmă, firească ; și prin urmare fericită — un fel de senzualitate decentă, sinceră și entuziastă. Pentru Hilda, care nu cunoscuse în amor decît scuzele timide ale unui copil-fosilă, dragostea lui John Bidlake constituise o revelație. Sentimentele moarte renăscuseră. Se descoperise pe șine cu pasiune. Dar nu cu prea multă pasiune. Nu își pierduse niciodată capul. Căci dacă și-ar fi pierdut capul, ar fi pierit o dată cu el palatul Tantamount, milioanele familiei Tantamount și titlul nobiliar al marchizilor Tantamount. Nu avea de loc intenția să le piardă, așa că mintea îi rămăsese limpede și rațională. Ținuse capul sus, lucidă, știind ce vrea, mîndră și ferindu-se de pa-

siunile tumultuoase -- o stincă deasupra valurilor. Încercase mari satisfacții în dragoste, dar niciodată în detrimentul situației sociale. Era în stare să-și contemple, detașată, propriile satisfacții; mintea ei clară și voința de a-și menține situația socială rămăseseră în afara și deasupra agitațiilor senzuale. John Bidlake aproba talentul deosebit cu care Hilda știa să se descurce.

— Slavă Domnului, Hilda, îi spusese el deseori, că ești o femeie deșteaptă.

Femeile cărora nu le pasă de nimic și se dedică exclusiv dragostei sînt o mare pacoste. Bidlake o știa prea bine, dintr-o experiență personală. Îi plăceau femeile; dragostea era o satisfacție de care nu te puteai lipsi, dar nici o femeie nu merita să te vîri de dragul ei în complicații plictisitoare și nici să-ți ratezi viața pentru ea. Cu femeile proaste, care luau dragostea prea în serios, John Bidlake era nemilos de crud. Principiul său: „totul pentru dragoste“ se înfrunta cu: „orice pentru o viață liniștită“. Din această dispută ieșise întotdeauna victorios. Luptînd pentru o viață liniștită nu se dăduse în lături de la nici un act, oricît de îngrozitor.

Hilda Tantamount iubea la fel de mult ca și John Bidlake viața liniștită. Legătura lor ținuse, destul de agreabil, mai mulți ani și se destrămase treptat. Fuseseră îndrăgostiți nebunește și rămăseseră prieteni buni, un fel de conspiratori, cum îi numeau unii, dar niște conspiratori malițioși, strîns uniți și oricînd gata să se distreze pe seama celorlalți. Acum rîdeau, sau mai degrabă bătrînul John, care nu putea suferi muzica, rîdea de unul singur. Lady Edward încerca să-și păstreze ținuta.

— Liniștește-te odată, îi șopti ea.

— Dar nu pricepi că-i nemaipomenit de caraghios, insistă el.

— Ssst !

— Vezi că vorbesc în șoaptă.

— Sisîitul ei permanent îl scotea din sărite.

— Ragi ca un leu.

— Nu mă pot stăpîni, răspunse el agasat.

Cînd făcea efortul să vorbească în șoaptă, avea convingerea că vocea lui nu era auzită decît de cel căruia i se adresa. Nu-i plăcea să i se spună că se înșală.

— Asta-i bună, rag ca un leu ! bombăni el indignat. Fața i se luminea brusc din nou. — Ia uită-te, a mai sosit o întîrziată. Facem prinsoare că procedează la fel cu ceilalți ?

— Ssst, repetă Lady Edward.

John Bidlake o ignoră. Se uita în direcția intrării unde, în prag, ultima dintre întîrziate, oscila încă între dorința de a se topi discret în masa tăcută a invitaților și sentimentul datoriei mondene de a-și face cunoscută gazdei prezența. Se uita jenată împrejur. Lady Edward îi zîmbi și o salută peste mulțimea ce le despărțea, făcîndu-i cu capul un semn de bun venit și înclinînd astfel lunga pană de struț din păr. Întîrziata îi răspunse cu un zîmbet, îi trimise o bezea, duse un deget la buze făgăduind că va păstra tăcerea, arătă spre un scaun gol în partea opusă a sălii, își agită mîinile ușor, cu un gest menit să exprime scuze fiindcă a întîrziat și un mare regret că nu are posibilitatea, date fiind împrejurările, să vină și să schimbe cîteva cuvinte cu Lady Edward, apoi făcîndu-se mică de tot, ca să ocupe cît mai puțin spațiu, înaintă pe vîrfurile picioarelor, cu o precauție nemaipomenită, prin gangul dintre scaune, spre locul liber.

Pe Bidlake îl cuprinse o veselie nebună. Repetase întocmai fiecare gest al sărmaneii doamne. Bezelele i le înapoiasse exagerat, iar la gestul ei de a-și duce un deget la buze, el își acoperise gura cu toată palma. Maimuțărise gestul de regret, amplificîndu-l grotesc pînă îl transformase într-o disperare caraghioasă. Iar

cînd doamna o luase din loc pe vîrful picioarelor, începuse să numere pe degete, să facă semnele care la Neapole sînt destinate să gonească spiritele rele, și să-și bată fruntea cu degetul. Se întoarse triumfător spre Lady Edward.

— Ți-am spus eu, îi șopti el, și întreaga-i față i se încreți din cauza efortului de a se stăpîni să nu ridă. E ca într-un azil de surdomuți. Sau ca o conversație cu pigmeii din Africa Centrală. Își deschise gura și își vîrî înăuntru degetul arătător întins ; mimă mișcările cuiva care bea dintr-un pahar. — „Mi-e foame, spuse el, mi-e foarte, foarte sete.“

Lady Edward își agită penele de struț în fața lui.

Între timp orchestra continua să cînte *Suita în re minor pentru flaut și corzi* de Bach. Tînărul Tolley dirija cu obișnuita lui grație inimitabilă, ondulîndu-se din șolduri ca o lebădă și descriînd prin aer cu brațele, ce păreau că plutesc, arabescuri bogate, ca și cum ar fi dansat în ritmul muzicii. Vreo zece violoniști și violonceliști necunoscuți îi urmau indicațiile. Celebrul Pongileoni nu își dezlipea buzele de pe flaut. La fiecare mișcare a sa o coloană cilindrică de aer începea să vibreze ; meditațiile lui Bach se răspîndeau prin cadrilaterul în stil roman. În deschiderea *Suitei*, un *largo*, Johann Sebastian reușise cu ajutorul buzelor lui Pongileoni și al coloanei de aer să facă următoarea afirmație : „În lume există lucruri mărețe și nobile ; există oameni născuți regește ; există cuceritori adevărați, stăpîni de fapt ai pămîntului“. Dar reflecția următoare privea acest pămînt, vai ! cît de complex și nemăsurat. Iată ce zicea în *allegro*-ul din *Fugă* : „Vă închipuiți că ați descoperit adevărul ; viorile o anunță limpede, hotărît și fără greș ; l-ați descoperit și îl dețineți triumfător. Dar el scapă din strînsoarea voastră și ia o nouă înfățișare sub arcușurile violoncelurilor, ca și în acordurile coloanei de aer tremurătoare a lui Pongileoni.“

Părțile *Suitei* au viața lor specifică ; se ating, se intersectează și se combină o clipă creînd o aparentă armonie, finală și perfectă, pentru ca apoi să se despartă din nou. Fiecare parte e izolată, de sine stătătoare și individuală. „Eu am personalitatea mea, afirmă vioara, iar lumea se rotește în jurul meu.“ „În jurul meu“, cheamă violoncelul. „În jurul meu“, insistă flautul. Toate instrumentele au dreptate și se înșală în aceeași măsură ; dar nici unul din ele nu vrea să dea ascultare celorlalte.

Fuga umană are o sută optsprezece milioane de părți. Sunetul provocat de ea reprezintă poate ceva pentru un statistician, dar nu reprezintă nimic pentru un artist. Numai analizînd una sau două părți, separat, artistul poate să înțeleagă ceva. Iată, de pildă, o anume parte, în care Johann Sebastian expune motivul. *Rondeau*-ul începe cu o melodie încântătoare și simplă, aproape folclorică, evocînd o tină ră fată ce cîntă dragostea, singură și cu o tristețe înduioșătoare. O tină ră fată cîntă printre dealuri, în timp ce norii trec pe deasupra. Însingurat, ca unul din norii călători, un poet i-a ascultat cîntecul. Gîndurile lui formează *Sarabanda* ce urmează *Rondeau*-ului. Meditația poetului, lentă și splendidă, se fixează asupra frumuseții lumii — în ciuda mizeriei și a prostiei, asupra bunătății profunde a lumii — în ciuda tuturor relelor, și asupra unității lumii — în ciuda uimitoarei ei diversități. O frumusețe, o bunătate și o unitate pe care nici un studiu intelectual nu le poate scoate la iveală, nu le poate analiza, dar de a căror realitate spiritul omenesc e din cînd în cînd, pe neașteptate și covîrșitor, convins. E de ajuns ca o tină ră fată să cînte singură sub nori pentru a-ți forma această convingere. Chiar și o dimineată frumoasă e de ajuns. E oare o iluzie sau revelația unui adevăr foarte adînc ? Cine știe ? Pongileoni sufla din flaut, violoniștii trăgeau cu arcușurile date cu saciz pe mațele de miei întinse,

iar pe parcursul lungii *Sarabande* poetul își continua meditația splendidă și optimistă asupra certitudinii lumii.

— Muzica asta a cam început să mă plictisească, șopti John Bidlake gazdei. Mai ține mult ?

Bătrînul Bidlake, lipsit de gust sau talent muzical, avea curajul s-o mărturisească. Îi dădea mîna să fie sincer. Cînd pictai atît de bine ca el ce sens mai avea să te prefaci că-ți place muzica, cînd de fapt n-o poți suferi ? Se uită peste capetele ascultătorilor de pe scaune și zîmbi.

— Parc-ar fi la biserică, spuse el.

Lady Edward protestă ridicîndu-și evantaiul.

— Cine-i femeiușca în negru care-și dă ochii peste cap și se convulsionează ca Sfînta Tereza în extaz ? continuă el.

— E Fanny Logan, îi răspunse șoptit Lady Edward, dar liniștește-te odată.

— Oamenii discută despre tributul pe care viciul îl plătește virtuții, peroră John Bidlake fără să țină seama de sfaturile ei, cînd în zilele noastre totul e îngăduiț și nu se mai simte nevoia unei ipocrizii morale. Astăzi nu mai există decît ipocrizia intelectuală. Tributul plătit de filistini artei, nu-i așa ? Privește-i, toți îl plătesc, prin tăcerea lor religioasă și prin strimbăturile lor pioase !

— Tu, cel puțin, ar trebui să fi mulțumit, că pe tine te plătesc în lire sterline, spuse Lady Edward, și cu această ocazie te rog foarte mult ține-ți gura.

Bidlake simulă un gest de groază, acoperindu-și gura cu mina. Tolley își undui brațele cu voluptate ; Pongileoni suflă în flaut, violoniștii își plimbară arcușurile, iar Bach, poetul, medită asupra adevărului și frumuseții.

Fanny Logan simți că i se urcă lacrimile în ochi. Se emoționa ușor, mai ales cînd auzea muzică, iar cînd

simțea o emoție nu făcea nici un efort ca s-o înăbușe, ci i se dăruia din toată inima. Ce splendidă era această muzică, ce tristă, și totuși cît de reconfortantă ! O simțea ca pe un val de senzații delicioase, revărsîndu-se calm și irezistibil prin toate meandrele obscure ale ființei ei. Pînă și corpul îi vibra și se legăna în ritmul și unduirea melodiei. Se gîndea la soțul ei, iar imaginea lui îi fu adusă de valul muzicii ; dragul de el, dragul de Eric ; se împliniseră doi ani de cînd se stinsese ; murise atît de tînăr. Lacrimile o podidiră mai tare. Își șterse ochii. Orchestra executa ceva infinit de trist și totuși mîngietor. Ca să spunem așa, muzica o împăcase cu gîndul morții premature a lui Eric, cu suferințele boalei, cu încercările lui de a se opune morții — da, o împăcase cu toate acestea. exprimînd întreaga tristețe a lumii, și din adîncul tristeții afirmase limpede, calm și discret, că totul era oarecum în ordine și acceptabil. Muzica încorpora tristețea într-o fericire mai vastă, mai cuprinzătoare. Lacrimile continuau să urce în ochii doamnei Logan, lacrimi de fericire, de data aceasta, în ciuda tristeții. Ar fi vrut să-i spună fiicei ei ce simțea, dar Polly era așezată în altă parte. Doamna Logan îi vedea ceafa, două rînduri de scaune mai în față, și gîtul mic și subțire, prins în colierul de perle pe care dragul de Eric i-l dăruise cînd Polly împlinise optsprezece ani, doar la cîteva luni înainte de moarte. Deodată, ca și cînd ar fi simțit că mama ei o privește, ca și cum i-ar fi înțeles sentimentele, Polly se întoarse și îi zîmbi fugar. Fericirea tristă, provocată de muzică, a doamnei Logan fu desăvîrșită.

Dar nu numai ochii mamei ei se aținteau asupra lui Polly. Așezat strategic în spate, mai la o parte, Hugo Brockle îi studia cu admirație profilul. Ce frumoasă era ! Se întrebă dacă va avea curajul să-i spună că se jucaseră împreună în parcul Kensington cînd fuseseră copii. Se gîndi să se apropie de ea la sfîrșitul audiției

și să-i declare cu îndrăzneală : „Știi, noi am făcut cunoștință cînd eram în cărucioare“. Ori, dacă voia să fie mai degajat, mai spiritual : „Dumneata mi-ai dat o dată una în cap cu o rachetă de badminton“.

Aruncîndu-și nerăbdător ochii prin sală, John Bidlake o zări deodată pe Mary Betterton. Chiar ea, Mary Betterton — monstrul acela ! Viri mina sub scaun și bătu în lemn. De cîte ori vedea ceva neplăcut, John Bidlake se simțea în siguranță dacă bătea în lemn. Firește, nu credea în Dumnezeu și-i plăcea să povestească anecdote desucheate pe seama preoților. Cu lemnul însă era altă poveste... Și cînd te gîndești că fusese îndrăgostit de Mary la nebunie acum vreo douăzeci și doi de ani — nici nu îndrăznea să-i numere. Ce grasă, ce bătrînă, ce respingătoare se făcuse ! Mina îi alunecă din nou pe piciorul scaunului. Își mută privirile de la Mary și încercă să se gîndească la altceva, fără legătură cu ea. Simți totuși nevoia să evoce vremurile cînd Mary fusese tînără. Pe atunci mai călărea încă. Se văzu pe un cal negru iar pe Mary și-o imagină pe unul murg. Călăreau des în acele zile. Era epoca celui de al treilea și cel mai reușit dintre grupurile intitulate : *Naiade*. Ce tablou formidabil ! După unii Mary se îngrășase cam mult încă de pe atunci. Lui nu-i păsa, căci niciodată nu-i displăcuseră femeile plinuțe. Uită-te la cele de azi, parcă-s niște burlane... O privi iarăși, și se cutremură. O ura fiindcă arăta atît de respingător, cînd odinioară fusese atît de încîntătoare. Iar el era cu cel puțin douăzeci de ani mai în vîrstă decît ea.

Capitolul III

La etajul doi, între *piano nobile*¹ și camerele servitorilor de la mansardă, Lordul Tantamount lucra în laboratorul său.

Descendenții familiei Tantamount se consacrau de obicei milităriei. Moștenitorul titlului și al averii însă, fiind infirm, Lordul Edward fusese îndreptat de tatăl său spre o carieră politică, pe care primii născuți o începeau totdeauna tradițional în Camera Comunelor și o continuau grandios în Camera Lorzilor. Nici nu împlinise bine vîrsta majoratului și Lordul Edward primise în grijă un colegiu electoral. Îi purtase corect de grijă, dar, vai, nu-i plăcea nici în ruptul capului să țină discursuri. Ce Dumnezeu se poate spune cuiva care ar fi dispus să te voteze? Culmea era că nu-și putea aminti nici măcar punctele principale din programul partidului Conservator, și cu atît mai puțin să manifeste entuziasm în privința lor. Lucru hotărît, politica nu-l atrăgea de loc.

— Dar ce te interesează, la urma urmei? îl întrebase tatăl său.

Nenorocirea era că Lordul Edward nu știa nici el. Frecventarea concertelor constituia singura lui plăcere

¹ Parter foarte înalt, făcînd parțial legătura cu etajul I.

adevărată. Evident, nu era posibil să-ți petreci toată viața mergînd la concerte. Tatăl său, cel de al patrulea marchiz, nu-și putuse stăpîni iritarea și dezamăgirea. „Băiatul ăsta e un timpit“, spunea el, iar Lordul Edward înclinase să-i dea dreptate. Era un incapabil, un neisprăvit, care n-avea să-și facă nici o situație. Uneori Lordul Edward se gîndea la sinucidere.

— De-ar cheltui măcar cu femeile ușoare ca orice tînr de curînd introdus în societate, se plînsese tatăl lui. Desfrîul îl atrăgea și mai puțin decît politica. — Nu-i plac nici sporturile, își continuase el rechizitoriul.

Adevărat. Masacrarea păsărilor, chiar și în compania prințului de Walles, îl lăsa rece, provocîndu-i, cel mult, un ușor dezgust. Prefera să rămînă acasă și să răsfoiască distrat tot felul de cărți. Dar nici lectura nu-i oferea satisfacții. În cazul cel mai fericit îi ocupa timpul și îl ferea de gînduri negre. Dar la ce bun ? A-ți omori timpul cu o carte nu era în fond o ocupație mai bună decît a omori fazani. Putea să-și continue toată viața citind, dar cu asta n-avea să realizeze niciodată nimic.

În după amiaza zilei de 18 aprilie 1887 Lordul Edward se afla în biblioteca palatului Tantamount și se întreba dacă merită să trăiești și cum e preferabil să te sinucizi — prin înec sau prin împușcare ? În ziua aceea *Times* publicase scrisoarea plastografiată, atribuită lui Parnell¹, prin care acesta aproba asasinatele din parcul Phoenix. Încă de la micul dejun, cel de al patrulea marchiz intrase într-o stare de agitație vecină cu apoplexia. La club nu se discuta decît despre scri-

¹ *Charles Steward Parnell* (1846—1891). Om politic irlandez. A luptat pentru autonomia Irlandei. În 1880 a fost ales deputat de Cork. Pentru a-l compromite, adversarii au inventat o scrisoare, publicată în ziarul *Times*, prin care recunoștea participarea la asasinarea Lordului Cavendish, ucis, împreună cu secretarul său, de extremiștii irlandezi, în parcul Phoenix, din Dublin.

scare. „Presupun că-i foarte importantă“, își spunea tot timpul Lordul Edward, deși își dădea seama că îi e cu neputință să manifeste un interes deosebit pentru doctrina lui Parnell ori pentru crima săvârșită. După ce ascultase o vreme discuțiile de la club, se întorsese acasă cuprins de disperare. Ușa de la bibliotecă era deschisă ; intră și se lăsă într-un fotoliu ; se simțea epuizat, de parcă ar fi făcut o plimbare de treizeci de mile. „Trebuie să fiu idiot“, își spuse el cu hotărîre, gîndindu-se la entuziasmul politic al altora și la propria lui indiferență. Era prea modest ca să atribuie altora idioțenia. „Nu-i nimic de făcut cu mine, absolut nimic.“ Geamătul său adînc răsună îngrozitor în tăcerea doctă a vastei biblioteci. „Moartea... să termin odată cu toate... riul... revolverul...“ Timpul trecea. Nu se putea concentra nici asupra morții, constată el. Pînă și moartea îl plictisea. Ultimul număr al revistei *Quarterly* se afla alături, pe o masă. Poate că lectura are să-l plictisească mai puțin decît gîndul morții. Luă revista, o deschise la întîmplare și se pomeni citind un paragraf din mijlocul unui articol, despre un oarecare Claude Bernard¹. Cine o fi Claude Bernard ? Un francez, presupuse el. Și ce însemna această funcție glicogenetică a ficatului ? Firește, o problemă științifică. Privirea îi alunecă pe pagină și dădu de ghilimete ; urma un citat chiar din operele lui Claude Bernard. „Ființa vie nu constituie o excepție a marii armonii din natură care determină adaptarea reciprocă a lucrurilor ; nu calcă nici o înțelegere în acest sens ; nu vine în contradicție și nici nu se opune forțelor cosmice generale. Mai mult chiar, ființa vie participă la înțelegerea universală a lucrurilor, iar viața animalelor, de pildă, e doar un fragment din întreaga viață a universului.“

¹ Claude Bernard (1813—1878), celebru fiziolog francez, fondatorul medicinei experimentale.

La început citi distrat, apoi mai atent, iar în cele din urmă cu mare concentrare. „Viața animalelor e doar un fragment din întreaga viață a universului.“ Ce se întâmpla atunci cu sinuciderea ? Un fragment al universului care se distruge singur ? Nu, nu se distruge, nu se poate distruge, chiar dacă ar încerca. Își schimbă doar modul de viață. Își schimbă... Fragmente din animale și plante devin ființe umane. Ceea ce la un moment dat a fost piciorul din spate al unei oi sau o frunză de spanac devine parte integrantă din mîna care scrie, din creierul care concepe mișcarea lentă a *Simfoniei Jupiter*. Apoi, într-o zi, treizeci și șase de ani de plăceri, dureri, foame, dragoste, gînduri și muzică împreună cu posibilitățile infinite și nerealizate ale melodiei și armoniei fertilizează un colț uitat dintr-un cimitir vienez și îl acoperă cu iarbă și păpădii, care la rîndul lor ajung în oile ale căror picioare, la rîndul lor ajung în alți muzicieni, ale căror corpuri, la rîndul lor... Raționamentul era foarte departe de a fi noutate, dar pentru Lordul Edward reprezenta o revelație apocaliptică. Brusc și pentru prima oară înțelese solidaritatea lui cu lumea. Revelația se dovedi extraordinar de tulburătoare. Se ridică de pe scaun și începu să se plimbe agitat, de la un capăt la celălalt al odăii. Gîndurile îi erau confuze, dar această confuzie părea strălucitoare, violentă și nu întunecată, cețoasă și inertă, ca de obicei.

„N-ar fi exclus ca anul trecut cînd am fost la Viena să fi consumat o parte din substanța lui Mozart. Ar fi putut fi într-un șnițel vienez, într-un cîrnat sau într-o halbă de bere.“ O comuniune, o comuniune fizică. Iar aceea interpretare minunată a *Flautului fermecat* era un alt fel de comuniune sau, poate, de fapt, aceeași comuniune, același canibalism, aceeași chimie. În cele din urmă se ajungea, evident, la chimie. Picioarele de oaie și spanacul... totul se reducea la chimie. Hidrogen, oxigen... Care erau celelalte elemente ? Ce enervant, ce

îngrozitor de enervant era să nu le știi ! Și când te gîndești că studiase atîția ani la Eton ! Versuri latinești. La ce dracu îi foloseau ? „*En ! distenta ferunt perpinguēs ubera vaccae*“¹. De ce nu m-au învățat ceva folositor ? „Un membru al înțelegerii universale a lucrurilor.“ Exact ca în muzică ; armoniile, contrapunctul și modulațiile. Dar ca s-o asculți trebuie să te exersezi. Muzica chineză... din care nu se pricepe nimic. Datorită anilor petrecuți la Eton, înțelegerea armoniei universale rămăsese pentru el la fel de obscură ca și muzica chinezească. Funcția glicogenetică a ficatului... parcă ar fi în limba bantu, în ce îl privea. Ce umilintă ! Putea să învețe, însă, voia să învețe, cu orice preț...

Lordul Edward simți o imensă bucurie ; niciodată nu fusese atît de fericit.

În aceeași seară spuse tatălui său că nu are de gînd să candideze în Parlament. Bătrînul, tulburat încă de dezvăluirile făcute de ziarele de dimineață, cu privire la atitudinea lui Parnell, se înfurie. Lordul Edward rămase complet nepăsător ; hotărîrea lui era luată. A doua zi dădu un anunț pentru un meditator. În primăvara următoare se afla la Berlin, lucrînd sub conducerea lui Du Bois Reymond.

Trecuseră patruzeci de ani de atunci. Studiile asupra osmozei, care indirect îi procuraseră o soție, îi aduseră și celebritatea. Lucrările sale asupra asimilării și creșterii deveniseră faimoase. Ceea ce considera însă ca adevărata sarcină a vieții sale, *Marele tratat teoretic asupra biologiei fizice*, era încă neterminat. „Viața animalelor e doar un fragment din întreaga viață a universului.“ Cuvintele lui Claude Bernard constituiseră nu numai principiul după care se ghidase toată viața, dar și inspirația de bază. Cartea la care lucrase în toți acești ani reprezenta numai o elaborare, o ilustrare

¹ *Hei ! vacile grase poartă ugerile pline (lat.).*

cantitativă și matematică a afirmațiilor savantului francez.

În laboratorul de la etaj activitatea tocmai începuse. Lordul Edward prefera să lucreze noaptea. Orele zilei i se păreau pline de zgomote neplăcute. Lua micul dejun la ora unu și jumătate și se plimba o oră sau două după-amiaza; apoi se întorcea să-și aștească sau să scrie până la ora opt, când lua masa de prînz. Pe la nouă și jumătate efectua unele lucrări practice împreună cu asistentul său și, după ce terminau, începeau lucrul la marele studiu, sau discutau probleme legate de el. La ora unu, Lordul Edward cina, iar pe la patru, cinci se ducea la culcare.

Din marea sală de la parter le parveneau în laborator fragmente stinse din *Suita în si bemol*. Erau prea ocupați ca să le audă.

— Forcepsurile, ceru Lordul Edward asistentului său. Avea o voce foarte adîncă, neclară și, ca să spunem așa, fără contur definit. „O voce infundată“, o numise fiica sa Lucy cînd era mică.

Illidge îi înmînă instrumentul fin și strălucitor. Drept mulțumire, Lordul Edward scoase un sunet gutural și se întoarse cu forcepsul spre șopîrla anesteziată și întinsă pe măsuța de operație. Illidge îl privi critic, apoi admirativ. Bătrînul lord execută cu măiestrie operația. Illidge era într-o veșnică admirație față de îndemînarea Lordului Edward. Nu te-ai fi așteptat ca un bătrîn atît de masiv și de greoi să dea dovadă de o precizie atît de remarcabilă. Mîinile lui uriașe puteau executa operațiile cele mai fine; era o plăcere să le urmărești.

— Așa! spuse în sfîrșit Lordul Edward și își îndreptă trupul atît cît îi permitea spinarea încovoiată de reumatism. Cred că-i bine, nu?

Illidge dădu afirmativ din cap.

— Perfect, spuse el cu un accent, pe care, fără în-doială, nu-l căpătase într-un vechi și costisitor lăcaș de

învățătură. Accentul trăda vag originea din Lancashire. Era scund, avea părul roșu și fața pistruiată ca a unui băiețandru.

Șopirla începu să se trezească. Illidge o luă și o puse într-un loc sigur. Animalul nu mai avea coadă ; o pierduse cu zece zile înainte, iar în noaptea aceasta mica excrescență de țesut regenerat, care în mod normal s-ar fi dezvoltat într-o nouă coadă, fusese tăiată și grefată pe ciotul labei drepte din față. Transplantată în această nouă poziție, se întrebau dacă se va transforma într-o labă sau va continua să crească nefiresc ca o coadă. Prima experiență se efectuase cu o coadă în perioada ei de formare ; transplantată devenise o labă. La experiența următoare lăsaseră coada să crească pînă la o lungime apreciabilă înainte de a o transplanta ; se dovedise însă mult prea profilată pe destinația ei de coadă pentru a se mai adapta unor noi condiții ; creaseră cu miinile lor un monstru dotat cu coadă acolo unde ar fi trebuit să aibă o labă. În noaptea aceasta făceau experiența cu o coadă de vîrstă intermediară.

Lordul Edward scoase o pipă din buzunar și începu să o umple, în timp ce privea gînditor șopirla.

— Interesant de văzut ce se va întîmpla de data asta, spuse el cu vocea sa adîncă și neclară. Sînt tentat să cred că am ajuns tocmai la limita dintre... Lăasă fraza neînterminată, căci găsea întotdeauna greu cuvintele necesare pentru a-și exprima gîndurile. — Va fi dificil pentru grefă să-și aleagă organul în care să se transforme.

— „A fi sau a nu fi“, spuse Illidge în glumă și începu să ridă. Văzînd însă că Lordul Edward nu manifestă interes pentru calambur se stăpîni. Era gata să facă o nouă gafă. Se enervă pe sine și, fără motiv, și pe bătrînul lord.

Lordul Edward termină de umplut pipa.

— Coadă devine labă, spuse el gînditor. Prin ce mecanism ? Particularitățile de ordin chimic ale țesuturilor înconjurătoare... ? Firește, nu poate fi vorba de sînge. Nu crezi c-ar putea fi ceva în legătură cu tensiunea electrică ? Evident, tensiunea e variabilă în diferite părți ale corpului. Deși mă întreb de ce nu multiplicăm celulele, cum e cazul la cancer ?... E foarte puțin probabil să ia o formă precisă prin creștere, nu crezi ? Foarte misterios și... Vocea i se stinse într-un murmur profund și răgușit.

Illidge asculta fără să-l aprobe. Cînd bătrînul lord începea să vorbească despre problemele majore și fundamentale ale biologiei, concluziile erau imprevizibile. Nu ar fi fost exclus să ajungă cu discuția pînă la Dumnezeu. Îți venea să roșești de jenă. Illidge se hotărî să împiedice cu orice preț ca un lucru atît de penibil să se mai repete.

— În etapa următoare a experiențelor cu aceste șopîrle, spuse el cu tonul cel mai brusc și mai profesional cu putință, trebuie să le zgîndărim sistemul nervos, ca să vedem dacă are vreo influență asupra grefelor. Să presupunem, de pildă, că extirpăm o bucățică din șira spinării...

Lordul Edward nu-și mai asculta asistentul. Scosese pipa din gură, își ridicase capul și îl lăsase ușor într-o parte. Se încruntă, încercînd parcă să prindă și să-și amintească ceva. Făcu un gest care impunea tăcere. Illidge se opri în mijlocul frazei și ascultă la rîndul său. Acordurile muzicale se insinuau în tăcerea camerei.

— Bach ? șopti Lordul Edward.

Flautul lui Pongileoni și arcușurile violoniștilor anonimi făcuseră să vibreze aerul din marea sală de la parter, iar geamurile începuseră să tremure, mișcînd aerul din apartamentul Lordului Edward, situat în partea opusă a casei. Vibrația aerului percutase *membrana tympani* a Lordului Edward ; oscioarele legate

unul de altul, *malleus*, *incus* și scărișoara, fuseseră puse în mișcare pentru a agita membrana fereștrucii ovale și pentru a provoca o furtună infinitesimală în fluidul labirintului. Vîrfurile păroase ale nervului auditiv tremuraseră ca plantele de pe fundul unei mări agitate ; în creier se desfășură un număr enorm de miracole mărunte, și Lordul Edward șopti extaziat :

— Bach !

Zîmbi încîntat, și ochii îi căpătară o lumină nouă. Tînăra fată cînta singură în timp ce norii treceau pe deasupra. Apoi, filozoful, singuratic ca un nor, începu să mediteze poetic.

— Trebuie neapărat să coborîm la parter și să ascultăm, rosti Lordul Edward. Se ridică de pe scaun. — Hai, zise el. Lucrul poate să aștepte. Nu ascuți așa ceva în fiecare seară.

— Ce facem cu hainele ? întrebă Illidge plin de în-
doială. Nu pot să cobor îmbrăcat așa. Se uită la hainele de pe el. Chiar în vremurile lui bune costumul fusese de proastă calitate și trecerea timpului nu-l ameliorase.

— Prostii, ce contează. Un ciine de vînătoare pe urmele vînatului n-ar fi arătat o înverșunare mai sălbatică decît aceea a Lordului Edward la auzul flautului lui Pongileoni. Înșfăcă brațul asistentului și îl împinse grăbit spre ușă ; o luară pe coridorul ce dădea spre scară. — E doar o mică serată, continuă el. Țin minte că parcă așa ceva spunea nevastă-mea... O serată fără pretenții. Și, de altfel, adăugă lordul, inventind noi pretexte pentru a justifica violența apetitului său muzical, o să ne strecurăm ușor înăuntru... Nimeni n-o să ne observe.

Illidge avea îndoieli.

— Mă tem că serata nu-i tocmai fără pretenții, spuse asistentul, căci văzuse sosind numeroase mașini.

— Nu-ți bate capul, nu-ți bate capul, zise Lordul Edward stăpînit de pasiunea lui pentru Bach.

Illidge renunță. Știa că va arăta ridicul în costumele de *serge* albastru, lustruit. Poate că era totuși mai bine, reflectă el, să apară într-un costum de *serge* lustruit, venind, la urma urmei din laborator și sub protecția stăpînului casei, îmbrăcat și el cu o haină de *tweed*, decît în fracul vechi, jalnic de uzat și prost tăiat, constatare făcută cu prilejul unor incursiuni anterioare în lumea luxoasă a Lady-ei Edward. Prefera să se deosebească cu totul de oaspeții bogați și eleganți — să se înfățișeze de pildă în postura unui vizitator căzut de pe o planetă intelectuală — decît să arate ca un imitator snob și de proastă calitate. În hainele lui bleumarin va constitui o curiozitate care va uimi pe toată lumea, în fracul lui prost croit (care-i dădea aerul unui chelner), ar fi fost ignorat și disprețuit pentru că încerca să imite, fără succes, ceea ce, evident, nu era.

Illidge își luă inima în dinți ; se decise să joace ferm și chiar arogant rolul marțianului.

Apariția lor se dovedi cu mult mai penibilă și mai jenantă decît presupusese Illidge. Marea scară din casa Tantamount se desfăcea de la primul etaj în două aripi care se uneau, ca niște riuri gemene, precipitîndu-se în marea sală de la parter într-o cascadă arhitecturală de marmură de Vercna. Revărsarea treptelor ajungea sub arcadă, în centrul uneia dintre laturile acoperite ale curții interioare, exact în fața vestibulului și a ușii de la intrare. De la ușa principală, din stradă, privirea parcurea marea sală pînă la bolta centrală a arcadei, dincolo de care se desfășurau scările largi cu balustrade scînteietoare. Acestea urcau pînă la o Venus de Canova, mîndria colecției celui de-al treilea marchiz, care, instalată pe un pedestal într-o nișă, încerca, cu un gest pudic, dar plin de cochetărie, să-și ascundă cu mîna, fără mari șanse de succes, grațiile marmoreene. Aici, la picioarele acestei grandioase pante de marmură, Lady Edward plasase orchestra ; în fața ei erau așezați

oaspeții, în rînduri strînse. Cînd Illidge împreună cu Lordul Edward dădură colțul scărilor și ajunseră, călînd pe vîrful picioarelor, în fața statuii lui Venus de Canova, apropiindu-se de muzică și de ascultători și pășind tot mai mult cu un aer de conspiratori, se treziră deodată în centrul a o sută de perechi de ochi. Un val de curiozitate se stîrni în mijlocul invitaților. Apariția acestui bătrîn înalt și adus din spate, fumînd pipă și îmbrăcat cu o haină de *tweed*, venit dintr-o lume atît de diferită de a lor, părea să promită evenimente stranii. S-ar fi zis că era membrul unei familii pe care o dezonorase, și că ulterior reușise să scape de sub pază ; sau unul din acei monștri care nu bîntuie decît palatele celor mai alese și mai aristocratice familii. Nici monstrul de la Glamis ¹ și nici Minotaurul n-ar fi putut suscita mai mult interes decît Lordul Edward. Lornioanele intrară în acțiune, gîturile începură să se întindă din toate părțile, fiecare invitat încercînd să privească printre oaspeții bine hrăniți, adevărate obstacole în fața ochilor. Dîndu-și brusc seama de toate aceste priviri curioase, Lordul Edward se sperie. Avu senzația precisă că făcuse o gafă ; își scoase pipa din gură și o vîrî, încă fumegînd în buzunarul hainei. Se opri nehotărît. Să se întoarcă sau să înainteze ? O lua cînd înainte cînd înapoi, pivotînd din șale corpul încovoiat cu o ciudată mișcare ondulatorie, asemănătoare balanșărilor greoaie ale unui gît de cămilă. O clipă voi să se întoarcă. Dar pasiunea pentru Bach îi învinse temerile. Era asemenea unui urs pe care mirosul de miere îl

¹ Castelul Glamis, în Scoția, datînd din secolul al XI-lea, a fost reședința lui Macbeth, iar apoi a urmașilor săi, conții de Strathmore și Kingshorn. Legenda afirmă că în castel trăiește un monstru îngrozitor, ascuns într-o cameră cunoscută doar de contele Strathmore și deintendentul său. Cînd fiul cel mare al contelui devine major, tatăl său îl pune la curent cu existența monstrului, iar tînărul nu va mai zîmbi niciodată.

silește, în ciuda fricii, să pătrundă în tabăra vânătorului, sau a unui amant dispus să înfrunte un soț dezlănțuit și înarmat, ba chiar curtea de judecată, de dragul unui ceas petrecut în brațele iubitei. Înaintă pe vîrfuri, coborînd scările ca un aer mai conspirativ ca niciodată, evocînd pe Guy Fawkes¹ în momentul în care și-a dat seama că e descoperit și speră, irațional, că va scăpa, comportîndu-se ca și cum conspirația prafului de pușcă s-ar desfășura conform planului. Illidge îl urmă. La început se înroșise, jenat, dar apoi, în ciuda sentimentului penibil, sau poate din cauza lui, cobori scările după Lordul Edward, pășind nepăsător, cu o mîină în buzunar și cu surisul pe buze. Își plimbă indiferent privirea peste invitați, cu un aer amuzat și disprețuitor. Preocupat de a juca rolul marțianului, nu se mai uita pe unde merge; călcă greșit pe scara al cărei fast regesc îi era necunoscut și ale cărei trepte neobișnuite se aflau la foarte mică depărtare una de alta. Piciorul îi alunecă; cu o mișcare disperată se împletici gata să cadă, și agitîndu-și brațele, reuși, cîteva trepte mai jos, să-și regăsească miraculos echilibrul. Își reluă coborîrea cu toată demnitatea de care mai era capabil. Îl cuprinse o furie sălbatică și-i urî din toată inima pe toți invitații Lady-ei Edward, pe toți, fără excepție.

¹ *Guy Fawkes* (1570—1606), ofițer englez, conducătorul unei conspirații (Complotul prafului de pușcă) care urmărea să arunce în aer clădirea Parlamentului. Complotul a fost descoperit și Guy Fawkes, arestat, a fost supus torturilor și executat.

Capitolul IV

Pongileoni se întrecu pe sine în *Bădineria* finală. Axiomele euclidiene se înlănțuiau vesel cu formulele de statistică elementară. Aritmetica făcea un chef turbat, iar algebra sărea dezordonat. Muzica se sfârși într-o orgie de bună dispoziție matematică. Izbucniră aplauze. Cu grația cunoscută, Tolley se înclină spre public. Pongileoni și violoniștii anonimi se înclinară și ei. Inviatații se ridicară de pe scaune. Conversația pînă atunci reținută, se revărsa ca un torent.

— Bătrînul lord a fost fan-tastic de nostim, se adresă Polly Logan unei prietene descoperite printre invitate.

— Ca și omulețul roșcovan care-l însoțea.

— Parcă erau Stan și Bran.

— Îmi venea să mor de ris, spuse Norah.

— E un magician bătrîn, șopti Polly înfiorată și se aplecă făcînd ochi mari și mimînd, atît prin gesturi cît și prin cuvinte, aerul misterios al bătrînului magician. Un vrăjitor, adăugă ea.

— În definitiv, ce face acolo sus ?

— Taie în bucățele broaște, salamandre și alte animale de genul ăsta, răspunse Polly.

„Ochiul gușterului, iată,
Și un deget din brotac,
Lîna de pe liliac,
Din șopîrlă un picior...”¹,

recită ea cu voluptate, îmbătută de cuvinte. Încrucisează cobai cu șerpi. Poți să-ți închipui ce poate ieși din încrucișarea unei cobre cu un cōbai ?

— Brrr ! se cutremură interlocutoarea. De ce Dumnezeu s-a însurat cu ea dacă nu-l preocupă decît astea ? M-am întrebat totdeauna.

— Vrei să spui de ce s-a măritat ea cu el ? îi șopti din nou, ca la teatru, Polly.

Îi plăcea să prezinte totul în chip senzational — în măsura în care totul părea senzational. Polly implinise douăzeci de ani.

— Hilda avea motive puternice, spuse ea.

— Cred și eu.

— Ține minte că e canadiană, ceea ce făcea ca motivele să fie mai puternice.

— Mă-ntreb cum de-a făcut Lucy...

— Ssst !

Prietena ei se uită împrejur.

— Pongileoni a fost admirabil, exclamă ea cu o voce stridentă și cu o prezență de spirit exagerată.

— Absolut admirabil ! vociferă Polly de parcă ar fi fost pe scena teatrului Drury Lane². Ah, Lady Edward ! Ambele fete păreau nemaipomenit de surprinse și de încîntate. — Tocmai spuneam ce *admirabil* a cîntat Pongileoni.

— A, da ? răspunse Lady Edward, zîmbind și privind-le pe rînd. Avea o voce profundă și vorbea lent,

¹ *Macbeth*, actul V, scena 1. Traducere de Ion Vineanu, ESPLA, „Biblioteca pentru toți”, 1957.

² Teatru londonez, fondat în 1663, restaurat deseori, unde au fost puse în scenă spectacole aparținînd unor genuri foarte variate.

ca și cum fiecare cuvînt ar fi fost foarte serios și important. — Foarte *drăguț* din partea voastră. „R“ era apăsător cu emfază. — E italian, adăugă ea și chipu-i luă o expresie gravă iar surîsul i se topi. Deci cu atît mai admirabil. Trecu mai departe, iar în urma ei cele două fete se uitară îngrozite și roșii de rușine una la alta.

Lady Edward era o femeie scundă, subțirică, a cărei siluetă elegantă începea să devină colțuroasă în rochia foarte decoltată. Fața ei cam lungă și îngustă, cu trăsături acviline, mărturisea același proces. Moștenit de la mama ei, franțuzoaică, și în ultima vreme datorită poate și artei unei coafeze, părul ei se înfățișa negru ca pana corbului. Pielea avea o culoare de un alb opac. Sub sprîncenele negre, arcuite, privirea trăda acea îndrăzneală stăruitoare, caracteristică ochilor foarte închiși, în contrast cu o față palidă. Acestei îndrăzneli congenitale, Lady Edward îi adăugase o oarecare obrăznicie candidă, manifestată printr-o privire fixă și o expresie de mare nevinovăție, caracteristică ei. Era privirea unui copil, *mais d'un enfant terrible*¹, cum își avertizase John Bidlake un coleg francez, pe care-l adusese s-o vadă. Colegul avusese prilejul să descopere pe contul său acest lucru. La masa de prînz se trezise alături de un critic care scrisese despre tablourile lui că sînt opera unui idiot ori a unui mare farsor. Cu ochii-i mari și nevinovați Lady Edward începuse o discuție despre artă... John Bidlake fusese cuprins de furie. La sfîrșitul dejunului, o luase deoparte și îi spusese pe șleau:

— Ce porcărie, pictcrul ăsta e prieten cu mine. L-am adus ca să ți-l prezint. Și uite cum te porți cu el. E urît din partea ta.

Niciodată ochii strălucitori de negri ai Lady-ei Edward nu părușeau mai candizi și niciodată vocea ei nu fusese mai dezarmantă prin accentul ei franco-

¹ Dar a unui copil teribil (fr.).

canadian (căci își putea schimba accentul cum voia, dîndu-i o intonație mai mult sau mai puțin colonială, după cum o aranja, făcînd pe copilul nevinovat, venit din stepa nord-americană, sau pe aristocrata engleză).

— Ce găsești urit în asta ? întrebuse ea. Ce-am făcut ?

— Nu juca teatru cu mine, spusese Bidlake.

— Dar nu joc de loc teatru. Nu știu ce-ai să-mi reproșezi. Bidlake îi dăduse explicații în legătură cu criticul.

— Știai tot atît de bine ca și mine, spusese el. Și iată, chiar acum îmi vine în minte că tocmai săptămîna trecută am discutat despre articolul lui.

Lady Edward se încruntase, încercînd parcă să-și amintească ceva.

— A ! strigase ea în cele din urmă și îl privise cu un aer de spaimă și regret. Ce-ngrozitor ! Mă știi cum sint, n-am memorie de loc.

— Ai cea mai bună memorie din cite cunosc, spusese John Bidlake.

— Totuși uit *mereu*, protestase Lady Edward.

— Uiți numai ceea ce știi că trebuie să ții minte. Se întîmplă mult prea regulat ca să mai fie un accident. Îți amintești în mod premeditat că trebuie să uiți.

— Vorbești prostii ! strigase Lady Edward.

— Dacă-ai avea o memorie slabă, continuase Bidlake, ai putea să mai uiți că nu se cuvine să inviți pe unii soți pentru a le prezenta amanții oficiali ai soțiilor lor ; ai putea să mai uiți că anarhiștii și cei care scriu articole de fond la ziarul *Morning Post* n-au șanse să devină buni prieteni ; că nici unui catolic pios nu-i face plăcere să asculte batjocura ateilor înrăiți. Ai putea să uiți uneori, dacă ai avea o memorie slabă, dar, ascultă-mă pe mine, e nevoie de-o memorie grozavă ca să uiți de fiecare dată. Ai o memorie nemaipomenită și o pasiune nemaipomenită de a fi răutăcioasă.

Pentru prima dată de cînd începuse discuția Lady Edward renunțase la seriozitatea ei nevinovată. Începuse să ridă.

— Ești absurd, dragul meu John.

În timpul discuției John Bidlake își recăpătase buna dispoziție și rîsesse.

— Închipuie-ți, spusese el, n-am absolut nimic împotriva farselor tale pe spinarea altora. Mă amuză. Dar cînd e vorba de mine, te rog să te abții.

— Am să caut să-mi aduc aminte data viitoare, răspunsese ea supusă și-l privise cu o candoare atît de obraznică, încît John Bidlake izbucnise în rîs.

Discuția avusese loc cu mulți ani în urmă și Lady Edward își ținuse promisiunea și nu-i mai jucase feste. Față de alții însă se arăta tot atît de nevinovată și de uitucă, provocînd momente penibile. În lumea ei, aceste lucruri deveniseră proverbiale. Se făcea haz pe seama lor. Victimele erau însă prea numeroase; oamenii se temeau de ea și nimeni n-o iubea. Cu toate acestea, se înghesuiau la seratele ei, căci bucătarul, băutura și patiseria erau excelente. I se treceau multe cu vederea din cauza averii soțului. Pe de altă parte, invitații la palatul Tantamount erau întotdeauna foarte diverși și adeseori distinși prin excentricitatea lor. Acceptau să vină și apoi se răzbunau pe ea, bîrfind-o. Spuneau printre altele că e snobă și că vinează celebritățile zilei. Dar pînă și detractorii ei trebuiau să admită, în fața celor ce-i luau apărarea, că Lady Edward era un snob care își bătea joc de pompa și măreția felului ei de viață. Ca vîntor de celebrități, își colecționa exemplarele numai pentru a-i asmuți pe unii împotriva altora. În situațiile în care o burgheză engleză ar fi fost serioasă și penibilă, Lady Edward se dovedea de o mare impertinență. Venea din lumea nouă și în concepția ei ierarhia tradițională era o farsă -- dar o farsă plină de pitresc și pentru care merită să trăiești.

— Ar fi putut foarte bine, remarcase o dată bătrînul Bidlake despre ea, să fie eroina acelei anecdote cu americanul și cei doi aristocrați englezi. Vă amintiți ? Un american intră în vorbă cu doi englezi în tren ; încîntat de ei și dorind să-î revadă, îi întreabă cum îi cheamă. „Eu, spuse primul, sînt ducele de Hampshire, iar dînsul e prietenul meu, moștenitorul Lordului Ballantrae.“ „Îmi pare bine de cunoștință, răspunse americanul, dați-mi voie să vă prezint și eu pe fiul meu, Isus Cristos.“ Exact ca Hilda. Și totuși, ea își petrece tot timpul invitînd și primind invitații din partea acelorale ale căror titluri i se par atît de ridicole. Ciudat. Bidlake clătinase din cap. Fcarte ciudat, într-adevăr.

Îndepărtîndu-se de cele două fete consternate, Lady Edward fu cit pe aci să fie răsturnată de un bărbat foarte înalt și corpulent, care își croia grăbit drum și cu o viteză primejdioasă prin încăperea ticsită de invitați.

— Pardon, spuse el, fără să se întoarcă spre cea pe care fusese gata să o răstoarne. Privirile lui urmăreau mișcările cuiva în cealaltă parte a camerei. Simțea rezistența opusă de obstacole mai mici, oameni probabil, fiindcă mai toate obstacolele din jur erau ființe omenești. Stopă în plină viteză și se dădu într-o parte ca să evite obstacolul. Obstacolul nu se dovedi ușor de evitat.

Lady Edward întinse brațul și-l apucă de mîneacă.

— Webley !

Prefăcîndu-se că nu simțise mîna ce-l prinsese de mîneacă și nici nu se auzise strigat pe nume, Everard Webley își văzu de drum ; nu intenționa și nici nu-i făcea plăcere să discute cu ea. Lady Edward însă n-avca de gînd să-l lase să scape cu una, cu două, ci se lăsă remorcată de el.

— Webley ! repetă ea. Stai odată, hăis !

Imitînd un căruţaş de la ţară, Lady Edward ridică vocea şi deveni de un rusticism atît de autentic, încît Webley se văzu silit s-o asculte, de teamă să nu atragă atenţia şi risul celorlalţi invitaţi.

O privi de la înălţimea lui.

— A, dumneata erai, zise el morocănos. Îmi pare rău că nu te-am observat.

Plictiseala, exprimată prin încruntare şi cuvinte grosolane, era parţial sinceră, parţial simulată. Descoperise că multora le e frică de un ton minios şi îşi întreţinea cu grijă aerul feroce. Ținea astfel oamenii la distanţă şi se ferea de cicălitori.

— Doamne sfinte ! exclamă Lady Edward, cu o expresie de spaimă, făţiş caricaturizată.

— Ce doreşti ? o întreabă Webley ca şi cînd s-ar fi adresat unui cerşetor care l-ar fi sîciit pe stradă.

— Pari, într-adevăr, supărat.

— Dacă asta-i tot ce voiai să-mi spui, cred c-aş...

Între timp Lady Edward îl studiase atent cu privirea ei de o obrăznicie candidă.

— Ascultă, spuse ea, întrerupîndu-l în mijlocul frazei, ca şi cum nu s-ar mai fi putut stăpîni o clipă să nu-i anunţe marea şi brusca ei descoperire, ar trebui să joci rolul căpitanului Hook în *Peter Pan*¹. Hotărît, Ai un cap ideal pentru un şef de piraţi. Nu-i așa, domnule Babbage ? se adresa ea lui Illidge pe cînd acesta trecea amărît şi singuratic prin mulţimea de necunoscuţi.

— Bună seara, spuse el.

Surîsul amabil al Lady-ei Edward nu compensa în întregime insulta de a nu-şi fi amintit numele lui.

— Webley, îţi prezint pe domnul Babbage, care îl ajută pe soţul meu la lucrările lui. Webley dădu din cap distant, în semn că luase cunoştinţă de existenţa

¹ Feerie pentru copii scrisă de Sir J. M. Barrie (1860—1937), romancier şi autor dramatic englez.

lui Illidge. — Nu-i așa, domnule Babbage, că Webley seamănă cu un șef de piraiți ? continuă Lady Edward. Ia privește-l.

Illidge rise jenat.

— N-am văzut prea mulți șefi de piraiți, spuse el.

— Evident, spuse Lady Edward, cum de-am uitat. Webley e un șef de piraiți autentic. Vreau să spun în viața de toate zilele. Nu-i așa Webley ?

Everard Webley începu să ridă.

— Firește.

— Fiindcă, îi explică Lady Edward întorcându-se confidențial spre Illidge, ai în fața dumatăle pe domnul *Everard* Webley în carne și oase. Conducătorul „Englezilor liberi.“ Ai auzit de oamenii aceia îmbrăcați în uniforme verzi ? Parcă-s trupa de figuranți de la operetă.

Illidge zîmbi răutăcios și dădu din cap afirmativ. „Asta e, va să zică, își spuse el, Everard Webley. Fondatorul și conducătorul «Frăției englezilor liberi» — F.E.L., inițiale de care dușmanii lor își băteau joc.“ N-aveau cum răspunde, căci așa cum remarcase odată corespondentul ziarului *Figaro*, un om excelent informat, într-un articol asupra „Englezilor liberi“, inițialele F.E.L. „ont pour le public anglais, une signification plutôt péjorative¹.“ Webley nu prevăzuse calamburul cînd își botezase astfel asociația. Illidge se bucură la gîndul că Webley poate fi forțat să reflecteze foarte des la inspirația avută.

— Dacă-ai încetat cu spiritele, îi spuse Everard lui Lady Edward, am să-mi iau rămas bun.

„O copie proastă a lui Mussolini“, își spuse Illidge. (Avea o antipatie cu totul specială față de oamenii

¹ «Au pentru publicul englez un sens mai degrabă peiorativ.» (fr.). Inițialele asociației „Brotherhood of British Freemen“ se pot preta la un calambur (*Bloody Buggering Fuckers*), echivalent cu o înjurătură foarte trivială.

înalți, arătoși și cît de cît distinși. Illidge era scînd și semăna cu o haimana foarte inteligentă și matură.) „Un tip ridicol.“

— Sper că spusele mele nu te-au supărat, nu-i așa ? întrebă Lady Edward, simulind neliniște și regret.

Illidge își aminti de o caricatură din *Daily Herald*. Webley avusese obrăznicia să afirme că „«Englezii liberi» vor salva inteligența în lume.“ Caricatura îl reprezenta pe Webley și o șleahță de bandiți de-ai lui, în uniformă, lovind mortal cu piciorul și cu cîngile un muncitor. În spatele lor, un director de întreprindere, cu joben pe cap, privea, dîndu-și asentimentul. Pe burta lui monstruoasă se lătea cuvîntul : *Inteligență*.

— Nu te-ai supărat, Webley ? repetă Lady Edward.

— Cîtuși de puțin. Numai că sînt cam ocupat. Închipuie-ți, explică el cu cea mai catifelată voce, am treabă. Lucrez, dacă știi ce înseamnă asta.

Illidge ar fi dorit ca altcineva să fi făcut spiritul. Scîrba ! Illidge se considera de extrema stîngă.

Webley îi părăsi. Lady Edward îl privi cum își croiește drum prin mulțime.

— Parcă-i o locomotivă, spuse ea. Cîtă energie ! E însă atît de susceptibil ! Politicienii ăștia sînt mai susceptibili decît actrițele. Teribili de vanitoși ! Iar scumpul meu Webley nu prea are simțul umorului. Vrea să fie tratat ca propria lui statuie colosală, ridicată de nația recunoscătoare și plină de admirație. („R“-urile sunau ca niște răgete.) Ridicată postum, dacă înțelegi ce vreau să spun. Ca unei personalități istorice. De cîte ori îl văd, uit că intruchipează pe Alexandru cel Mare. Greșesc mereu închipuindu-mi că nu-i decît Webley.

Illidge rîse. Se pomeni admirînd-o sincer pe Lady Edward, care în multe privințe avea păreri juste. Chiar politic vorbind părea să se orienteze bine.

— De fapt, „Englezii liberi“ nu sînt un lucru atît de rău, continuă Lady Edward. Simpatia lui Illidge începu să scadă tot atît de repede cum crescuse. — Nu-i așa, domnule Babbage ?

Illidge făcu o strimbătură.

— Părerea mea... începu el.

— Apropo, spuse Lady Edward intrerupînd un viitor comentariu sarcastic și admirabil asupra „Englezilor liberi“ ai lui Webley, trebuie neapărat să fii mai atent cînd cobori scările. Sînt extrem de alunecoase.

Illidge se înroși.

— Nu-s de loc alunecoase, se bilbii el și se înroși și mai tare ; sub părul de culoarea morcovului, fața i se învineți ca sfecla cînd își dădu seama de prostia pe care o spusese. Simpatia lui pentru Lady Edward continuă să descrească.

— Sînt alunecoase, orice-ai spune, insistă politicoș Lady Edward, cu vocea ei guturală. La ce-ai lucrat astă-seară împreună cu Edward ? adăugă ea. Mă interesează întotdeauna foarte mult.

Illidge zîmbi.

— Dacă vrei într-adevăr să știți, spuse el, am lucrat la regenerarea părților lipsă la o șopîrlă. Illidge se simțea mai bine printre șopîrle ; puțin din simpatia pentru Lady Edward reveni.

— Șopîrle ? Vorbești de animalele alea care înoată ? Illidge dădu din cap. Cum se face că-și pierd unele părți ?

— Le pierd în laborator, explică el, le pierd fiindcă le amputăm noi.

— Și cresc la loc ?

— Exact.

— Doamne sfinte, spuse Lady Edward, nu mi-am închipuit. Ce lucruri fascinante ! Mai povestește-mi !

Nu era atît de rea, la urma urmei. Illidge începu să-i explice. Plăcerea de a discuta subiectul favorit îi mo-

edifică sentimentele față de Lady Edward. Tocmai ajunsese la punctul crucial, important și semnificativ în desfășurarea proceselor — transformarea în labă a capătului de coadă transplăntat — când Lady Edward, a cărei privire rătăcea prin sală, își lăsă mina pe brațul lui.

— Hai cu mine, spuse ea, să te prezint generalului Knoyle. Un bătrînel tare nostim ; uneori e nostim chiar fără să vrea.

Lui Illidge cuvintele îi înghețară pe buze. Își dădu seama că cele spuse de el nu o interesaseră cituși de puțin pe Lady Edward ; nu-și dăduse nici măcar osteneala să fie atentă. Urînd-o din tot sufletul, o urmă tăcut și enervat.

Generalul Knoyle discuta cu alt domn cu aspect militaros. Avea o voce marțială, astmatică.

— Dragul meu, i-am spus eu (îl auziră în timp ce se apropiau), dragul meu, nu viri acum calul în cursă. Ar fi o crimă, ascultă-mă pe mine. Ar fi curată ne-bunie. Mai antrenează-l, i-am spus, mai ține-l în antrenament. Și l-a ținut.

Lady Edward își făcu simțită prezența. Cei doi domni cu aspect militaros fură copleșitor de politicoși : petrecuseră o seară cu totul extraordinară.

— Am ales *Suita* de Bach special pentru dumneata, generale Knoyle, spuse Lady Edward, cu aerul încurcat și încîntător al unei tinere fete ce-și mărturisește o slăbiciune amoroasă.

— Știi, să vedet!... ce gentil din partea dumneavoastră.

Încurcătura în care se afla generalul Knoyle era sinceră ; nu știa cum să scape de cadoul muzical pe care-l primise.

— Am ezitat, continuă Lady Edward, pe același ton de intimitate, între *Muzica Apelor* de Händel și *Suita în si bemol* de Bach, avînd ca solist pe Pongileoni.

Atunci mi-am adus aminte de *dumneata* și m-am oprit la alegerea asupra lui Bach. Privirea ei surprinse semnele de jenă de pe fața congestionată a generalului.

— Ați fost foarte amabilă, protestă el. N-aș putea susține că mă pricep prea mult la muzică, dar știu ce-mi place, da, da, știu ce-mi place. Cuvintele părură să-i sporească încrederea în sine. Înghiți în sec spre a-și relua replica și continuă : — Totdeauna am spus...

— Iar acum, încheie triumfătoare Lady Edward discuția, dați-mi voie să vă prezint pe domnul Babbage, care ajută pe Edward la lucrările sale ; un adevărat expert în șopîrle. Domnule Babbage, îi prezint pe generalul Knoyle și pe colonelul Pilchard. Le aruncă un ultim zîmbet și plecă.

— La dracu ! exclamă generalul, și colonelul fu și el de părere că Lady Edward era ceva de spaimă.

— Absolut de spaimă, aprobă Illidge cu toată convingerea.

Cei doi domni cu aspect milităros îl priviră o clipă și căzură de acord că observația, venind din partea cuiva atît de obscur, constituia o obrăznicie. Catolicii credincioși puteau glumi pe seama sfinților și a moravurilor preoților, dar aceleași glume, pe buzele necredincioșilor, deveneau o infamie. Generalul nu făcu nici un comentariu, iar colonelul se mulțumi să-și exprime din priviri dezaprobarea. Felul însă cum se întoarseră unul către celălalt și își reluară conversația despre cursele de cai, întreruptă mai înainte, de parcă ar fi fost singuri, trăda o intenție jignitoare atît de evidentă, încît Illidge avu chef să le tragă cîte un picior în fund.

★

— Lucy, micuța mea !

— Unchiule John !

Lucy Tantamount se întoarse și zîmbi unchiului pe care îl adoptase. Lucy avea o statură mijlocie, era sub-

ținică, asemeni mamei ei, cu un păr negru scurt, dat cu briliantină pînă căpătase o culoare perfect închisă, și pieptănat peste cap. Cu toată paloarea naturală, Lucy nu folosea fardul. Buzele ei subțiri erau însă rujate și în jurul ochilor își dăduse ușor cu un fard albăstrui pentru pleoape. Rochia neagră îi evidenția albeața brațelor și a umerilor. Se împliniseră mai bine de doi ani de cînd murise Henry Tantamount — căci Lucy se măritase cu vărul ei de-al doilea. Mai ținea încă doliu, cel puțin seara, la lumină artificială. Negruii o prindea de minune.

— Ce mai faci ? adăugă ea ; în timp ce vorbea se gîndi că John Bidlake începuse să arate fcarte îmbătrînit.

— Sînt pe ducă, spuse el. Mîna lui mare și străbătută de vinișoare albastre o apucă familiar de braț, chiar de deasupra cotului. — Oferă-mi un pretext să mă duc să mănînc ceva. Mor de foame.

— Dar mie nu mi-e foame.

— Nu contează, spuse bătrînul Bidlake, „necesitățile mele sînt mai mari ca ale tale“, cum a remarcat alit de just Sir Philip Sidney¹.

— Dar n-am chef să mănînc. Lucy se împotrivea din principiu poruncilor, preferînd să păstreze inițiativa. Dar unchiul John era prea insistent.

— Mănînc doar eu, declară bătrînul, o s-ajungă pentru amîndoi. Rîzînd din toată inima, continuă să o conducă spre sufragerie.

Lucy renunță să i se mai împotrivească. Își croiră drum printre invitați. Orhideea galben-verzuie și cu pete de la butoniera lui John Bidlake părea un cap de șarpe cu gura căscată. În ochiul bătrînului pictor scînteia un monoclu.

— Cine-i bătrînul de lingă Lucy ? se interesă Polly Logan cînd îi văzu trecînd.

¹ Poet și om de stat englez (1554—1586).

— Bătrînul Bidlake.

— Bidlake ? Cel care... a pictat tablouri ? Polly vorbea cu prudență ; era conștientă de lipsurile educației ei și se temea să nu facă vreo gafă. — Vrei să spui că e chiar Bidlake ? Prietena ei confirmă din cap. Polly simți că i se ridică o mare piatră de pe inimă. — Ascultă, continuă ea, înălțindu-și sprîncenele și deschizînd larg ochii, mi-am închipuit întotdeauna că e un mare pictor, dar că a murit de mult. Trebuie să aibă vreo sută de ani, nu ?

— Cam așa ceva, răspunse Norah, care nici nu împlinise douăzeci.

— Trebuie să recunosc, admise Polly cu mărinimie, că nu-i arată. Se ține încă bine ; e un crai, un Don Juan, mă rog, în stilul bărbaților din tinerețea lui.

— A avut vreo cincisprezece neveste, spuse Norah.

În clipa aceea Hugo Brockle găsi curajul ca să se prezinte singur.

— Nu vă mai amintiți de mine. Am fost prezentați unul altuia cînd eram în cărucior.

Ce idiot sunau cuvintele. Simți că se roșește pînă în vîrfurile urechilor.

Al treilea și cel mai frumos dintre tablourile lui John Bidlake, din seria *Naiadelor*, atîrna deasupra căminului din sufrageria palatului Tantamount. Era un tablou vesel și plin de optimism, tratat într-un ton deschis, cu culori foarte curate și strălucitoare. Opt naiade plinuțe și cu o carnație de mărgăritar se aflau astfel dispuse în apă și pe malul riului încît din mișcarea trupurilor și a membrelor se forma un fel de ghirlandă (completată deasupra de frunzișul unui pom) ce înconjura întreaga pînză. Dincolo de această înlănțuire de corpuri sidefate (căci fețele zîbeau astfel încît nimic să nu te poată sustrage contemplării splendidelor forme și armoniei lor), surprindeai un peisaj

cu nori și dealuri line, scăldat într-o lumină de o strălucire palidă.

Cu o farfurie în mină și mestecînd sandvișuri cu icre negre, bătrînul Bidlake contempla alături de Lucy propria lui operă. Îl cuprinse un sentiment de mîndrie, amestecat cu tristețe.

— Tabloul e reușit, spuse el, e colosal de reușit. Privește compoziția. Un echilibru perfect, fără să lase totuși bănuiala unei repetiții sau a unui aranjament artificial.

Celelalte gînduri și sentimente evocate de tablou în minte rămaseră neexprimate. Erau prea numeroase și prea încalcite pentru a fi tălmăcite ușor în cuvinte. În primul rînd erau prea melancolice și n-avea chef să stăruie asupra lor. Întinse un deget și atinse marginea bufetului; mahon, lemn în toată legea.

— Privește silueta din dreapta tabloului, cea cu brațele ridicate. Continuă expunerea de ordin tehnic spre a stăvili și îndepărtă gîndurile nedorite. — Privește echilibrul dintre ea și silueta masivă și înclinată, din partea stîngă a pînzei. Ca o pîrghie lungă, ridicînd o mare greutate.

Silueta cu brațele ridicate era a lui Jenny Smith, cel mai splendid model pe care-l avusese vreodată. Întruchiparea frumuseții, a prostiei și a vulgarității. O adevărată zeiță atît timp cît era goală, tăcea, sau îi închideai gura cu săruturi; era însă un dezastru cînd deschidea gura, se îmbrăca sau își puneă pe cap una din acele pălării înfiorătoare! Își aminti de vremea cînd o luase cu el la Paris. După o săptămînă o expediase acasă. „Ar trebui să porți o botniță, Jenny, îi spusese el; ea izbucnise în plîns. — A fost o greșeală să vii la Paris. E prea mult soare aici, prea multă lumină artificială. Data viitoare mergem la Spitzbergen, Iarna. Noaptea țin acolo șase luni.“ Asta o făcuse să plîngă și mai tare. Fata era o comoară de senzualitate

și frumusețe. Mai târziu începuse să bea, decăzuse, venise să cerșească și băuse pînă și banii primiți de pomană. În cele din urmă, ajunsese rău de tot. Adevărata Jenny continua să trăiască însă în tablou, cu brațele deasupra capului și cu sînii mici ridicați de mușchii pectorali. Pînza păstra și imaginea lui John Bidlake, a celui John Bidlake de acum douăzeci și cinci de ani. Mai exista așadar încă un John Bidlake care își contempla propria-i fantomă. În curînd avea să moară și el. Se gîndi că diferența dintre el și acel John Bidlake de odinioară era aceeași ca și cea dintre femeia șleampătă și buhăită, astăzi moartă, și Jenny din epoca ei de glorie. Adevărata Jenny trăia printre naiadele cu pielea sidefată, iar adevăratul Bidlake, creatorul lor, exista prin contribuția la zămislirea lor.

— E reușit, spuse din nou. Către sfîrșitul expunerii vocea îi devenise lugubră. Fața îndreptată asupra tabloului exprima tristețe. — În definitiv, adăugă el, după o scurtă pauză și izbucnind într-un hohot de rîs crispat, în definitiv, tot ce lucrez e bun, reușit, chiar foarte reușit. Era o sfidare la adresa criticilor stupizi care remarcaseră un regres în ultimele sale tablouri, o provocare la adresa propriului trecut, o provocare la adresa timpului și a bătrîneții, la adresa adevăratului John Bidlake, cel ce pictase pe adevărata Jenny și o redusese la tăcere cu săruturile lui.

— Evident că-i reușit, zise Lucy, și se întrebă de ce arta bătrînului decăzuse atît de rău. Ultima expoziție fusese lamentabilă. Bidlake se conservase, comparativ vorbind, destul de bine. Deși, e drept, reflectă ea, în timp ce-l privea, îmbătrînise foarte mult în lunile din urmă.

— Evident, repetă el, așa trebuie judecat.

— Țin să-ți mărturisesc, totuși, adăugă Lucy, ca să schimbe subiectul, că după mine, naiadele tale sînt un fel de insultă.

— Insultă ?

— Vreau să spun, din punctul de vedere al femeilor. Ne consideri atât de enorm de proaste, cum ne pictezi ?

— Exact, asta-i părerea ta ? întrebă altă voce. Ne consideri într-adevăr proaste ? Era o voce puternică și emfatică, iar cuvintele răbufneau ca o explozie, lăsând impresia că presiunea emoțiilor le împinge forțat printr-o deschizătură strîmtă.

Lucy și John Bidlake se întoarseră și o văzură pe doamna Betterton ; masivă, îmbrăcată în gri-deschis, cu niște brațe — aprecie Bidlake — groase ca niște coapse, și cu un păr care, în contrast cu obraji ei rotofei și bărbia mai mult decît plinuță, era ridicol de scurt, de cîrlionțat și de castaniu. Nasul cîrn, atât de încîntător pe vremea cînd Bidlake călărise pe un cal negru iar doamna Betterton pe o iapă murgă, îi păru caraghios și absurd pe fața îmbătrînită. Adevăratul Bidlake călărise cu ea exact înainte de a picta naiadele. Mary Betterton discutasese despre artă cu o seriozitate naivă și școlărească, pe care el o găsisese comică și încîntătoare. Își aminti că o vindecase de pasiunea ei pentru Burne-Jones¹ ; nu reușise însă, vai, să o vindece și de prejudecățile asupra virtuții. Mary Betterton i se adresa acum cu aceeași seriozitate de odinioară, dar și cu un oarecare sentimentalism plin de semnificație, avînd aerul că, în virtutea acelor vremuri, vrea să facă un schimb de amintiri și, în general, de idei. Bidlake se prefăcu, din obligație, că se bucura că o reîntîlnește după atîția ani. E nemaipomenit, își spuse el în timp ce-i strîngea mîna, cum de reușise s-o evite atât de bine ; nu-și amintea să fi vorbit cu ea de mai mult de trei sau de patru ori în decursul celor douăzeci și cinci de ani care o transformaseră pe Mary Betterton într-un *memento mori*.

¹ Sir Edward Burne-Jones (1833—1898), pictor englez, unul din reprezentanții de frunte ai școlii preraphaelite.

— Dragă doamnă Betterton ! exclamă el. Sînt încîntat.

Își ascundea însă prcst antipatia. Iar cînd doamna Betterton i se adresă pe numele de botez : „Dragă John, trebuie să ne răspunzi la întrebare“, și își lăsă mîna pe brațul lui Lucy, ca și cum ar fi asociat-o la solicitarea ei, bătrînul simți un val de indignare. Familiaritățile din partea unei *memento mori* erau insuportabile. Îi va da o lecție. Se întîmplă că întrebarea să se potrivească bine acestei intenții ; cerea într-adevăr un răspuns nepolitic. Mary Betterton avea pretenții de intelectuală și manifesta un interes grozav pentru problemele sufletului. Reamintindu-și toate acestea, bătrînul Bidlake afirmă că nu întîlnise în viața lui o femeie care să se remarce prin altceva decît prin picioarele și chipul ei. Unele, adăugă el, insinuant, nu au nici măcar aceste accesorii indispensabile. E adevărat, multe femei au fețe interesante, dar asta nu înseamnă nimic. Ciinii de vinătcare, sublinie el, au un cap de judecători docti, boii care rumegă par să mediteze la probleme de metafizică, insectele numite „călugărițe“ au aerul că se roagă ; aceste aparențe sînt cu desăvîrșire eronate. La fel se întîmplă și cu femeile. Preferase să-și picteze naiadele goale și fără mască ; le crease figuri care erau doar prelungiri ale corpurilor încîntătoare și nu simboluri înșelătoare ale unei spiritualități inexistente. Procedul i se părea mai realist, mai fidel trăsăturilor fundamentale. În timp ce vorbea simți că-i revine buna dispoziție, iar antipatia față de Mary Betterton începu să mai scadă. Cînd ești bine dispus, aceste *memento mori* încetează să te mai obsedeze.

— John, ești incorigibil, spuse cu indulgență Mary Betterton. Apoi, întorcîndu-se spre Lucy, adăugă zîmbind : — Pe de altă parte nu crede o vorbă din ce spune.

— Dimpotrivă, aş fi tentată să cred că vorbeşte serios, obiectă Lucy. Am observat că tocmai bărbaţii ahtiaţi după femei sînt aceia care vorbesc cu cel mai mare dispreţ despre ele.

Bătrînul Bidlake izbucni în rîs.

— Fiindcă ei sînt aceia care le cunosc cel mai bine.

— Sau fiindcă nu pot suferi puterea pe care o exercită asupra lor.

— Te asigur, totuşi, insistă Mary Betterton, că John nu vorbeşte serios. Îl cunosc, draga mea, dinainte de-a te naşte tu.

Veselia dispăru de pe faţa lui John Bidlake. *Memento mori* rînji din nou din dosul măştii gelatinoase de pe faţa lui Mary Betterton.

— Poate că era altfel pe atunci, spuse Lucy. Probabil l-a contaminat cinismul tinerei generaţii. Compania noastră e primejdioasă pentru dumneata, unchiule John, ar trebui s-o eviţi.

Atinsese una din temele favorite ale lui Mary Betterton ; aceasta porni atacul cu toată seriozitatea.

— Din cauza educaţiei, explică ea. Azi copiii sînt crescuţi prosteste. Nu mă miră că sînt cinici. Continuă cu multă elocinţă. — Li se dau prea multe şi prea devreme. Se satură de distracţii şi devin de mici insensibili la orice plăcere. Eu una, pînă la optsprezece ani, n-am călcat într-un teatru, declară ea cu mîndrie.

— Vai, dragă doamnă !

— Eu am început să merg la teatru de la şase ani, spuse Lucy.

— Şi ce să mai spun de baluri... continuă Mary Betterton. Ce nostime erau balurile care se dădeau la sfîrşitul vinătorilor ! Nici nu e de mirare, aveau loc o dată pe an. Îl cită pe Shakespeare :

„Iată de ce festivităţile sînt atît de solemne şi splendide ; Ele vin prea rar, plasate ici-colo în decursul unui lung an,

Ca și pietrele prețioase, incrustate în brățară la intervale rare.“

Astăzi se înșiră unul după altul ca perlele pe ață.

— Ca perlele false, spuse Lucy.

Mary Betterton triumfa.

— False, nu-i așa ? Pe vremea noastră, fiind rare, perlele erau autentice. „Nu ne săturam de plăceri, fiindcă nu le gustam în fiecare zi.“ Tineretul de azi e plictisit și sătul de viață înainte de-a ajunge la majorat. O plăcere repetată prea des se tocește, n-o mai simți.

— Ce remediu propui ? se interesă John Bidlake. Asta dacă îngăduiți unui enoriaș să pună întrebări preotului, adăugă el ironic.

— Obraznicule ! strigă Mary Betterton, pe un ton înfiorător de glumeț. Apoi, devenind iar serioasă, continuă : — Remediu constă în distracții mai puține.

— Nu vreau să fie împuținate, se împotrivi John Bidlake.

— În cazul ăsta, spuse Lucy, distracțiile trebuie să devină din ce în ce mai intense.

— Să devină din ce în ce mai intense ? repetă Mary Betterton. Dar unde o să se ajungă în cele din urmă ?

— La luptele de tauri, sugeră John Bidlake, sau la spectacolele cu gladiatori. Sau poate la execuțiile publice. Sau la distracțiile marchizului de Sade¹. Unde o să se ajungă ?

Lucy dădu din umeri :

— Cine știe ?

Hugo Brockle și Polly se și luaseră la ceartă.

— Cred că e îngrozitor, spunea ea, și fața i se congestionase de minie, să duci un război împotriva săracilor.

¹ *Donathieu Alphonse François, marchiz de Sade (1740—1814), scriitor francez, autor de romané licențioase.*

— Dar „Englezii liberi“ nu duc război împotriva săracilor.

— Ba da.

— Ba nu, spuse Hugo. Citește articolele lui Webley.

— Mi-e suficient că citesc despre ce face.

— Acționează potrivit spuselor sale.

— Nu-i adevărat.

— Ba da. Se opune dictaturii unei clase.

— Se opune dictaturii celor săraci.

— Dictaturii oricărei clase, insistă Hugo cu seriozitate. Asta-i esența doctrinei lui. Clasele trebuie să fie deopotrivă de puternice. O clasă muncitoare puternică, reclamînd salarii mai mari, dă impuls liber-profesioniștilor burghezi.

— Cum îi dau impuls purecii unui cîine, sugeră Polly și începu să rîdă, recăpătîndu-și buna dispoziție.

Cînd îi trecea prin minte un gînd absurd nu se putea stăpîni să nu-l exprime, chiar dacă se presupunea că în clipa aceea vorbea serios, sau era furioasă ca în cazul de față.

— Burghezii nu știu ce să mai inventeze ca să realizeze un progres, continuă Hugo, chinuîndu-se să fie cît mai clar. Altfel n-ar mai putea să satisfacă revendicările muncitorilor și pe deasupra să mai cîștige și ei ceva. În același timp, o burghezie puternică și inteligentă e utilă muncitorilor, fiindcă le pune la îndemîină conducători capabili și o bună organizare, ceea ce reprezintă salarii mai bune, liniște și fericire.

— Amin, spuse Polly.

— Dictatura unei singure clase e o prostie, continuă Hugo. Webley vrea să mențină toate clasele și să le întărească. Dorința lui e ca toate clasele să fie într-o permanentă încordare, astfel încît statul să se echilibreze prin felul cum fiecare clasă trage într-o parte sau într-alta. Oamenii de știință afirmă că tot astfel acționează și diversele părți ale organismului omenesc.

Trăiesc într-o stare de... Hugo ezită, apoi se înroși... de simbioză ostilă.

— Nu mai spune !

— Îmi pare rău, se scuză Hugo.

— Cu toate astea, spuse Polly, Webley nu îngăduie muncitorilor să facă grevă.

— Fiindcă grevele sînt stupide.

— Webley e împotriva democrației.

— Fiindcă astfel se îngăduie unor oameni îngrozitori să ajungă la putere. El vrea ca cei mai buni să conducă.

— El, de exemplu, spuse Polly cu sarcasm.

— De ce nu, în fond ? Dacă ai ști ce om minunat e. Hugo se entuziasmă. De vreo trei luni devenise unul din aghiotanții lui Webley. — N-am mai întîlnit un om ca el, spuse Hugo.

Cu surisul pe buze, Polly îi asculta torentul de cuvinte. Se simțea bătrînă și superioară. La școală încercase un sentiment asemănător cînd discutase despre profesoara de menaj. Cu toate acestea îi plăcea Hugo ; era atît de fidel !

Capitolul V

În imaginația lui Walter Bidlake, seratele apăreau întotdeauna ca un fel de junglă deasă, plină de plante agățătoare. O junglă de zgomote; o junglă în care se pierdea încercînd să-și croiască drum prin desișul ei luxuriant. Oamenii erau rădăcinile arborilor, vocile lor — tulpinele, ramurile ce se clătinau — ghirlandele de liane; papagalii și maimuțele guralive îi evocau semenii lui.

Arborii acestei jungle se înălțau în tavan și de acolo se aplecau, ca niște manglieri. În această imensă sală, își spusese Walter, în această combinație bizară între o curte interioară în stil roman și sera palmierilor din grădina botanică de la Kew, vegetațiile de sunete, ridiciîndu-se nestăvilit la înălțimea celor trei etaje ale clădirii, puteau aduna destulă forță pentru a străbate acoperișul subțire de sticlă ce le despărțea de întunericul de afară. Își închipuia arborescențele sonore urcînd tot mai sus, spre cer, ca acea magică tulpină de fasole, pe care se afla micuțul Jack, ucigașul Uriașului¹. Arborescențele sonore pline de orhidee și de pa-

¹ Veche legendă engleză. Ținutul Cornwall fiind bîntuit de un monstru, Uriașul, autoritățile promet o comoară celui ce-l va omori. Urcat pe o tulpină de fasole pe crește vertiginos, Jack, fiul unui fermier, reușește prin forțe magice să omoare Uriașul.

pagali cu pene strălucitoare se înălțau treptat, străbăteau ceața permanentă a Londrei și ajungeau în lumina limpede a lunii, dincolo de fumul orașului. Și le închiopia plutind în lumina lunii, ultime crenguțe firave și aeriene ale zgmotului. Rîsul puternic, de pildă, hohotul violent, scos de omul gras ce se afla în stînga sălii, avea să urce, pierzînd din intensitate pe parcurs; odată ajuns în lumina lunii avea să sune ca un clinchet diafan. Iar toate aceste voci (ce spuneau?: „...a ținut o cuvîntare grozavă...“, „...nici nu poți să-ți închipui cît de confortabile sînt corsetele astea, pînă nu le încerci...“, „... ce tip plicticos...“, „... a fugit cu șoferul...“), toate aceste voci, ce splendid și ce fragil ar răsuna acolo sus! În timp ce aici, jos, în junglă, cît erau de stupide, de stridente, de vulgare și de obraznice.

Privind peste capetele din jur, Walter îl zări pe Illidge, singur, sprijinindu-se de o coloană. Afișa un aer și un zîmbet byronian, blazat și disprețuitor; își rotea privirea cu o expresie amuzată și indolentă, ca și cum ar fi contemplat gesturile caraghioase ale unui grup de maimuțe. Din păcate, își spuse Walter, în timp ce se îndrepta spre el prin mulțime, sărmanul Illidge nu avea fizicul indicat pentru poza lui de superioritate byroniană. Romanticii cu înclinații satirice erau înalți, bine făcuți, grațioși și cu mișcări lente. Illidge era scund, cu gesturi violente și bruște. Și ce figură comică avea! O haimana cu un nas impertinent și o gură lungă și subțire; fața unei pușlamale, foarte inteligentă și spirituală, departe însă de a exprima nepăsare și dispreț. Pe de altă parte, cum poți să afectezi un aer superior cînd ești plin de pistrui? Tenul lui Illidge căpătase din pricina pistruiilor culoarea nisipului. Pupilele, de un cafeniu-gălbui, ca și sprîncenele și genele de un portocaliu-gălbui, adevărate culori de camuflaj, se dizolvau, văzute de la distanță, în piele, așa cum un leu se confundă cu nisipul deșertului. Privită din

celălalt capăt al sălii, fața îi părea lipsită de trăsături și oarbă, ca figura unei statui cioplite într-un bloc de gresie. Sărmanul Illidge ! Poza de erou byronian era cam ridicolă.

— Salut ! i se adresa Walter, cînd ajunsese la o distanță de la care putea fi auzit. Cei doi tineri dădura mîna. — Ce mai face știința ? întrebă Walter, dîndu-și seama pe loc de stupiditatea întrebării.

Illidge ridică din umeri.

— E mai puțin la modă decît arta, dacă am fi să judecăm după serata asta. Se uită în jur. — Am văzut aici pe jumate din cei pomeniți la secția scriitori și pictori în *Who's Who*¹. Aproape că pute de-atîta artă.

— Și nu-i reconfortant pentru știință ? întrebă Walter. Artelor nu le place să fie la modă.

— Ah, da ? Atunci ce cauți aici ?

— Într-adevăr, ce caut ?

Walter se apăra de întrebare, începînd să ridă. Se uită în jur, întrebîndu-se unde-o fi dispărut Lucy. N-o mai văzuse de la sfîrșitul concertului.

— Ai venit să-ți joci micile tale farse și să fi consolată, spuse Illidge, încercînd să plătească o parte din afronturile primite. Amintirea clipei cînd alunecase pe scară, lipsa de interes manifestată de Lady Edward în privința șopîrlelor, ca și aroganța domnilor cu aer mili-tăros îl iritau încă. — Uită-te la fata de colo, spuse Illidge, cea cu păr negru creț și cu rochie argintie. Seamănă cu o mică mulatră. Ce părere ai despre ea, de exemplu ? Ți-ar place, nu, să te consoleze ?

— Știu eu ?

Illidge rise.

— Ai convingeri înalt filozofice, nu ? Dragă amice, recunoaște însă că toate principiile sînt o prostie ; și

¹ Anuar cuprinzînd numele, vîrsta, studiile, profesia, adresa etc. ale personalităților în viață, din toate domeniile de activitate.

eu am aceleași convingeri, așa încît sînt în măsură să vorbesc. Ca să fiu sincer, invidiez succesul vostru, al producătorilor de artă. Mă scoate însă din sîrte cînd văd cum un scrib ridicol și timpit...

— Ca mine, de exemplu.

— Nu, tu ești cu o treaptă mai sus, recunosc cu regret Illidge. Dar cînd văd un scrib oarecare, un nenorociț care innegrește hîrtia și n-are nici o zecea parte din inteligența mea, cum cîștigă bani și-l admiră toată lumea, în timp ce eu trec neobservat, mă apucă uneori nebunia.

— Ar trebui să te consideri flatat. Dacă ne admiră, înseamnă că, într-o măsură oarecare, ne înțeleg și își dau seama ce urmărim. Pe tine nu te înțeleg, ești deasupra lor. Faptul că nu te iau în seamă reprezintă un compliment adus inteligenței tale.

— Poate, dar e o insultă odioasă la adresa fizicului meu.

Illidge avea conștiința dureroasă a fizicului său. Știa că e urît și șters, și întocmai ca cel care, chinuit de o măsea, pipăie punctul sensibil pentru a fi sigur că durerea persistă, tot astfel și el își reamintea cu sadism acest amănunt neplăcut.

— Dacă-ai arăta ca namila și mitccanul de Webley, lumea nu m-ar ignora, chiar dacă aș avea mintea lui Newton. Nenorocirea, spuse el zgîndărindu-și nemilos maseaua dureroasă, e că am aerul unui anarhist. Ascultă-mă pe mine, tu ești fericit, fiindcă arăți ca un *gentleman* sau, cel puțin, ca un artist. Nu-ți poți închipui ce enervant e să pari un intelectual al claselor de jos. Măseaua răspundea crunt; o zgîndări și mai tare. — Nu-mi pasă că femeile mă ignoră — mai ales, aceste femei. Deși e destul de neplăcut. Poliția, în schimb, refuză să mă ignore; au față de mine un interes și o curiozitate îngrozitoare. N-ai să crezi, dar

am fost arestat de două ori numai fiindcă am aerul unui anarhist ce umblă cu mașini infernale.

— O glumă bună, spuse Walter sceptic.

— Îți jur că-i adevărat. O dată aici, în țară. Aproape de Chesterfield. Minerii declaraseră grevă. Din întâmplare, mă uitam la o bătaie între greviști și agenții provocatorj. Polițiștilor nu le-a plăcut mutra mea și m-au înhățat. Mi-au trebuit ore să scap din ghearele lor. Altă dată am pățit-o în Italia. Mi se pare că cineva tocmai încercase să-l arunce în aer cu o bombă pe Mussolini. În orice caz m-am pomenit că o șleahță de derbedei în cămăși negre mă dau jos din tren la Genova și mă percheziționează din creștet pînă în tălpi. Inadmisibil ! Și asta numai din cauza aerului meu subversiv.

— Care corespunde, în definitiv, ideilor tale.

— E adevărat, dar o figură nu constituie o probă și nu e o crimă. Deși, adăugă el printre altele, poate că unele figuri sînt o crimă. Îl cunoști pe generalul Knoyle ? Walter dădu afirmativ din cap. — Figura lui e un delict grav. Doar spînzurindu-l s-ar putea face dreptate. Doamne, cum i-aș mai omori pe toți ăștia. Nu degeaba alunecase pe scară și fusese ignorat de un stupid măcelar de soldați. — Îi urăsc de moarte pe cei bogați ! Pe toți ! Nu crezi că sînt îngrozitori ?

— Mai îngrozitori decît săracii ?

Amintirea camerei în care zăcuse bolnav Wetherington îl făcu aproape instantaneu să se rușineze de întrebare.

— Mult mai îngrozitori. Bogații au ceva deosebit de josnic, de nerușinat și de morbid. Banii dau naștere unui fel de nesimțire, ca o gangrenă. N-ai ce-i face. Isus și-a dat seama. Parabola lui cu cămila și urechile acului e mai mult decît o simplă afirmație. Și ține minte ce mai spune : „Iubește pe aproapele tău“. Ai să-ți închipui că sînt creștin, fiindcă vorbese așa, adăugă el, aproape scuizîndu-se. Dați cezarului ce-i al

tezarului. Isus avea bun-simț, a înțeles care-i situația. Ajutorul dat semenului tău e piatra de încercare pentru cei bogați. Bogații n-au pe nimeni apropiat.

— Fii serios, că doar nu-s pustnici.

— N-au pe nimeni apropiat, dacă te gîndești cum au săracii pe cîte cineva apropiat. Cînd mama trebuia să plece undeva, doamna Cradock, vecina de alături, din dreapta, avea grijă de noi, copiii. Mama proceda la fel cînd venea rîndul doamnei Cradock să plece. Dacă îți rupeai un picior, sau erai concediat, oamenii te ajutau cu bani și alimente. Îmi amintesc perfect că în copilărie am fost trimis să bat tot satul ca să chem moașa, fiindcă pe tinăra doamnă Foster, vecina de alături, din stînga, o apucaseră pe neașteptate durerile facerii înainte de soroc! Cînd trăiești din mai puțin de patru lire pe săptămînă, vrînd-nevrînd trebuie să te porți ca un creștin și să-ți iubești aproapele. Mai întîi, că nu poți scăpa de el; cînd îl cauți, e la tine în curte. Nu-i poți ignora existența făcînd pe rafinatul și pe filozoful. Ori îl iubești ori îl urăști, și în general e preferabil să păstrezi relații bune, fiindcă poți să ai nevoie de el în cazuri urgente, cum poate și el să aibă nevoie de tine. Deseori, nici nu se mai pune problema să-l refuzi. *Trebuie* să-l ajuți, ești om și n-ai ce-i face, așa că nu strică să te înțelegi cu cel care, oricum, e alături de tine.

Walter îi dădu dreptate.

— Firește.

— Voi, cei bogați, continuă Illidge, nu aveți pe nimeni alături. Niciodată nu vă ajutați semenii și nici nu așteptați să vi se răspundă la fel. Ar fi și inutil, căci vă dă mina să plătiți pe cineva ca să vadă de voi. Angajați servitori care pentru trei lire pe lună, plus casă și masă, joacă farsa amabilității. Doamna Cradock, vecina noastră de alături, nu era obligată să-ți supra-vegheze copiii cînd plecai de acasă. Voi aveți la dispo-

ziție, contra bani, dădace și guvernante. Nu, nici măcar nu știți că există vecini. Trăiți izolați. Fiecare din voi se închide în casa lui misterioasă. În dosul obloanelor pot avea loc tragedii, fără ca vecinii să știe.

— Slavă Domnului că-i așa, exclamă Walter.

— Într-adevăr, mulțumiți-i lui Dumnezeu. Intimitatea e un mare lux. Recunosc că e foarte plăcută. Pentru lux însă trebuie să plătești. Nimeni nu e mișcat de nenorocirile pe care nu le cunoaște. Ignoranța e o fericire plină de nesimțire. Pe o stradă săracă nenorocirea n-are unde să se ascundă. Viața se desfășcă prea public. Săracii nu-și uită niciodată sentimentele de buni vecini. Celor bogați însă nu li se oferă prilejul să-și ajute egalii. Nu sînt în stare decît să manifeste o bunăvoință condescendentă și o simpatie ieftină pentru suferințele inferiorilor, pe care nu-i pot înțelege. Îngrozitor ! Și asta cînd cei bogați dau dovadă de oarecare mărinimie. Cînd sînt abjecți, arată ca ăștia. Făcu un semn cu mîna spre camera plină de lume. Seamănă cu Lady Edward — ultima bolgie a infernului ! Cu fata asta, a ei... Dădu din umeri disprețuitor și se strîmbă.

Walter îl ascultase cu atenție încordată și cu un sentiment penibil.

— O lume blestemată, descompusă, iremediabil coruptă, continuă Illidge, denunțînd-o ca un profet. Vorbiște întîmplător o singură dată cîteva clipe cu Lucy Tantamount, care de-abia îi înregistrase prezența.

„E adevărat“, își spuse Walter, Lucy era exact așa cum își închipuiau cei care o invidiau sau o dezaprobau ; și totuși pentru el reprezenta cea mai minunată și mai gingașă ființă. Cînuoscînd-o bine își putea permite să asculte orice pe seama ei ; cu cît o calomniau mai tare cu atît o iubea mai mult. *Credo quia absurdum. Amo quia turpe, quia indignum...*¹

¹ Cred pentru că e absurd. Iubesc fiindcă e odios, fiindcă e nedemn... (lat.).

— Ce putreziciune ! reluă cu grandilocvență Illidge. Floarea pură a încântătoarei noastre civilizații — asta-i Lucy. Copia rafinată și parfumată a unui sălbatic sau a unui animal. Singura concluzie asupra celor care au bani și timp de pierdut.

Cu ochii închiși, Walter îl asculta, gândindu-se la Lucy. „O copie rafinată și parfumată a unui sălbatic sau a unui animal.“ Adevărul cuvintelor îl durea ; el o iubea însă și mai mult, tocmai din cauza îndoielilor și a adevărului odios.

— Trebuie să mă duc să văd dacă bătrînul vrea să mai lucrăm în noaptea asta, spuse Illidge cu o voce schimbată. De obicei, nu ne oprim înainte de unu jumătate, două. Într-un fel e plăcut să trăiești la alte ore decît cele obișnuite. Dormi pînă la prînz, și începi să lucrezi după ce ți-ai băut ceaiul de după-amiază. Zău că-i plăcut. Îi întinse mîna. — Pe curînd.

— Să luăm neapărat masa împreună într-o seară, îi spuse Walter fără prea multă convingere.

Illidge dădu din cap.

— Hotărîm într-una din zilele astea, spuse el și plecă.

Walter își făcu loc prin mulțime căutînd-o pretutindeni pe Lucy.

★

Everard Webley îl înghesuise pe Lordul Edward într-un colț și încerca să-l convingă să-si dea spiijinul „Englezilor liberi“.

— Dar nu mă interesează politica, protesta răgușit bătrînul lord. Nu mă interesează politica... Indiferent ce-ar fi spus Webley, repeta fraza cu o încăpăținare de catîr.

Webley desfășură o mare elocință. Oamenii de bună credință, care reprezintă ceva în țara asta ar trebui să se unească pentru a rezista forțelor de distrugere. Nu erau amenințate numai proprietatea și interesele ma-

teriale ale unei clase, ci însăși tradiția engleză, inițiativa individuală, inteligența și orice fel de distincție naturală. „Englezii liberi“ se constituiseră într-o grupare pentru a se opune dictaturii celor proști ; se înarmaseră pentru a apăra individualitatea de omul din mulțime, de gloată ; luptau pentru recunoașterea superiorității naturale în toate domeniile. Dușmanii lor erau numeroși și activi.

Cînd ești prevenit trebuie să te înarmezi din vreme ; cînd vezi apropiindu-se bandiții, te așezi în poziție de luptă și tragi sabia din teacă. (Webley avea o slăbiciune pentru săbii ; cînd „Englezii liberi“ defilau, Webley purta sabie, discursurile lui erau pline de săbii, iar casa înțesată de panoplii.) Se impunea organizare, disciplină, forță. Lupta nu mai putea fi dusă pe tărîm constituțional. Metodele parlamentare se dovedeau foarte bune cînd două partide cădeau de acord asupra principiilor fundamentale, și își exprimau dezacordul doar asupra unor fleacuri. Cînd însă erau în joc principiile fundamentale nu trebuia îngăduit ca politica să devină o distracție a parlamentarilor. Trebuia recurs la o acțiune directă sau la amenințarea cu o asemenea acțiune.

— Am fost cinci ani în Parlament, spuse Webley, timp suficient ca să mă conving că nimic nu se poate rezolva astăzi pe căile parlamentarismului. Ca și cum ai încerca să stingi un foc ținînd discursuri. Anglia nu poate fi salvată decît printr-o acțiune directă. Odată salvată, putem începe să ne gîndim din nou la Parlament. (Va trebui să fie însă cu totul altceva decît această adunătură comică compusă din bogătași aleși de gloată.) Între timp n-avem altceva mai bun de făcut decît să ne pregătim de luptă. Iar pregătindu-ne de luptă, putem învinge pașnic. E singura speranță. Credeți-mă, Lord Edward, e singura speranță.

Înfuriat ca un urs încolțit de dulăi într-o groapă¹, Lordul Edward nu-și găsea astîmpărul și își rotea din șolduri trupul încovolat.

— Dar nu mă interesează pol...

Era prea agitat pentru a mai putea pronunța întreg cuvîntul.

— Chiar dacă nu vă interesează politica, își continuă Webley campania de convingere, trebuie totuși să vă intereseze averea, poziția, viitorul familiei dumneavoastră. Nu uitați, toate astea se vor prăbuși în dezastrul general.

— Da, însă... Nu... Lordul Edward era disperat. — Pe mine... Pe mine nu mă interesează banii.

Odinioară, cu mulți ani în urmă, directorul unei firme de avocați specializați în chestiuni financiare, căreia Lordul Edward îi încredințase întreaga administrație a averii sale, venise în vizită pentru a-și consulta clientul într-o problemă de investiții, în ciuda instrucțiunilor severe lăsate de Lordul Edward care nu permitea să fie deranjat în chestiuni de afaceri. Trebuia hotărîtă destinația a circa optzeci de mii de lire sterline. Lordul Edward fusese smuls din mijlocul ecuațiilor de bază ale statisticilor sistemelor vii. Cînd aflase motivul neînsemnat pentru care îl întrerupseseră din calcule, bătrînul lord, de obicei calm, izbucnise cu o furie nemaipomenită. Domnul Figgis, care avea o voce puternică și o încredere deplină în felul său de a trata afacerile, fusese obișnuit, în decursul întrevederilor anterioare, să scoată lucrurile la capăt așa cum socotea el de cuviință. Accesul de furie al Lordului Edward îl uimise și-l înspăimîntase. Părea că în izbucnirea sa bătrînul, recăpătîndu-și brusc trăsăturile atavice din feudalism, își reamintise că este un Tantamount care

¹ Pentru a se distra, familiile aristocratice din Anglia urmăreau de pe marginea unei gropi lupta dintre un urs vîrît cu sila în groapă și cîinii de vînătoare care îl sfîșiau.

se adresează unui servitor. Dăduse ordine ; ordinele fuseseră călcate, iar el deranjat, fără motiv, din cerce-tările sale. Era inadmisibil. Dacă asta se va repeta, avea să-și transfere afacerile la o altă firmă de avocați. Apoi îl concediasse pe domnul Figgis, spunându-i bună ziua.

— Nu mă interesează banii, repetă el.

Illidge, care se apropiase și le dădea tîrcoale, pîndind prilejul de a se adresa bătrînului lord, auzi de la de-părtare remarca și în sinea lui izbucni în rîs. „Bogătașii ăștia, își spuse el, blestemații ăștia de bogătași ! Toți sint la fel.“

— Dar dacă nu vă interesează de dragul dumnea-voastră, insistă Webley, atacînd dintr-o altă direcție, ar trebui să vă intereseze de dragul civilizației, al pro-gresului.

Lordul Edward tresări. Cuvîntul „progres“ atinsese un resort care eliberase un val de energie.

— Progres ! reluă el, iar nefericirea și jena din voce i se transformară în încredere. Progres ! Voi, politi-cienii, nu vorbiți decît de asta. Ca și cum progresul are să țină. Are să țină la infinit. Mai multe motoare, mai mulți copii mici, mai multă hrană, mai multă reclamă, mai mulți bani, din toate mai mult, în vecii vecilor. Ar trebui să audiați cîteva cursuri din specialitatea mea. Biologia fizică. Asta-i bună, progresul ! Ce vă propuneți, de pildă, să faceți în problema fosforului ? Întrebarea cuprindea o acuzație directă.

— Dar asta-i cu totul în afara discuției, spuse Webley enervat.

— Dimpotrivă, replică Lordul Edward, e singurul lucru important.

Vocea îi devenise puternică și severă. Vorbea mult mai coerent ca de obicei. Fosforul făcuse din el un alt om. Avea păreri bine consolidate în privința fosforu-lui, și din această cauză se simțea și el solid. Ursul în-colțit pornea la atac.

— Cu agricultura voastră intensivă, continuă el, secătuiți pur și simplu solul de fosfor. Mai mult de jumătate de unu la sută în fiecare an. Eliminați fosforul din circulație. Ca să nu mai vorbesc cum risipiți prin sistemul de canalizare sute de mii de tone de pentoxid de fosfor ! Le vărsați în mare. Și asta numiți progres ! Halal de sistemul vostru modern de canalizare ! Vocea îi trăda un dispreț tăios. — Ar trebui să puneți la loc fosforul de unde l-ați luat. În pământ. Lordul Edward îl amenință cu degetul și se încruntă. — În pământ, ascultă-mă pe mine.

— Dar n-am nimic de-a face cu asta !

— Ar trebui să ai de-a face, răspunse grav Lordul Edward. Asta-i nenorocirea cu voi, politicienii. Nu vă gândiți la lucrurile importante. Trăncăniți despre progres, voturi, bolșevism și lăsați să se scurgă aiurea în mare, an de an, un milion de tone de pentoxid de fosfor. E idiot, e criminal, e... e ca și cum ai scîrții la vioară în timp ce Roma arde. Văzu că Webley deschide gura să vorbească și se grăbi să preîntîmpine ceea ce-și închipuia că va fi obiecția acestuia. — Desigur, vă imaginați că puteți suplini pierderea cu ajutorul fosfatului din stinci. Dar ce vă faceți cînd vor secătui și aceste depozite ? Își viri degetul în plastronul lui Everard. — Ce vă faceți ? N-au să treacă nici două sute de ani și depozitele se vor termina. Ne închipuim că sîntem progresiști fiindcă trăim din fondul nostru de fosfat, de cărbune, de petrol și de nitrat. Risipiți-le pe toate... Iată politica voastră. Între timp, vă agitați și încercați să ne speriați cu balivernele voastre despre revoluții.

— La dracu, spuse Webley, furios și amuzat totodată, fosforul dumneavoastră pcate să aștepte. Pri-mejdia de care vă vorbeam e iminentă. Doriți cu orice preț o revoluție socială și politică ?

— O să se reducă astfel populația și o să se stăvilească producția ? întrebă Lordul Edward.

— Firește.

— Atunci doresc cu siguranță o revoluție. Bătrînul lord gîndea în termeni geologici și nu se temea de concluzii logice. — Desigur c-o doresc.

Illidge de-abia își mai putea stăpîni risul.

— Dacă asta-i părerea dumneavoastră... începu Webley, dar Lordul Edward îl întrerupse.

— Singurul rezultat al progresului vostru, spuse el, e că peste cîteva generații va avea loc o adevărată revoluție — o revoluție, naturală, cosmică. Voi stricați echilibrul, dar în cele din urmă natura îl va restabili. Iar acest proces va fi foarte neplăcut în ce vă privește. Prăbușirea voastră va fi la fel de rapidă ca și ascensiunea. Și mai rapidă încă, fiindcă o să dați faliment, și o să vă risipiți capitalul. Unui om bogat îi trebuie puțin timp ca să-și transforme toate bunurile în bani lichizi. O dată ce le-a transformat însă; nu-i trebuie mult ca să moară de foame.

Webley dădu indiferent din umeri. „Bătrînul e țicnit și ramolit.“

— Două drepte paralele nu se întîlnesc niciodată, Lord Edward, așa că vă spun noapte bună, spuse el. Plecă.

Peste cîteva clipe, bătrînul lord și asistentul său urcau scara monumentală, spre lumea lor.

— Ce ușurat mă simt, spuse Lordul Edward pe cînd deschidea ușa laboratorului. Trase pe nări cu voluptate mirosul slab de alcool rafinat, folosit la conservarea specimenelor. — Seratele astea ! Trebuie să fii recunoscător că te poți întoarce la știință, deși muzica era într-adevăr...

Admirația rămase neexprimată.

Illidge ridică nepăsător din umeri.

— Seratele, muzica, știința reprezintă distracții pentru cei înstăriți și care n-au ce face. Dai banii și alegi

ce-ți place. Important e să ai banii cu care să plătești. Izbucni într-un rîs strident.

Illidge detesta mai mult calitățile celor bogați decît viciile lor. Lăcomia, trîndăvia, desfrîul și toate celelalte trăsături mai puțin atrăgătoare ale oamenilor fără ocupație, dar cu un venit sigur, puteau fi iertate, tocmai fiindcă erau compromițătoare. Dezinteresul, însă, spiritualitatea, cinstea, senzațiile rafinate și gustul ales erau de obicei considerate calități demne de admirat; iată de ce le ura în mod cu totul special. Aceste virtuți, după părerea lui Illidge, erau produsul fatal al bogăției, deopotrivă cu alcoolismul cronic sau cu micul dejun la ora unsprezece.

— Burghezii, se lamenta el, se felicită reciproc pentru dezinteresul lor — cu alte cuvinte, fiindcă au bani destui ca să trăiască fără să fie siliți să muncească sau să-și bată capul cu probleme de ordin material; sau fiindcă le dă mina să refuze un bacșiș. Sau fiindcă au destui bani ca să-și ofere o cultură rafinată. Se mai felicită și fiindcă dispun de timp să se ocupe de artă, să citească și să facă dragoste pe îndelete și savant. De ce nu sînt sinceri să recunască fățiș ceea ce insinuează tot timpul — și anume că toate calitățile lor sînt rezultatul unui pachet de acțiuni la stat, cu dobîndă sigură de cinci la sută?

Afecțiunea oarecum ironică pentru Lordul Edward era temperată de o iritare permanentă, la gîndul că virtuțile intelectuale și morale ale bătrînului lord, ca și excentricitățile și absurditățile sale nostime, erau posibile numai datorită sumei absolut scandaloase pe care o reprezenta balanța sa bancară. Iar această dezaprobare latentă devenea acută ori de cîte ori auzea pe cineva lăudîndu-l pe Lordul Edward, admirîndu-l sau chiar bătîndu-și joc de el. Risul, afecțiunea și admirația față de Lordul Edward îi erau permise numai lui Illidge, deoarece doar el îl înțelegea și putea să-l ierte.

Unii nici măcar nu-și dădeau seama că există ceva care trebuia iertat. Illidge se grăbea întotdeauna să-i informeze.

— Dacă bătrînul n-ar fi urmașul unor jefuitori de minăstiri, spunea el celor ce-l admirau și-l laudau pe Lordul Edward, locul lui ar fi într-un azil de bătrîni sau într-un balamuc.

Cu toate acestea ținea sincer la bătrîn, și îi admira sincer talentul și caracterul. Oamenii puteau fi totuși scuzați că nu observaseră acest lucru. În general, exista părerea că asistentul Lordului Edward era un „tip nesuferit“.

Ura fățișă împotriva celor bogați constituia în ochii lui Illidge atît o plăcere cît și o datorie sfîntă față de clasa sa, de marea masă a societății, față de viitor și de cauza dreptății. Nici măcar bătrînul lord nu făcea excepție. Era de ajuns să scoată un cuvînt în apărarea sufletului (căci Illidge considera rușinoasă și nepermisă pasiunea Lordului Edward pentru metafizica idealistă), că Illidge și pornea atacul, bătîndu-și joc de filozofia capitalistă și de religia burgheză. O expresie de dezgust față de afaceriștii lucizi, de indiferență în privința intereselor materiale, de simpatie pentru cei săraci stîrnea pe loc o aluzie mai mult sau mai puțin transparentă, dar totdeauna sarcastică, la adresa milioanelor familiei Tantamount. Uneori (datorită pasului greșit pe scară sau aroganței generalului, ca azi, de pildă), o simplă referire la știința pură dădea naștere unui comentariu ironic. Illidge era un biolog entuziast, dar ca un cetățean cu conștiință de clasă se credea silit să admită că știința pură, întocmai ca bunul-gust, plictiseala, perversitatea și dragostea platonică, era un produs al bogăției și trîndăviei. Nu se temea să fie logic și să-și ridiculizeze pînă și idolul.

— Bani să ai, repetă el, asta-i totul.

Bătrînul lord se uită cu un aer vinovat la asistentul său. Reproșurile indirecte îl jenau. Încercă să schimbe subiectul.

— Ce zici de mormolocii noștri ? De cel asimetric ?

Scoaseră prin clocire pui de mormoloci din ouă ținute într-o parte la o temperatură anormal de caldă iar în cealaltă parte anormal de rece. Se îndreptă spre vasul de sticlă în care se aflau mormolocii. Illidge îl urmă.

— Mormoloci asimetrici ! repetă el. Mormoloci asimetrici ! Ce rafinement ! Aproape egal cu rafinementul de a cînta Bach la flaut sau de a degusta un vin bun. Se gîndi la fratele său Tom, bolnav de plămîni, lucrînd cu perforatorul la o fabrică de motoare din Manchester. Își aminti de zilele cînd acasă se spălau rufe și de mîinile stacojii, crăpate și arse de sodă ale mamei lui. — Mormoloci asimetrici ! spuse el din nou și rîse.

★

— Ciudat, spuse doamna Betterton, ciudat că un mare artist poate fi atît de cinic.

În compania lui Burlap, îi plăcea să creadă că John Bidlake vorbise serios. Discursurile înălțătoare ale lui Burlap asupra cinismului se dovedeau pe gustul doamnei Betterton. Se simțea transportată de discuțiile lui despre celebrități sau artă.

— Trebuie să recunoști, spuse ea, că John Bidlake e într-adevăr un mare artist.

Burlap recunoscuse dînd încet din cap. Nu se uita la doamna Betterton, ci își ferea privirea în jos, ca și cum s-ar fi adresat unui personaj minuscul, demonul lui probabil, o emanație a propriei lui ființe, un fel de *Doppelgänger*¹, vizibil doar lui și stînd alături de interlocutor. Burlap avea o statură mijlocie, mergea aplecat

¹ Dublură (germ.).

și își tira ușor picioarele. Părul îi era negru, des și creț; în creștetul capului avea o chelie, roză, mare cât o medalie. Ochii cenușii erau adânc fixați în arcade, nasul și bărbia foarte pronunțate, dar frumos conturate; gura avea buze pline și prelungi. Bătrînul Bidlake, caricaturist nu numai cu penelul, dar și oral, afirmase că Burlap este o creație a unui pictor al barocului, ceva între un bandit de film și Sfîntul Anțon de Padua, între un Lothario¹ trișor și un bigot furibund.

— Da, un mare artist, recunoscui Burlap, dar nu unul dintre cei mai mari. Cuvînta rar, meditativ, ca și cum ar fi vorbit singur. Întreaga lui conversație se reducea la un dialog cu sine sau cu acel mic *Doppelgänger* care se afla, invizibil, alături de conlocutor; Burlap era permanent și exclusiv conștient de sine. — Nu unul dintre cei mai mari, repetă el încet. Se întîmplase ca tocmai să scrie un articol asupra tematicii în artă pentru numărul următor al săptămînalului *Literary World*. — Tocmai din cauza acelui cinism, spuse el. „Era cazul să se autociteze?”

— Foarte adevărat! Confirmarea izbucni poate cam prematur din partea lui Mary Betterton; entuziasmul ei era totdeauna în fierbere. Își încleștă mîinile. — Foarte adevărat! Se uită la fața pe care Burlap și-o ferea și o găsi atît de spiritală, atît de frumoasă în genul ei.

— Cum poate un cinic să fie un mare artist? continuă Burlap hotărîndu-se să-i declame propriul articol, în ciuda riscului ca ea să-l recunoască odată apărut, joia viitoare. Și chiar dacă-l va recunoaște, asta n-avea să șteargă impresia puternică pe care i-o lăsase cînd i-l expusese. „Deși, de ce-oi fi vrînd să-i faci impresie — interveni un drăcușor ironic — exceptînd faptul că e

¹ Personaj din piesa lui Rowe (1674—1718) *Frumosul penitent*, prototipul aventurierului sentimental lipsit de scrupule.

bogată, și-ți poate fi de folos — Dumnezeu știe.“ Diavolul fu reîntors cu furca de unde venise. „Ai răspun-deri, îi explică grăbit un înger. Făclia culturii nu tre-buie ascunsă, ci lăsată să strălucească mai ales asupra oamenilor cumsecade.“ Doamna Betterton ținea partea îngerilor ; loialitatea ei trebuia răsplătită. — Un mare artist, continuă el cu voce tare, e un ins care sintetizează experiența generală. Cinicul pornește prin a nega jumătate din ceea ce există — existența sufletului, existența idealului, existența lui Dumnezeu. Și, cu toate acestea, sîntem conștienți de existența spiritului la fel de direct și de neîndoielnic pe cît sîntem conștienți de existența fizică.

— Evident, evident ! exclamă doamna Betterton.

— E absurd să negi una din cele două categorii de existențe. „E absurd să mă renegi“, spuse demonul, ridicîndu-și iar capul în conștiința lui Burlap.

— Absurd !

— Cinicul se mărginește la jumătate din lumea existențelor posibile. La mai puțin de jumătate. Căci experiențele pe plan spiritual sînt mai numeroase decît cele pe plan fizic.

— Infinit mai numeroase !

— Cinicul poate să-și trateze tematica limitată foarte bine. Admit că Bidlake reușește. Reușește perfect. Are toată îndemînarea celui mai versat artist. Sau cel puțin, o avea.

— O avea, suspină doamna Betterton, atunci cînd l-am cunoscut prima dată.

Aluzia ținea să demonstreze că datorită influenței ei pictase Bidlake atît de bine.

— Și-a risipit însă întotdeauna talentul pe fleacuri. Ceea ce sintetiza Bidlake în arta lui e limitat, și oarecum lipsit de importanță.

— Asta i-am spus-o și eu, întotdeauna, zise doamna Betterton, reinterprețind într-o lumină nouă și favora-

bilă, în ceea ce o privea, discuțiile aprinse din tinerețe, purtate asupra preraphaelitismului. — Gîndește-te la Burne-Jones, îi spuneam eu. Amintirea hohotului gigantic și rabelaisian scos de John Bidlake îi răsună în urechi. — Nu zic că Burne-Jones e un pictor grozav, se grăbi să adauge. („Burne-Jones pictează — spusese John Bidlake, și cît de scandalizată fusese, cît de adînc jignită ! — de parcă n-ar fi văzut în viața lui o pereche de fese.“) Dar subiectele alese de Burne-Jones erau nobile. — Dacă ai avea tu visurile *lui*, îi spuneam lui John Bidlake, dacă ai avea idealurile *lui*, ai fi cu adevărat un mare artist.

Burlap zîmbi și dădu din cap afirmativ. „Da, țin partea îngerilor, se gîndi el. Trebuie încurajată. Am răspunderi.“ Demonul îi făcu complice semn cu ochiul. „Surîsul lui Burlap are ceva, reflectă doamna Betterton, care amintește de pinzele lui Leonardo da Vinci sau ale lui Sodoma¹, ceva misterios, subtil și profund.“

— Deși, nu uitați, spuse Burlap, debitîndu-și propriul articol frază cu frază, că nu subiectul contează la o mare operă de artă. Whittier² și Longfellow aveau multe gînduri nobile, dar n-au creat decît poezii minore.

— Perfect adevărat !

— Singura generalizare pe care o putem risca e că cele mai grandioase opere de artă au avut subiecte grandioase, și că operele cu subiecte minore, oricît ar fi ele de desăvîrșite, nu sînt niciodată atît de reușite ca...

— Uite-l pe Walter, îl întrerupse doamna Betterton. Rătăcește ca un suflet chinuit. Walter !

Auzindu-se strigat, Walter se întoarse. „Dumnezeule, muierea Betterton ! Și Burlap pe deasupra !“ Își com-

¹ *Giovanni Antonio Bazzi*, denumit *Sodoma* (1477—1549), pictor italian, autor al frescelor de la Siena.

² *John Greenleaf Whittier* (1807—1892), poet și reformator american.

puse un zîmbet. Doamna Betterton și colegul lui de la *Literary World* erau ultimele persoane pe care ar fi dorit să le întâlnească în clipa aceea.

— Tocmai discutăm despre grandoarea în artă, îi explică doamna Betterton. Domnul Burlap spunea lucruri atît de profunde.

Porni să reproducă pentru urechile lui Walter maximele profunde ale lui Burlap.

Walter se întrebă de ce comportarea lui Burlap față de el era atît de rece, de distantă, de închisă și chiar ostilă. Asta era nenorocirea cu Burlap. Nu știai niciodată ce vrea. Ori ținea la tine, ori te detesta. Viața alături de el era o serie de scene — de ostilitate, sau de prietenie — acestea din urmă, după părerea lui Walter, și mai greu de suportat. Într-un fel sau altul, Burlap trăia într-o permanentă emoție. Rareori viața lui spirituală se scurgea domol. În general, evoca un ocean în veșnică mișcare. Frământările lui se canalizau oare acum într-o direcție ostilă ?

Doamna Betterton continua să expună cugetările adînci ale lui Burlap. Lui Walter îi sunau ciudat de asemănătoare cu unele pasaje din articolul lui Burlap, ale cărui corecturi le făcuse pentru tipografie chiar în dimineața aceea. Reprodus în explozii succesive de entuziasm, după expunerea verbală a autorului, articolul părea cam ridicol. Îi veni o idee. Poate că din cauza aceasta era Burlap atît de rece. Îi aruncă o privire, dar figura lui Burlap era impenetrabilă.

— Mă tem că trebuie să plec, spuse Burlap, brusc, cînd doamna Betterton făcu o pauză.

— Vai, nu se poate, de ce ? protestă ea.

Cu un efort, Burlap zîmbi iarăși ca un personaj din tablourile lui Sodoma.

— Lumea e prea aproape de noi, cită el cu un aer misterios. Îi plăcea să spună lucruri misterioase, pla-

sîndu-le în mijlocul conversației, spre a-și surprinde interlocutorii.

— Dar dumneata nu rămii destul în compania noastră, îl flată doamna Betterton.

— Mulțimea e de vină, explică el. După un timp, intru în panică. Simt că-mi strivește sufletul. Dacă-ș rămîne, aș începe să urlu.

Își luă rămas bun.

— Ce om minunat ! exclamă doamna Betterton, cît timp Burlap mai putea s-o audă. Trebuie să fie grozav să lucrezi cu el.

— E un redactor foarte bun, spuse Walter.

— Mă refeream la personalitatea lui. Cum să-ți spun ? La forța lui spirituală.

Walter clătină din cap și spuse „da“ cu un aer cam vag. Forța spirituală a lui Burlap era exact lucrul despre care nu avea o părere prea bună.

— În epoca noastră, continuă doamna Betterton, Burlap e o oază într-un deșert de frivolitate stupidă și de cinism.

— Unele din opiniile lui sînt de mare clasă, recunosc prudent Walter.

Se întreba cît de repede ar putea să se descotoarsească politicos de această doamnă.

— Uite-l pe Walter, spuse Lady Edward.

— Care Walter ? întrebă Bidlake.

Purtați de valul invitațiilor, se reîntîlniseră întîmplător.

— Walter al tău.

— Ah, al meu. Nu părea foarte curios, dar îi urmări totuși privirea. — Ce nenorocire ! spuse Bidlake. Nu-și iubea copiii, deoarece creșteau, și crescînd îl împingeau înapoi, an de an, spre abis și beznă. Walter, de exemplu.

Parcă ieri se născuse, și totuși acum trebuia să aibă cel puțin douăzeci și cinci de ani.

— Sărmanul Walter, nu arată de loc bine.

— Parc-ar avea tenie, spuse Bidlake cu ferocitate.

— Ce se mai întâmplă cu legătura aceea deplorabilă ?
întrebă ea.

Bidlake ridică indiferent din umeri.

— Nimic neobișnuit, presupun.

— N-am întâlnit-o niciodată pe această femeie.

— Am întâlnit-o eu. E înfiorătoare.

— De ce ? E vulgară ?

— Nu, cituși de puțin. Aș fi vrut să fie vulgară, protestă Bidlake. E rafinată, teribil de rafinată. Vorbește cam așa, și încep, pe un ton târăgănat și pițigăiat, să imite vocea lui Marjorie. Ca o fetiță scumpă și nevinovată. Și e extrem de serioasă și de pedantă. Un hohot de râs îi întrerupse imitația. — Știi ce mi-a spus odată ? Trebuie să precizez că nu discută cu mine decât despre Artă. Artă cu majusculă. Mi-a spus : (își ridică din nou vocea la tonul pițigăiat al unui copil) : „Cred că în Artă e loc și pentru Fra Angelico¹, dar și pentru Rubens“. Un râs homeric îl zgudui din nou. — Ce timpită ! Și are un nas cu cel puțin opt centimetri prea lung.

★

Marjorie deschise cutia în care își ținea corespondența. Toate scrisorile erau de la Walter. Desfăcu panglica și le reciti pe rând. „Dragă doamnă Carling, vă trimit alăturat volumul de *Scrisori* ale lui Keats, de care v-am pomenit astăzi. Nu vă deranjați, vă rog, să mi-l înapoiați. Mai am un exemplar pe care am să-l citesc din ncu pentru plăcerea de a vă întovărăși cu lectura, chiar de la distanță, în aceeași aventură spirituală.“

¹ *Fra Angelico* (1387—1455), călugăr dominican, a pictat mănăstirea San Marco din Florența.

Aceasta era prima scrisoare. O citi în întregime și retrăi în memorie ceva din surpriza plăcută pe care i-o pricinuisse la început pasajul cu aventura spirituală. În conversație, Walter părea să evite apropierea directă și personală, fiind exagerat de timid. Marjorie nu se așteptase la o astfel de scrisoare din partea lui. Mai târziu, după ce primise și altele se obișnuise cu ciudățeniile lui. Considera firesc faptul că Walter era mai îndrăzneț în corespondență decît în conversația directă. Toată dragostea lui — cel puțin toată acea dragoste pe care o declarase, și care pe vremea cînd o curta era foarte puțin înflăcărată — se afla în scrisori. Aranjamentul îi convenea lui Marjorie de minune. I-ar fi plăcut să continue la infinit să facă dragoste fierbinte, culturală și verbală, prin scrisori. Îi plăcea ideea dragostei ; ceea ce nu-i plăcea erau amanții, afară de cazul cînd se aflau departe sau numai în închipuire. Un curs de pasiune prin corespondență reprezenta pentru ea legătura perfectă și ideală cu un bărbat. Relațiile personale cu femeile erau de preferat, căci femeile aveau toate calitățile bărbaților aflați departe, plus avantajul de a fi, de fapt, prezente. Puteau fi în aceeași cameră cu tine și totuși să nu-ți ceară mai mult decît un bărbat aflat la celălalt capăt al unui trafic poștal. Datorită timidității în prezența ei și pasiunii și libertăților din scrisori, Walter îi păruse lui Marjorie că întrunește cele mai alese calități ale ambelor sexe. Și apoi era atît de profund și măgulitor interesat de activitatea, de gîndurile și sentimentele ei ! Sărmana Marjorie nu era obișnuită ca oamenii să se intereseze de ea.

„Sfinxule, citi ea în cea de-a treia scrisoare (o numise așa din cauza tăcerilor ei enigmatice. Carling, soțul ei, pentru aceleași motive o poreclise «gulia» sau «halteră»), sfinxule, de ce te ascunzi într-o scoică de tăcere ? S-ar putea crede că ți-e rușine de bunătatea, dragă-lă-

șenia, suavitatea și inteligența ta. Dar aceste calități ies totuși la iveală, chiar dacă încerci să le ascunzi.“

Ochii i se umplură de lacrimi. Fusesse atît de bun cu ea, atît de tandru și de gentil. Iar acum...

„Iubito, citi cu greu, printre lacrimi, scrisoarea următoare, dragostea poate transforma dorința fizică într-una spirituală, avînd forța magică de a converti trupul într-un suflet pur...”

E adevărat că și el avusese acele dorințe. Pînă și el. Toți bărbații aveau astfel de dorințe, presupuse ea. Groaznic. Se cutremură aproape de oroare, amintindu-și de Carling, amintindu-și chiar și de Walter. Da, pînă și Walter, deși fusesse atît de gentil și plin de considerație. Walter îi înțelesese sentimentele. Cu atît mai extraordinară i se părea purtarea lui de acum. Devenise deodată un altul, un fel de animal sălbatic, crud și lacom. „Cum poate fi atît de crud ? se întrebă ea. Cum poate fi atît de crud cu premeditare ?” El, Walter ? Walter al ei, adevăratul Walter era drăguț, înțelegător, plin de atenții, de o bunătate și o lipsă de egoism nemaipomenite. Această bunătate, această gentilețe iubise Marjorie la el, în ciuda faptului că era bărbat și avea „acele” dorințe ; devotamentul ei se adresa acelui Walter tandru, dezinteresat și atent, pe care ajunsese să-l cunoască și să-l aprecieze după ce începuseră să trăiască împreună. Iubise pînă și manifestările lui de slăbiciune, mai puțin admirabile, îl iubise chiar și cînd îl vedea că se lăsa înșelat la plată de vizitii și de hamali, sau cînd dădea bani cu nemiluita unor pușlamale care turuiau povești, evident inventate, despre servicii ce-i așteptau la celălalt capăt al țării și despre lipsa de bani pentru drum. Era exagerat de sensibil și de înțelegător cînd era vorba de situația altuia. Obsedat de ideea de a fi drept cu alții, se dovedea adeseori nedrept cu sine. Era gata să-și sacrifice propriile drepturi, decît să riște să le calce pe ale altora. Marjorie își dăduse

seama că această indulgență devenise o slăbiciune și era pe punctul de a se transforma într-un viciu ; o indulgență datorată mai ales timidității lui, delicateții exagerate cu care se ferea de orice conflict și chiar de orice contact neplăcut. Ei nu-i păsa, îl iubea pentru aceste motive chiar dacă avea de suferit de pe urma lor. Ajungînd s-o considere ca fiind alături de el în lupta împotriva lumii, Walter sacrificase uneori dintr-un spirit exagerat de considerație pentru drepturile altora, nu numai drepturile lui dar și pe ale ei. De cîte ori nu-i spusese, de exemplu, că era prost plătit pentru munca lui la *Literary World* ! Se gîndi la ultima discuție pe o temă care devenise pentru el extrem de odioasă.

— Walter, Burlap te exploatează, spusese ea.

— Revista e într-o situație grea.

Găsea întotdeauna scuze pentru deficiențele altora cînd îl vizau pe el.

— De ce să te lași escrocat ?

— Nu mă las escrocat.

Vocea lui trăda exasperarea omului conștient că n-are dreptate.

— Și chiar dac-aș fi escrocat, prefer să mă las escrocat decît să mă tocmesc pentru halca mea de carne. La urma urmei, mă privește.

— Mă privește și pe mine ! Îi întinse un carnet unde ținea evidența cheltuielilor pe care tocmai le controlase cînd începuse discuția. — Dac-ai ști cît costă zarzavaturile !

Walter se înroșise și ieșise din cameră fără să-i răspundă. Discuția era tipică. Walter nu fusese niciodată nedrept cu ea în mod intenționat ; dacă o făcuse, fusese doar din greșeală sau considerație deplasată pentru alții, iar atunci era nedrept și cu sine. Aceste nedreptăți nu o supăraseră niciodată. Dovedeau cît de strîns se legaseră unul de altul. Acum însă, nu mai era

nimic întâmplător în răutatea lui. Walter, cel atent și gentil dispăruse, și un alt om, nemilos și plin de ură, o făcea intenționat să sufere.

Lady Edward începu să ridă.

— Mă întreb ce-a găsit la ea, dacă-i atât de jalnică cum spui.

— Ce găsești vreodată la oameni ?

John Bidlake vorbea pe un ton melancolic. Pe neașteptate, începuse să i se facă rău. Simțea o greutate în stomac, avea o senzație de greață și îi venea să sughite. De la o vreme i se întâmpla tot mai des, și în special imediat după masă. Bicarbonatul nu-l mai ajuta ca înainte.

— În problemele astea, adăugă el, toți sîntem la fel de țicniți.

— Mulțumesc, spuse rîzînd Lady Edward.

— Cei de față se exclud, spuse Bidlake zîmbind ; făcu o mică plecăciune, încercînd să fie galant. Își reținu alt sughit. Se simțea foarte rău. — Nu te superi dacă mă așez puțin ? întrebă el. Tot stînd în picioare... Se lăsă greu pe un fotoliu.

Lady Edward se uită la el cu oarecare sollicitudine, dar nu spuse nimic. Știa că John Bidlake nu putea suferi aluziile la vîrstă, boală sau slăbiciune fizică.

„Trebuie să fie din cauza icrelor negre, își spuse el. Blestematele alea de icre negre.“ Deodată, urî din toată inima icrele negre. Morunii din Marea Neagră deveniseră dușmanii lui personali.

— Șărmanul Walter, spuse Lady Edward, reluînd conversația. Cînd te gîndești ce talentat e.

John Bidlake mirii disprețuitor.

Lady Edward își dădu seama că făcuse o gafă — din greșeală, de data asta, absolut din greșeală. Schimbă subiectul.

— Și Elinor ? întrebă ea. Cînd se întorc Elinor și Philip Quarles ?

— Pleacă miine din Bombay, răspunse telegrafic John Bidlake. Era prea preocupat de icrele negre ca și de senzațiile stomacale ca să-i dea lămuriri mai ample.

Capitolul VI

— Indienii sorb liberalismul de la fintinile voastre, spuse domnul Sita Ram, citindu-și unul din propriile discursuri în Adunarea Legislativă.

Întinse un deget acuzator spre Philip Quarles. Picături de sudoare îi alunecau de-a lungul obrazilor cafenii, punși; părea că plinge pentru Mama India. În vârful nasului îi atârna o picătură de sudoare, sclipind ca o piatră prețioasă în lumina lămpii. În timp ce domnul Sita Ram vorbea, picătura arunca reflexe și tremura, ca și cum ar fi vibrat la sentimentele lui patriotice. La un moment dat, sentimentele se dovediră prea puternice pentru perla de sudoare. La cuvântul „fintină“, picătura tremură violent pentru ultima dată și căzu printre firimiturile de pește din farfuria domnului Sita Ram.

— Burke¹ și Bacon, continuă cu o voce sonoră domnul Sita Ram, Milton și Macaulay².

— Vai, ia priviți! Țipă Elinor Quarles speriată.

Se ridică atât de brusc, încât scaunul îi căzu pe spate. Domnul Sita Ram se întoarse spre ea.

¹ *Thomas Burke* (1886—1945), scriitor, nuvelist și eseist englez.

² *Thomas Macaulay* (1800—1859), om de stat și istoric englez.

— Ce s-a întâmplat? întrebă iritat. Îl enerva să fie întrerupt în mijlocul perorației.

Elinor arată cu degetul. O broască cenușie, enormă, sare greoi pe verandă. În tăcere, mișcările ei se auzeau ca o bușitură slabă, de parcă cineva ar fi lăsat un burete, ud să cadă de mai multe ori.

— Broaștele nu fac nici un rău, spuse domnul Sita Ram, obișnuit cu fauna tropicală.

Elinor se uită rugător la soțul ei. Philip o privea dezaprobat.

— Fii serioasă, draga mea, protestă el.

Animalele viscoase îi provocau și lui o scirbă puternică. Știa, totuși, să-și ascundă stoic dezgustul. La fel se întâmpla și cu mîncarea. Peștele servit la masă părea o broască-rîioasă — de-abia acum îi veni în minte această comparație potrivită. Cu un efort, reușise, însă, să-l mănince. După prima înghițitură, Elinor lăsase peștele neatins.

— Nu te superi dac-am să te rog s-o gonești, șopti Elinor. Figura ei exprima o greață violentă. — Știi că nu le pot suferi.

Scuzîndu-se față de domnul Sita Ram, Philip Quarles — un bărbat foarte înalt și subțire — se ridică rîzînd de la masă și pași șchiopătînd pe verandă. Cu virful bont al pantofului ortopedic împinse broasca pînă la marginea terasei, de unde, cu o plesnitură, animalul căzu jos în grădină. Aruncînd o privire în jur, Philip întrezări marea lucind printre tulpinile palmierilor. Luna se ridicase, iar frunzișul des al palmierilor se detașa întunecat pe cer. Nu se clintea nici o frunză. Era fantastic de cald și cu cît înaintau în noapte părea că se face și mai cald. Arșița soarelui e mai puțin insuportabilă, căci te aștepți la ea, pe cînd acest întuneric înăbușitor... Philip își tamponă fața cu batista și își reluă locul la masă.

— Ce spuneai, domnule Sita Ram?

Delirul oratoric inițial, de o neglijență căutată, al domnului Sita Ram, trecuse.

— Am recitat astăzi unele din operele lui Morley¹, anunță el.

— Sfinte Sisoe ! zise Philip Quarles, folosind intenționat unele expresii din jargonul elevilor de liceu. Făceau mare efect într-o conversație serioasă.

Domnul Sita Ram nu era însă persoana care să se ziseze întregul sens din „Sfinte Sisoe“.

— Ce gânditor ! continuă el. Ce mare gânditor ! Și stilul lui, atît de cast.

— Asta-i și părerea mea.

— Unele fraze sînt splendide, continuă domnul Sita Ram. Le-am notat. Se scotoci prin buzunare dar nu găsi carnetul. — N-are a face, spuse el. Erau însă cîteva fraze frumoase. Se întimplă să citești o carte întreagă și să nu găsești o singură frază pe care să ți-o amintești, sau s-o poți cita. La ce servesc astfel de cărți, vă întreb ?

— Într-adevăr, la ce servesc ?

Vreo patru-cinci servitori, murdar îmbrăcați, ieșiră din casă și schimbară farfuriile. Pe masă apărură un fel de drob cu aspect îndoielnic. Elinor se uită disperată la soțul ei, apoi se întoarse spre domnul Sita Ram, asigurîndu-l că nu mănîncă niciodată carne. Apreciind gestul ei înțelept, Philip începu să mănînce cu stoicism. Băură o șampanie dulce, caldă ca un ceai. După drob urmă desertul, niște gogoși, mari și decolorate (se vedea că trecuseră prin multe degete și că fuseseră frămîntate în palmă îndelung și cu pasiune), făcute dintr-o pastă suspectă, lipicioasă și granuloasă, și avînd, în ciuda zahărului, un gust persistent de seu.

Recăpătîndu-și elocința sub efectul șampaniei, domnul Sita Ram începu să debiteze ultimul său discurs.

¹ John Morley (1838—1923), om de stat și scriitor englez.

— Există o lege pentru englezi, spuse el, și una pentru indieni, una pentru cei ce oprimă și alta pentru cei oprimați. Cuvîntul dreptate a dispărut din vocabularul dumneavoastră, sau și-a schimbat sensul.

— Sînt tentat să cred că și-a schimbat sensul, spuse Philip.

Domnul Sita Ram nu îi dădu atenție. Era cuprins de cînd indignare sfință, cu atît mai violentă cu cît era complet inutilă.

— Luați cazul, continuă el (vocea începu să-i tremure, nemaiputîndu-se stăpîni), nenorocitului de șef de gară din Bhowanipore.

Philip refuză să dea atenție cazului. Se gîndea la felul cum cuvîntul dreptate își schimbase sensul. Înainte de a vizita India, cuvîntul avusese un sens; acum, însă, cînd erau pe punctul de a pleca, sensul se modificase.

Se pare că șeful de gară din Bhowanipore avea o activitate ireproșabilă și nouă copii.

— De ce nu-i învățați să practice controlul nașterilor? întrebă Elinor.

La descrierea acestor familii enorme, Elinor tresărea întotdeauna. Își amintea cît de mult suferise la nașterea micuțului Phil. Și unde mai pui că fusese cloroformizată, avusese alături două infirmiere și pe renumitul mamoș Sir Claude Aglat, în timp ce soția șefului de gară din Bhowanipore... Auzise relatări despre moașele din India. Se cutremură.

— Nu-i asta oare singura speranță pentru India?

Domnul Sita Ram se gîndea că singura speranță o constituie sufragiul universal și autoguvernarea. Își continuă istorisirea despre șeful de gară. Acesta își luase onorabil toate examenele cu cele mai înalte calificative. De cel puțin patru ani nu fusese avansat, cu toate că-i venise rîndul. Da, de patru ani fusese ră preferați europenii sau eurasienii. Singele domnului Sita

Ram începu să fiarbă la gîndul celor cinci mii de ani de civilizație indiană, de spiritualitate indiană și de superioritate morală indiană, călcați cu cinism în picăre, în persoana șefului de gară, de către englezi...

— E asta dreptate, vă întreb ?

Bătu cu pumnul în masă.

„Poți să știi ? își spuse Philip. Poate că e.“

Elinor se gîndea încă la cei nouă copii. Pentru a grăbi nașterea, auzise că moașele indiene joacă pe burta femeilor însărcinate. Iar în loc de ergotină folosesc o pastă făcută din balebă și sticlă pisată.

— E asta dreptate ? repetă domnul Sita Ram.

Dîndu-și seama că amfitrionul aștepta un răspuns, Philip clătină din cap :

— Nu.

— Ar trebui să scrieți un articol, zise domnul Sita Ram, să demascați scandalul.

Philip se scuză ; era romancier, nu politician sau jurnalist.

— Cunoașteți pe bătrînul Daulat Singh ? adăugă Philip ca să schimbe subiectul. Cel care locuiește în Ajmere ?

— L-am întîlnit, spuse domnul Sita Ram, cu o voce care trăda limpede că Daulat Singh nu-i făcuse o impresie bună sau poate (ipoteză mai probabilă, se gîndi Philip) domnul Sita Ram nu făcuse o impresie bună asupra lui Singh, care refuzase să-i accepte teoriile.

— Mi s-a părut un om remarcabil, spuse Philip.

Pentru oameni ca Daulat Singh dreptatea avea cu totul alt sens decît pentru domnul Sita Ram, sau pentru șeful de gară din Bhowanipore. Își aminti fața bătrînă și nobilă a lui Daulat Singh, ochii strălucitori și pasiunea reținută a cuvintelor lui. Dacă s-ar fi putut totuși abține să mestece betel..

Veni timpul de plecare. În fine. Își luară rămas bun cu o cordialitate aproape exagerată, se urcară în mașina ce-i aștepta și porniră. Sub palmierii din Hoohoo, pământul părea presărat cu monezi de argint strălucitor sau acoperit pe alocuri cu băltoace de mercur. Mașina aluneca printr-o pîlpiire neîntreruptă de lumină și întuneric — ca într-un film de acum douăzeci de ani — pînă cînd, ieșind de sub palmieri, se pomeniră în lumina unei luni enorme. „Hecate¹ cea cu trei trupuri, își spuse el, uitîndu-se și clipind la discul strălucitor. Ce se întîmplă cu Sita Ram, cu Daulat Singh și cu șeful de gară, ce se întîmplă cu bătrîna și ingrozitoarea Indiei, cu dreptatea și libertatea, cu progresul și viitorul? De fapt, nu-mi pasă. Absolut de loc. E rușinos, dar nu-mi pasă. Și Hecate nu are trei trupuri ci o mie, milioane. Fluxul și refluxul mării. Zeița Nemorensiană², Tifatiană³. Variază direct cu produsul maselor și invers cu pătratul distanței. Mic ca un ban de argint, la vreun metru distanță, dar în realitate mare cît imperiul rusesc. Mai mare ca India. Ce plăcut va fi cînd ne vom întoarce în Europa! Cînd te gîndești că pe vremuri citeam cărți despre Yoga, făceam exerciții de respirație și încercam să mă conving că nu exist! Ce prost eram! Din cauza discuțiilor cu idiotul de Burlap. Din fericire, oamenii nu lasă urme adînci asupra mea, ci doar impresii ușoare, ca un vapor ce brăzdează marea. Valurile șterg însă urma. Mă întreb cum arată vaporul italian cu care vom pleca miine? Se zice că vasele companiei «Lloyd Triestino» sînt foarte confortabile. Din fericire. N-ar trebui să-ți fie rușine de propria-ți indiferență.

¹ Divinitate din mitologia greacă, înfățișată cu trei capete sau trei trupuri.

² Zeița pădurii (*nemorensis*, în latină înseamnă: al pădurii). Referire la Diana, care, în apropiere de Aricia, avea o pădure închinată ei.

³ Tifata — munte la nord de Capua, în Campania, unde se afla un templu al Dianei.

Vezi parabola cu semănătorul. Sămînța aruncată pe pămînt sterp. Și totuși, evident, nu are sens să pari ceea ce nu ești. Burlap, de exemplu. Ce farsor ! Am impresia că păcălește o groază de oameni, inclusiv pe sine. Nu cred că tipul ipocritului conștient există în realitate, poate doar în ocazii decesebite. Nu te poți prefăce tot timpul. Ar fi interesant totuși de știut ce-ar însemna un ideal pentru care să ucizi sau să fi ucis. Merită să încerci.“

Elinor își ridicase privirea spre același disc luminos. Luna, luna plină... Brusc simți că se deplasează în spațiu și timp. Își lăsa privirea în jos și, întorcîndu-se spre soțul ei, îi apucă mîna și se strînse drăgăstoasă lîngă el.

— Ții minte acele seri ? întrebă ea. În grădina de la Gattenden ? Ții minte, Phil ?

Cuvintele îi ajunseră la urechi de la o mare depărtare, și dintr-o lume pentru care, deocamdată, nu simțea interes. Se trezi iritat.

— Care seri ? întrebă el, vorbind parcă de la distanță, și cu vocea plată și inexpressivă cu care răspunzi la telefon cînd n-ai chef.

La auzul acelei voci fade, Elinor se trase brusc de lîngă el. Să te lipești de umărul cuiva care se dovedește absent nu-i numai o dezamăgire, ci și o umilire. Auzi, care seri !

— De ce nu mă mai iubești ? îl întrebă ea cu disperare. Ca și cum ar fi putut să se refere la alte seri decît la cele petrecute în vara aceea minunată, imediat după căsătorie, în casa mamei ei. — Nu mai prezint nici un fel de interes pentru tine ; mai puțin decît o mobilă, și mult mai puțin decît o carte.

— Elinor, ce te-a apucat să vorbești așa ?

Vocea lui Philip exprima mai multă uimire decît simțea de fapt. După prima clipă, cînd apucase să iasă la suprafață din adîncurile reveriei, înțelesese la ce se

referea Elinor, făcînd legătura între această lună indiană și aceea care strălucise acum opt ani în grădina din Hertsfordshire. Firește, ar fi putut să recunoască, și lucrurile s-ar fi simplificat. Era însă agasat că fusese întrerupt din reverie; nu-i plăceau reproșurile, iar tentația de a marca un punct în defavoarea soției se dovedise mai puternică.

— Pun o simplă întrebare, continuă el, cu dorința să aflu ce vrei să spui. Iar tu îmi răspunzi, plîngîndu-te că nu te mai iubesc. Nu reușesc să văd legătura logică.

— Știi foarte bine despre ce vorbeam, răspunse Elinor. Și pe deasupra, e adevărat, nu mă mai iubești.

— Te iubesc, ce să-i fac, spuse Philip, și argumentînd încă (deși știa că este inutil), în domeniul dialecticii, își continuă ca un Socrate în miniatură contra-interogatoriul. Vreau să știu neapărat cum am ajuns aici de la discuția inițială. Începusem cu serile și acum...

Pe Elinor dragostea o interesa mai mult decît logica.

— Oh, știu că te ferești să spui că nu mă mai iubești, îl întrerupse ea. Nu-i nevoie de atîtea cuvînte. Nu vrei să-mi jignești sentimentele. Dar le-ai jigni mai puțin dacă ai proceda direct, decît evitînd întrebarea, ca acum. Fiindcă evitînd-o recunoști, ca și cînd ai face o declarație deschisă. Și mă jignești mai rău pentru că evitarea cere timp, pentru că înseamnă frămîntare și nesiguranță și repetarea durerii. Atîta timp cît cuvintele n-au fost spuse limpede, mai există posibilitatea ca ele să nu fi avut un subînțeles tacit. Există întotdeauna o posibilitate, chiar cînd știi singur că au avut un subînțeles. Mai poți spera. Și atît timp cît există speranță, există și dezamăgire. Crede-mă, Phil, nu-i mai generos să eviți întrebarea, din contră, e mai crud.

— Dar nu evit întrebarea ! replică el. De ce-aș face-o dacă te iubesc ?

— Da, dar cum ? Cum mă iubești ? Nu așa ca la început. Sau poate ai uitat. Nu mai ții minte nici măcar vremea cînd ne-am căsătorit.

— Fetița mea dragă, protestă Philip, fii mai exactă. Ai spus doar „acele seri“ și ai pretenția să ghicesc despre care seri e vorba.

— Firește că am, spuse Elinor. Ar fi trebuit să știi. Ar fi trebuit să știi, dacă te-ar mai interesa. De asta mă plîng. Mă iubești atît de puțin acum, încît vremea cînd țineai cu adevărat la mine nu mai reprezintă nimic pentru tine. Crezi că pot uita acele seri ?

Își aminti grădina cu florile ei nevăzute și parfumate, imensele Wellingtonia negre de pe pajiște, luna ce răsărea, cei doi grifoni de piatră de pe cele două creste ale zidului scund al terasei, acolo unde stătuseră împreună. Își aminti cuvintele, săruturile, mîngîierile lui. Își aminti totul — își aminti cu precizia migăloasă a celui căruia îi place să exploreze și să reconstruiască trecutul, recapitulînd mereu și verificînd pasionat fiecare amănunt prețios al unei fericiri reamintite.

— Le-ai uitat complet, adăugă ea pe un ton de reproș lugubru.

Pentru Elinor acele seri erau încă vii, mai prezente decît multe lucruri din viața ei de acum.

— Nici vorbă, mi le amintesc, spuse Philip nerăbdător. Atît doar, că nu-mi poți ajusta memoria instantaneu. În momentul cînd m-ai întrebât, s-a întîmplat să mă gîndesc la altceva ; asta-i tot.

Elinor suspină :

— Aș vrea să mă pot gîndi și eu la altceva, spuse ea. Asta-i nenorocirea, n-am alte gînduri. De ce trebuie să te iubesc atît de mult ? De ce ? Nu-i drept. Pe tine te apără inteligența și talentul tău. Te poți retrage în munca ta, și ideile tale te pot apăra. Eu însă n-am nimic — nu mă pot apăra de sentimentele mele, și nu am pe nimeni, în afară de tine. Cel care are nevoie de

apărare și de posibilitatea unei alegeri sînt eu, căci sînt singura care iubește sincer. Tu n-ai de ce să te aperi. Ție nu-ți pasă. Nu, nu-i drept, nu-i cinstit.

„Așa a fost întotdeauna, la urma urmei“, își spuse Elinor. Niciodată n-o iubise cu adevărat, nici măcar la început. N-o iubise din toată inima, nu i se dăruise renunțînd la totul. Încă de la început Philip evitase solicitările ei, refuzînd să i se dăruiască în întregime. Elinor însă îi oferise totul, totul, iar el primise, fără să dea nimic în schimb. Sufletul lui, meandrele ființei lui și le ascunsese întotdeauna de ea. Întotdeauna, chiar și în primele zile, cînd o iubise cel mai mult. Pe atunci fusese fericită — dar numai fiindcă se credea fericită, fiindcă nu înțelesese, cu lipsa ei de experiență, că dragostea putea fi și altfel, mai puternică. Simțea o plăcere perversă de a-și deprecia retrospectiv fericirea, de a da valma prin amintiri. Luna, grădina cufundată în întuneric și parfumată, arborele imens și negru, umbra lui de catifea pe pajiște... Refuză să mai recunoască amintirile și respinse fericirea pe care o simbolizau în memoria ei.

Între timp, Philip Quarles tăcea. De fapt n-avea ce-i răspunde. O cuprinse cu brațul și o trase spre el, îi sărută fruntea și genele ce se zbăteau; ochii ei erau plini de lacrimi.

Mahalalele jalnice ale Bombayului alunecară pe lingă ei — fabrici, cocioabe, clădiri uriașe — fantomatice și albe în lumina lunii. Trecători cafenii, cu picioare ca bețele apăreau o secundă în lumina orbitoare a farurilor ca adevărurile înțelese intuitiv și cu o siguranță imediată — pentru a dispărea apoi din nou, aproape fulgerător în hăul beznei înconjurătoare. Ici și colo, la marginea drumului, lumina unui foc trăda prezența misterioasă a unor fețe și picioare întunecate. Locuitorii unei lumi de gîndire aflată la o distanță astrală de lumea lor îi urmăreau cu privirea din căruțe scîrții-

toare, trase de bivoli, în timp ce mașina zbura pe alături.

— Draga mea, repeta Philip într-una, draga mea... Elinor se lăsă mîngîiată.

— Mă iubești, puțin ?

— Mult de tot.

Începu să ridă cu adevărat, dar rîsul ei părea întretăiat de hohote de plîns ; ridea totuși.*

— Te silești să fii drăguț cu mine. „În definitiv, zilele de la Gattenden au fost fericite“, își spuse Elinor. Le trăise, erau ale ei, și nimeni nu i le putea lua. — Faci mari eforturi. Frumos din partea ta.

— Nu mai vorbi prostii, protestă el. Știi că te iubesc.

— Da, știu. Elinor zîmbi și-l mîngîie pe obraz. Mă iubești cînd ai timp, iar atunci prin telegrafie fără fir, prin cablu atlantic.

— Nu, nu-i adevărat.

În adîncul sufletului știa însă că-i adevărat. Toată viața și-o petrecuse într-o singurătate, într-o lume a lui, în care nimeni, nici mama lui, nici prietenii și nici iubitele nu primiseră îngăduința să pătrundă. Pînă și acum, cînd Elinor se afla în brațele lui, alături de el, Philip comunica cu ea prin telegrafie fără fir, de dincolo de ocean, așa cum spusese ea.

— Nu-i adevărat, repetă Elinor, tachinîndu-l. Dragul meu Philip, nu poți să păcălești nici măcar un copil. Nu știi să fii convingător cînd minți. Ești prea cîstit. Asta-i unul din motivele pentru care te iubesc. Dacă-ai ști cum îți citesc gîndurile !

Philip tăcea. Discuțiile pe tema relațiilor personale îl făceau întotdeauna să se simtă prost, căci îi amenințau singurătatea — pe care parțial o regreta (căci se simțea lipsit de multe lucruri pe care i-ar fi plăcut să le experimenteze). Totuși, spiritul său nu putea să trăiască nestîngherit decît în această singurătate, și numai atunci se simțea liber. De obicei, considera izo-

larea drept ceva firesc, așa cum acceptai atmosfera în care trăiești. Când o simțea însă amenințată, devenea dureros de conștient de importanța ei și se lupta pentru a o păstra, asemeni celui ce se sufocă și se zbate după aer. Era însă o luptă fără violență, o luptă tacită, de retrageri și apărare. Se replia în tăcere, în acea tăcere calmă, distantă și rece, pe care știa că Elinor n-avea să încerce s-o violeze, conștientă de inutilitatea gestului. Așa se și întimplă. Aruncându-i o privire fugară și întorcînd apoi capul, Elinor se uită la peisajul scăldat în lumina lunii. Tăcerile lor paralele se scurgeau prin timp fără să se întilnească.

Mașina înainta prin bezna Indiei. Curentul de aer, a cărui răcoare o simțeau pe fețe, mirosea rînd pe rînd a flori tropicale, a lături, a sos de *curry*¹ sau a bălegar arzînd.

— Totuși, spuse Elinor brusc, nemaiputîndu-și stăpîni indignarea, nu te poți descurca fără mine. Ce te-ai face dacă te-aș părăsi, dacă aș pleca cu altul, care ar fi gata să-mi dea ceva în schimbul a ceea ce îi ofer eu? Ce te-ai face?

Întrebarea rămase fără răspuns, căci Philip tăcu. Într-adevăr, ce s-ar face? se întrebă și el. Ciudat, dar în viața de toate zilele, printre oameni, se simțea ca un străin și nu-și găsea locul; îi era greu, dacă nu imposibil să comunice cu cineva, afară de cazul cînd interlocutorul vorbea același limbaj, limbajul intelectual al ideilor. Din punct de vedere emotiv, rămăsese un străin. Interpretul, dragomanul său, era Elinor. Ca și tatăl ei, Elinor Bidlake se născuse cu darul înțelegerii intuitive și al deprinderilor sociale. Se obișnuia repede în compania oricui. Știa, din instinct, ca și bătrînul John Bidlake, ce să spună fiecărui gen de oameni, exceptînd poate genul soțului ei. E greu să știi ce să-i

¹ Amestec de substanțe puternic condimentate cu mirodenii.

spui cuiva care nu-ți răspunde, sau răspunde cuvintelor personale prin cuvinte impersonale, cuvintelor aparte și sensibile printr-o generalizare intelectuală. Îndrăgostită de Philip, Elinor își continua eforturile de a-l atrage într-un contact direct, și deși procesul o cam descuraja — avînd sentimentul că încearcă să cînte unor surdomuți sau să recite versuri într-o sală goală — ea persevera, destăinuindu-i gîndurile și simțămintele ei cele mai intime. Uneori, Philip se străduia, la rîndul lui, s-o accepte în intimitatea ființei lui. Din cauza firii închise, îi era cu neputință să își exteriorizeze sentimentele, iar capacitatea de a simți îi fusese atrofiată de o tăcere permanentă și de refulări. Elinor se simțea dezamăgită, în aceste rare clipe de intimitate. Sfînta sfintelor, în care el o introdusese cu atîtea chinuri, era la fel de goală și de pustie ca aceea care uimise pe invadatorii romani cînd violaseră templul din Ierusalim. Îi era totuși recunoscătoare pentru bunele lui intenții cînd o accepta, cel puțin în intimitatea lui emoțională, chiar dacă nu exista destulă viață emoțională pentru a avea cu ce să fii intim. Un fel de indiferență pironiană¹, temperată de o amabilitate și bunătate continuă, ca și de intermitențele mai violente ale unei pasiuni de ordin fizic — aceasta era starea sufletească pe care natura și cea de a doua natură le făcuseră normale pentru Philip. Rațiunea îi spunea lui Elinor că așa stau lucrurile, sentimentele însă nu voiau să accepte în practică ceea ce ea cunoștea sigur în teorie. Elementul viu, sensibil și irațional din sufletul ei era jignit de indiferența lui Philip, ca și cum aceasta ar fi fost o răceală personală îndreptată numai împotriva ei. Și totuși, orice ar fi simțit, Elinor își dădea permanent seama că indiferența lui nu era îndreptată împotriva ei, că așa se compara Philip cu toată lumea,

¹ *Piron* (363—275 î.e.n.), filozof grec, întemeietorul scepticismului în filozofie.

că o iubea atît cît îi era cu putință, că dragostea lui pentru ea nu se răcise, fiindcă de fapt nu atinsese niciodată temperaturi prea înalte; poate că odinioară părăsise doar mai înflăcărată, dar din punct de vedere emotiv nici atunci cînd se afla în culmile pasiunii, Philip nu fusese niciodată în stare de o intimitate și autodăruire mai generoasă decît acum. Se simțea totuși jignită în sentimentele ei; Philip ar fi trebuit să fie altfel. Ar fi trebuit, dar nu se putea. După aceste izbucniri, Elinor se calma și încerca să-l iubească mai rațional, mulțumindu-se cu bunătatea lui, cu înflăcărarea lui destul de rezervată și de izolată, cu încercările lui ocazionale și laborioase de a stabili o intimitate emoțională și, în sfîrșit cu inteligența lui — acea inteligență vie, cuprinzătoare, omniprezentă, care putea să înțeleagă orice, să cuprindă emoțiile pe care ea nu le putea simți și instinctele de care avea grijă să nu fie influențată.

Odată pe cînd Phil îi povestea despre cartea lui Koehler¹ asupra maimuțelor, Elinor îi răspunse:

— Ești ca o maimuță aparținînd laturii supraomenești a umanității. Ești aproape uman, ca acești sărmani cimpanzei. Singura diferență este că cimpanzeii încearcă să-și înalțe gîndurile, sentimentele și instinctele, iar *tu* încerci să te cobori pînă la sentimente, folosindu-te de intelectul tău. Ești aproape uman. Te afli chiar la limită, sărmane Phil.

Philip înțelegea totul perfect. Iată de ce era atît de nostim, să fii interpretul lui și să tălmăcești altora gîndurile și concepțiile lui. (Era mai puțin amuzant cînd trebuia să te tălmăcești pe tine însuși.) Philip înțelegea tot ce se putea surprinde cu inteligența. Ea îi relata legăturile pe care le stabilea cu băștinașii ținuturilor

¹ *Wolfgang Koehler* (n. 1887), psiholog german. Studiile sale asupra inteligenței antropoidelor au stat la baza lucrării intitulate *Inteligența la maimuțele superioare*.

emoționale, iar el o înțelegea imediat, generaliza experiența, o punea în legătură cu altele, o clasifica și stabilea analogii și paralele. Din unică și individuală, experiența ei devenea, datorită interpretării lui, o parte a unui sistem. Elinor era uimită să aile că ea și prietenii ei fundamentaseră fără să-și dea seama o teorie sau exemplificaseră o generalizare interesantă. Funcțiile ei de interpret nu se mărgineau doar la investigație și raport ; acționa și direct, ca mijlocitor personal între Philip și o a treia partidă, cu care el ar fi dorit să intre în legătură, creînd singura atmosferă în care era posibil ca două personalități să schimbe păreri : avea în același timp grijă ca discuția să nu devină de o ariditate intelectuală. Lăsat singur, Philip n-ar fi reușit niciodată să stabilească un contact personal sau, odată stabilit, să-l mențină. Dar cînd Elinor era de față pentru a stabili și menține contactul, Philip putea să înțeleagă, să simpatizeze, grație inteligenței, într-un fel care, îl asigura Elinor, nu era cîtuși de puțin uman. Ca urmare a generalizărilor din experiența pe care ea i-o pusese la îndemînă, Philip devenise în mod evident un supraom.

Într-adevăr, o amuza să servească drept interpret în domeniul simțului unui turist cu o inteligență atît de excepțională. Era însă mai mult decît amuzant ; Elinor considera aceasta o datorie. Trebuia luată în considerație cariera lui de autor.

— Dac-ai fi mai puțin un supraom, Phil, avea ea obiceiul să-i spună, ce romane bune ai mai scrie !

Cu oarecare amărăciune el îi dădea dreptate. Era destul de inteligent pentru a-și cunoaște defectele. Elinor făcea tot ce-i era cu putință ca să le compenseze ; îi furniza informații de prima mînă despre obiceiurile băștinașilor și acționa ca intermediar cînd Phil dorea să intre în legătură directă cu unul din ei. Nu atîț pentru ea, cît pentru romancierul care ar fi putut de-

veni Philip, Elinor dorea ca soțul ei să se lepede de obiceiul de a fi impersonal și să învețe să trăiască nu numai cu intelectul, dar și cu intențiile, sentimentele și instinctele. Îi încurajase în mod eroic veleitățile pasionale pentru alte femei. Nău i-ar fi stricat să aibă citeva aventuri. Dorea foarte mult să-l ajute în cariera de romancier ; de mai multe ori, văzându-l că se uită admirativ la cîte o femeie tină, făcuse tot posibilul să stabilească pentru el acel contact personal, pe care Philip n-ar fi reușit niciodată să-l realizeze. Firește, era riscant. S-ar fi putut ca Philip să se îndrăgostească cu adevărat, să uite că e un intelectual și să-și schimbe caracterul, dar în avantajul unei alte femei. Elinor lua riscul asupra ei, deoarece socotea că opera lui literară avea prioritate în fața propriei ei fericiri ; pe de altă parte, era covinsă în taină că, de fapt, nu înfrunta nici un risc, că el nu-și va pierde niciodată capul într-atît încît să fugă cu o altă femeie. Admițind că tratamentul prin aventuri amoroase ar fi avut vreun efect, el urma să se desfășoare într-o atmosferă calmă ; dacă reușea, Elinor era sigură că va ști cum să profite de pe urma efectelor fericite asupra lui Philip. În orice caz, pînă acum sistemul dăduse greș. Infidelitățile lui erau neînsomnate și nu-l influențaseră prea mult. O cuprindea tristețea și uneori nebunia cînd constata că Philip rămînea același — inteligent, aproape uman, de o bunătate distantă, izolat în pasiunea și senzualitatea lui, și de o delicatețe impersonală. Elinor avea uneori senzația că își pierde mințile. De ce-l mai iubea ? se întreba ea. Era ca și cum ai fi iubit o bibliotecă. Într-o bună zi avea să-l părăsească, fără doar și poate. Exagera cu dezinteresul și devotamentul ei. Uneori trebuie să te gîndești și la fericirea ta. Ce-ar fi de pildă să fii tu iubită, în loc să trebuiască să iubești numai tu ; să primești, în loc să dai neconținut... Da, într-o bună zi îl va părăsi — cu siguranță. Trebuia să se gîndească și la ea. Pe deasupra

avea să fie și o pedeapsă pentru Phil. O pedeapsă — căci era încredințată că, dacă-l va lăsa, Philip va fi cu adevărat nefericit, în felul său. Atît cît putea fi el de nefericit. Și poate că nefericirea avea să desăvîrșească minunea după care ea tînjea și pentru a cărei înfăptuire se străduise atîția ani. Poate că avea să-l facă sensibil, să-i dea o personalitate, să facă din el un romanțier renumit. Poate că era datoria ei să-l facă nefericit, datoria ei cea mai sfîntă...

Un ciine traversă în goană drumul chiar prin fața mașinii, trezind-o pe Elinor din reverie. Cît de brusc, cît de neașteptat țîșnise în universul îngust al farurilor ! Existase o fracțiune de secundă, alergînd cu disperare, apoi dispăruse din nou în beznă, de cealaltă parte a lumii strălucitoare. Un alt ciine apăru deodată, urmărindu-l pe cel dintîi.

— Oh, strigă Elinor. O să-l... (farurile tresăriră, apoi își reluară poziția, iar ei simțiră o zdruncinătură, ca și cum roata ar fi trecut peste o piatră ; piatra însă chelălăi.) calce, încheie ea.

— L-a și călcat.

Șoferul indian se întoarse și-i privi rînjind. Avea dinți albi și strălucitori.

— Ciine, spuse el. Era mîndru de engleza lui.

— Bietul animal ! se cutremură Elinor.

— A fost vina lui, spuse Philip. Nu s-a uitat. Așa se întîmplă cînd fugi după femelele din specia ta.

Urmă o tăcere. Philip o întrerupse.

— Moralitatea ar fi foarte ciudată, reflectă el cu voce tare, dacă am iubi numai în unele anotimpuri și nu în tot cursul anului. Moralitatea și imoralitatea s-ar schimba de la o lună la alta. Societățile primitive mai mult decît cele civilizate au tendința să iubească în anume anotimpuri. Chiar în Sicilia, în ianuarie, sînt de două ori mai multe nașteri decît în august. Ceea ce dovedește convingător că primăvara fantezia tinerilor... Dar

nu numai primăvara. Nu există nimic asemănător între oameni și o iapă sau o cățea în călduri. Afară de, adăugă el, afară poate de sfera morală. O femeie cu reputație proastă atrage ca o cățea în călduri. Proasta reputație denotă accesibilitate. Absența căldurilor la un animal echivalează cu obiceiurile și principiile unei femei caste...

Elinor îl ascultă cu interes și în același timp cu un fel de oroare. Pînă și zdrobirea unui biet ciine era de ajuns să-i pună în mișcare inteligența vie și neobosită. Un sărman ciine înfometat și vagabond se alesese cu șira spinării ruptă sub roțile automobilului ; accidentul îi evoca lui Philip doar o selecție din statisticile cele mai importante din Sicilia, o speculație asupra relativității moralei și o strălucită generalizare psihologică. Era amuzant, era neașteptat, era minunat de interesant ; dar, vai, lui Elinor îi venea aproape să urle.

Capitolul VII

Scăpase de doamna Betterton, iar pe tatăl său și pe Lady Edward îi evitase, făcându-le de departe un semn cu mîna ; Walter putea s-o caute mai departe pe Lucy Tantamount. În cele din urmă o descoperi ; Lucy tocmai ieșise din sufragerie și de sub arcade privea nehotărîtă în jur. În contrast cu rochia ei de doliu pielea era de o albeață scinteietoare. De corsaj, avea prins în ace un buchet mic de gardenii. Ridicînd mîna ca să-și aranjeze părul negru și lins, smaraldul de la inel aruncă spre el, prin încăpere, o rază verde, ca un semnal. Walter o măsură pe Lucy cu un fel de ură rece și intelectuală, întrebîndu-se de ce o iubește. De ce ? Nu exista nici un motiv, nici o justificare. Dimpotrivă, toate motivele ple-dau împotriva dragostei lui.

Deodată, Lucy se mișcă și dispăru printre invitați. Walter porni în urmărirea ei. Trecînd prin fața ușii de la sufragerie, îl zări pe Burlap, care, încetînd să mai facă pe pustnicul, bea șampanie și asculta conversația contesei d'Exergillod. „Vai de mine ! își spuse Walter, amintindu-și propria lui experiență cu Molly d'Exergillod. Burlap probabil c-o adoră. Ar fi în stare... Ar... Uite-o pe Lucy din nou, vorbind — ce ghinion ! — cu generalul Knoyle.“ Walter începu să dea tîrcoale prin apropiere, pîndind nerăbdător un prilej să i se adreseze.

— Te-am prins, în fine, îi spuse generalul lui Lucy, mîngîindu-i mîna. Te-am căutat toată seara.

Bătrînul, cu aerul lui cînd de satir, cînd de părinte, avea o slăbiciune pentru Lucy. „E o copilă încîntătoare, încredința el pe toți cei ce erau dispuși să-l asculte. Ce siluetă superbă !“ Ce ochi !“ Generalul Knoyle prefera de obicei fetele mai tinere. „Nimic nu se compară cu tinerețea !“ îi plăcea lui să spună. O veche prejudecată împotriva Americii și a americanilor se transformase în entuziasm și admirație cînd, la vîrsta de șaiszeci și cinci de ani vizitase California și văzuse fetișcanele de la Hollywood și frumusețile în costume de baie de pe plajele Pacificului. Lucy avea aproape treizeci de ani ; generalul o cunoștea de mult și continua să o considere aproape tot atît de tînără, ca atunci cînd o întîlnise prima oară. Pentru el, Lucy avea încă vreo șapte-sprezece ani. Îi mîngîie din nou mîna.

— Avem multe de discutat, spuse el.

— Mă bucur, răspunse Lucy cu o politețe sarcastică.

Din postul de observație, Walter pîndea tot timpul. Generalul fusese odinioară un om arătos. Trupul înalt, strîns în corset, păstra încă un aer militar. Generalul zîmbi galant, ca un ofițer de gardă, și își pipăi mustața căruntă. În clipa următoare se transformă în bătrînul unchi glumeț, ocrotitor și demn de încredere. Lucy îl privi cu ochii ei de un cenușiu-palid, și zîmbi slab, cu o expresie de ironie distantă și crudă. Walter o studie. Nici măcar nu arăta grozav de bine. Atunci de ce, de ce se îndrăgostise de ea ? Simțea nevoia unor explicații, a unor justificări. De ce ? Întrebarea revenea cu persistență. Nu găsea nici un răspuns. Pur și simplu se îndrăgostise de ea nebunește de cînd o văzuse prima dată.

Întorcîndu-și capul, Lucy îl zări. Îi făcu un semn cu mîna să se apropie și îl strigă. Walter se prefăcu surprins, uimit și încîntat.

— Sper că n-ai uitat de întîlnirea noastră ! spuse el.

— Uit eu vreodată ceva ? Afară de cazurile cînd o fac intenționat, îl lămuri ea, rizînd scurt. Se întoarse spre general. — Astă-seară mă duc împreună cu Walter să-l vedem pe fiul dumneavoastră vitreg, îl anunță ea, zîmbind, pe tonul pe care-l folosești cînd discuți despre cei care îți sînt dragi.

Lucy știa însă foarte bine că între Spandrell și tatăl său vitreg conflictul devenise pe viață și pe moarte. Lucy moștenise întreaga pasiune a mamei pentru gafele intenționate făcute în societate, cit și ceva din curiozitatea științifică și obiectivă a tatălui ei. Îi plăcea să facă experiențe, dar nu cu broaște sau cobai, ci cu ființe umane. Provoci lucruri neprevăzute, pui oamenii în situații ciudate și aștepti să vezi cum reacționează. Metoda lui Pasteur și a lui Darwin.

În acest caz, fața generalului Knoyle se înroși violent.

— Nu l-am văzut de mult timp, spuse el rigid.

„Bun, își spuse Lucy, reacționează.”

— E o companie extrem de plăcută, spuse ea.

Generalul se înroși mai tare și se încruntă. Ce nu făcuse pentru băiatul ăsta ! Și cît se dovedise de nerecunoscător, ce îngrozitor se purtase ! Fusesse dat afară din toate slujbele în care îl vîrîse generalul. Un terchea-berchea, un trîndav ; bea și umbla după prostituate, își chinuia mama, o storcea de bani și terfelea numele familiei. Ce să mai vorbim de obrăznicia individului, de cele ce îndrăznise să-i spună cînd se întîlniseră ultima oară, și cînd, ca de obicei, se luaseră la ceartă ! Generalul n-avea să uite niciodată că fusese numit babalic ridicol și impotent.

— Și e atît de inteligent, spuse Lucy.

Zîmbind ascuns, își aminti cum rezumase Spandrell cariera tatălui său vitreg : „Dat afară din colegiul de la Harrow deoarece cădea mereu la examene, începuse el, a terminat ultimul din promoție Academia Militară de la Sandhurst ; remarcabilă carieră în armată ; în timpul

războiului mondial a reușit să ocupe un post important la Biroul de cercetări secrete al armatei.“ Spandrell declama viitorul necrolog absolut magnific. Parcă l-ar fi citit din ziarul *Times*. Ce să mai vorbim de observațiile lui Spandrell asupra inteligenței militare, în general ! „Dacă o să căutați cuvântul «inteligență» în noua ediție a *Enciclopediei britanice*, spusese el, o să-l găsiți clasificat după cum urmează la trei rubrici : *Inteligență omească* ; *Inteligență animală* și *Inteligență militară*¹. Tatăl meu vitreg reprezintă un specimen perfect al *Inteligenței militare*.”

— E atît de inteligent, repetă Lucy.

— Știu că asta-i părerea unora, spuse generalul Knoyle foarte rigid. Eu unul însă...

Înghiți în sec cu forța. El avea o părere cu totul personală.

În clipa următoare, încă țeapăn și stăpînindu-și furia cu demnitate, își luă rămas bun. Simțea că Lucy îl jignise. Nici tinerețea și nici umerii ei goi nu compensau elogiile la adresa lui Maurice Spandrell. Ce mitocan, ce neam prost ! Existența lui constituia un reproș continuu făcut de general soției sale. Nu era îngăduit unei femei să aibă un astfel de fiu. Sărmana doamnă Knoyle îi ceruse deseori iertare soțului ei de-al doilea pentru jignirile aduse de fiul ei. N-avea decît s-o pedepsească pe ea, fiind și prea slabă pentru a-i rezista. Generalul, scos din sărite, trecă asupra mamei păcatele fiului ei.

Lucy îl privi cum se îndepărtează și apoi se întoarse către Walter :

¹ Joc de cuvinte, imposibil de tradus. *Intelligence* înseamnă inteligență, dar în expresia *Military Intelligence* sensul se modifică devenind : biroul de cercetări secrete al armatei ; Spandrell ignoră sensul curent al expresiei și se referă la sensul fiecărui cuvînt luat separat, pentru a sublinia obtuzitatea cazonă a tatălui său vitreg.

— E riscant să mai încerc asta cu el, spuse ea. Ar fi destul de neplăcut, chiar dacă n-ar mirosi atât de rău. Mergem ?

Walter atât aștepta.

— Ce facem cu mama ta și cu obligațiile mondene ? întrebă el.

Lucy dădu nepăsătoare din umeri.

— La urma urmei, mama poate să-și vadă singură de grădina ei zoologică.

— Comparația-i potrivită, spuse Walter, simțindu-se brusc plin de speranțe. Hai s-o ștergem la un local liniștit.

— Sărmanul meu Walter ! spuse ea privindu-l ironic. N-am cunoscut niciodată un om cu o astfel de manie pentru liniște, ca tine. Dar eu nu țin neapărat să fie liniște.

Speranțele lui Walter se evaporară, făcînd loc unei amărăciuni slabe și unei minii neputincioase.

— Atunci de ce nu rămînem aici ? zise el încercînd să fie ironic. Nu-i destulă gălăgie ?

— Ba da, dar nu-i genul de gălăgie care-mi place, explică ea. Urăsc de moarte gălăgia oamenilor culți, respectabili,eminenți, cum sînt cei de aici. Făcu un gest în care cuprinse toți invitații.

Cuvintele ei îi evocară lui Walter amintirea serilor înfiorătoare petrecute împreună cu Lucy în compania unor indivizi dubioși, inculți și beți pe deasupra. Invitații lui Lady Edward erau destul de greu de suportat, dar ceilalți erau desigur și mai greu. Cum de-i suporta Lucy ?

Ea păru că-i ghicește gîndurile. Zîmbi și își lăsă mîna pe brațul lui, încercînd să-l liniștească.

— Curaj ! De data asta nu te duc într-o proastă societate. E și Spandrell acolo.

— Spandrell, repetă el cu o strîmbătură.

— Da, și dacă Spandrell nu reprezintă în ochii tăi o companie destul de aristocratică, o să întîlnim, dacă nu sosim prea tîrziu, pe Mark Rampion și pe soția lui.

La auzul numelui cunoscutului pictor și scriitor, Walter încuviință din cap:

— Nu mă deranjează să ascult gălăgia, dacă-i făcută de Rampion, spuse el. Apoi, cu un efort pentru a-și înfrînge timiditatea care îl reducea la tăcere în clipa cînd trebuia să-și articuleze sentimentele, adăugă glumind, ca pentru a tempera îndrăzneala cuvintelor : — Aș prefera să ascult însă între patru ochi gălăgia făcută de tine.

Lucy zîmbi, dar nu spuse nimic. Walter se trase înapoi, speriat parcă de ochii ei care-l fixau calm, nepăsător, ca și cum ar fi cunoscut totul dinainte și nu i-ar mai fi interesat nimic. Ochii aveau o expresie ușor ironică, o ironie foarte discretă și rece.

— Bine, să mergem, spuse el, cu o voce resemnată și nefericită.

— Trebuie să ne strecurăm neobservați, spuse Lucy. Tiptil, așa-i cuvîntul. N-are sens să ne prindă și să ne întoarcă din drum.

Nu reușiră să scape complet neobservați. Tocmai se apropiau de ieșire, cînd auziră în spatele lor un foșnet și zgomotul unor pași grăbiți. Lucy se auzi strigată. Se întoarseră și o văzură pe doamna Knoyle, soția generalului. Aceasta o apucă de braț pe Lucy.

— Tocmai am auzit c-o să-l vedeți pe Maurice astăseară, zise ea, fără să le explice că generalul o informase numai din dorința de a-și descărca furia, spunînd ceva neplăcut cuiva care nu se putea apăra de grosolăniile lui. Vrei să fii așa de drăguță să-i transmiți un mesaj din partea mea ? Se aplecă spre Lucy, implorînd-o. Vrei ?

Gesturile doamnei Knoyle trădau o tinerețe și o stîngăcie înduioșătoare ; păstrase și la maturitate o notă de

tinerețe și de blindețe. Pe Lucy, care ar fi putut să fie fiica ei, o ruga, ca și cum s-ar fi adresat unei persoane mai în vîrstă și mai energice decît ea.

— Te rog !

— Dar, firește, răspunse Lucy.

Doamna Knoyle îi zîmbi recunoscătoare.

— Spune-i că vin mîine după-amiază să-l văd, reluă ea. Mîine după-amiază. Între patru și patru jumătate. Nu spune la nimeni, adăugă ea după o clipă de ezitare și jenă.

— Firește că n-am să spun.

— Îți rămîn extrem de recunoscătoare, spuse doamna Knoyle și, cu un gest neașteptat și timid, se aplecă și o sărută. Noapte bună, draga mea, spuse ea, și se pierdu în mulțimea invitaților.

— Ai crede, zise Lucy în timp ce traversau vestibulul, că își aranjează o întîlnire cu un amant, nu cu fiul ei.

Cu mișcări automate, servile, doi lachei le deschiseră ușa. Închizînd-o la loc, își făcură semnificativ cu ochiul. O secundă, automatele se dovediseră a fi primejdios de umane.

Walter indică șoferului adresa restaurantului Sbisa și intră în taxiul cufundat în beznă. Lucy se și așezase în colțul ei.

Între timp, în sufrageria palatului Tantamount, Molly d'Exergillod continua discuția. Era mîndră de conversația ei. Toată familia avusese acest dar. Mama ei fusese una din celebrele domnișoare Geoghegan, din Dublin, iar tatăl ei, domnul Brabant, judecător la Curtea Supremă, era bine cunoscut pentru conversația sa la di-neuri și pentru spiritele de la Tribunal. În plus, Molly se măritase tot cu un as al conversației. D'Exergillod,

unul dintre discipolii lui Robert de Montesquieu, obținuse distincția de a fi menționat de Marcel Proust în *Sodomie et Gomorrhe*. Molly ar fi trebuit să ajungă, prin căsătorie, un as al conversației, dacă n-ar fi avut acest dar chiar din naștere. Conspirația naturii și a mediului făcuse din ea un atlet profesionist al conversației. Ca toți profesioniștii conștiincioși, Molly nu se mulțumea doar cu talentul. Plină de energie, muncea din răzputeri pentru a-și perfecționa calitățile innăscute. Prietenii răutăcioși afirmau că putea fi auzită repetându-și paradoxurile în pat, înainte de a se scula dimineța. Molly recunoștea că ținea mai multe jurnale intime, în care nota, alături de istoria complicată a propriilor ei sentimente și senzații, fiecare metaforă, anecdotă sau spirit care îi plăcuse. Își reîmprospăta oare memoria aruncînd o privire prin aceste pagini de fiecă dată cînd se îmbrăca să meargă la o serată? Aceiași prieteni care o auziseră repetînd în pat mai descoperiseră că Molly, întocmai ca un arestat în noaptea dinaintea interogatoriului, învăța pe dinafară cu multă perseverență epigramele lui Jean Cocteau despre artă, istorioarele domnului Birrell, povestite la sfîrșitul meselor, anecdotele lui W. M. Yeats despre George Moore¹ sau opinia lui Charlie Chaplin despre ea, cînd Molly vizitase ultima oară Hollywoodul. Ca toți amatorii de conversație, era foarte zgîrcită cu spiritele și aforismele. Nu există pe lume atîtea *bons mots*² pentru a asigura unui orator plin de rîvnă un stoc proaspăt la fiecare ieșire în societate. Deși bogat, repertoriul lui Molly era limitat, ca al tuturor celorlalți maeștri mai cunoscuți ai cuvîntului. Fiind o gospodină pricepută, știa să toace resturile de conversație rămase de la masa de seara trecută, pentru a le oferi a

¹ George Moore (1852—1933), poet irlandez.

² Cuvinte de spirit (fr.).

doua zi la prînz. Felurile calde de la înmormintarea de luni erau utile și la nunta de a doua zi¹.

Lui Denis Burlap îi servea conversația ce fusese ascultată cu mult interes la dejunul Lady-ei Benger de invitații la *weekend*-ul de la castelul Gobley : Tommy Fitton, unul din admiratorii ei tineri, Vladimir Pavloff, un alt tînăr admirator, ambasadorul american și baronul Benito Cohen. Discuția se învîrtea în jurul subiectului preferat al lui Molly.

— Știți ce-a spus Jean despre mine ? (Jean fiind soțul ei). Știți ? repetă ea cu insistență, căci avea obiceiul ciudat de a cere răspunsuri la întrebări pur retorice. Se aplecă spre Burlap, oferindu-i spectacolul ochilor ei negri, al dinților ei și al decolteului.

Burlap răspunse, cum era și firesc, că nu știe.

— A spus că nu sînt complet umană, că sînt mai mult un element supranatural decît o femeie. Un fel de zîină. Ce părere aveți, e un compliment sau o insultă ?

— Depinde de gust, răspunse Burlap, luînd un aer șiret și subtil ca și cum ar fi spus ceva foarte îndrăzneț, spiritual și în același timp adînc.

— Dar nici nu cred că-i adevărat, continuă Molly. N-am de loc impresia că sînt un element supranatural sau o zîină. M-am considerat întotdeauna o fiică a naturii, sinceră și de o simplitate desăvîrșită. Un fel de țărancă, te rog să mă crezi. La acest punct al repertoriului, toți auditorii ei izbucniseră în hohote de rîs și începuseră să protesteze. Baronul Benito Cohen declarase ritos că Molly era una din „împărăteșele romane ale naturii“.

Burlap reacționează complet diferit. Clătină din cap și zîmbi, cu o expresie distrată și spirituală.

¹ Aluzie la un pasaj din *Hamlet*, act I, scena 2.
Hamlet : „...Recile bucate

Pentru comînd, au fost și ale nunții“.

(*Hamlet*, text anglo-român de Vladimir Streinu, Editura pentru Literatură, 1965).

— Aşa e, spuse el, cred că are dreptate. O fiică a naturii, *malgré tout*¹. Umblaţi, deghizată, dar persoana dumneavoastră, simplă şi autentică, răzbate prin trăvesti.

Molly se arată încântată de ceea ce socotea a fi cel mai mare compliment pe care i-l putea face Burlap. Fusesse la fel de încântată şi de protestele celorlalţi cînd afirmase că este o ţărăncă. Protestele lor reprezentaseră cel mai înalt compliment cu putinţă. N-o interăsau decît intenţiile măgulitoare şi interesul faţă de persoana ei. Părerile sincere ale admiratorilor o lăsau cu totul rece.

Între timp, Burlap începuse să dezvolte antiteza lui Rousseau dintre om şi cetăţean. Molly îl întrerupse brutal şi readuse discuţia pe vechiul făgaş.

— Fiinţe omeneşti şi zîne, nu credeţi că e o clasificare potrivită? Se aplecă, oferindu-i cu un aer intim faţa şi sinii. — Ce părere aveţi? repetă ea întrebarea retorică.

— Ştiu eu? răspunse Burlap iritat de întrerupere.

— Să admitem că fiinţele omeneşti, toate fiinţele omeneşti intră într-o categorie, iar elementele supranaturale în alta. Primele sînt foarte afectuoase, complicate şi sentimentale — fiindcă veni vorba, şi eu sînt îngrozitor de sentimentală. („Aproape la fel de sentimentală ca şirenele din Odişeea“, comentase în spirit clasic baronul Benito.) Cealaltă categorie, a elementelor supranaturale, e absolut liberă de orice emoţii şi izolată de mediu, căci elementele supranaturale seamănă cu pisicile — se duc şi vin — se duc cu inima la fel de uşoară ca atunci cînd au venit — sînt fermecătoare dar nu le poţi ferma; ne emoţionează, fără ca ele să se emoţioneze vreodată. Ah, cît de mult invidiez aceste spirite pentru libertatea lor aeriană.

— Aţi putea la fel de bine să invidiaţi un balon, spuse Burlap grav. Ținea întotdeauna partea sentimentului.

¹ Cu toate acestea (fr.).

— Dar spiritele se amuză grozav.

— Nu au totuși suficiente sentimente pentru a se putea amuza grație lor. Asta-i părerea mea.

— Au destule sentimente pentru a se amuza, preciză ea : poate nu suficiente pentru a fi fericite. Dar e cert că n-au atît de multe sentimente ca să devină nefericite. Iată de ce merită să fie atît de invidiate. Mai ales dacă sînt inteligente. Philip Quarles, de pildă. Un exemplu autentic de zîă. Molly se lansă în obișnuita ei descriere a lui Philip. „Zoolog al ficțiunii, un elf savant, un Puck științific“, iată cîteva din epitete. Pe cel mai reușit îl uitase însă. Începu să-l caute cu disperare, dar epitetul o evita. Datorită lapsusului intervenit în toiul discuției, ca și eforturilor ei disperate de a-și aminti, portretul theophrastian¹, făcut de ea lui Philip, urma să apară în lume, văduvit de data asta de trăsătura cea mai reușită, și chiar nițel ratat în ansamblu. — Pe de altă parte, soția lui, încheie Molly, oarecum jignită că Burlap nu zîmbise atît de des cum s-ar fi ouvenit, e exact opusul unei zîne. Nu-i nici elf, nici cultă și nici deosebit de inteligentă. Molly zîmbi condescendent. — Un om ca Philip o găsește desigur puțin nepotrivită cu firea lui, ca să nu spun mai mult.

Continuă să zîmbească satisfăcută. Philip avusese *un faible*² pentru ea, și îl mai avea încă. Scrisorile lui erau atît de amuzante, aproape la fel de amuzante ca ale ei. (*Quand je veux briller dans le monde* — lui Molly îi plăcea să citeze din complimentele soțului ei — *Je cite les phrases de tes lettres*³).

— Sărmana Elinor, e cam plicticoasă uneori, urmă ea. Totuși, orice s-ar spune, e o persoană extrem de în-

¹ De la *Teophrast* (372—287 î.e.n.), scriitor moralist grec, autor printre altele al *Caracterelor*. Sensul în acest caz e de portret foarte caracteristic.

² O slăbiciune (fr.).

³ Cînd vreau să strălucesc în societate... citez fraze din scrisorile tale (fr.).

cîntătoare. O cunosc de cînd eram mică. E incîntătoare, fără să fie însă o Hypatia¹.

Molly avea impresia că Elinor fiind destul de proastă nu pricepea că Philip nu putea fi atras decît de o femeie la fel de inteligentă ca el, o femeie cu care să discute de la egal la egal. Da, fusese destul de proastă ca să nu observe, cînd Molly îl întîlnise, datorită lui Elinor, cît de captivat fusese Philip de ea, destul de proastă ca să nu fie nici măcar geloasă. Pentru Molly absența geloziei reprezenta un fel de insultă. Nu că ea ar fi fost în stare să provoace vreo gelozie întemeiată. Nu se culca cu bărbații altor femei, mulțumindu-se a întreține doar o conversație cu ei. Unii țineau totuși morțiș să facă o conversație cît mai lungă, asta era sigur, iar unele soții fuseseră într-adevăr geloase. Mărturisirile nevinovate ale lui Elinor, o incitaseră să fie mai mult decît gentilă cu Philip. El însă plecase într-o călătorie în jurul lumii mai înainte ca să aibă loc o discuție temeinică. Conversația, anticipa Molly, avea să fie reluată cu plăcere la întoarcere. „Sărmana Elinor“, își spuse ea, cuprinsă de milă. Sentimentele ei ar fi fost mai puțin creștinești, dacă ar fi știut că „sărmana Elinor“ observase admirația din privirea lui Philip mai înainte ca Molly să-și fi dat seama, și atunci își jucase, perfect conștientă, rolul ei de tălmaci și intermediar. Nu avea mari speranțe sau temeri că Molly va înfăptui miracolul transformării lui Philip. Nu te îndrăgostești nebunește de o femeie-megafon oricît de nostimă, de frumoasă și de plinuță ar fi ea (căci gusturile lui Philip erau cam demodate), și oricît de atrăgător ar fi posteriorul ei. Singura speranță, era ca pasiunea stîrnită de formele pline și drăgălășenia lui Molly să nu-și găsească un corespondent în conversație (căci conversația, după cum aflase Elinor, era tot ce acorda vreodată Molly); atunci sărmanul Philip avea să

¹ *Hypatia* (370—415), filozoafă și matematiciană greacă, celebră pentru elocința și frumusețea ei.

se înfurie și să fie nefericit, stări propice creației literare.

— Evident, continuă Molly, un bărbat inteligent nu trebuie să se căsătorească niciodată cu o femeie inteligentă. Iată de ce mă amenință Jean tot timpul cu divorțul. Îmi spune că-l stimulez prea tare. „*Tu ne m'ennuies pas assez*“¹, zice el. De fapt are nevoie de *une femme sédative*², și cred că are dreptate. Philip Quarles a fost înțelept. Închipuiți-vă un om-zină, inteligent cum e Philip, căsătorit cu o femeie-zină la fel de inteligentă ca el. Lucy Tantamount, de exemplu. Ar fi un dezastru, nu ?

— Lucy ar fi un dezastru pentru orice bărbat, fie el zină sau nu. Ce părere aveți ?

— Nu, vă mărturisesc că mie îmi place Lucy, zise Molly recurgînd la stocul ei secret de fraze theofraștiene. Îmi place cum știe să plutească prin viață în loc să-și tîrască picioarele. Îmi place cum zboară din floare în floare — ceea ce e poate o descriere cam prea botanică și poetică a lui Bentley, a lui Jim Conklin, a sărmanului Reggie Tantamount, a lui Maurice Spandrell, a lui Tom Trivet, a lui Poniatovski, sau chiar a tînărului acela francez, care scria piese, cum îl cheamă ? cît și a multor alora pe care i-am uitat sau de care nu s-a aflat niciodată. Burlap zîmbi ; toată lumea zîmbea la acest pasaj. — Oricum, Lucy zboară, de ici-colo, deși trebuie să recunoaștem că face prăpăd prin flori. Burlap zîmbi din nou. — Nu se alege însă decît cu distracția. Vă spun drept, o cam invidiez. Aș vrea să fiu și eu zină și să plutesc prin aer.

— Lucy are mai multe motive să vă invidieze, spuse Burlap, clătînînd din cap cu aerul lui adînc, subtil și creștinesc.

— Să mă invidieze fiindcă sînt nefericită ?

¹ Nu mă plictisești destul (fr.).

² O femeie calmantă (fr.).

— Cine-i nefericită ? întrebă Lady Edward, răsărind ca din pământ în fața lor. Bună seara, domnule Burlap, continuă ea fără să mai aștepte răspunsul.

Burlap îi mărturisi că muzica îi plăcuse foarte mult.

— Tocmai discutam despre Lucy, spuse Molly d'Exergillod, întrerupându-l. Amîndoi erau de părere că este o zînă. E atît de diafană, de aeriană.

— Zînă ? repetă Lady Edward cu accentul ei canadian. Mai degrabă spiriduș. Nici nu vă puteți închipui ce înseamnă să crești un astfel de spiriduș. Lady Edward schiță un gest de scepticism. Vă asigur că uneori mă sperie.

— A, da ? spuse Molly. Eu aveam impresia că și dumneavoastră, Lady Edward, aveți ceva de zînă.

— Poate, recunosc Lady Edward. Dar n-am să ajung niciodată un spiriduș.

★

— Și-acum ? spuse Lucy, în timp ce Walter lua loc alături de ea în mașină. Părea că-l provoacă. — Și-acum ?

Taxiul porni. Walter îi ridică mîna și i-o sărută. Iată răspunsul la provocarea ei.

— Te iubesc. Asta-i tot.

— Mă iubești, într-adevăr ? Se întoarse spre el și în penumbră îi luă fața în mîini și-l privi cu atenție. — Mă iubești cu adevărat ? repetă ea ; în timp ce vorbea, clătina încet din cap și zîmbea. Apoi, aplecîndu-se, îl sărută pe buze. Walter o îmbrățișă, dar ea se desprinsese. — Nu, nu, protestă Lucy, și recăzu pe locul ei din colțul mașinii. Nu.

Walter o ascultă și se retrase. Se lăsă o tăcere. Parfumul lui Lucy mirosea a gardenie ; o mireasmă dulce și tropicală, simbolul parfumat al ființei ei, îl învălui. „Ar fi trebuit să insist, își spuse el. Cu brutalitate. Să o fi sărutat într-una. Să o fi silit să mă iubească. De ce

n-am făcut-o ? De ce ?” Nici el nu știa. Nu știa nici de ce-l sărutase, afară de cazul că voise să-l întărite, să-l facă s-o dorească cu mai multă violență, să-l transforme definitiv în sclavul ei. Nu știa nici măcar de ce, conștient de toate acestea, o mai iubea. „De ce ? De ce ?” se întreba într-una. Ca un ecou al gândurilor lui, vocea ei se auzi brusc.

— De ce mă iubești ? îl întreba Lucy din colțul ei.

Walter deschise ochii. Treceau pe sub un felinar. Prin fereastra mașinii, lumina felinarului căzu pe fața lui Lucy. O clipă, figura ei se desprinsese vag din întuneric, apoi se confundă cu umbra, devenind din nou invizibilă — o mască palidă, blazată, exprimând o indiferență ironică, un fel de apatie profundă.

— Tocmai asta mă întrebam și eu, răspunse Walter. Mai bine mă lipseam.

— Aș putea, știi bine, să spun același lucru. Nu ești foarte amuzant când te porți așa.

„Cît sînt de plicticoși bărbații care își închipuie că pînă să-i întâlnești pe ei nu ai mai fost îndrăgostită”, reflectă Lucy. Walter îi plăcea, totuși. Era un bărbat atrăgător. „Atrăgător” nu era cuvîntul potrivit. Nu avea absolut nimic atrăgător, dacă s-ar fi decis să și-l ia ca amant. Nostim, iată cuvîntul. Un amant nostim ? Nu prea era genul ei. Îi plăcea cu toate acestea. Era foarte simpatic, și pe deasupra inteligent ; putea fi un însoțitor agreabil. Dragostea lui exagerată, deși agasantă, avea cel puțin meritul de a-l face să-i fie foarte credincios. Pentru Lucy asta conta. Se temea de singurătate și voia să aibă la dispoziție în permanență un grup de cavaleri credincioși. Walter o întovărășea cu un devotament de ciine. Dar de ce aducea uneori cu un ciine bătut ? Prea era servil. Ce caraghios ! Lipsa lui de mindrie o scoase brusc din sărite.

— Ascultă Walter, spuse ea ironic, apucîndu-i mîna, de ce nu-mi spui ceva ?

Walter nu răspunse.

— Ai amuțit ? Degetele Ței se plimbară cu o mișcare electrizantă pe dosul palmei și îi apucară încheietura mîinii. — Unde Ți-e pulsul ? îl întrebă ea după o clipă. Nu-l simt nicăieri. Pipăi pielea fină cătînd pulsația arterei. Walter simți vîrfurile degetelor ei cam reci atînguindu-i încheietura, ușor și excitant. — Nu cred că ai puls, spuse ea. Am impresia că sîngele a stagnat. Vocea îi devenise disprețuitoare. „E caraghios, își spunea ea. Oribil de caraghios.“ — Pur și simplu a stagnat, repetă Lucy și, brusc, cu o răutate fulgerătoare, își infipse unghiile cu vîrfurile lor ascuțite. Walter scoase un strigăt de surpriză și de durere. — Asta meriți, spuse ea, rîzîndu-i în față.

Walter o apucă strins de umeri și începu s-o sărute sălbatic. Furia îi accentuase dorința ; săruturile erau o răzbunare. Lucy închise ochii și i se lăsă moale în brațe. Începea să simtă prin piele o furnicăre de plăcere, amestecată cu un tremur nervos. Deodată, simți cum degete cu unghii ascuțite încep s-o ciupească, *pizzicato*, de corzile nervilor. Ținînd-o în brațe, Walter îi simțea trupul tresărind involuntar, ca și cînd ar fi fost brusc rănit. În timp ce o săruta, se întrebă dacă ea se așteptase sau sperase ca el să reacționeze astfel la provocările ei. Îi prinse gîtul subțire în mîini. Degetele lui se aflau pe trahee. Apăsă ușor.

— Într-o zi, spuse el, cu dinții încheștați, am să te strîng de gît.

Lucy se mulțumi să ridă. Walter se aplecă și o sărută înnăbușîndu-i rîsul. Contactul buzelor lui îi provocă lui Lucy o senzație ascuțită și tăioasă, un fel de fior dureros. Simți o nouă furnicăre prin piele. Nu se așteptase la un răspuns atît de feroce, de sălbatic din partea lui. Era plăcut surprinsă.

Taxiul intra în piața Soho, încetini și opri. Ajunseseră la destinație. Walter îi dădu drumul și se îndepărtă de ea.

Lucy deschise ochii și-l privi.

— Și-acum ? întrebă ea provocator, a treia oară în acea seară. Urmă o clipă de tăcere.

— Lucy, spuse el, hai în altă parte. Nu aici, nu la localul ăsta îngrozitor. Într-altă parte, unde să fim numai noi. Vocea îi tremura iar ochii o implorau. Izbucnirea lui se calmase, și Walter devenise iar umil ca un ciine. — Să spunem șoferului să meargă mai departe.

Lucy zîmbi și clătină din cap. De ce-o implora ? De ce se comporta atît de servil ? „Caraghiosul, ciinele bătut !“

— Te rog, te rog mult ! o imploră el.

Ar fi trebuit să comande. Ar fi trebuit să poruncească șoferului să meargă mai departe, apoi să o ia din nou în brațe.

— Imposibil, spuse Lucy, și coborî din mașină. Dacă se purta ca un ciine bătut, merita să fie tratat la fel.

Nefericit și umilit, Walter o urmă.

Sbisa îi primi personal în pragul restaurantului. Se ploconi, își agită mîinile groase și albe, iar surîsul larg îi încreși obrazii uriași într-o succesiune de valuri. Cînd sosea Lucy, creștea consumul șampaniei. Era o clientă foarte apreciată.

— A venit domnul Spandrell ? întrebă ea. Dar domnul și doamna Rampion ?

— Da, da, repetă bătrînul Sbisa, cu o emfază napolitană, gata să devină aproape orientală. Firește că se aflau acolo, iar dacă n-ar fi fost, Sbisa ar fi putut să-i aducă, de dragul ei, și cîte doi din fiecare. — Ce mai faceți ? Bine, nu-i așa ? Cel puțin așa sper. Avem niște langustă formidabilă astă-seară, absolut formidabilă. În timp ce vorbea, îi conduse în restaurant.

Capitolul VIII

— Reproșez lumii noastre apatia ei morbidă și înfiorătoare, spuse Mark Rampion.

Mary Rampion izbucni într-un puternic hohot de râs, ce venea din fundul plămînilor. Un râs molipsitor.

— N-ai afirma asta, spuse ea, dacă ai fi propria ta soție. Apatie ? Aș putea să te învăț eu ce înseamnă asta.

Prin înfățișarea lui, Mark Rampion era departe de a fi apatic. Avea profilul abrupt, nasul coroiat și fiores ca un bisturiu și bărbia ascuțită. Ochii lui albaștri te fixau pătrunzător, iar părul foarte fin, auriu-roșcat, tremura la fiecare mișcare, ca o flacără în vînt.

— Dar nici tu nu ești tocmai o oiță, spuse Rampion. Doi oameni nu reprezintă însă lumea. Vorbeam despre lume, și nu despre noi. Lumea e vlăguită, ascultă-mă pe mine. Ca unul din acei oribili cotoi mari și castrați.

— Și războiul mondial ți s-a părut un lucru fără vlagă ? îl întrebă Spandrell din penumbra ce înconjura micul spațiu scaldat în lumina roz a lămpii de pe masă. Stătea aplecat pe un scaun ale cărui picioare din spate se sprijineau de perete.

— Pînă și războiul, spuse Rampion. A fost un act de sălbăticie civilizată. Oamenii nu s-au dus să se lupte fiindcă li s-a înfierbîntat sîngele, ci fiindcă li s-a ordo-

nat, fiindcă au fost cetățeni conștiincioși. „Omul e un animal dispus să lupte“, cum îi place tatălui tău vitreg să afirme în discursurile lui. Regret însă că omul e un animal domestic.

— Și devine pe zi ce trece mai domestic, spuse Mary Rampion; împărtășea păreriile soțului ei, sau, mai exact, împărtășea cele mai multe din sentimentele lui și, conștient sau inconștient, îi împrumuta păreriile când dorea să-și exprime aceste sentimente. — Fabricile, creștinismul, știința, respectabilitatea, educația ncastră sînt de vină, explică ea. Apasă asupra omului modern, îi storc viața. Din cauza lor...

— Taci din gură, pentru numele lui Dumnezeu, spuse Rampion.

— Dar nu spunea tu asta?

— Cînd o spun eu are un sens. Cînd o spui tu devine cu totul altceva.

Expresia de supărare de pe fața lui Mary Rampion se șterse. Începu să rîdă.

— Admit că n-am excelat niciodată în raționamente, spuse ea bine dispusă. Ai putea să fii însă ceva mai politicos cînd sîntem în public.

— Nu pot suferi proștii.

— Ai să-l „suferi“ pe unul, de-o să te doară rău de tot, dacă nu bagi de seamă, îl amenință ea glumeț.

— Dacă vrei să-i dai cu o farfurie în cap, spuse Spandrell, împingîndu-i una în timp ce vorbea, nu te jena de mine.

Mary îi mulțumi.

— I-ar face bine, spuse ea. E așa de plin de el.

— Și nici ție nu ți-ar strica, îi replică Rampion, dacă ți-aș învineți în schimb un ochi.

— Hai încercă. Mă bat cu tine cu o mînă legată la spate.

Izbucniră cu toții în rîs.

— Eu pariez pe Mary, spuse Spandrell, legănându-se pe scaun.

Zîmbind cu o satisfacție pe care i-ar fi fost greu s-o explice, îi privi pe rînd — întii pe omulețul subțirel, fioros și sigur de sine, apoi pe femeia corpolentă și blondă. Luați separat, erau reușiți ; împreună, însă, ca pereche, erau și mai reușiți. Fără să-și dea seama, se simți deodată fericit.

— O să disputăm meciul într-una din zilele astea, spuse Rampion, și o apucă de mină.

Avea o mină delicată, sensibilă și expresivă. „O adevărată mină de aristocrat“, își spuse Spandrell. Mîinile lui Mary erau necioplite, vulgare, patrate, puternice și oneste, ca ale unui țaran. Și, totuși, prin naștere, Rampion era țaranul, iar Mary aristocrata. Asta dovedea din plin ce prostii afirmă specialiștii în ereditate.

— Un meci de box în zece runde, continuă Rampion. Fără mînuși. Se întoarse spre Spandrell. — Ascultă, ar trebui să te însori.

Fericirea lui Spandrell se spulberă brusc, ca și cum o zguduitură l-ar fi trezit la realitate. Era furios pe sine. Ce rost avea să facă sentimentalism cu un cuplu fericit ?

— Nu știu să boxez, răspunse el.

Rampion simți în veselia lui Spandrell o amărăciune, o crispare.

— Te asigur că ar trebui să te însori, spuse Rampion, încercînd să-i descifreze expresia.

Capul lui Spandrell se afla însă în umbră, iar lumina lămpii de pe masă îi despărțea, venindu-i lui Rampion în ochi.

— Vorbesc foarte serios, spuse la rîndul ei Mary. Ar trebui să te însori. Ai fi alt om.

Spandrell izbucni într-un rîs scurt și provocator ; lăsă scaunul să revină pe cele patru picioare și se aplecă peste masă. Împinse ceașca de cafea și paharul

de lichior pe jumătate gol, își fixă coatele pe masă și își prinse bărbia în palme. Fața îi apăru în lumina roz a lămpii. „Parc-ar fi un animal monstruos, își spuse Mary, un monstru într-un budoar roz.“ Pe acoperișul catedralei Notre-Dame văzuse un monstru exact în atitudinea asta, aplecat înainte și ținându-și între gheare fața de demon. Numai că acel monstru semăna cu un drac ridicol; expresia lui exagerat de diabolică te împiedica să-i iei în serios aerul satanic. Spandrell însă era un om în carne și oase, nu o caricatură; iată de ce expresia lui avea ceva mult mai sinistru și mai tragic. Era atit de tras la față, încît oasele obrazilor și ale bărbiei răzbăteau prin pielea întinsă. Ochii cenușii i se cufundaseră în fundul capului. Pe această mască mortuară doar gura era cărnoasă — o gură largă, cu buze răsfrinte ca două cicatrice groase.

„Cînd Spandrell zîmbește, spusese odată Lucy Tantamount, gura lui parcă-i o operație de apendicită, zîmbind ironic.“ Cicatricea roșie era senzuală, dar în același timp fermă, hotărită, ca și bărbia rotundă. În jurul ochilor și la colțul buzelor pielea se încrețise. Părul cafeniu și des începuse să se retragă de pe frunte.

„Ai putea să-i dai cincizeci de ani, își spuse Mary Rampion. Și, totuși, ce vîrstă are?“ Făcu cîteva calcule și ajunsese la concluzia că nu putea să aibă mai mult de treizeci și doi, treizeci și trei de ani. Exact vîrsta potrivită să se însoare și să-și întemeieze un cămin.

— Ai fi alt om, repetă ea.

— Da' nu doresc în mod special să fiu alt om.

Mark Rampion dădu din cap.

— Da, asta-i nenorocirea cu tine, Spandrell. Îți place să te bălăcești în mocirla ta dezgustătoare și infectă. Nu vrei să te vindec. Te complaci în scirboșenia ta, ești chiar mîndru de ea.

— Căsătoria te-ar vindeca, persistă Mary, combătînd neobosită și entuziastă pentru binecuvîntarea bisericească, căreia îi datora întreaga ei viață și fericire.

— Afară de cazul, firește, cînd căsătoria nu i-ar distruge soția, spuse Rampion. Ar putea s-o infecteze cu propria lui gangrenă.

Spandrell își azvîrli capul pe spate și, după cum avea obiceiul, izbucni într-un rîs adînc, deși greu de auzit, un fel de explozie mută.

— Admirabil ! spuse el. Admirabil ! Primul e, într-adevăr, cel mai temeinic argument pe care l-am auzit vreodată în favoarea căsătoriei ; aproape că m-ai convins. Niciodată n-am ajuns cu asta pînă la pragul căsătoriei.

— Care „asta“ ? întrebă Rampion, încruntîndu-se puțin.

Îi dispăcea felul melodramatic și cinic de a vorbi al lui Spandrell. Era așa de încîntat, lua-l-ar dracu, de obrăznicia lui. Ca un copil prost.

— Eu procesul de infectare. M-am oprit întotdeauna la pragul ofițerului stării civile. Data viitoare, însă, am să-l trec. Mai bău puțin coniac. — Eu sînt ca Socrate, urmă el. Am fost însărcinat de divinitate să corup tinerețelul, și mai ales tinerele. Am misiunea să le educ, conducîndu-le pe căi greșite. Își aruncă din nou capul pe spate, și rîse tăcut.

Rampion îl privi dezgustat. Spandrell juca teatru, exagerîndu-și rolul, pentru a se convinge astfel de propria lui existență.

— Dac-ai ști ce-nseamnă căsătoria ! interveni cu seriozitate Mary. Dac-ai ști...

— Dar, draga mea, evident că știe, o întrerupse Mark Rampion nerăbdător.

— Sîntem căsătoriți de mai bine de cincisprezece ani, continuă ea, simțînd cum vibrează spiritu-i de misionară, și te-ncredințez...

— În locul tău eu nu mi-aş pierde vremea insistînd.

Mary îşi privi întrebătoare soţul. Cînd veneau în discuţie relaţiile dintre oameni avea o încredere oarbă în judecata lui, căci Mark îşi croia drum prin labirintul relaţiilor cu un tact sigur, pe care ea nu putea decît să-l invidieze, nu să-l şi urmeze. „Mark simte sufletul camenilor“, spunea Mary. Ea, în schimb, nu-l simţea. Înţeleaptă, se lăsase condusă. Îl privi. Rampion se uita fix la ceaşca de cafea ; fruntea i se încreţise de enervare ; era limpede că vorbise serios.

— Foarte bine, atunci, spuse ea, şi îşi aprinse o nouă ţigară.

Spandrell îi privi aproape triumfător.

— Am o metodă specială pe care o aplic fetelor tinere, zise el pe acelaşi ton cinic.

Mary închise ochii şi se gîndi la vremea cînd ea şi Rampion fuseseră tineri.

Capitolul IX

— Ce pată urită ! spuse tînăra Mary cînd ajunseră în vîrful dealului și se uitară în jos. La poalele dealului se afla orășelul Stanton-in-Teesdale cu acoperișuri de țiglă înnegrite, cu coșuri pline de funingine, și cu fumul lui. Dincolo de orășel, cît vedeai cu ochii, se întindea landa. Soarele strălucea iar norii aruncau umbre uriașe. — Urît mai e peisajul nostru ! continuă Mary. N-ar trebui să existe așa ceva, vorbesc foarte serios.

— „Fiecare perspectivă e plăcută, numai omul e josnic“, cită fratele ei George.

Celălalt tînăr era o fire mai practică.

— Dac-am putea amplasa aici o baterie, sugerează el, și am trage cîteva sute de proiectile asupra orășelului...

— Ar fi excelent, spuse Mary cu convingere. Nici nu s-ar putea ceva mai nimerit.

Încuviințarea ei îl umplu de fericire pe tînărul militar. Era îndrăgostit nebunește de Mary.

— Tunuri grele, adăugă el, încercînd să-și îmbunătățească propunerea.

George îl întrerupse.

— Cine dracu-i ăsta ? întrebă el.

Cei doi priviră în direcția în care arăta George. Un străin urca dealul, îndreptîndu-se spre ei.

— Habar n-am, spuse Mary privind-l.

Tinărul străin se apropie. Avea vreo douăzeci de ani, nasul coroiat, ochii albaștri; părul mătăsos, foarte deschis, i se înfoia în vînt, căci nu purta pălărie. Era îmbrăcat cu o haină Norfolk, prost croită și dintr-o stofă de o calitate inferioară, și cu o pereche de pantaloni din flanel cenușiu, cu genunchi ieșiți. Avea o cravată roșie. Umbla fără baston.

— Parc-ar vrea să vorbească cu noi, spuse George.

Într-adevăr, tinărul se îndrepta spre ei. Mergea repede și hotărît, ca și cum ar fi pus la cale o afacere importantă.

„Ce figură extraordinară, își spuse Mary, în timp ce tinărul se apropia. Dar ce bolnav pare! Ce slab și ce palid.“ Însă ochii străinului, prin forța vie pe care o răspîdeau, îi interziceau orice sentiment de milă.

Tinărul se opri în fața lor, își îndreptă trupul subțire, și rămase complet țeapăn, de parcă ar fi fost la paradă. Atitudinea lui avea o oarecare aroganță; fața exprima de asemenea o aroganță reținută. Îi privi pe rînd, țintă; ochii îi străluceau.

— Bună ziua, spuse el. Făcu un efort imens ca să vorbească. Se simțea obligat să li se adreseze, căci observase nepăsarea și obrăznicia de pe fețele lor stupide și bine hrănite.

— Bună ziua, răspunse Mary în locul celorlalți.

— N-am știut că mă aflu pe o proprietate particulară, spuse necunoscutul. Vă supără?

Seriozitatea sa arogantă se adinci. Îi privi posomorît. Tinerii îl studiau parcă de cealaltă parte a unei bariere, de foarte departe, de pe pozițiile privilegiate ale unei alte clase. Îi examinau hainele. Ochii lor trădau dușmănie, dispreț și un fel de teamă.

— Am intrat fără să cer voie, repetă el.

Avea o voce cam stridentă, dar muzicală și cu un accent rural.

„E una din pușlamalele de pe aici“, își spuse George.

— N-am cerut voie.

Ar fi fost mult mai comod să se strecoare din parc, nebăgat de seamă. Iată de ce era silit să-i înfrunte.

Se lăsă tăcere. Tinărul militar îi întoarse spatele. Nu voia să aibă de-a face cu această istorie neplăcută. La urma urmei, nu-l privea cîtuși de puțin. Parcul aparținea tatălui lui Mary, el nu era decît un invitat.

— Am o vorbă a mea : „Mereu vesel și bine dispus“, fredonă el, privind peste orașelul negru din vale.

George rupse tăcerea.

— Dacă ne supără ? spuse el, repetind cuvintele străinului. Fața i se făcuse pară.

„Ce caraghios e George“, își spuse Mary privindu-l. Parcă-i un vițel. Un vițel care roșește.

— Dacă ne supără ? „Mitocanul dracului, obraznicul !“ George se indignă pe bună dreptate. Închipuie-ți că ne supără. Și-am să te rog să...

— Nu ne supără cîtuși de puțin, spuse Mary izbucnind în rîs. Cîtuși de puțin.

Fratele ei se înroși și mai tare.

— Ce-nseamnă asta, Mary ? o întrebă el furios. („Veșnic vesel și bine dispus“, fredonă mai indiferent ca niciodată tinărul militar.) — Locul ăsta-i proprietate particulară.

— Nu ne supără cîtuși de puțin, spuse ea, uitîndu-se la străin și nu la fratele ei. Nu ne supără cîtuși de puțin, dacă cei care intră în parc își recunosc greșeala, așa cum ai făcut dumneata.

Îi zîmbi, dar chipul tinărului rămase serios și mîndru. Privirea lui serioasă și vie o forță pe Mary să devină și ea brusc serioasă. Înțelese deodată că intrusul nu avea de loc chef de glumă. Se ridicau probleme grave și importante. Nu își dădea însă seama de ce erau grave sau importante. Intuia doar vag că nu-i o glumă.

— La revedere, spuse ea, și-i întinse mîna.

Străinul ezită o clipă, apoi l-o strînse.

— La revedere, spuse el. Am să ies din parc cît se poate de repede.

Și, întorcîndu-se, se îndepărtă grăbit.

— Ce dracu-nseamnă asta ? izbucni George, adresîndu-se furios surorii lui.

— Taci din gură ! îi răspunse ea enervată.

— Să dai mîna cu tipul ăsta ! continuă el să protesteze.

— Cam plebeu individul, nu ? interveni și prietenul militar.

Mary îi privi pe rînd și, fără să le răspundă, plecă. „Ce grosolani !“ Cei doi tineri o urmară.

— Aș dori, pentru numele lui Dumnezeu, ca Mary să învețe să se poarte, spuse George fierbînd încă de furie.

Tinărul militar scoase cîteva sunete menite s-o scuze. Era îndrăgostit de ea ; atît că, uneori, e drept, Mary devenea aproape penibil de familiară. Era singurul ei defect.

— Să dai mîna cu țărănoiul acela ! bombăni George.

Aceasta a fost prima lor întîlnire. Mary avea pe atunci douăzeci și doi de ani iar Mark Rampion un an mai puțin. Tocmai terminase anul doi la Universitatea din Sheffield și se întorsese la Stanton ca să-și petreacă vacanța de vară. Mama lui locuia într-una din căsuțele de lîngă gară. Primea o mică pensie, soțul ei fusese poștaş, și mai cîștiga cîtiva bani cosînd. Mark urmasa liceul datorită unei burse. Frații săi mai tineri și mai puțin talentați începuseră între timp să muncească.

Un tinăr cu totul remarcabil, insistă parohul bisericii, cînd peste cîteva zile trecu în revistă cariera lui Mark.

Aprecierea avea loc cu ocazia unui bazar de binefacere, organizat de biserică, și urmat de un *garden party* la parohie. Cîțiva copii de la școala duminicală

jucaseră o mică piesă în aer liber. Sceneta fusese scrisă de Mark Rampion.

— A scris-o singur, încredință parohul pe doamnele și domnii adunați acolo. Și știe să și deseneze. Tablourile sint poate cam excentrice, cam... — ezită.

— Extrem de ciudate, îi sugeră fiica lui, cu un suris de burgheză înstărită, mândră de lipsa ei de pricepere.

— Foarte talentat, continuă parohul. Puiul de lebădă de pe riul Tees¹, adăugă el rîzînd, cu un sentiment de vanitate și parcă de vinovăție. Avea o slăbiciune pentru aluziile literare.

Doamnele și domnii zîmbiră superficial.

Copilul minune le fu prezentat. Mary îl recunoscuse pe intrus.

— Ne-am mai cunoscut, spuse ea.

— Admiram parcul fără să fi cerut voie.

— Ești binevenit oricînd. Cuvintele ei îl făcură să zîmbească puțin ironic, avu ea impresia. Se înroși, temîndu-se să nu pară fals amabilă. Presupun că ai să mai admiri perspectiva, fie că ești binevenit sau nu, adăugă ea cu un ris scurt și nervos.

Mark nu răspunse ; dădu din cap și continuă să zîmbească.

Tatăl lui Mary veni să-l felicite. Elogiile sale striveau mica piesă delicată, de parcă ar fi fost călcată în picioare de elefanți. Lui Mary i se strînse inima. Simțea că totul fusese ratat, definitiv ratat. Din nenorocire, își dădu însă seama că nici ea n-ar fi spus ceva mai nimerit. În colțul buzelor lui Mark flutura încă un zîmbet ironic. „Ce proști trebuie să ne creadă“, se gîndi Mary.

Veni rîndul mamei ei.

„O piesă excelentă“, fu înlocuit de „cu totul încîntătoare“, ceea ce era la fel de rău și de deplasat.

¹ Aluzie la Shakespeare, supranumit „Lebăda de pe riul Avon“.

Cînd doamna Felphan îl invită la ceai, Rampion vru să o refuze — dar astfel încît să nu pară necioplit sau obraznic. În definitiv, sărmana femeie avea intenții bune. Atît că era cam ridicolă. Un fel de Mecena localnic, cu fustă, făcînd pe patroana artei, la două cești de ceai și o felie de cake cu prune. Rolul era caraghios. În timp ce Mark ezita, Mary reînnoi invitația.

— Te rog să vii, insistă ea ; ochii și zîmbetul ei exprimau un fel de amuzament, un regret, o scuză. Înțelesese absurditatea situației. „Ce să fac, nu pot decît să mă scuz“, păreau că spun ochii ei.

— Vin cu multă plăcere, spuse el întorcîndu-se spre doamna Felphan.

Ziua hotărîtă sosi. Cu veșnica lui cravată roșie, Mark Rampion veni în vizită. Bărbații din casă plecaseră la pescuit ; il primiră Mary și mama ei. Doamna Felphan încercă să fie la înălțime. Pe Shakespeare-ul din orășel îl interesa desigur teatrul.

— Vă plac piesele lui Barrie ? întrebă ea. Eu le ador.

Continuă să vorbească. Rampion tăcu. Numai tirziu, cînd doamna Felphan renunță să mai discute cu el despre teatru, găsindu-l prea taciturn și o delegă pe Mary să-i arate grădina ; Mark își descleștă gura.

— Mă tem că mama dumitale m-a găsit foarte necioplit, spuse el în timp ce se plimbau printre boschetele de trandafiri, de-a lungul aleilor netede, pavate cu dale de piatră.

— De loc, protestă Mary, cu amabilitate exagerată. Rampion rise.

— Mulțumesc, spuse el. Sînt sigur însă că mama dumitale m-a găsit necioplit. Și asta fiindcă am fost într-adevăr necioplit. Am fost necioplit ca să nu fiu mai necioplit. Am preferat să tac decît să-mi spun părerea despre Barrie.

— Nu-ți plac piesele lui ?

— Dacă-mi plac ? Mie ?

Se opri și se uită la ea. Singele îi năvăli în obraji. Mary se întrebă dacă nu făcuse o gafă.

— O astfel de întrebare nu se poate pune decât aici, spuse el, arătând cu mîna florile, micul bazin și fîntîna arteziană, terasa înaltă, florile de pietriș crescînd printre dale, și în fund casa în stil georgian, cenușie și severă. Coborîți însă cu mine în crășel și întrebați-mă acolo. Căci acolo, jos, simțim direct realitatea, nu ca aici unde între noi și ea se află o pernă de aer. Trebuie să ai un venit sigur de cel puțin cinci lire pe săptămînă ca să-ți placă piesele lui Barrie. Dacă însă muncești din greu, Barrie e o insultă.

Se lăsă tăcere. Se plimbau printre trandafiri, printre acei trandafiri de care Mary simțea nevoia să se desolidarizeze sau să se scuze. O desolidarizare sau o scuză ar fi fost jignitoare. Un cățel de vînatcare alergă greoi spre ei pe potecă. Mary îl strigă : animalul se așeză în două labe și făcu sluj la ea.

— Cred că îmi plac animalele mai mult decât oamenii, spuse Mary, apărîndu-se de cățelul ce se juca stîngaci cu ea.

— Animalele sînt cel puțin firești, nu trăiesc pe perne de aer ca cei cu care ai dumneata de-a face, spuse Rampion, legînd sensul vag al observației ei de conversația anterioară.

Concepția lui despre lume o uimi și o încîntă.

— Mi-ar plăcea să mai cunosc oameni ca dumneata, spuse ea, oameni adevărați, fără perne de aer.

— Să nu vă închipuiți c-am să fac pe ghidul de la agenția Cook¹, răspunse Mark ironic. Nu sîntem o grădină zoologică, să știți, și nici băștinași ciudat îmbrăcați ; nimic de genul ăsta. Dacă vreți să faceți un tur

¹ Agenție internațională de voiaj cu sediul principal la Londra.

prîn cartierele sărace, pentru a vedea condițiile de viață, adresați-vă parohului.

Mary se înroși pînă în virful urechilor.

— Știi bine că nu la asta mă refeream, protestă ea.

— Sigur ? Cînd ești bogat e greu să nu te referi la asta. O persoană ca dumneata nu-și poate închipui ce-nseamnă să fii sărac. Exact ca un pește. Își poate închipui un pește cum poate fi viața afară din apă ?

— Dar n-o poți descoperi dacă încerci ?

— E o mare prăpastie la mijloc, spuse el.

— Poate fi trecută.

— Da, cred că poate fi trecută, recunosc eu cu în-
doială.

Continuare să se plimbe și să discute printre tran-
dafiri ; apoi Rampion, după ce se uită la ceas, îi spuse
că trebuie să plece.

— Ai să mai vii ?

— Ce sens mai are ? întrebă el. Parcă-i o vizită de
pe-o altă planetă, nu ?

— Eu n-am avut impresia asta, îi răspunse ea și,
după o scurtă pauză, adăugă : Bănuiesc că ne găsești
pe toți foarte proști, nu ?

Îl privi. Mark ridică din sprîncene, gata să pro-
testeze. Mary nu-i îngădui să fie politicos.

— Fiindcă, evident, sîntem proști. Groaznic de proști.

Rise amar. La oamenii de felul ei prostia era mai
degrabă o virtute decît un defect. Dacă erai prea inte-
ligent riscai să nu fii *gentleman*. Inteligența nu repre-
zenta o garanție. Datorită discuției cu Rampion, se în-
trebă dacă nu exista altceva, preferabil certitudinii de
a fi un *gentleman*. Alături de el nu se simțea cîtuși de
puțin mîndră de prestia ei.

Rampion îi zîmbi. Îi plăcea felul ei deschis. Era
sinceră. Nu devenise, cel puțin deocamdată, o răzgîiată.

— Parcă ești un *agent provocateur* care încearcă să
mă tragă de limbă să spun ceva grosolan și subversiv

despre clasele de sus, o ironiză el. De fapt, părerile mele nu sînt de loc subversive. Oamenii ca dumneata nu sînt mai stupizi ca alții. Adică, nu sînt mai stupizi prin natura lor. Sînteți victimele felului vostru de viață. V-ați închis într-o carapace v-ați pus ochelari de cai. Prin naștere, o broască-țestoasă nu poate fi mai proastă ca o pasăre. Trebuie însă să recunoști că felul ei de viață nu-i de natură să-i dezvolte prea mult inteligența.

Se întîlniră de mai multe ori în vara aceea. De obicei se plimbau prin landă. „E ca o forță a naturii, se gîndi el, privind-o înfruntînd cu capul plecat vîntul umed. O mare forță fizică.“ Atîta energie, forță și sănătate erau mărețe. Cînd fusese mic, Rampion avusese o sănătate precară, fiind veșnic bolnav. Admira calitățile fizice pe care nu le avea. Mary era ca o zeiță campestră. Într-o zi i-o spuse. Lui Mary îi plăceau complimentele.

— *Was für ein Atavismus!*¹ așa obișnuia bătrîna mea guvernantă să spună despre mine. Cred că aveai dreptate. Sînt, desigur, o victimă a atavismului.

Rampion rîse.

— Sună caraghios în germană. Dar nu-i de loc absurd. Un atavism — iată ce ar trebui să fim. Atavisme — cu toate perfecționările moderne. Primitivi inteligenți. Fiare cu suflet.

Era o vară umedă și rece. În dimineța zilei hotărîte pentru întîlnirea următoare, Mary primi o scrisoare de la el. „Dragă domnișoară Felphan“, citi ea, și văzîndu-i pentru prima dată scrisul simți o plăcere ciudată. „Am răcit prostete. Vă rog să mă iertați — eu nu-mi iert, căci nu pot să vă spun cît sînt de scîrbit și de furios pe mine — și să mă scuzați că trebuie să amînam pe săptămîna viitoare întîlnirea noastră de azi.“

¹ Ce atavism ! (germ.)

Cînd îl revăzu, Mark arăta palid și slab, și tușea încă ; întrebîndu-l de sănătate, el o întrerupse aproape furios.

— Mă simt perfect, răspunse el tăios și schimbă subiectul, l-am recitat pe Blake. Și începu să vorbească despre *Căsătoria cerului și a iadului*. — Blake era un om civilizat, foarte civilizat, insistă el. Civilizația reprezintă armonie și perfecțiune. Blake a reușit să înțeleagă și să armonizeze totul : rațiunea, sentimentul, instinctul și viața trupească. Barbaria duce la dezechilibru. Poți să fii un barbar din punct de vedere intelectual și fizic. Un barbar al sufletului, al sentimentelor și al senzualității. Creștinismul ne-a salvăcit sufletul, iar acum știința ne salvătește și intelectul. Blake a fost ultimul om civilizat.

Vorbi despre greci și despre etruscii goi și bronzăți, de pe frescele din cavouri.

— Ai văzut picturile în original ? o întrebă el. Ah, dacă ai ști cît te invidiez !

Mary se simți teribil de rușinată. Văzuse mormintele pictate de la Tarquinia, dar cît de vag și le amintea ! Vechi și ciudate opere de artă, asemănătoare nenumăratelor opere de artă antică pe care le privise cu conștiinciozitate împreună cu mama ei, acum un an, în timpul unei călătorii în Italia. Își pierduse timpul și nu reținuse nimic. Pe cînd, dacă Mark și-ar fi putut permite să meargă în Italia...

— Erau, evident, civilizați, spuse el mai departe, știau să trăiască armonios și din plin, cu întreaga lor ființă. Vorbea cu un fel de pasiune, ca și cum ar fi fost furios pe lume sau, poate, pe sine. — Sintem cu toții barbari, începu el, dar îl întrerupse un acces violent de tuse.

Mary așteptă să-i treacă atacul. Se simțea neliniștită și în același timp jenată și rușinată, ca și cum ar fi surprins slăbiciunea unui om care de obicei se căznește

să și-o ascundă. Nu știa ce să facă : să-l consoleze pentru criza de tuse sau să pară că n-a observat-o. Mark îi rezolvă dilema, referindu-se chiar la aceasta.

— A propo de barbarie, spuse el, cînd accesul se domoli. Vorbea dezgustat, cu un zimbet crispat și furios. — Ați auzit vreodată ceva mai barbar ca această tuse ? Într-o societate civilizată n-ar trebui să existe așa ceva.

Mary își exprimă simpatia și îi dădu sfaturi, dar Mark rîse nerăbdător.

— Leit cuvintele mamei, spuse el, leit. Voi, femeile, sînteți toate la fel. Cotcodăciți ca niște găini după puii lor.

— Gîndește-te cît ai fi de nefericit dacă n-am cotcodăci.

Peste cîteva zile, deși avînd unele temeri, o duse pe Mary s-o cunoască pe mama lui. Temerile se dovediră neîntemeiate, căci Mary și doamna Rampion nu părăură să întîmpine vreo greutate în a stabili un contact spiritual. Doamna Rampion, o femeie de vreo cincizeci de ani, se ținea încă bine ; avea o expresie de demnitate calmă și de resemnare. Vorbea încet și liniștit. Mark ieși din cameră să pregătească ceaiul ; mama lui începu să vorbească despre el. Pentru prima oară expresia i se schimbă.

— Ce credeți despre el ? întrebă ea, aplecîndu-se spre oaspetele ei. Privirea i se luminează brusc.

— Ce cred ? rîse Mary. Nu sînt deștul de competentă ca să-i judec pe cei ce-mi sînt superiori. Evident, e cineva, cineva important.

Doamna Rampion îi dădu dreptate și zîmbi de plăcere.

— E cineva, repetă ea. Asta am spus și eu întotdeauna. Figura îi deveni gravă. De-ar fi mai voinic. Păcat că n-am putut să-l cresc în condiții mai bune. A fost întotdeauna debil. Ar fi trebuit crescut mai cu

grijă decît am făcut-o eu. Nu, nu mai cu grijă. Am fost cît se poate de grijulie. Mai comod, mai sănătos. Dar nu mi-a dat mîna. Clătină trist din cap. Asta e.

Suspînă ușor și se lăsă pe spate ; rămase tăcută, cu brațele încrucișate la piept și cu privirea ațintită în jos.

Mary nu răspunse. Nu știa ce să răspundă. Se simțea rînd pe rînd rușinată și nefericită.

— Ce crezi despre mama ? o întrebă Rampion, pe cînd o întovărășea spre casă.

— Mi-a plăcut, răspunse Mary. Mi-a plăcut foarte mult. Chiar dacă m-a făcut să mă simt atît de mică, de inferioară și de meschină. Cu alte cuvinte, am admirat-o și mi-a plăcut din cauză că am admirat-o.

Rampion era de aceeași părere.

— E într-adevăr admirabilă. E curajoasă, voinică și rezistentă. E însă prea resemnată.

— Resemnarea ei mi s-a părut minunată.

— N-are dreptul să fie resemnată, răspunse el în cruntîndu-se. N-are nici un drept. Cînd ai dus o viață ca a ei n-ai dreptul să fii resemnat. Ar trebui să se revolte. N-o face din cauza blestemei de religii. Ți-am spus că-i bigotă ?

— Nu, dar am bănuît cînd am văzut-o, răspunse Mary.

— Săvîrșește o barbarie cu sufletul, continuă el. Mama e prea inimoasă și se gîndește doar la viitor. Prezentul, trecutul, corpul și intelectul nu contează pentru ea, importante sînt sufletul și viitorul. Între timp se resemnează. Poate exista ceva mai barbar ? Ar trebui să se revolte.

— Eu aș lăsa-o așa cum e, spuse Mary. O să fie mai mulțumită. Iar dumneata te poți revolta cît doi.

Rampion rise.

— Am să mă revolt de-o să ajungă pentru milioane, spuse el.

La sfârșitul verii, Rampion reveni la Sheffield, iar peste un timp familia Felphan se mută în sud, la casa lor din Londra. Mary îi scrisese prima. Se așteptase să-i scrie el, dar Mark n-o făcuse. Nu exista nici un motiv serios ca el să-i scrie. Mary sperase totuși că va primi o scrisoare ; cum nu primi însă nici un rînd, fu decepționată. Trecură mai multe săptămîni ; în cele din urmă îi scrisese ea interesîndu-se de titlul unei cărți despre care îi pomenise în discuțiile lor. Pretextul era pueril, dar își atinse scopul. Mark îi răspunse, ea îi mulțumi, și corespondența se înfiripă.

De Crăciun, Rampion veni la Londra ; i se primiseră niște articole la ziare și era mai bogat ca niciodată — avea zece lire de cheltuit. N-o înștiință pe Mary de sosirea lui pînă în ajunul plecării.

— De ce nu m-ai anunțat din vreme ? îi reproșă ea cînd auzi de cît timp se află la Londra.

— N-am vrut să-ți cad pe cap, răspunse el.

— Știi bine c-aș fi fost încîntată.

— Ai prietenii tăi ; „Prietenii bogați“, voia să spună zîmbetul său ironic.

— Dar nu ești unul din prietenii mei ? îl întrebă ea ignorîndu-i aluzia.

— Îți mulțumesc pentru aceste cuvinte.

— Și eu îți mulțumesc că ești astfel, răspunse ea fără afectare sau cochetărie.

Pe Mark îl mișcă sinceritatea mărturisirii ei. Știa, firește, că Mary ținea la el și-l admira. Dar între a ști și a ți se spune e o mare diferență.

— Îmi pare rău că nu ți-am scris din timp, spuse el, apoi regretă cuvintele, căci erau ipocrite. Nu din teama de-a fi prost primit o evitase, ci din mîndrie. Nu-i dădea încă mîna s-o scoată la un restaurant, și nu voia să primească nimic.

Își petrecură după-amiaza împreună, într-o fericire nebună și exagerată.

— Dacă m-ai fi anunțat, îi repetă ea cînd trebuiră să se despartă, n-aș fi aranjat întîlnirea plicticoasă de astă-seară.

— Ai să te distrezi, o asigură el, reluînd tonul ironic cu care făcuse toate aluziile la viața ei ca membră a clasei înstărite.

Expresia de fericire îi dispăru de pe față. Se simți brusc iritat că fusese atît de fericit în tovărășia ei. Era stupid să te simți astfel. Ce sens avea să fii fericit cînd te afli de cealaltă parte a unei prăpăstii ?

— Ai să te distrezi, îi repetă el amărit. O masă, un vin bun, oameni distinși, o conversație spirituală, apoi la teatru. O seară ideală, nu ? Vocea îi devenise extrem de disprețuitoare.

Mary îl privi tristă și îndurerată, întrebîndu-se ce-l apucase deodată să strice amintirea după-amiezii.

— Nu știu de ce vorbești așa, spuse ea. Tu știi ?

Întrebarea îi răsună în minte multă vreme după ce se despărțiră. „Tu știi ?“ Firește că știa. Dar știa că există o prăpastie.

Se întîlniră din nou la Stanton în Săptămîna Patimilor. Între timp schimbaseră multe scrisori, iar Mary primise o cerere în căsătorie de la prietenul care voise să radă Stantonul de pe pămînt cu artileria grea. Spre surpriza și oarecum spre amărăciunea rudelor, îl refuzase.

— E un băiat foarte simpatic, insistase mama ei.

— Știu, dar nu poți să-l iei în serios, nu-i așa ?

— De ce nu ?

— Pe deasupra, continuase Mary, nici nu există, de fapt. Nu există în întregime. E doar o bucată de carne, atît. Nu te poți mărita cu cineva care nu există. Se gîndise la figura izbitor de vie a lui Rampion : părea înflăcărată, violentă și strălucitoare. — Nu te poți mărita cu o fantomă, chiar dacă o poți pipăi, și e solidă ; mai ales dacă e solidă. Izbucni în rîs.

— Nu știu la ce te referi, spusese doamna Felphan cu demnitate.

— În schimb, eu știu, răspunsese Mary. Știu bine. Și în definitiv asta contează în primul rînd.

Plimbîndu-se cu Rampion prin landă îi povesti cum a ignorat fantoma militară mult prea insistentă. Mark nu spuse nimic. Se lăsă o tăcere îndelungată. Mary se simți dezamăgită și în același timp rușinată de dezamăgirea ei. „Își închipuie, își spuse ea, că e o manevră de-a mea ca să mă ceară în căsătorie.“

Zilele treceau. Rampion continua să fie tăcut și posomorît. Cînd îi cerea explicații, Mark îi vorbea nefericit despre perspectivele ce-l așteptau. La sfîrșitul verii, urma să-și încheie studiile universitare și trebuia să se gîndească la o carieră. Singura care părea să i se ofere imediat — căci nu-și putea permite luxul să aștepte — era învățămîntul.

— Învățămîntul, repetă el cu o mare groază, învățămîntul ! Te miră că sint abătut ?

Nefericirea lui avea însă și alte cauze în afară de perspectiva de a fi silit să aleagă cariera învățămîntului. „O să ridă de mine, dacă o cer în căsătorie ?“ se întreba el. Nu credea că Mary va ride de el. Dar dacă nu-l refuza, era oare cîstit s-o ceară în căsătorie ? Era cîstit s-o vîre în viața pe care urmau s-o ducă împreună ? Poate că avea banii ei ; în cazul acesta se punea problema onoarei lui.

— Mă vezi pe mine pedagog ? o întrebă el cu voce tare. Pedagogul reprezenta în ochii lui un țap ispășitor.

— De ce să fii pedagog cînd știi să scrii și să desenezi ? Poți trăi din talentul tău.

— Nu cred. Pedagogia, cel puțin, înseamnă siguranță.

— Dar de ce-i nevoie de siguranță ? întrebă Mary aproape disprețuitor.

Rampion rîse.

— N-ai pune o astfel de întrebare, dacă ar trebui să trăiești dintr-o leafă săptămînală și să fii la discreția unui preaviz săptămînal. Nimic nu se compară cu banii cînd e vorba de promovat curajul și încrederea în sine.

— E adevărat, în această privință banii ajută. Curajul și încrederea în sine sînt virtuți.

Continuare să se plimbe în tăcere.

— Ascultă, spuse Rampion în cele din urmă, privind-o, tu ești responsabilă de ce-am să-ți spun. Încercă să ridă. — Curajul și încrederea în sine sînt virtuți, așa ai afirmat. Încerc să trăiesc la înălțimea principiilor tale morale. Curaj și încredere în sine ! Uite, îți mărturisesc că te iubesc.

Se lăsă o nouă tăcere îndelungată. Mark aștepta : inima îi bătea mai tare, parcă de spaimă.

— Ce spui ? întrebă el în sfîrșit.

Mary se întoarse spre el, îi luă mîna și i-o sărută.

Și înainte și după căsătorie, Rampion avu deseori prilejul să admire virtuțile generate de avere. Mary îl convinge să renunțe la ideea de a fi învățător și să se bizuie în întregime pe inteligența proprie pentru a-și face o carieră. Ea avea încredere pentru amîndoi.

— N-am de gînd să mă mărit cu un învățător, insistă ea.

Și n-o făcu ; luă în schimb ca soț un dramaturg căruia nu i se jucase nici o piesă, afară de cea de la bazarul organizat de biserica din Stanton-in-Teesdale, și un pictor care nu vînduse nici un tablou.

— O să murim de foame, o avertiză el.

Spectrul foamei îl urmărea, căci îl văzuse prea des pentru a-l putea ignora.

— Prostii, spuse Mary, sigură pe ce știa. Nu moare nimeni de foame.

Nici unul din cunoscuții ei nu suferise vreodată de foame. Prostii. La urmă, rămase cum spunea ea.

Întrucît cariera nesigură de pictor și scriitor trebuia întreprinsă cu ajutorul banilor lui Mary, Rampion nu se simțea foarte dispus s-o urmeze.

— Nu pot să trăiesc din banii tăi. Nu pot primi banii tăi.

— Dar nu trăiești din banii mei, insistă Mary ; reprezintă doar o investiție. Pun capital la dispoziție cu speranța de-a obține o dobîndă bună. Ai să trăiești din banii mei un an sau doi, pentru ca eu să pot trăi apoi toată viața din banii tăi. E o afacere, mai bine zis e o speculă nerușinată.

Mark fu silit să rîdă.

— Și, în orice caz, continuă ea, n-ai să trăiești mult timp din banii mei, căci opt sute de lire n-au să țină la infinit.

Acceptă în cele din urmă să ia cu împrumut cele opt sute de lire ale ei, cu dobîndă obișnuită. Îi luă însă cu regret, simțind că într-un fel își trăda clasa. Să pornești în viață cu opt sute de lire era prea ușor, însemna să eviți greutățile și să profiți pe nedrept. Dacă n-ar fi avut sentimentul responsabilității față de propriul său talent, ar fi refuzat banii și ar fi încercat cu disperare și fără un sfanț să devină scriitor, sau ar fi urmat cariera sigură a pedagogiei. Cînd, în sfîrșit, consimți să primească banii, îi puse condiția să nu accepte niciodată nimic de la rudele ei. Mary primi.

— Nici nu sînt foarte dispuși să-mi dea, adăugă ea rîzînd.

Avusese dreptate. Groaza tatălui ei la auzul acestei mezialianțe confirmă din plin așteptările lui Mary. Din partea lui nu exista primejdia de a deveni bogată.

Se căsătoriră în august și plecară imediat în străinătate. Pînă la Dijon merseră cu trenul și de acolo o luară pe jos, în direcția sud-est, spre Italia. Rampion nu ieșise niciodată din Anglia. Ciudățeniile din Franța reprezentau pentru el simbolul noii vieți pe care tocmai

o începuse și a noii libertăți pe care o dobândise. Mary, pe de altă parte, se dovedi la fel de nouă ca și țara pe care o străbăteau. Era plină de încredere în ea și de o nesăbuiță care lui Mark i se păruse de-a dreptul stranie și extraordinară. Întimplări mărunte îl impresionară. De pildă, odată, Mary își uită o pereche de pantofi de rezervă la ferma unde își petrecuseră noaptea. Descoperiră pierderea tocmai târziu, după amiază. Rampion propuse să se întoarcă pe jos și să-i caute. Mary nici nu vru să audă.

— Ducă-se, spuse ea. Nu merită să ne facem sînge rău. Lasă pantofii să îngroape pantofii.¹

Mark se înfurie.

— Nu uita că nu mai ești bogată, insistă el. Nu-ți poți permite să arunci o pereche de pantofi buni. N-o să putem cumpăra alții pînă la întoarcere.

Luaseră cu ei o sumă mică pentru cheltuieli și făcuseră legămînt ca în nici un caz să nu cheltuiască mai mult.

— Pînă la întoarcere, repetă el.

— Știu prea bine, răspunse ea enervată. Am să mă deprind să merg în picioarele goale.

Și merse în picioarele goale.

— Mi-a fost dat să am un suflet de vagabond, îi declară ea într-o seară, în timp ce stăteau culcați pe finul dintr-un ham-lar. Nu pot să-ți spun ce plăcere-mi face să nu fiu respectabilă. Iese la iveală atavismul. Îți bați prea mult capul, Mark. Gîndește-te la crinii de pe cîmp.

— Și totuși, medită Rampion, Isus era sărac. Grija pentru a-și asigura pîinea cea de toate zilele și îmbrăcămîntea trebuie să fi preocupat serios familia lui. Cum putea să vorbească despre viitor ca un milionar?

— Fiindcă era unul din marii aristocrați ai naturii, îi răspunse ea. Iată de ce. Se născuse cu un titlu înalt

¹ Parafrizare după „Lăsați morții să îngroape morții”.
Biblia — Matei.

și simțea că are un drept divin, ca regii. **Milionarii care** câștigă din gros se gîndesc întotdeauna la bani și îi obsedează viitorul. Isus avea sentimentul sigur al unui mare aristocrat, care știe că n-o să rămînă niciodată pe drumuri. Nu ca financiarii ăștia, sau proprietarii de fabrici de săpun, înnobilați. Isus a fost un adevărat aristocrat. Și pe deasupra, un artist, un geniu. Avea preocupări mai importante decît să-și bată capul cum să procure hrana și îmbrăcăminte pentru a doua zi. Mary tăcu o clipă, apoi adăugă, ca și cum i-ar fi venit o idee nouă : — În plus, nu era respectabil. Nu-i păsa de aparențe. Deseori sînt utile, dar mie nu-mi pasă dacă arătăm ca niște sperietori.

— Ți-ai făcut o droaie de complimente, spuse Rampion.

Reflectă însă la cuvintele ei și la felul ei de viață spontan, firesc și nepăsător. Îi invidie atavismul.

Lui Mary nu-i plăcea numai să vagabondeze. Încercă satisfacții aproape la fel de mari și în viața tihnită și banală pe care o duseră, după înapoierea în Anglia. „Maria Antoaneta la Trianon“ o numi Rampion cînd o văzu pregătind masa, căci Mary depunea un entuziasm copilăresc.

— Gîndește-te cu toată atenția, o prevenise el înainte de căsătorie. Ai să fii săracă. Săracă cu adevărat, și nu săracă cu o mie de lire venit pe an, ca prietenii tăi neînstăriți. N-o s-avem servitori. Va trebui să gătești, să cîrpești și să faci gospodărie. N-o să fie plăcut.

Mary se mulțumise să ridă.

— Te asigur că tu vei fi cel nemulțumit. Îi răspunsese ea, cel puțin pînă în clipa cînd voi învăța să gătesc.

Pînă la căsătorie nu știuse să facă nici ochiuri.

Destul de ciudat, dar entuziasmul ei copilăresc, în stilul Mariei Antoaneta, de a găti pe plită adevărată,

de a folosi un aspirator adevărat, ca și o mașină de cusut adevărată, supraviețui primelor luni de noutate și surprize. Mary continuă să se simtă mulțumită.

— N-aș putea niciodată să devin iarăși o adevărată doamnă. M-ar plictisi de moarte. Dumnezeu mi-e martor, gospodăria și grija de copii pot fi destul de plicticoase și de exasperante. Dar dacă pierzi contactul cu întâmplările mărunte ale vieții, dacă trăiești într-o altă lume decît cea a realităților zilnice și fizice, e mult mai rău.

Rampion era de aceeași părere. Refuza să folosească arta și gîndirea ca pretexte pentru a duce o viață de abstracții. Cînd nu era ocupat cu scrisul sau pictatul, o ajuta pe Mary la gospodărie.

— Nu poți să ai pretenția ca florile să crească într-un vid curat și frumos. Iată raționamentul lui. Florile au nevoie de pămînt gras, de argilă, de bălegar. La fel și arta.

Rampion simțea un fel de obligație morală să ducă o viață ca cei săraci. Chiar atunci cînd cîștiga frumos, nu țineau decît o servitoare, continuînd să se ocupe ei de o mare parte din treburile casei. În cazul lui, se putea spune că *noblesse oblige* sau mai degrabă *roture oblige*¹. Dacă ar fi trăit ca cei bogați, comod și făcînd abstracție de grijile materiale, ar fi avut sentimentul că-și trădează clasa și semenii. Dacă n-ar fi ținut ei gospodăria și și-ar fi angajat mai mulți servitori, ar fi insultat într-un fel memoria mamei sale; avea sentimentul că-i reproșează postum viața pe care o dusesse alături de ea.

Uneori Mark ura această constrîngere morală, deoarece își dădea seama că îl silește să facă lucruri stupide și ridicole; urînd-o, se răzvrătea împotriva ei. De pildă, obiceiul lui Mary de a sta în pat dimineța

¹ Originea nobilă implică obligații... Originea umilă implică obligații (fr.).

il indignase în mod absurd. Când o apuca lenea nu se dădea jos din pat, și n-aveai ce-i face. Prima dată, Rampion se înfuriase de-a binelea.

— Dar nu poți să stai în pat toată dimineața, protestase el.

— Și de ce nu ?

— Cum, de ce nu ? Fiindcă pur și simplu nu se poate.

— Ba eu te asigur că se poate, răspunsese Mary calm. Și-am să stau.

Analizîndu-și sentimentele, își dăduse seama că se indignase prosteste. Indignarea avea totuși o explicație. Mark se sculase întotdeauna devreme, căci în familia lui toți trebuiau să se scoale devreme. Îl scandaliza ideea că unii puteau să stea în pat în timp ce alții se treziseră și munceau. Sculatul târziu reprezenta nu numai o jignire, dar și o insultă. Se convinsese totuși că sculatul lui fără rost dis-de-dimineața nu ajuta cu nimic pe acei ce trebuiau să se scoale devreme. Sculatul în zori, când nimic nu te obligă s-o faci, e doar un fel de expresie a respectului, ca atunci când îți scoți pălăria la intrarea în biserică. Un fel de a obține favoarea divină și de a-ți liniști prin acest sacrificiu conștiința.

„N-ar trebui să mă gîndesc la așa ceva, reflecta el. Un grec din antichitate nu ar avea asemenea sentimente !“

Era de neconceput. Și totuși, în ciuda dezaprobării, sentimentul conținea să-l stăpînească.

„Mary are o mentalitate mai sănătoasă ca a mea“, își spuse el ; își aminti versurile lui Walt Whitman despre animale : „Nu se văicăresc și nici nu se plîng de starea lor. Nu stau treze noaptea, vătîndu-se de păcatele săvîrșite.“ Ce bine că Mary era astfel. Să fii un animal perfect și în același timp un om perfect — iată idealul. Se supăra însă cînd ea nu se dădea jos din pat dimineața. Încea să se mai gîndească la altceva,

dar nu reușea. Răzvrătindu-se, răminea și el uneori culcat pînă la prinz, din principiu. Era o datorie să nu fii un barbar al conștiinței. Îi trebui multă vreme pînă să se complacă cu adevărat în lene.

Obiceiul ei de a rămîne pironită în pat nu era singurul lucru care-l scandaliza. În timpul primelor luni de căsătorie, purtarea ei îl revoltase deseori, pe ascuns, în ciuda principiilor lui. Mary reuși repede să recunoască indiciile nemulțumirii lui mute și îl scandaliză și mai tare. Așa, gîndea ea, o să se învețe minte.

— Ești un puritan înrăit și absurd, îi spunea ea.

Ironia îl supăra, căci își dădea seama că era perfect întemeiată. Datorită părinților și mai mult educației, Mark rămăsese pe jumătate puritan. Pierzîndu-și tatăl încă de mic, fusese crescut de o mamă virtuoasă și bigotă, care făcuse tot ce-i stătuse în puteri pentru a-l determina să renunțe și să nu recunoască existența instinctelor și a componentelor fizice ale trupului. Cu timpul se revoltase împotriva sfaturilor ei, dar numai cu spiritul, nu și în practică. Întrucît concepția de viață împotriva căreia se răzvrătise avea rădăcini adînci înfipte în ființa lui, Mark se afla într-o permanentă luptă cu sine. Teoretic, aproba toleranța îngăduitoare și aristocratică a purtării lui Mary, care, după preceptele mamei lui, reprezenta un păcat îngrozitor : admira felul firesc al soției sale de a gusta plăcerile pe care i le ofereau hrana, băutura, săruturile, dansul și cîntatul. bîlciurile, teatrele și orice fel de distracții. Și totuși, ori de cîte ori, în primele zile ale căsătoriei, Mary începea să vorbească în felul ei liniștit și simplu despre ceea ce el știa din auzite că e un lucru îngrozitor, ca de pildă contactul sexual sau adulterul, Mark se scandaliza, dar nu rațional (căci rațiunea lui, după o clipă de chibzuință, se declara de acord), ci în unele straturi mai adînci ale ființei. Această parte a sufletului său suferea tainic din pricina mării disponibilități a lui Mary, ex-

primată deschis, de a se bucura și distra, de a râde spontan, de a avea o excelentă poftă de mâncare și o senzualitate firească; îi trebui mult timp pînă să se dezbrace de puritanismul copilăriei. Uneori dragostea pentru mama lui era gata să se transforme în ură.

— N-avea dreptul să mă crească astfel, spunea el. A procedat exact ca un grădinar japonez care împiedică dinadins un pom să crească. N-avea dreptul.

Se simțea totuși fericit că nu se născuse nobil și sălbatic, ca Mary. Era fericit că împrejurările îl obligaseră să învețe din greu această sălbăcie nobilă. Mai tîrziu, la cîtiva ani de la căsătorie, ajunseră la o intimitate imposibil de realizat în primele luni de relații, șocuri și surprize. Mark se simțea capabil să discute cu ea despre aceste subiecte.

— Pentru tine e foarte ușor să trăiești, încerca el să-i explice. Trăiești instinctiv. Știi să faci orice în chip firesc, ca o insectă care iese din crisalidă. E prea simplu, mult prea simplu. Clătină sceptic din cap. N-ai fost silită să înveți ceea ce știi, și nu ți-ai dat niciodată seama că există și alte căi.

— Cu alte cuvinte, spuse Mary, sînt o proastă.

— Nu, ești femeie.

— Asta-i un fel politicos de-al tău de-a spune același lucru. Aș vrea să știu, continuă ea schimbînd subiectul, cu o nepăsare doar aparentă, ce te-ai fi făcut fără mine. Ce te-ai fi făcut dacă nu m-ai fi întîlnit?

Întrebările se succedau pe baza unui argument perfect întemeiat din punct de vedere emotiv.

— Aș fi făcut exact ceea ce fac și acum.

Firește, nu vorbea serios, căci își dădea seama, mai bine ca nimeni altul, cît îi datora de mult și cîte învățase din exemplul și sfaturile ei. Îl distra însă s-o necăjească.

— Știi bine că nu e adevărat, spuse Mary foarte indignată

— Te asigur că e adevărat.

— Minciuni. Și ca să-ți dovedesc, adăugă ea, să știi că am să plec cu copiii și am să te las câteva luni să te descurci singur. Să văd cum ai s-o duci fără mine.

— Perfect, o asigură el cu un calm exasperant.

Mary se înroși ; începea să se supere cu adevărat.

— Foarte bine, îi răspunse ea, îți promit c-am să plec. De data asta îți promit solemn.

Îl amenințase și altădată ; se certau deseori, căci erau amândoi iuți la mînie.

— N-ai decît. Nu uita însă că focul ăsta cu plecatul se poate juca în doi. Dacă mă părăsești, am să te părăsesc și eu.

— Să vedem cum ai să te descurci fără mine, continuă ea amenințătoare.

— Și tu cum ai să te descurci ?

— Ce-ți pasă ?

— Îți închipui c-ai s-o duci mai bine fără mine, decît pot s-o duc eu fără tine ?

Se priviră, fără să-și răspundă, și, deodată, izbucniră în rîs.

Capitolul X

— Îți trebuie o adevărată tehnică, repetă Spandrell. Le alegi nefericite, nesatisfăcute, cu ambiții de actriță sau încercînd, fără succes, să colaboreze la reviste — închipuindu-și prin urmare că sînt *des âmes incomprises*¹.

Se lăuda generalizînd cazul micuței și sărmaneî Harriet Watkins. Dacă ar fi povestit sincer aventura lui cu Harriet, n-ar fi făcut cine știe ce impresie. Harriet era o creatură micuță, demnă de milă, timidă; oricine ar fi putut să-și bată joc de ea. Generalizînd însă astfel, ca și cum cazul ei n-ar fi fost decît unul din cîteva sute, și povestind pe tonul cu care sînt scrise cărțile de bucate („Le alegi nefericite...” aducea cu rețetele doamnei Beaton), istoria suna, după părerea lui Spandrell, mai cinic și mai impresionant.

— La început te arăți foarte amabil, foarte înțelegător și de o puritate perfectă, un fel de frate mai mare. Își închipuie că ai un suflet absolut minunat, deoarece, evident, n-au cunoscut decît oameni de afaceri cu idei și ambiții meschine. Te cred o ființă minunată, fiindcă știi totul despre artă, ai întîlnit toate celebritățile, nu te preocupă doar banii și nici nu-ți

¹ Suflete neînțelese (fr.).

împrumuți ideile din jurnalele de dimineată. Se tem puțin, adăugă el, amintindu-și expresia de admirație și spaimă a micuței Harriet. Deși nu pari foarte respectabil, ai totuși un aer aristocratic și vorbești degajat și familiar de marile opere și de oamenii celebri ; știu că ești răutăcios, și totuși te consideră extraordinar de bun la suflet, cult, voiajat ; văd în tine un cosmopolit extrem de rafinat, ceva gen West End ¹ (ați auzit vreodată ce cred cei de la mahala despre West End ?) ; semeni în ochii lor cu *gentleman*-ul decorat cu ordinul „Linii de aur“, de pe reclamele de țigări „De Reszke“. Ei bine, femeile de tipul lui Harriet se tem de tine, dar te și adoră. Cît ești de înțelegător, ce bine cunoști viața în general și sufletele lor în special, fără să fii un crai sau un tip obraznic, ca majoritatea bărbaților. Simt că se pot încrede în tine, o simt din primele săptămîni. Le obișnuiești cu această cursă ; să fie blinde și încrezătoare, dresate, să nu se ferească cînd le mîngîi uneori frățește pe umeri sau le săruți alteori cast pe frunte. Între timp le smulgi mici mărturisiri, le faci să vorbească despre dragoste, le vorbești și tu ca între bărbați, ca și cum ar fi de vîrsta ta, cu decepții și experiențe de viață la fel de amare ca ale tale. Mărturisirile le scandalizează îngrozitor (deși, firește, nu recunosc) dar, vai, cît sînt de captivante, și ce colosal le măgulește. Iată de ce te iubesc. În fine, cînd se ivește prilejul, după ce le-ai domesticit complet, și nu se mai tem, pui la cale *le dénouement* ². Le inviți acasă, la un ceai — vin din obișnuință fără să se mai teamă — și le promiți c-o să luați masa de seară în oraș, așa că nu-i nici o grabă. Amurgul se lasă ; dezamăgit începi o discuție pasionantă despre tainele amorului, servești niște *cocktail*-uri foarte tari, și în toiul conversației ai grijă să bea, distrate, mai multe pahare. Te așezi pe

¹ Cartier aristocratic, situat în partea de apus a Londrei.

² Deznodămîntul (fr.).

dușumea, la picioarele lor, le mîngîi ușor gleznela, cu totul platonice, le vorbești despre filozofia amorului, ca și cum n-ai ști ce face mîna ta. Dacă nu se opun și cocktail-urile și-au făcut efectul, restul e simplu. Așa, cel puțin, am descoperit eu. Spandrell își mai turnă puțin coniac și îl bău. — Dar numai cînd ți-au devenit amante poți spune că începe adevărata distracție. Atunci trebuie să-ți desfășori toate talentele socratice. Le dezvolti micile temperamente, le îmblinzești — cu multă înțelepciune, dragoste și răbdare — și le înveți toate ororile senzualității. Știi bine că-i foarte posibil. Cu cît sînt mai nevinovate, cu atît merge mai repede. Poți să le aduci, cu toată marea lor ingenuitate, pînă la cele mai uimitoare stadii ale depravării.

— Nici nu mă îndoiesc, spuse Mary indignată, dar la ce folosește ?

— Ca distracție, răspunse Spandrell cu un cinism teatral. Face să treacă timpul și înlătură plictiseala.

— Și mai ales, continuă Mark Rampion, fără să-și ridice privirea din ceașca de cafea, mai ales te răzbuni. E un fel de-a te răzbuna pe femei ; fiindcă sînt femei și încă foarte atrăgătoare, un fel de a-ți exprima ura împotriva lor și a ceea ce reprezintă ele, un fel de a-ți exprima ura față de tine însuși. Nenorocirea ta, Spandrell, continuă el, ridicînd deodată cu un aer acuzator ochii strălucitori și triști spre celălalt, e că te urăști cu adevărat. Urăști însăși izvorul vieții tale, și ultima ei rațiune — căci nu poți să negi că atracția sexuală e elementul fundamental al vieții. Iar tu o urăști, o urăști din răsuputeri.

— Eu ?

Era o acuzație cu totul nouă. Spandrell se obișnuise să se audă criticat pentru excesul în dragoste și în plăcerile simțurilor.

— Nu numai tu, ci și toțiăștia. Cu o mișcare a capului indică pe ceilalți meseni. — Toți oamenii respec-

tabili. De fapt, aproape toată lumea. E o boală a omului modern. Am numit-o boala lui Isus, prin analogie cu boala lui Bright¹. Sau mai degrabă boala lui Isus și a lui Newton, căci oamenii de știință sînt la fel de vinovați ca și creștinii. Ca, de altfel, și marii oameni de afaceri. E boala lui Isus, a lui Newton și a lui Henry Ford². Ei trei aproape că ne-au omorît. Ne-au smuls viața din trup și ne-au umplut cu ură.

Pe Rampion îl pasiona acest subiect. Își petrecea timpul lucrînd la un desen care ilustra simbolic teoria lui. Isus, îmbrăcat sumar în zdrențele din ziua răstîgînirii, și un chirurg în halat și cu scalpелul în mînă stăteau în picioare de fiecare parte a unei mese de operație pe care se afla culcat, micșorat din cauza perspectivei și cu tălpile îndreptate spre spectatori, un om crucificat și pe jumătate disecat. Din rana groaznică ce i se deschidea în pîntece se revărsa un colac de mațe care se amesteca jos cu mațele unei femei spintecate, ce singera profund și zăcea în prim plan; printr-o metamorfoză alegorică, mațele se transformau într-un imens ghem de șerpi vii. Fundalul desenului reprezenta un peisaj cu dealuri presărate cu coșuri de case și mine negre de cărbuni. Într-o parte, în spatele figurii lui Isus, doi îngeri — produsul spiritual al mutilărilor săvîrșite de cei ce făcuseră vivisecția — încercau să se înalțe cu aripile larg deschise. Zadarnic însă, căci picioarele li se încurcaseră printre șerpii încolăciți. Cu toate eforturile, nu reușeau să se ridice de la pămînt.

— Isus și oamenii de știință fac vivisecțiune pe noi, continuă el gîndindu-se la tablou. Ne ciopîrșesc trupurile.

¹ Boală a ficatului (ciroza), descrisă de doctorul englez Bright.

² Henry Ford (1863—1947), întemeietorul industriei de automobile din Statele Unite.

— De ce nu, în fond ? se împotrivi Spandrell. Poate că trupurile noastre sînt destinate vivisecțiunii. Sentimentul de rușine e semnificativ. Ne e brusc rușine de trupul nostru și de activitățile lui. E un semn al inferiorității absolute și firești a trupului.

— O prostie absolută și firească ! spuse Rampien indignat. În primul rînd, rușinea nu-i un sentiment spontan. E ceva artificial, ceva care se învață. Poți face ca oamenilor să le fie rușine de orice. Să le fie îngrozitor de rușine fiindcă poartă pantofi maro la o haină neagră, fiindcă vorbesc cu un accent greșit, sau fiindcă le curge nasul. Poate să le fie rușine de absolut orice, inclusiv de trup și de funcțiile lui. Dar acest fel de rușine e tot atît de artificial ca și celelalte. Creștinii au inventat rușinea, așa cum croitorii din *Savile Row*¹ au inventat interdicția de a purta pantofi maro la o haină neagră. Înainte de creștinism acest sentiment aproape că nu exista. Gîndiți-vă la vechii greci, la etrusci.

Numele acestor popoare antice îi reaminti lui Mary plimbările lor prin landa de lîngă Stanton. Mark rămăsese neschimbat. Atîta doar că se mai întremase. Ce rău arăta pe atunci ! Se simțise rușinată de sănătatea și bogăția ei. Îl iubise oare tot atît de mult ca acum ?

Spandrell ridică un deget lung și osos.

— Știu, știu. Oamenii erau nobili, goi și antici. Părerea mea e că acești păgîni ai noștri, adepți ai exercițiilor fizice, sînt o invenție modernă. Îi scoatem la iveală de fiecare dată cînd voim să-i întărim pe creștini. Au existat însă cu adevărat ? Mă îndoiesc.

— Dar uită-te la arta lor, interveni Mary, gîndindu-se la picturile din Tarquinia.

¹ Stradă la Londra, unde se află principalele case de modă pentru bărbați.

Le văzuse a doua oară împreună cu Mark, și de data asta într-adevăr le văzuse.

— Mă uit, dar uitați-vă și la arta noastră, replică Spandrell. Când peste trei mii de ani sala cu sculpturi a Academiei Regale o să fie dezgropată, o să se spună că londonezii din secolul douăzeci purtau frunze de viță în loc de haine, își alăptau copiii în public și se îmbrățișau goi-goluți în parcuri.

— Măcar de-ar fi așa, spuse Rampion.

— Dar nu e așa. Și pe urmă — lăsind la o parte pentru un moment această problemă a rușinii — ce părere aveți de ascetism ca fiind condiția preliminară a unei experiențe mistice?

Rampion bătu din palme și se lăsă pe spatele scaunului, uitându-se în sus.

— Sfinte Sisoe! spuse el, va să zică am ajuns și aici? Experiențele mistice și ascetismul. Ura de viață a specialistului în contact sexual, sub o nouă formă.

— Vorbesc serios... începu Spandrell.

— Ascultă, serios vorbind, ai citit *Thaïs* de Anatole France?

Spandrell răspunse negativ.

— Citește-o, spuse Rampion. Citește-o. E o carte elementară, nici vorbă. O carte pentru copii. Da nu-i bine să crești fără să fi citit toate cărțile pentru copii. Citește-o și vino să discutăm din nou despre ascetism și experiențe mistice.

— Am s-o citesc, spuse Spandrell. Între timp am vrut să spun că există unele stări de conștiință cunoscute doar asceților.

— Fără îndoială. Dacă însă îți tratezi corpul, cum e și firesc de la natură, ca pe un egal, ajungi la o stare a conștiinței necunoscută asceților care practică vivi-secțiunea.

— Stările de conștiință ale celor care practică vivi-secțiunea sînt preferabile celor ale oamenilor prea indulgenți.

— Cu alte cuvinte, un nebun e preferabil unui om sănătos. Nu sînt de acord. Omul grec, sănătos și armonios, profită de pe urma ambelor stări. Nu-i atît de prost încît să-și ucidă o parte din el. Menține un echilibru. Desigur nu-i ușor, e chiar al dracului de greu. Forțele ce trebuie împăcate se opun prin esență una alteia. Sufletul conștient nu admite activitățile părții inconștiente.. fizice și instinctive a întregii ființe. Existența uneia reprezintă moartea celeilalte, și invers. Omul cu mintea clară încearcă cel puțin să stabilească un echilibru. Creștinii, care nu erau chiar în toate mințile, învățau pe oameni că trebuie să scape de jumătate din ființa lor, aruncînd-o la lada de gunoi. Iar astăzi oamenii de știință și de afaceri ne spun că trebuie să ne lepădăm și de jumătatea pe care ne-au lăsat-o creștinii. Eu n-am chef să fiu pe trei sferturi mort. Prefer să fiu viu, complet viu. E timpul să aibă loc o revoltă în favoarea vieții și a ființei întregi.

— Dar din punctul tău de vedere, spuse Spandrell, credeam că epoca noastră n-are nevoie de reforme. E epoca de aur a băuturii, a sporturilor și a promiscuității amoroase.

— Dac-ai ști cit era de puritan Mark !-spuse Mary și rîse. Un puritan înrăit !

— Nu eram puritan, spuse soțul ei. Eram doar un om normal. Tu ești ca toți ceilalți, continuă, el, adresîndu-se lui Spandrell. Îți închipui probabil că lascivitatea rece, modernă și civilizată e totuna cu — cum să-l numesc — cultul sănătos al falusului (în asta constă trăsătura religioasă a vechiului mod de viață ; ai citit *Acharnianii*¹ ?), un cult al falusului, așadar, al epocilor antice.

¹ Comedie de Aristophan (450—385).

Spandrell mirii și dădu din cap.

— Scutește-ne de gimnastica ta mintală.

— Nu e cituși de puțin același lucru, continuă Mark. E doar creștinismul văzut de-a-ndoaselea. Disprețul ascetic pentru corp, altfel exprimat. Dispreț și ură. La asta mă refeream. Vă urîți pe voi, urîți viața. Singurele voastre alternative sînt promiscuitatea sau ascetismul. Două feluri de moarte. Creștinii înțelegeau cultul falusului mai bine decît această generație de atei. Cum e paragraful ăla din slujba religioasă la căsătorie: „Te ador cu corpul meu“. Adorația cu corpul, iată adevăratul cult al falusului. Dacă îți închipui că asta are ceva de-a face cu promiscuitatea rece și civilizată a tinerilor noștri cu vederi înaintate, te înșeli amarnic.

— Sînt gata să recunosc că distracțiile civilizate mă plictisesc de moarte, răspunse Spandrell. Există un anume miros, continuă el în pauzele cînd nu trăgea din țigara de foi pe jumătate fumată, și pe care încerca s-o aprindă din nou, un miros de parfum ieftin... și de jeg stătut... Mă gîndesc deseori... că iadul... așa trebuie să miroasă. Zvirli chibritul. — În privința celeilalte alternative, însă, nu poate fi vorba de moarte. Isus sau Sfîntul Francisc, de pildă, n-aveau nimic mortal.

— Erau morți „pe alocuri“, spuse Rampion. Morți ici și acolo. Recunosc că în alte părți au rămas foarte vii. Pe ei însă nu i-a preocupat jumătate din existență. Nu, nu merită să-i luăm în considerație. A venit vremea ca oamenii să înceteze să mai vorbească despre ei. M-am saturat de Isus Cristos și de Sfîntul Francisc, m-am saturat pînă peste cap.

— Să luăm atunci poezii, spuse Spandrell. Nu poți să afirmi că Shelley e un cadavru.

— Shelley? exclamă Rampion. Nu-mi pomeni de Shelley. Dădu din cap cu convingere. — Nu, nu, cu Shelley e ceva absolut îngrozitor. N-are nimic cmenesc,

nu e un om, e o corcitură dintre o zînă și o moluscă albă.

— Ei lasă, fii serics, protestă Spandrell.

— O fi foarte delicat, mă rog, tot ce vreți. Dar în fond, ce mucozitate viscoasă și anemică ! N-are sînge. N-are oase adevărate. N-are mațe ! Doar un fel de pastă zemoasă și albă. Și în sufletul lui ce minciună îngrozitoare ! Și cu ce artă pretindea întotdeauna, atît în avantajul lui cît și al celorlalți, că lumea nu există de fapt, că e ori un rai, ori un iad. Pentru el dragostea nu înseamnă să te culci cu o femeie, ci doar s-o ții de mînă, cum se țin de mînă îngerașii. Puah ! Amintește-ți cum se purta cu femeile. Scandalos, absolut scandalos ! Femeile erau încîntate, firește, un timp, fiindcă le făcea să se simtă foarte spirituale, pînă ce într-o bună zi le venea să se sinucidă. Foarte spiritual, nu ? Făcea tot timpul pe școlarul cu porniri sexuale firești, care încearcă să se convingă, pe sine și pe alții, că era Dante și Beatrice la un loc, dacă nu mai mult. Groaznic, groaznic ! Bănuiesc că singura lui scuză e că n-avea de ales. Nu se născuse bărbat, ci un fel de zînă cu trupul unei molusce, și apetitul sexual al unui școlar. Gîndiți-vă pe urmă la oribila lui neputință de-a spune lucrurilor pe nume. Trebuia să pretindă întotdeauna că... e ori harfa unui înger, ori o imagine platonice. Ții minte *Odă ciocîrliei* ? „Te salut, spirit fericit ! Pasăre niciodată n-ai fost.“ Rampion o recită ca pe o parodie ridicolă și cu un patos de artist cabotin. — Shelley se prefăcea, se mințea singur, ca de obicei. Ciocîrlia n-avea voie să fie o pasăre cu pene, cu sînge în vine, cu un cuib și vinînd rîme. O, nu ! Asta nu era destul de poetic, era prea grosolan. Trebuia să fie un spirit lipsit de trup. Fără sînge, fără oase. Un fel de moluscă eterică și zburătoare. Nu-i de mirare. Shelley însuși era un fel de moluscă zburătoare ; și, în defini-tiv, cine putea să scrie mai bine ca el despre un ase-

menea subiect ? Dacă ești o moluscă trebuie să scrii despre moluște, chiar dacă subiectul pe care ți l-ai ales se presupune că e ciocirlia. Aș fi dorit însă din toată inima, adăugă Rampion, într-o izbucnire de furie comică prin extravaganta ei, ca pasărea să aibă atîta bun-simț și, ca vrăbiile alea din cartea 'Tobi'¹, să-i lase un găinaț mare drept în ochi. Bine i-ar fi făcut, fiindcă a spus despre ea că nu-i pasăre. „Spirit fericit“, asta-i bună ! Auzi, „spirit fericit“ !

¹ Deuterocanonicul din *Vechiul Testament*, scris de autori necunoscuți.

Capitolul XI

Lucy avea darul să atragă întotdeauna multă lume în jurul ei. „Cu cît sint mai mulți cu atît e distracția mai mare“ ; acesta era principiul ei ; iar dacă „distracția mai mare“ era prea mult spus, atunci cel puțin mai mult zgomot, mai multă mișcare și agitație. Cinci minute de la sosirea lor, colțul intim unde Spandrell și soții Rampion discutaseră liniștiți toată seara fu invadat, umplindu-se într-o clipă pînă la refuz, de un grup gălăgios de oameni beți, veniți din fundul restaurantului. Cuthbert Arkwright era cel mai zgomotos și cel mai beat, ca de obicei, atît din dragoste pentru artă cît și din dragoste pentru băutură. Avea convingerea că urletele și impertinențele lui apărau arta de filistini. Cînd era afumat avea sentimentul că devine nemuritor — ca Baudelaire, Edgar Allan Poe sau De Quincey ¹ — și că lupta împotriva gloatei stupide și lipsită de spirit. Se lăuda cu excesele lui sexuale, convins că oamenii respectabili îl consideraseră pe Blake nebun, ca de altfel și pe Bowdler ² cînd editase pe Shakespeare ; ei

¹ *Thomas de Quincey* (1785—1859), scriitor englez, autorul cărților : *Amintirile unui mîncător de opium* și *Crima considerată o artă*.

² *Thomas Bowdler* (1754—1825), editor englez, specializat în expurgarea textelor. A publicat astfel o ediție a ope-

îl dăduseră în judecată pe autcrul lui *Madame Bovary* și tot datorită lor dacă cereai volumul *Sodom* de contele de Rochester¹ la biblioteca Bodleiană de la Universitatea din Oxford, bibliotecarii nu-ți dădeau cartea decât dacă arătai o adeverință oficială prin care dovedai *bona fide* a cercetărilor literare. Arkwright își câștiga existența — în decursul căreia se convinsese că servește arta — tipărind ediții limitate și scumpe ale celor mai scabroase cărți din literatura străină și engleză. Era blond, cu obrajii congestionați, cu ochi verzi și bulbucați, și cu o față mare și strălucitoare. Se apropie și îi salută cu o voce stridentă. Willie Weaver — un omuleț veșnic zîmbitor, cu ochelarii călare pe nasul lung, bîlbîindu-se, bine dispus și trîncănind la nesfîrșit — îl urma cu un aer plin de ifose. În spatele lui, la fel de mărunț și de asemenea cu ochelari, dar cenușiu, posomorît, sfrijit și tăcut, venea Peter Slipe.

— Parcă sînt reclama unei doctorii, spuse Spandrell, în timp ce se apropiau. Slipe ar fi pacientul înaintea tratamentului, Weaver, pacientul după ce-a luat prima sticlă, iar Cuthbert Arkwright ar ilustra dezastrul provocat de urmările unui tratament complet.

Lucy mai rîdea încă de glumă, cînd Cuthbert îi strînse mîna.

— Lucy ! strigă el. Îngerașule ! De ce-mi scrii totdeauna cu creionul, pentru numele lui Dumnezeu ? Nu-nțeleg ce scrii ! Astă-seară sînt aici dintr-o pură întîmplare.

„Va să zică i-a scris să se întîlnească cu ea aici, își spuse Walter. Cu mitocanul ăsta stupid și vulgar.“

Willie Weaver dădu mîna cu Mary și Mark Rampion.

relor lui Shakespeare, *Shakespeare pentru familie* și o ediție expurgată din *Decăderea și prăbușirea Romei* de Edward Gibbon.

¹ John Wilmot, conte de Rochester (1647—1680), poet englez la curtea lui Carol al II-lea al Angliei. A scris poezii, satire și romane licențioase (*Sodom*).

— Nici nu mi-a trecut prin cap c-o să întilnesc celebritați, spuse el. Ca să nu mai pomenesc de femeile frumoase.

Făcu o plecăciune spre Mary, care izbucni într-un ris puternic și masculin. Willie Weaver se simți mai degrabă flatat decât jignit.

— Ai putea să juri că-i Mermaid Tavern¹, continuă el.

— Te mai ocupi cu *bric-à-brac*²-ul? i se adresa Spandrell, aplecându-se peste masă, lui Peter Slipe care se așezase alături de Walter.

Peter era asiriolog și lucra la British Museum.

— De ce scrii cu creionul? De ce? răcnea Cuthbert.

— Mă murdăresc pe degete când scriu cu tocul.

— Am să șterg petele de cerneală cu săruturi, protestă Cuthbert și, aplecându-se peste mîna pe care o mai ținea încă, începu să-i sărute degetele subțiri.

Lucy rîse.

— Prefer să-mi cumpăr un stilou, spuse ea.

Walter îi privea nefericit. Cum era cu puțință? Un farsor ordinar și odios ca ăsta?

— Ce nerecunoștință! spuse Cuthbert. Am ceva neapărat de discutat cu Rampion, spuse el și, întorcîndu-se, îl bătu pe umăr, salutînd-o în același timp pe Mary.

— Ce agapă! continuă Willie Weaver să susure ca un ceainic pus la fiert. Se îndrepta spre Lucy. — Ce simpozion! Cum să zic... — ezită o clipă căutînd comparația cea mai potrivită și mai evident izbitoare — mai ceva ca la Atena! Ce orgie, mai mult decât platonică!

¹ Cîrciumă celebră la Londra în sec. XVI, frecventată de poeții elizabetani.

² Obiecte disparate și fără valoare, adunate la un loc (fr.).

— Ce înseamnă „mai ceva ca la Atena“? întrebă Lucy.

Willie se așeză pe scaun și începu să explice.

— „Mai ceva ca la Atena“, adică, prin contrast cu meschinăriile noastre burgheze.

— De ce nu-mi dai ceva să-ți public? îl întrebă Cuthbert pe Rampion, încercînd să-l convingă.

Pictorul îl privi cu scîrbă.

— Crezi că am ambiția să-mi vîd cărțile în prăvăliile unde se vînd prezervative?

— Ar fi într-o bună companie, spuse Spandrell. Operele lui Aristotel...

Cuthbert protestă, izbuenind într-un hohot de rîs.

— Compari un scriitor important din epoca victoriană cu un altul din epoca lui Pericle, spuse Willie Weaver.

Zimbi, fermecat de elocința lui.

Asupra lui Peter Slipe vinul de Burgundia avusese un efect deprimant. Departe de a-l stimula, băutura îi accentuase apatia congenitală și melancolia.

— Ce mai face Beatrice? îl întrebă pe Walter. Beatrice Gilray, spuse el, sughițînd și prefăcîndu-se că tușește. Presupun că o vezi deseori acum, de cînd lucrează la *Literary World*?

Walter o vedea de trei ori pe săptămînă și găsea că o duce întotdeauna bine.

— Salut-o din partea mea, cînd o mai vezi, spuse Slipe.

— Chiorăiturile sforăitoare ale unui Carlyle dispeptic, declamă Willie Weaver, și ochii îi luciră prin lentilele ochelarilor.

Se gîndi flatat că *le mot* suna delicios de *juste*. Tuși discret, ceea ce constituia comentariul său invariabil asupra celor mai bune găselnițe. „Aș vrea să rîd, să aplaud, iată cum se putea interpreta tusea lui discretă, dar mă oprește modestia.“

— Ce e sforăitor ? întrebă Lucy. Nu uita că n-am mers la școală.

— Cînți ca o păsărică melodia din pădurea ta de baștină, spuse Willie. Pot să-mi torn puțin din acest nobil coniac ? Te minie această băutură, venerată fin-tină a Muzelor ?

— S-a purtat rău cu mine, extrem de rău, se plingea Peter Slipe. Nu vreau însă să-și închipuie că-i port pică.

Willie Weaver plescăi din buze, în vreme ce sorbea coniacul.

— „Bucuriile solide și plăcerile lichide nu le cunosc decît copiii Sionului“, cită el greșit și tuși iar discret, încîntat de sine.

— Nenorocirea cu Cuthbert, spunea Spandrell, e că n-a învățat niciodată să deosebească arta de porno-grafie.

— Desigur, continuă Peter Slipe, avea tot dreptul să facă ce-i place cu propria ei casă. Da' ca să mă dea afară cu un preaviz atît de scurt !...

Cu 'altă ocazie, Walter ar fi fost încîntat să-l asculte pe sărmanul Slipe povestind versiunea acestei istorii ciudate. Fiind însă preocupat de Lucy, îi era greu să manifeste un interes deosebit.

— Mă întreb cîteodată dacă victorienii nu se distrau mai bine decît noi, spuse Lucy. Cu cit sînt mai mari opreliștile, cu atît e distracția mai grozavă. Dacă vreți să vedeți oameni care beau cu o reală plăcere, duceți-vă în America. În Anglia reginei Victoria existau interdicții în toate domeniile. De pildă, un al nouăsprezecelea amendament la legea asupra dragostei. Sînt sigură că l-au redactat cu entuziasmul cu care americanii beau whisky. Nu cred că i-am întrecut pe atenieni — nu sîntem mai perversi decît ei.

— Îl preferi pe Pecksniff¹ lui Alcibiade², trase concluzia Willie Weaver.

Lucy dădu indiferență din cap.

— N-am încercat experiențele lui Pecksniff.

— Nu știu, spuse Peter Slipe, dacă v-a ciupit vreodată o gîscă.

— Ce anume? întrebă Walter, îndreptîndu-și din nou atenția spre el.

— Dacă v-a ciupit o gîscă.

— Niciodată, după cîte îmi amintesc.

— E o senzație puternică, uscată. Slipe tăie aerul cu degetul arătător, pătat de nicotină. — Așa e și Beatrice. Ciupește. Îi place să ciupească. Poate fi însă și foarte bună. Insistă chiar să fie bună în felul ei, aparte, iar dacă nu-ți place te ciupește. Ciupitul face parte din bunătatea ei, sînt convinși. N-am avut nimic împotrivă. Dar de ce să mă dea afară din casă, de parcă aș fi fost un criminal? Iar camere se găsesc atît de greu astăzi. A trebuit să stau trei săptămîni la o pensiune. Ce mîncare... Se cutremură.

Walter zîmbi, nemaiputîndu-se stăpîni.

— Probabil că era foarte grăbită să-l instaleze pe Burlap în locul tău.

— Dar de ce atîta grabă?

— Pentru că vrea să scape de-o fostă dragoste și s-o ia de-a capul cu una nouă.

— Ce-are a face dragostea cu evacuarea mea din casă? întrebă Slipe. Vreau să spun, în cazul lui Beatrice.

— Are foarte mult de-a face, interveni Willie Weaver. Contează imens. Fecioarele astea prea coapte sînt cele mai pline de pasiune.

¹ *Pecksniff*, personaj din romanul *Martin Chuzzlewit* de Charles Dickens. Personificarea ipocriziei.

² *Alcibiade* (450—404 î.e.n.), general atenian, ambițios și imoral. Personificarea viciului.

— Dar n-a avut în viața ei o aventură amoroasă.

— Din cauza asta pasiunea ei e atât de violentă, încheie Willie triumfător. Beatrice are un negrișor așezat pe o supapă de siguranță, iar nevastă-mea m-a asigurat că lenjeria ei e ca a lui Phryne¹. Un lucru absolut sinistru.

— Poate că-i place să fie bine îmbrăcată, sugera Lucy.

Willie Weaver clătină din cap. Ipoteza era prea simplă.

— Femeia asta e misterioasă ca o groapă întune-coasă. Willie ezită un moment. — O groapă plină de broaște încîrligate în beznă, încheie el, și tuși modest ca pentru a-și sărbători performanța.

Beatrice Gibray își cîrpea un combinezon roz de mătase. Avea treizeci și cinci de ani, dar arăta mai tinără, sau, mai degrabă, părea fără nici o vîrstă. Avea pielea netedă și delicată. Din orbitele nu prea adînci și fără riduri, ochii îi străluceau. Fața osoasă, nu lipsită de frumusețe, trăda hotărîre ; nasul ei obraznic îi dădea totuși un aer cam ridicol ; avea un aer cam absurd din pricina luciului sticlos al ochilor, a gurii cu buze răsfrînte și a bărbiei rotunde și semețe. Cînd o vedeai îți venea să rîzi de ea și să rîzi cu ea, căci forma buzelor predispunea la haz, iar expresia ochilor ei rotunzi și mirați trăda ironie și o curiozitate rău-tăcioasă.

Își petrecea timpul cosînd. Se auzea tic-tacul pendulei. Clipa mișcătoare, care, după Sir Isaac Newton, desparte trecutul infinit de viitorul infinit, se apropia

¹ Curtezană greacă, celebră prin orgoliul și lăcomia ei. Acuzată de impietate, a fost achitată de judecători atunci cînd avocatul, ca supremă probă a nevinovăției, i-a dat jos voalurile transparente.

Înexorabil prin dimensiunea timpului. Sau, dacă Aris-totel avea dreptate, încă puțin din ceea ce e posibil devenea real cu fiecare clipă ; prezentul stătea pe loc și se contopea cu viitorul, așa cum un om ar putea să-și petreacă toată viața sugînd capătul nesfîrșit al unei spaghete. Din cînd în cînd, Beatrice căsca din răsputeri. Lîngă cămin, într-un coș, se afla o pisică neagră culcată pe o parte ; torcea și da să sugă la patru pisoi de culori diferite, care nu făcuseră încă ochi. Pereții odăii aveau o culoare gălbuie ca ciubotica-cucului. Pe raftul de sus al bibliotecii, praful creștea pe manualele de asiriologie, cumpărate pe vremea cînd Peter Slipe locuise la etaj. Volumul din *Pensées* de Pascal, cu observații în creion, făcute pe margine de Burlap, stătea deschis pe masă. Tic-tacul pendulei continua.

Deodată, ușa de la intrare se deschise cu zgomot. Beatrice lăsă din mînă combinezonul de mătase roz și sări în picioare.

— Denis, nu uita să-ți bei laptele fierbinte, spusese ea, căutîndu-l cu privirea prin hol.

Vocea ei răsună limpede, tăios și poruncitor.

Burlap își atîrnă haina în cuier și se apropie de ușă.

— Nu era cazul să mă aștepți, îi reproșă tandru, fixînd-o cu zîmbetul lui grav și subtil, copiat după portretele lui Sodoma.

— Am avut ceva de terminat, minți Beatrice.

— Ești fioros de amabilă.

Aceste expresii colorate și amuzante, folosite de Burlap ca să dea savoare conversației, sunau foarte ciudat unei urechi fine.

— Vorbește în argou, spusese odată Mark Rampion despre el, de parc-ar fi un străin care știe perfect engleza — totuși engleza unui străin. Nu știu dacă ați auzit vreodată un indian spunînd cuiva că este un „tip pe cinste“. Asta îmi amintește de argoul lui Burlap.

Lui Beatrice, acel „fioros de amabilă“ i se păru că se poate de firesc și de obișnuit. Se înroși de o plăcere timidă și feciorelnică. Răspunse însă scurt și poruncitor.

— Intră și închide ușa.

Timiditatea ei delicată și proaspătă era acoperită de o carapace dură; o parte a ființei ei te ciupea ca o gîscă, arătînd că își cunoștea atribuțiile.

— Stai jos, porunci Beatrice, și, în timp ce se agita cu o cană de lapte și o tingire la plîta de aragaz, îl întrebă cum se distrase la serată.

Burlap clătină din cap.

— *Fascinatio nugacitatis*, spuse el. *Fascinatio nugacitatis*. Rumegase la fascinația fleacurilor de cînd plecase din Piccadilly Circus.

Beatrice nu știa latinește, dar putea citi pe fața lui că opinia era negativă.

— Nu, găsești că seratele sînt un fel de pierdere de timp? întrebă ea.

Burlap îi dădu dreptate.

— O pierdere de timp, repetă el încet și căzu pe gînduri; își aținti privirea impenetrabilă și preocupată asupra micului demon invizibil aflat puțin mai la stînga lui Beatrice. La patruzeci de ani ți-ai trăit mai mult de jumătate din viață și lumea e plină de minuni și taine. Și totuși, îți petreci patru ore flecărînd în palatul Tantamount. De ce trivialitatea e atît de fascinantă? Sau mai există ceva, în afara trivialității, care te atrage? Oare vreo speranță fantastică și vagă c-ai putea să întîlnești acea persoană mesianică pe care ai căutat-o veșnic, sau că ai putea să auzi cuvîntul revelator?

În timp ce vorbea, Burlap dădea din cap cu o mișcare ciudat de dezarticulată, ca și cum mușchii gîtului ar fi fost moi. Beatrice era atît de familiarizată cu gestul lui, încît nu i se păru de loc straniu. Așteptînd să

fiarbă laptele, îl asculta pe Burlap cu admirație și îl privea cu religiozitate. Conversația unui om ale cărui incursiuni în saloanele celor bogați reprezentau simple episoade într-o cercetare spirituală de-o viață întreagă putea fi pe bună dreptate considerată egală ca importanță cu participarea la serviciul divin de duminică dimineața.

— Cu toate acestea, adăugă Burlap, uitându-se deodată la ea cu un rinjet răutăcios și ștregăresc, complet deosebit de zîmbetul de mai înainte copiat după personajele lui Sodoma, șampania și icrele negre au fost formidabile. Demonul din el întrerupsese reflecțiile filozofice ale îngerului. Burlap îi îngăduise să vorbească cu voce tare. De ce nu? Îl distra să fie enigmatic. Aruncă o privire spre Beatrice, care rămăsese descumpănită.

— Sînt convinsă c-au fost formidabile, răspunse ea, reîluîndu-și expresia bisericească pentru a se armoniza cu rinjetul lui. Începu să ridă cam nervos și se întoarse să toarne laptele într-o ceașcă. — Uite-ți laptele, vorbi ea scurt, încercînd să-și ascundă încurcătura printr-un ton poruncitor. Nu uita să-l bei fierbinte.

Se lăsă o lungă tăcere. Burlap își sorbea încet laptele fierbinte, iar Beatrice așezată pe un taburet în fața căminului gol aștepta, aproape cu respirația tăiată, să se întîmple ceva, fără să știe însă ce.

— Parcă ești micuța domnișoară Muffet¹ stînd pe taburetul ei, spuse Burlap, rupînd tăcerea.

Beatrice zîmbi.

— Noroc că nu-i pe-aici nici un păianjen mare.

— Mulțumesc pentru compliment, dac-ai avut această intenție.

— Da, am avut-o, spuse Beatrice.

¹ Eroina unei poezii pentru copii (*nursery rhyme*); micuța domnișoară Muffet stă pe un taburet (*tuffet*) și deodată apare un păianjen mare și negru...

Asta era una din calitățile splendide ale lui Denis, își spuse ea ; puteai să ai încredere în el. Alți bărbați erau în stare să se arunce asupra ta, să încerce să te pipăie, să te sărute. Îngrozitor, de-a dreptul îngrozitor. Beatrice nu își revenise niciodată complet după șocul suferit în tinerețe cînd cumnatul mătușii Maggie, pe care-l considerase întotdeauna ca un unchi, începuse s-o pipăie într-o birjă ; întîmplarea o speriasc și o dezgustase atît de rău, încît atunci cînd Tom Field, care îi plăcea cu adevărat, o ceruse în căsătorie, îl refuzase, tocmai fiindcă era bărbat, ca acel oribil unchi Ben. Se temea de orice apropiere amoroasă din partea unui bărbat iar contactul fizic îi provoca o frică de moarte. Trecuse de treizeci de ani și nu îngăduise nimănui să o atingă. Fetița delicată și tremurătoare, ascunsă sub carapacea rezistentă, se îndrăgostise de-seori. Groaza însă de-a fi pipăită, chiar de-a fi vreodată atinsă, se dovedise întotdeauna mai puternică decît dragostea. La primul semnal de pericol, Beatrice începea disperată să dea cu ciocul ca o gîscă, să-și îngroașe carapacea și să fugă. Odată în siguranță, fetița îngrozită răsufleta ușurată. Slavă Domnului ! Un suspin de dezamăgire se amesteca însă tot timpul în suspinul ei de mare ușurare sufletească. Ar fi vrut să nu se fi speriat, iar fericirea simțită înainte de a o fi pipăit unchiul Ben să fi continuat mereu, veșnic. Uneori se infuria pe sine ; de cele mai multe ori însă își închipuia că dragostea e un sentiment profund condam-nabil, iar bărbații sînt niște ființe extrem de îngrozi-toare. Denis Burlap o încîntase ; avea certitudinea că n-o să se arunce asupra ei și nici n-are să o pipăie. Beatrice îl adora fără nici o reținere.

— Suzan avea și ea obiceiul să stea pe taburet, în-tocmai ca micuța domnișoară Muffet, reluă Burlap după o clipă.

Vocea îi deveni melancolică. În ultimele minute se

gîndise la soția lui moartă. Trecuseră aproape doi ani de cînd Susan se prăpădise în timpul unei epidemii de gripă. Aproape doi ani, dar durerea, se încredința el, nu se micșorase; mai mult, îi resimțea lipsa la fel de covîrșitor ca la început. Susan, Susan, Susan, îi repeta el neconținut numele. N-avea s-o mai vadă, chiar dacă i-ar fi fost dat să trăiască un milion de ani. Un milion de ani, un milion de ani.

— Sau stătea pe jos, continuă Burlap, reconstituindu-i cît se putea de fidel imaginea. Cred că cel mai mult îi plăcea să stea pe jos. Ca un copil. „Un copil, un copil“, își repetă el. — Și ce tinăra era.

Beatrice rămase tăcută, cu ochii la căminul gol. Dacă s-ar fi uitat la Burlap, ar fi săvîrșit un gest indiscret, aproape indecent. Sărmanul! Cînd, în sfîrșit, se întoarse spre el, îl văzu cu ochii plini de lacrimi. Scena îi provocă o milă neașteptată și maternă. „Ca nu copil“, spusese el. Dar și el era un copil. Un biet copil nefericit. Beatrice se aplecă și îi mîngîie mîna inertă.

*

— „Broaște încîrligat“, repetă Lucy și rîse. Ai avut o idee genială, Willie.

— Toate ideile mele sînt geniale, răspunse Willie cu modestie.

Juca rolul lui Willie Weaver, în faimosul rol al lui Willie Weaver. Își exploata artistic pasiunea pentru elocință, pentru fraza rotundă și cu ecou prelung — veleitate cu care se născuse, trei secole prea tîrziu. Pe vremea tinereții lui Shakespeare ar fi devenit o celebritate literară. Printre contemporanii săi, euforismele lui stîrneau însă rîsul. Complimentele îi făceau plăcere, chiar dacă erau ironice, căci Willie Weaver era atît de cumsecade și de săritor, încît toată lumea ținea la el. Își juca rolul în fața unui auditoriu care îl aproba prin rîs, și atunci scotea tot ce putea din rol.

— Toate ideile mele sînt geniale. Observația era admirabilă în ce-l privea. Și poate adevărată. Willie glumea, cu o seriozitate ascunsă. — Fiți atenți la ce vă spun, continuă el, într-o bună zi batracienele au să irumpă, au să iasă la suprafață.

— Da' de ce toțmai batracienele ? întrebă Slipe. Beatrice n-are nimic de batraciană.

— Și de ce să iasă la suprafață ? interveni Spandrell.

— Broaștele nu dau cu ciocul.

Vocea subțire a lui Slipe fu acoperită de cea a lui Mary Rampion.

— Fiindcă totul iese la suprafață, strigă ea. Iese sigur.

— Morala, încheie Cuthbert, nu ascundeți nimic. Eu n-o fac niciodată.

— Poate că toată nostimada e să iasă la suprafață, speculă Lucy.

— Prohibiționistă perversă și paradoxală !

— E evident, spunea Rampion, revoluțiile se petrec atît în interior cit și în exterior. În stat se revoltă săracii împotriva celor bogați. În om, corpul și instinctele oprite se revoltă contra intelectului. Intelectul a fost exaltat, cum s-a întîmplat de altfel și cu clasele superioare din punct de vedere spiritual ; clasele inferioare din punct de vedere spiritual se revoltă.

— Asta-i bună ! strigă Cuthbert și bătu cu pumnul în masă.

Rampion se încruntă. Aprobarea lui Cuthbert îi păru o insultă personală.

— Eu sînt contrarevoluționar, spuse Spandrell. Vreau să pun la locul lor clasele inferioare din punct de vedere spiritual.

— Cu excepția persoanei tale ? zise Cuthbert rînjind.

— N-am voie să teoretizez ?

— De secole, oamenii le-au pus cu forța la locul lor, spuse Rampion, și uite rezultatele ; apariția unui tip

ca tine, printre altele. Se uită la Spandrell care își aruncase capul pe spate și rînjea. — Iată rezultatul, repetă el. O revoluție interioară și personală, avînd ca urmări o revoluție exterioară și socială.

— Lasă, lasă, zise Willie Weaver. Vorbești de parcă s-ar auzi huruitul căruțelor cu condamnați la moarte din Thermidor¹. Anglia mai stă încă pe vechile ei temelii.

— Ce știi tu despre Anglia și despre englezi?! replică Rampion. N-ai ieșit niciodată din Londra și nici din clasa ta. Du-te în nordul țării.

— Ferească Dumnezeu! răspunse cu pioșenie Willie.

— Du-te într-o regiune siderurgică, vorbește cu un siderurgist. Ai să vezi că revoluțiile nu se fac pentru o cauză, ci de dragul de-a le face. Distrugere de dragul distrugerii.

— Frumoasă perspectivă, spuse Lucy.

— E înspăimîntător. Inuman. Umanitatea le-a fost stoarsă de greutatea cărbunelui și a fierului. N-o să fie o revoluție a oamenilor. O să fie o revoluție a ființelor elementare, a monștrilor, a monștrilor dinaintea apariției omului. Iar voi să închideți ochii și o să vă prefaceți că totul merge de minune.

★

— Gîndește-te la disproporție, spuse Lordul Edward, fumîndu-și pipa. E sigur... Vocea i se stinse. Să luăm de pildă cărbunele. Oamenii folosesc de o sută și zece

¹ În calendarul republican instituit de Revoluția Franceză, luna Thermidor marca perioada 19 (20) iulie — 17 (18) august. Aci, referire la evenimentele revoluționare din 9 și 10 Thermidor (27—28 iulie) 1794 care au dus la căderea lui Robespierre și a Convențiunii montagnarilor.

ori mai mult cărbune ca în 1800. Populația nu a crescut însă decît de două ori și jumătate față de cea de atunci. În timp ce cu alte animale... situația e complet diferită. Consumul e proporțional cu numărul lor.

Illidge se opuse.

— Dacă animalele ar putea obține mai mult decît au nevoie pentru a subzista, nu s-ar da în lături, nu-i așa ? După o luptă sau o epidemie, hienele și vulturii profită de abundența de stîrvuri pentru a se îndopa cît pot. Cu oamenii e la fel. Acum cîteva milioane de ani pădurile au murit în masă. Oamenii le-au dezgropat cadavrele, au descoperit că le pot folosi și și-au oferit luxul să risipească cărbunii nebunește, atît timp cît mai aveau la dispoziție stîrvul lor. Cînd rezervele se vor epuiza, oamenii se vor întoarce la rațiile mici, ca hienele în perioadele dintre războaie și epidemii.

Illidge avea chef de vorbă. Discuția despre ființele omenеști pe care le vedea ca pe niște larve îi producea o satisfacție ciudată.

— Se descoperă o regiune carboniferă sau se găsește petrol. Se ridică orașe întregi, se instalează căi ferate, începe un trafic maritim. Unui observator ajuns la adinci bătrîneți și stabilit pe lună, forfota și opinteala oamenilor îi apare desigur ca agitația unor furnici și a unor muște în jurul unui ciine mort. Sodiul din Chili, petrolul din Mexic, fosfatul din Tunisia, de fiecare dată cînd se descoperă ceva, forfota insectelor reîncepe. Vă puteți închipui comentariul astronomilor de pe lună : „Aceste creaturi dovedesc un tropism remarcabil și poate unic față de stîrvurile fosilizate“.

★

— Ca struții, spuse Mary Rampion. Trăiți ca struții.

— Dar nu numai revoluțiile, spunea Spandrell în timp ce Willie Weaver plasa ceva în legătură cu „filozofiile struțo-camelienne“, ci și toate lucrurile impor-

tante care se întâmplă să fie neplăcute. Odinioară oamenii nu aveau obiceiul să pretindă că moartea și păcatul nu există : „*Au détour d'un sentier une charogne infâme*“¹, cită el. Baudelaire a fost ultimul poet modern. „*Et pourtant*“² continuă el privind cu un zîmbet spre Lucy și ridicîndu-și paharul,

„*Et pourtant vous serez semblable à cette ordure
A cette horrible infection,
Etoile de mes yeux, soleil de ma nature,
Vous, mon ange et ma passion !*

.
*Alo-s, ô ma beauté, dites à la vermine
Qui vous mangera de baisers...*³

— Dragă Spandrell ! Lucy ridică mina într-un gest de protest.³

— Ești prea necrofil ! spuse Willie Weaver.

„Veșnic aceeași ură de viață“, își spunea Rampion. Singura alternativă e alegerea modului în care vei muri. Privi cu atenție fața lui Spandrell.

★

— Cînd stai și te gîndești, spunea Illidge, că timpul care a fost necesar la formarea straturilor de cărbuni, împărțit la lungimea unei vieți omenești nu se deosebește atît de colosal de viața unui arbore sequoia im-

¹ „În drum, de-a curmezișul, zăcea mustind la soare
O mortăciune lungă-ntr-un zîmrc de cheag stătut.“

² [Și totuși]

³ „— «La rîndul tău, vezi bine, și tu vei fi la fel cu ele,
Cu leșul, cu duhoarea, cu drojdiile lui,
Luceafărul și visul nefericirii mele,
Aleanul meu și leacul pe care mi-l dădai.

.
Atunci, iubito, spune-i și viermelui tău, care
Te va mușca de buze cu cîte-o sărutare,...“
(O mortăciune : Trad. Tudor Arghezi — *Scrieri*, vol. V)

părțită la viața unei generații de bacterii ale putreziciunii.

Cuthbert se uită la ceas.

— Doamne sfinte ! strigă el, e unu fără douăzeci și cinci. Sări în picioare. Și-am promis c-am să trec pe la serata soților Widdicombe. Peter, Willie ! Hai, repede !

— Dar nu poți pleca, protestă Lucy. E absurd de devreme.

— Chemarea datoriei, explică Willie Weaver. Fiica severă a vocii lui Dumnezeu.

Tuși discret, în semn de aprobare.

— Dar e ridicol, nu-i voie așa ceva. Lucy îi privi pe rînd cu un fel de neliniște amestecată cu furie.

Spaima singurătății devenise pentru ea cronică. Era întotdeauna posibil, dacă cineva mai rămînea cinci minute, să se întîmple ceva foarte amuzant. Pe deasupra, nu putea suporta ideea ca cineva să i se opună.

— Mă tem că va trebui să plecăm și noi, zise Mary Rampion, ridicîndu-se.

„Slavă Domnului“, își spuse Walter, cu speranța că Spandrell va urma și el exemplul celorlalți.

— Nu se poate ! strigă Lucy. Mark, pur și simplu, nu-ți dau voie !

Mark Rampion se mulțumi să ridă. „Ce sirenă profesionistă !“ reflectă el. Lucy îl lăsa complet rece, îl dezgusta. Cuprinsă de disperare, Lucy făcu apel la Mary Rampion, singura femeie prezentă, în afară de ea.

— Doamnă Rampion, trebuie să mai rămîneți. Măcar cinci minute. Cinci minute, stărui ea.

Zadarnic. Chelnerul deschise ușa laterală. Grupul se strecură ușor în beznă.

— De ce țin cu atîta încăpăținare să plece ? întrebă Lucy dezolată.

— De ce ținem cu atîta încăpăținare să rămînem ? replică Spandrell.

Lui Walter i se strînse inima ; răspunsul însemna că Spandrell n-avea de gînd să plece.

— Asta, evident, mi se pare mult mai de neînțeles, continuă el.

Absolut de neînțeles ! Căldura mare și alcoolul își făcuseră asupra lui Walter efectul obișnuit. Se simțea rău și foarte nefericit. Ce sens avea să stea mai departe, prostește, în aerul greu al localului ? Mai bine s-ar întoarce acasă imediat. Marjorie s-ar fi bucurat.

— Tu cel puțin îmi ești devotat, Walter, spuse Lucy zîmbindu-i.

Walter se hotărî să-și amîne plecarea. Se așternu tăcere.

Cuthbert și însoșitorii luară un taxi ; refuzînd toate invitațiile, soții Rampion preferaseră să meargă pe jos.

— Slavă Domnului, spuse Mary, în timp ce taxiul se îndepărta. Acest Arkwright e îngrozitor !

— Femeia e însă și mai îngrozitoare ! spuse Rampion. Mă înfioară. Vai de capul blegului de Bidlake junior. Parcă-i un iepure în fața unei nevăstuici.

— Așa se apără bărbații unii pe alții. Mie, într-un fel, îmi place Lucy. În fața ei aveți sentimentul inferiorității. Asta vă trebuie.

— Ar trebui să-ți placă și cobrele. Zoologia lui Rampion era pur simbolică.

— Apropo de înfiorare, ce părere ai despre Spandrell ? Parcă-i un monstru, un demon.

— Un elev prostuț, spuse Rampion apăsător. N-a evoluat niciodată, nu pricepi ? E un veșnic adolescent. Își bate capul cu fleacurile interesante doar pentru adolescenți. Nu e capabil să trăiască fiindcă îl absoarbe prea mult gîndul morții, Dumnezeu, adevărul, misticismul și celelalte prostii ; se gîndește prea mult la păcate, încearcă să le săvîrșească și e dezamăgit că nu reușește. E jalnic. Un fel de Peter Pan — mai rău decît

monstrul mic și dezgustător creat de Barrie, fiindcă Spandrell n-a mai evoluat de la o vîrstă ridicol de înaintată. Un fel de Peter Pan *à la* Dostoiévski, amestecat cu Musset, cu scriitorii de la sfîrșitul secolului trecut, cu Bunyan¹, Byron și marchizul de Sade. Extrem de jalnic. Cu atît mai jalnic cu cît, în fond, e o ființă umană foarte cumsecade.

Mary rîse.

— Mi se pare că trebuie să te cred pe cuvînt, spuse ea.

★

— Să nu uit, îi spuse Lucy lui Spandrell, am un mesaj de la mama ta. I-l transmise.

Spandrell dădu înțelegător din cap și nu făcu nici un comentariu.

— Ce face generalul ? întrebă el în clipa cînd Lucy termină.

Nu mai voia să audă nimic despre mama lui.

— Ah, generalul ! Lucy se strîmbă. Astă-seară am suportat cel puțin o jumătate de oră de „intelligență“ militară. Un asemenea om n-ar trebui să existe. Ce părere ai avea de o societate pentru stîrpirea generalilor ?

— Aș fi membru fondator și onorific.

— De ce nu se creează o societate pentru stîrpirea bătrînilor, fiindcă tot veni vorba ? continuă Lucy. Au devenit cu totul insuportabili. Cu excepția tatălui tău, Walter. El e perfect. Absolut perfect. E singurul bătrîn suportabil.

— Eu cred că e unul dintre puținii bătrîni absolut insuportabili, dacă vrei să știi. Pentru membrii familiei Bidlake, ajunși la vîrsta lui Walter, caracterul insupor-

¹ John Bunyan (1628—1688), scriitor mistic englez, autorul volumului *Călătoria pelerinului*.

tabil al bătrînului John devenise aproape proverbial. — Nu l-ai mai găsi atît de perfect dacă i-ai fi soție sau fiică.

În timp ce vorbea, Walter își aminti deodată de Marjorie. Singele îi năvăli în obraji.

— Firește, dacă-l iei ca soț sau ca tătă, spuse Lucy, la ce te poți aștepta? E un bătrîn suportabil, tocmai fiindcă a fost un tată și un soț atît de insuportabil. Celor mai mulți bătrîni răspunderile le-au strivit viața. Tatăl tău nu s-a lăsat niciodată strivit. A avut neveste, copii etc., dar a trăit așa cum i-a plăcut. Recunosc, nu-i foarte agreabil pentru soție și copii. Dar e splendid pentru noi ceilalți!

— Probabil, spuse Walter.

Se crezuse întotdeauna total deosebit de tatăl său, deși se comporta întocmai ca el.

— Nu-l judeca din punctul de vedere al unui fiu.

— Am să încerc. Și ce părere crezi că are despre el?

— Încearcă să-l judeci cum îți spun eu și-ai să vezi că am dreptate. Unul din puținii bătrîni suportabili. Compară-l cu ceilalți. Lucy dădu sceptică din cap. Nu-s buni de nimic; nû te poți înțelege cu ei.

Spandrell rise.

— Vorbești despre bătrîni de parcă ar fi kafiri sau eschimoși.

— Păi asta și sînt. Au o inimă de aur etc. Sînt colossal de inteligenți, în felul lor, dacă te gîndești bine. Dar nu știu cum se face că nu mai țin de civilizația noastră. Sînt străini de ea. N-am să uit niciodată ce-am pățit cînd am fost invitată la ceai de niște doamne arabe la Tunis. Erau foarte gentile și ospitaliere. M-au obligat să mănînc niște prăjituri foarte grețoase, vorbeau mizerabil franțuzește, nu găseau nimic de discutat, iar fustele mele scurte și faptul că n-aveam copii le-au îngrozit. Bătrîni imi amintesc întotdeauna de o invitație la un ceai într-o familie arabă. Credeți că

atunci cînd o să îmbătrînim o să ne transformăm în niște bătrîne arabe care beau ceai împreună ?

— Desigur, și probabil pline de riduri, spuse Spandrell. E o problemă de îngroșare a arterelor.

— Ideile îi fac pe bătrîni să semene cu o reuniune de bătrîne arabe care beau ceai. Eu una nu pot să cred că arterele groase au să mă facă vreodată să cred în Dumnezeu, în morală etc. Am ieșit din crisalidă în timpul războiului, cînd toate temeliile fuseseră răsturnate. Nu cred că nepoții noștri le-ar putea răsturna mai rău decît au fost răsturnate atunci. Așa că nu văd în ce constă neînțelegerea.

— Ar fi în stare să pună temeliile la loc, sugeră Spandrell.

Lucy tăcu un moment.

— Nu m-am gîndit niciodată la asta.

— Pe de altă parte, ai putea să le pui chiar tu la loc. Așezarea temeliilor pe vechile locuri e o ocupație tradițională a bătrînilor.

Pendula bătu ora unu, și ca un cuc eliberat de clopoțel, Simmons apăru deodată în bibliotecă, ducînd o tavă. De o vîrstă mijlocie, avea o atitudine demnă, de om de stat, obligat să-și controleze vorbele și nervii, să nu declare niciodată ce gîndește sincer, și să respecte aparențele, atitudine cum se putea întîlni la diplomați, la membrii familiilor regale, la înalții funcționari guvernamentali și la majordomi. Așeză pe tăcute masa pentru două persoane și, după ce aminti că cina excelenței-sale e servită, se retrase. Ziua care abia trecuse fusese o miercuri ; ridicînd capacul de argint, Lordul Edward văzu două cotlete de oaie. Lunea, micrcurea și vinerea se serveau cotlete. Marțea și joia, mușchi de vacă cu cartofi prăjiți. Simbăta, Simmons prefera un grătar din mai multe feluri de friptură. Duminica avea

liber, iar Lordul Edward trebuia să se mulțumească cu suncă sau limbă rece și salată.

— Ciudat, spuse Lordul Edward, întinzându-i lui Illidge cotletul, ciudat că numărul oilor nu crește în aceeași proporție cu populația. Te-ai fi așteptat... ținând seama că simbioza e atât de apropiată... Mestecă în tăcere.

— Probabil că nu mai e la modă carnea de oaie, spuse Illidge. Ca și Dumnezeu, adăugă el pe un ton provocator, ca și sufletul nemuritor.

Lordul Edward nu căzu în cursă.

— Ca să nu mai pomenesc de romancierii victorienți, continuă Illidge. Alunecase pe scări, iar singurele cărți citite vreodată de Lordul Edward erau operele lui Dickens și Thackeray. Bătrînul lord continua însă să mestece friptura. — Ca și fetele nevinovate, spuse Illidge. Lordul Edward era preocupat în mod științific de activitatea sexuală a salamandrelor, a puilor de găină, a cobailor și broaștelor ; orice referință însă la activitățile corespunzătoare ale oamenilor îl stînjenea penibil. — Ca și puritatea, continuă Illidge, privindu-l pe bătrînul lord drept în față, virginitatea și...

Sunetul telefonului îl întrerupse, iar bătrînul Edward scăpă de persecuții suplimentare.

— Răspund eu, spuse Illidge, sărind de pe locul lui. Duște receptorul la ureche. Alo ?

— Tu ești, Edward ? întrebă o voce profundă, nu prea deosebită de cea a Lordului Edward. Eu sînt. Ascultă, Edward, chiar în clipa asta am descoperit o devadă matematică, de-a dreptul extraordinară, a existenței lui Dumnezeu, sau mai degrabă a...

— Nu-i Lordul Edward la telefon, strigă Illidge. Așteptați să-l chem. Se întoarse spre bătrînul lord. E Lordul Gattenden, spuse el. Tocmai a descoperit o nouă dovadă a existenței lui Dumnezeu. Nu zîmbea, iar

vocea îi era gravă. A fi grav în astfel de împrejurări constituia cea mai mare bătaie de joc. Afirmatia era comică prin însăși conținutul ei. Un comentariu ironic o făcea mai puțin comică și mai puțin ridicolă. Ce bătrîn fantastic de idiot! Illidge se simți răzburat pentru toate umilințele din seara aceea. — O dovadă matematică, adăugă el mai serios ca niciodată.

— Vai de mine! exclamă Lordul Edward, ca și cum s-ar fi întîmplat o nenorocire.

Chemările telefonice îl scoteau din sărite. Se repezi la aparat.

— Charles, e...

— A, Edward, se auzi țipînd de la Gattenden, la patruzeci de mile de Londra, vocea dezarticulată a șefului familiei. O astfel de descoperire e cu totul remarcabilă. Voiam să aflu părerea ta asupra ei. E vorba de Dumnezeu. Cunoști formula: m înmulțit cu zero e egal cu infinitul, m fiind orice număr pozitiv? De ce să nu simplificăm ecuația înmulțind ambii termeni cu zero? În acest caz m e egal cu zero ori infinitul. Adică un număr pozitiv e produsul dintre zero și infinit. Nu demonstrează asta crearea universului din nimic, de către o putere infinită? N-am dreptate?

Diafragma telefonului se contaminase de nervozitatea Lordului Gattenden, aflat la patruzeci de mile depărtare. Vorbea cu o viteză amețitoare, iar întrebările erau serioase și insistente.

— Nu-i așa, Edward? Toată viața, cel de al cincilea marchiz vînase absolutul. Era singura vînătoare posibilă pentru un infirm. De cincizeci de ani urmărise, din scaunul său cu roțile, acest vînat iluzoriu. Îl descoperise oare acum, atît de ușor, și într-un loc atît de neverosimil ca un manual de școală despre teoria limitelor? Nervozitatea lui avea o justificare. — Ce părere ai, Edward?

— Știu eu ? începu Lordul Edward, și la celălalt capăt al firului, la patruzeci de mile distanță, fratele său înțelese după tonul pe care fuseseră rostite aceste cuvinte că teoria nu făcea doi bani.

Coada Absolutului, pe care îl vîna de atîta vreme, rămase nesărată.

★

— Apropo de bătrîni, spuse Lucy, v-am povestit vreodată istoria aia, absolut grozavă, cu tata ?

— Care istorie ?

— Acea cu sera.

Doar gîndul la întîmplare și o făcea să zîmbească.

— Nu-mi amintesc să fi auzit ceva despre seră, spuse Spandrell, în vreme ce Walter clătina și el din cap.

— Întîmplarea a avut loc în timpul războiului mondial, începu Lucy. Cred că aveam vreo optsprezece ani. Tocmai îmi făcusem debutul în societate, și cu această ocazie cineva a spart o sticlă de șampanie și a turnat-o pe mine. Seratele erau cam agitate pe atunci, dacă țineți minte.

Spandrell dădu afirmativ din cap, deși el fusese de fapt la școală în timpul războiului mondial ; Walter făcu același gest ca Spandrell.

— Într-o zi, continuă Lucy, primesc un mesaj să urc la excelența-sa. Așa ceva nu se mai pomemise. Eram puțin neliniștită. Știți ce-și inchipuie bătrîniile despre viață, și cît sînt de tulburați cînd își dau seama că s-au înșelat. Obişnuita reuniune a doamnelor arabe.

Lucy rise și Walter avu senzația că risul ei anulează toți anii dinainte de a o cunoaște. Elaborarea istoriei iubirii lor tinere și nevinovate fusese una din consolările lui permanente. Rîsesse, iar Walter nu se mai putea bucura de acel amor romantic și reconfortant nici măcar în imaginație.

Spandrell fu de acord.

— Așa că te-ai dus, cu sentimentul că urci treptele eșafodului...

— Și l-am găsit pe tata în bibliotecă, prefăcându-se că citește. Prezența mea l-a speriat foarte tare. Sărmanul ! N-am văzut în viața mea pe cineva atât de îngrozitor de jenat și de amărît. Vă puteți închipui că spaimile lui le-au făcut să crească pe-ale mele. Astfel de sentimente puternice au sigur o cauză corespunzătoare. Care anume ? Între timp, tata suferea îngrozitor. Dacă sentimentul datoriei nu l-ar fi stăpinit atât de puternic, cred că mi-ar fi spus să plec imediat. Ar fi trebuit să-i vedeți fața !

Amintirile caraghioase se dovediră prea tari pentru ea. Începu să ridă.

Cu cotul pe masă, cu capul în mină, Walter se uita fix în pahar. Bule mici și strălucitoare urcau repede la suprafață, rînd pe rînd, parcă hotărîte să se elibereze și să fie fericite. Nu îndrăznea să ridice privirea. Se temea ca nu cumva fața schimonosită de ris a lui Lucy să nu-l silească să facă vreo prostie — să strige sau să izbucnească în lacrimi.

— Sărmanul, repetă Lucy, și cuvintele ei sunară ca o explozie de veselie. De-abia putea să vorbească de spaimă. Deodată, schimbîndu-și tonul, începu să mimeze vocea adîncă și voalată a Lordului Edward, invîtînd-o să ia loc și spunîndu-i (bîlbiit și cu ezitări penibile) că aveau ceva de discutat.

Imitația burlescă era admirabilă. Fantoma jenată a Lordului Edward luase loc la masa lor.

— Splendid ! aplaudă Spandrell.

Pină și Walter trebui să ridă, deși în sufletul său nefericirea stăruia.

— I-a trebuit mai mult de cinci minute de efortări, continuă Lucy, ca să ajungă la subiect. Muream de emoție, după cum vă închipuiți. Ia ghiciți ce voia să-mi spună ?

— Ce ?

— Ghiciți.

Pe neașteptate, Lucy începu din nou să ridă cu hohote. Își acoperi fața cu mâinile, iar corpul întreg i se cutremură de parcă ar fi fost zguduit de plins.

— E prea grozav, spuse ea înăbușindu-se, și luându-și mâinile de pe față se lăsă pe spatele scaunului. Continuă să ridă, iar pe obraji i se rostogoliră lacrimi. E prea grozav.

Își deschise mica poșetă de mărgele care se afla în fața ei pe masă și după ce scoase o batistă începu să-și ștergă ochii. Un val de parfum se răspîndi din batistă, întărind slaba mireasmă de gardenie care plutea în jurul ei și se deplasa cu ea pretutindeni, asemeni unei a doua personalități fantomă. Walter ridică ochii spre Lucy ; parfumul violent de gardenie îi pătrundea în nări ; trase în piept ceea ce pentru el constituia esența intimă a ființei ei, simbolul puterii ei și al propriilor lui dorințe nebunești ; o privi cu un fel de spaimă.

— Mi-a spus, continuă Lucy, rîzînd convulsiv și tamponîndu-se cu batista la ochi, mi-a spus că a auzit că, uneori, la serate mă las sărutată de tineri în seră. În seră ! repetă ea. Ce colosal sună ! Ce aer colosal de epocă are cuvîntul ! Anii după 1880... Bătrînul prinț de Walles, romanele lui Zola. Serele ! Sărmanul meu tată ! Spera, mi-a spus el, că nu voi permite să se repete... Mama ar fi fost îngrozitor de supărată dacă ar fi aflat. Vai de mine !

Răsuflă adînc. În cele din urmă, risul i se potoli.

Walter o privi și-i respiră parfumul, respiră propriile lui dorințe și teribila ei putere de atracție, și i se păru că o vede pentru prima dată. Tot pentru prima dată vedea și paharul pe jumătate gol din fața sa, sticla, scrumiera plină cu o grămadă de mucuri. Sprijinindu-se de spatele scaunului și epuizată de hohotele de rîs, Lucy își ștergea lacrimile.

— Sere, repetă Spandrel. Sere. Da, e grozav. E într-adevăr, grozav.

— Formidabil, spuse Lucy. Bătrînii sînt minunați, dar greu de suportat, trebuie să recunoști. Afară, firește, de tatăl lui Walter.

★

John Bidlake urca încet scările. Se simțea foarte obosit. „Seratele astea îngrozitoare“, își spuse el. Aprinse lumina în dormitor. Deasupra consolei una din femeile realist de urite ale lui Degas ședea în cada ei rotundă de tinichea și încerca să se spele pe spate. Pe peretele opus, o fetiță pictată de Renoir cînta la pian. Tabloul se afla între un peisaj pictat de Bidlake și una din viziunile despre Dieppe ale lui Walter Sickert¹. Deasupra patului atîrnau două caricaturi ale bătrînului Bidlake, făcute una de Max Beerbohm² și alta de Rouveyre³. Pe masă se afla o sticlă cu coniac, un sifon și un pahar. Două scrisori puse la vedere se sprijineau de marginea tăvii. Le deschise. Prima conținea tăieturi din ziare ale unor articole despre ultima lui expoziție. Ziarul *Daily Mail* îl numea: „veteranul Artei Britanice“ și își asigura cititorii că „mîna lui nu-și pierduse dibăcia“. Făcu hîrtia mototol și o aruncă furios în cămin. Tăietura următoare era dintr-o revistă săptămînală de mare autoritate. Tonul articolului era aproape disprețuitor; îl judeca după reușitele sale mai vechi, și îl condamna definitiv. „E greu de crezut că lucrări atît de ieftine și de bătătoare la ochi — și încă bătătoare la ochi fără a produce nici un efect — ca acelea adunate în expoziția actuală, sînt creația maestrului

¹ Walter Sickert (1860—1942), pictor englez peisagist.

² Sir Max Beerbohm (1872—1956), caricaturist, eseist și critic dramatic englez.

³ André Rouveyre (1879—1962), scriitor și ilustrator francez.

care a pictat *Cosașii* de la Tate Gallery sau acea pînă și mai magnifică, *Naiadele*, din palatul Tantamount. În tablourile expuse, banale și lipsite de conținut, zadarnic am căuta acele calități care sînt armonia, echilibrul, caligrafia ritmică, plasticitatea tridimensională...“ Ce absurdități! Ce fleacuri! Zvîrli în cămin întregul teanc de tăieturi. Disprețul pentru critici nu putea neutraliza pe de-a-ntregul efectul produs de părerile lor. „Veteranul Artei Britanice“ echivala cu „sărmanul moș Bidlake“. Iar atunci cînd i se adresau complimente pentru mîna lui care nu își pierduse dibăcia, de fapt îl asigurau cu condescendență că pictează colosal de bine pentru un bătrîn ramolit, căzut în a doua copilărie. Singura deosebire între criticul ostil și cel favorabil era că primul spunea brutal și concis ceea ce al doilea sugera prin complimente amabile. Aproape că dorea să nu fi pictat niciodată *Naiadele*.

Deschise celălalt plic, care conținea o scrisoare de la fiica sa Elinor. Scrisoarea era trimisă din Lahore.

„Bazarurile sînt singurul lucru autentic — o adevărată maimuțareală. Din cauza mirosului și a senzației că totul fermentează, ai impresia că-ți croiești drumul printr-o bucată de brînză. Din punct de vedere artistic, e trist că această combinație orientală seamănă leit cu tablourile pictate în Franța pe la mijlocul secolului trecut și reprezentînd scene orientale. Cunoști genul, ceva neted și lucios, ca vechile desene de pe cutiile mari de ceai. Cînd te afli aici, îți dai seama că stilul e necesar. Pielea cafenie uniformizează fețele, iar transpirația dă lustru pielii. Ar trebui să pictezi pe un material cel puțin la fel de neted ca acel folosit de Ingres.“

Continuă lectura cu plăcere. Fata avea întotdeauna ceva nostim de spus în scrisorile ei. Vedea totul cu un ochi atent. Deodată se încruntă.

„Cine crezi că-a venit ieri să ne vadă ? John Bidlake-junior. Îl credeam la Washington, dar se află aici în concediu. Nu l-am văzut de când eram mică. Poți să-ți închipui surpriza mea când un *gentleman* uriaș, în uniformă militară și cu o mustață cenușie, se apropie cu pași mari și mă strigă pe numele de botez. Firește, nu-l văzuse niciodată pe Phil. Am tăiat în cinstea fratelui risipitor cel mai gras vițel pe care ni l-a oferit hotelul.“

John Bidlake se lăsă pe scaun și închise ochii. Militarul gigantic, cu mustață cenușie era fiul său. Tânărul John avea cincizeci de ani. Cincizeci. Într-o vreme, cincizeci de ani i se părea o vîrstă matusalemică. „Dacă Manet n-ar fi murit prematur...” își aminti cuvintele bătrînului său profesor de la școala de artă din Paris. „A murit oare Manet atît de tînăr ?” Bătrînul clătinase sceptic din cap. (Bătrîn ? se gîndi John Bidlake. Atunci părea foarte bătrîn. Nu avea însă probabil mai mult de șaizeci de ani.) „Manet avea numai cincizeci și unu de ani“, răspunsese profesorul. Se abținuse cu greu să nu ridă. Iar acum propriul său fiu avea vîrsta la care murise Manet. Un *gentleman* uriaș, în uniformă militară și cu mustață cenușie. Iar fratele lui murise și se afla îngropat în cealaltă parte a lumii, în California. Cancer la intestine. Elincr îl întîlnise la Santa Barbara — un june cu o nevastă tînără și bogată, fugind de legile prohibiției și consumînd amîndoi o sticlă de gin pe zi.

John Bidlake se gîndi la prima lui soție, mama *gentleman*-ului în uniformă militară și a californianului mort de cancer la intestine. John Bidlake avusese doar douăzeci și doi de ani cînd se căsătorise prima dată. Rose nu împlinise nici douăzeci. Se iubiseră cu frenezie, cu o pasiune sălbatică. Se și certau, la început cearta făcîndu-le plăcere, pentru că se puteau împăca prin revărsări de senzualitate, la fel de violente ca și

crizele de furie pe care le potoleau astfel. O dată cu nașterea copiilor, doi în douăzeci și cinci de luni, farmecul începuse să se destrame. Nu aveau destui bani ca să nu fie obligați să stea tot timpul cu copiii, sau să angajeze persoane calificate pentru a se ocupa de această muncă obositoare și neplăcută. Paternitatea nu reprezenta o sinecură pentru John Bidlake. Atelierul de pictură se transformase într-o cameră a copiilor. Foarte repede, rezultatele dragostei sale fierbinți — urletele, scutecele ude, somnul întrerupt, mirosul — îl dezgustaseră de pasiunea lui. Mai mult încă, obiectul iubirii sale se schimbaseră. După ce născuse băieții, Rose începuse să se îngrașe. Fața ei se buhăise, corpul se umflase și se urâtise. Certurile nu se mai terminau atât de ușor și deveneau tot mai dese. Paternitatea îl scotea din sărite pe John Bidlake. Arta îi oferise pretextul să se ducă la Paris. Plecase pentru două săptămâni și rămăsese patru luni. La întoarcere certurile reîncepușeră. Rose îl dezgusta complet. Modelele îi ofereau consolări facile; avusese o aventură mai serioasă cu o femeie măritată, care venise la el să-i facă portretul. Viața familiară se dovedise exasperant de plictisitoare; scandalurile se țineau lanț. După o ceartă extrem de violentă, Rose își strânsese catrafusele și plecase la părinții ei. Luase copiii cu ea; John Bidlake fusese încântat că scăpase de ei. Cel mai mare, care zbiera și își uda scutecele, se transformase în enormul *gentleman* în uniformă militară și cu mustața cenușie, iar celălalt murise de cancer la intestine. Nu-i văzuse pe nici unul de când aveau douăzeci și cinci de ani. Fiii lui rămăseseră cu mama lor. Murise și ea, de vreo cincisprezece ani.

Cine s-a fript cu ciorbă suflă și în iaurt. După divorț, John Bidlake jurase să nu se mai căsătorească. Dar când te îndrăgostești la nebunie de o tânără onestă și de bună familie, ce poți face? Se căsătorise, și cei

doi ani scurți petrecuți împreună cu Isabel fuseseră cei mai frumoși, cei mai extraordinari și cei mai fericiți din viață. Apoi Isabel murise, absurd, din naștere. Bidlake se străduise din răspuțeri să nu se mai gîndească la ea. Amintirile erau prea dureroase. Între imaginea Isabellei rămasă în mintea lui și imaginea ei cînd începea să își depene amintirile, prăpastia timpului și a despărțirii era mai adîncă decît orice altă breșă între prezent și trecut. În comparație cu clipele petrecute alături de Isabel, fiecare moment al prezentului i se părea întunecat ; moartea ei îi reamintea îngrozitor de perspectivele care îl tot așteptau. Nu pomenea niciodată de ea, și tot ce-ar fi putut să-i amintească de Isabel — scrisorile, cărțile ei, mobila din odaia ei — le distrusese sau le vînduse. Nu voia să știe de nimic în afara clipei prezente, ca și cum s-ar fi născut chiar acum și urma să rămînă nemuritor. Memoria îi supraviețuia însă chiar dacă încercase să facă abstracție de ea și, deși lucrurile care-i aparținuseră lui Isabel fuseseră distruse, nu se putea apăra de amintirile întîmplătoare. În seara aceasta hazardul găsise multe puncte vulnerabile în armura lui. Rana cea mai adîncă i-o pricinuiseră scrisorile lui Elinor. Scufundat în fotoliu, John Bidlake rămase mult timp nemișcat.

Polly Logan stătea în fața oglinzii. În timp ce se pieptăna se auzeau ușoare și fine pîrîituri de scînteii electrice.

— Scînteii micuțe, ca o mică luptă, fantome minuscule trăgînd cu arma. O mică luptă, ecoul fantomatic al unui zăngănit de arme.

Polly pronunța cuvintele pe un ton egal și cu o voce sonoră, ca și cum ar fi recitat în fața unui auditoriu. Apăsa rar și cu plăcere pe cuvinte, rostogolind r-urile,

sisiind, biziind *m*-urile ca o albină, lungind vocalele deschise, rostogolindu-le și purificându-le.

— O zăngăneală fantomatică de puști fantomatice, o canonadă fantomatică in-fi-ni-te-zi-mală.

Ce cuvinte frumoase ! Simțea o satisfacție deosebită cînd le pronunța, ascultînd cu o ureche lacomă de cunoscător rostogolirea silabelor, în timp ce tăcerea le absorbea. Lui Polly îi plăcuse întotdeauna să vorbească singură. Un obicei copilăresc la care nu voia să renunțe. „Da, mă amuză, protesta ea, cînd oamenii rîdeau din pricina asta, de ce nu ? Nu supăr pe nimeni.“

În ciuda ironiilor, refuza să renunțe la acest obicei.

— Electric, electric, continuă ea, vorbind mai încet, aproape în șoaptă, ca pe scenă. Muschete electrice, biscuiți metrici. Oh ! Pieptenele se opri într-un smoc de păr. Se aplecă să vadă mai bine ce face. Fața reflectată în oglindă se apropie de ea. *Ma chère*, exclamă Polly cu voce schimbată, *tu as l'air fatigué. Tu es vieille*¹. Ar trebui să-ți fie rușine. La vîrsta ta. Ttt, ttt. Nemulțumită, plescăi și își clătină capul. Nu mai merge, nu mai merge. Totuși astă-seară ai fost superbă. „Draga mea, ce bine îți stă în alb.“ Imita vocea apăsată a doamnei Betterton. Am să am un aer la fel de ridicol ca al ei ? La 60 de ani am s-arăt oare ca un elefant ? Bănuiesc totuși că trebuie să fii recunoscătoare chiar dacă primești complimente de la un elefant. „Numără-ți calitățile, numără-le una cîte una“, fredonă ea încet. „Și ai să fii surprinsă de opera lui Dumnezeu. Oh, Dumnezeule ! Dumnezeule !“ Lăsă jos pieptenele, începu să tremure violent și își acoperi fața cu mîinile. „Dumnezeule !“ Simți că-i năvălește singele în obraji. „Gafa ! Gafa aceea imensă și înfiorătoare !“ Își amintise pe neașteptate de Lady Edward. Nici vorbă că auzise ce discutaseră. „Cum am putut să risc și să spun despre ea că e canadiană ?“ Polly plîngea, cople-

¹ Dragă mea... ai un aer obosit. Ești bătrînă (fr.).

șită de rușine și jenă amintindu-și clipele acelea. Iată ce se întâmplă când vrei să spui ceva inteligent, cu orice preț. Și apoi, ce să mai vorbim de efortul inutil de a încerca să faci pe deșteapta tocmai cu Norah ! „Cu Norah ! O, Doamne sfinte !“ Sări de pe scaun și strângându-și în mers capotul pe ea, o luă grăbită pe coridor, spre camera mamei ei. Doamna Logan se culcase și stinsese lumina. Polly deschise ușa și păși în întuneric.

— Mamă ! Mamă ! strigă Polly cu o voce alarmată și îndurerată.

— Ce s-a întâmplat ? întrebă neliniștită din întuneric doamna Logan. Se ridică în capul oaselor și căută furioasă întrerupătorul de lângă pat. — Ce s-a întâmplat ? Lumina se aprinse cu un declic. — Ce s-a întâmplat, draga mea ?

Polly se aruncă pe pat și își lipi fața de genunchii mamei.

— Mamă, dac-ai ști ce gafă teribilă am făcut față de Lady Edward ! Dac-ai ști ! Am uitat să-ți spun.

Doamna Logan aproape că se enervă la gândul că se neliniștise degeaba. Când depui mari eforturi ca să ridici o greutate aparent imensă, e iritant să descoperi că halterele sînt din carton și puteau fi ridicate cu două degete.

— Era nevoie să mă scoli din somn ca să-mi spui asta ? întrebă ea supărată.

Polly își ridică privirea spre ea.

— Îmi pare rău, mamă, repetă ea căindu-se. Dac-ai ști ce gafă oribilă am făcut !

Doamna Logan nu se putu stăpîni să nu rîdă.

— N-aș fi putut dormi dacă nu ți-aș fi spus, continuă Polly.

— Și nici eu n-aș fi putut să dorm, dacă nu mi-ai fi povestit.

Doamna Logan încercă să fie severă și sarcastică. Dar privirea și surisul o trădau.

Polly îi luă mîna și o sărută.

— Știam că n-ai să te superi, spuse ea.

— Ba mă supăr, și încă foarte tare.

— N-are sens să mă duci pe mine, spuse Polly. Trebuie să-ți povestesc despre gafă.

Doamna Logan mimă parodia unui suspin de adîncă resemnare, și prefăcîndu-se că e cuprinsă de somn închise ochii. Polly îi relată întîmplarea. Trecuse de două și jumătate cînd se întoarse în camera ei. Discutaseră nu numai despre gafă și despre Lady Edward, dar trecuseră în revistă întreaga serată, și pe toți invitații. Sau, mai exact, Polly discutasese, iar doamna Logan ascultase, zîmbise și protestase rîzînd atunci cînd comentariile fiicei ei deveneau exagerat de ironice.

— Ascultă Polly, zise ea, nu trebuie niciodată să spui că unii oameni seamănă cu elefanții.

— Dar doamna Betterton seamănă leit cu un elefant, replică Polly. Asta-i adevărul. Și cu o voce șoptită, ca pe scenă, adăugă, depășindu-și fantezia cu o fantezie și mai absurdă : — Are și un nas ca o trompă.

— Dar are un nas scurt.

Șoapta lui Polly deveni mai sinistă.

— O trompă amputată. I-au tăiat o parte din ea cînd era mică, așa cum se taie coada la căței.

Capitolul XII

Sbisa nu-și închidea niciodată restaurantul pentru clienții prețioși, care puteau rămîne cît voiau, în ciudă legii, consumînd pînă tîrziu otrăvuri amețitoare. Un chelner angajat special sosea la miezul nopții pentru acești clienți prețioși care voiau să calce legea. Bătrînul Sbisa avea grijă să profite din plin de pe urma lor. La Ritz băuturile alcoolice erau mai ieftine decît la Sbisa.

Pe la unu și jumătate — „e numai unu și jumătate“, se plînsese Lucy — împreună cu Walter și Spandrell, părăsise restaurantul.

— Noaptea e încă tînăra, comentă Spandrell. Tînăra și cam insipidă. Noapțile sînt ca ființele omenеști — devin interesante doar după ce s-au maturizat. La miezul nopții ajung la pubertate. Puțin după ora unu, la majorat. Între două și două și jumătate sînt în floarea virstei. Peste o oră devin disperate, ca femeile care devorează bărbații sau ca bărbații cărunți care se agită mai tare ca înainte, sperînd să se convingă astfel că n-au îmbătrînit. După ora patru, nopțile intră într-o descompunere totală, iar moartea lor e fîorioasă. Mai ales la răsăritul soarelui, cînd sticlele s-au golit, oamenii au un aer de cadavru, iar dorința epuizată s-a transformat în scîrbă. Trebuie să recunosc, am un fel

de slăbiciune pentru scenele macabre, adăugă Spandrell.

— Sînt convinsă, spuse Lucy.

— Numai în lumina sfîrșitului poți să judeci începutul și mijlocul. Noaptea tocmai a ajuns la majorat. Rămîne de văzut cum va muri. Pînă atunci n-o putem judeca.

Walter știa cum va muri noaptea pentru el — Marjorie va plînge, el se va enerva de toate aceste complicații și se va simți nenorocit, iar ura față de sine și de femeia cu care fusese atît de crud va izbucni din nou. Știa, dar nu voia s-o recunoască ; pe de altă parte, nu-i venea să recunoască nici faptul că trecuse de unu și jumătate și că Marjorie îl aștepta, întrebîndu-se neliniștită ce s-a întîmplat cu el de nu mai vine.

La unu fără cinci, Walter se uită la ceas și declară că trebuie să plece. Ce sens mai avea să stea ? Spandrell nici nu se clintea, iar Walter nu întrezărea nici o perspectivă de a rămîne o clipă singur cu Lucy. Nu avea nici măcar această justificare pentru faptul că o făcea pe Marjorie să sufere. O chinuia și totuși nu se simțea fericit, ci plictisit, sătul, exasperat și nerăbdător în nefericirea lui.

— Trebuie neapărat să plec, spuse el ridicîndu-se.

Lucy protestă, îl tachină și îi porunci să rămînă. În cele din urmă se așeză din nou pe scaun. Asta se petrecuse cu o jumătate de oră în urmă, iar acum se aflau în Soho Square, iar seara, după părerea lui Lucy și a lui Spandrell, abia începuse.

— Cred c-a venit vremea, îi spuse Spandrell lui Lucy, să vezi cum arată un revoluționar.

Lucy nici nu dorea altceva.

— Sînt membrul unui fel de club, explică Spandrell, și se oferi să-i ia cu el.

— Probabil c-o să întîlniți acolo cîțiva dușmani ai societății, continuă el, în timp ce ieșeau din restaurant

și se cufundau în întunericul și aerul proaspăt al nopții. Majoritatea sînt băieți cumsecade, însă absurd de copilăroși. Unii par convinși cu adevărat că o revoluție o să-i facă pe oameni mai fericiți. E încîntător, e de-a dreptul emoționant. Începu să rînjască. — În aceste probleme sînt un estet. Dinamita, de dragul dinamitei.

— Dar la ce folosește dinamita, dacă nu crezi în utopii? întrebă Lucy.

— La ce folosește? Nu vezi la ce?

Lucy se uită împrejur.

— Nu văd nimic deosebit de îngrozitor.

— „Au ochi și nu văd.“ Spandrell se opri, o apucă de braț și cu mîna liberă făcu un gest în care cuprinse toată piața Soho. — Fabrica de murături, pustie, transformată în sală de bal: maternitatea; restaurantul Sbisa; editura care scoate almanahul *Who's Who*. Și odinioară, adăugă el, palatul ducelui de Monmouth¹. Poți să-ți închipui fantezmele:

„Inspirat poate de o poftă divină,

Tatăl său l-a procreat cu o mai mare pasiune“.

Și așa mai departe. Cunoști portretul ducelui după execuție? Îl reprezintă așezat în pat, acoperit pînă la bărbie cu un cearceaf, ca să nu se vadă locul unde i-au tăiat gîtul? Pictat de Kneller². Sau, mi se pare, de Dely. Monmouth și murături, maternitatea și *Who's Who*, dansul și șampania lui Sbisa — gîndește-te puțin la ele, te rog.

— Mă gîndesc, spuse Lucy, cu toată atenția.

¹ James Scott, duce de Monmouth (1649—1685), pretendent la tronul Angliei. După moartea lui Carol al II-lea, debarcă cu armată în Anglia. E învins de James al II-lea, luat prizonier și decapitat.

² Sir Godfrey Kneller (1648—1723), pictor portretist englez, la curtea lui Carol al II-lea.

— Și te mai întrebi la ce slujește dinamita ?

Merseră mai departe. La ușa unei căsuțe de pe strada St. Giles, Spandrell le spusese să se oprească.

— Așteptați o clipă, zise el, făcându-le semn să se tragă în întuneric.

Sună. Ușa se deschise imediat. În umbră se ținu un scurt conciliabul, apoi Spandrell se întoarse și își chemă însoțitorii. Îl urmară într-un hol întunecos, urcără niște scări și intrară într-o cameră viu luminată, la primul etaj. Lângă cămin stăteau în picioare doi oameni : un indian cu turban și un omuleț cu păr roșcat. Auzind pași, se întoarseră. Omul cu păr roșcat era Illidge.

— Spandrell ? Bidlake ? spuse el ridicându-și cu o mișcare de uimire sprâncenele incolore, aproape invizibile.

Lucy înainta cu mâna întinsă.

— Sintem cunoștințe vechi, spuse ea prietenoasă, și îi zîmbi recunoscându-l.

Illidge, care era pe punctul de a-și compune o expresie rece și ostilă, se trezi zîmbindu-i la rîndul lui.

★

Taxiul intră pe stradă, rupînd brusc tăcerea. Marjorie se ridică în capul oaselor în pat și trase cu urechea. Motorul se auzea din ce în ce mai tare. Se întorcea Walter. De data asta era sigură, știa. Mașina se apropia tot mai mult. Ajuns la poalele micului deal din dreapta casei, șoferul trecu în viteză a doua, iar motorul se auzi cam strident, ca bîzîitul unei viespi furioase. Din ce în ce mai aproape. O cuprinse o neliniște fizică și psihică. Simțea că se sufocă, inima îi bătea puternic și neregulat — bătea, bătea, bătea ; apoi părea că se oprește. Pulația obișnuită dispăru, iar Marjorie simți că se deschide sub ea o trapă, un gol. Cunoștea spaima spațiilor pustii, a căderii, căderii...

pulsația următoare, venită cu întârziere, o resimți prin contactul violent al trupului cu pământul. Mai aproape, mai aproape. Se temea parcă de întoarcerea lui, deși o dorise cu atîta disperare. Se temea pînă și de emoția ce o va cuprinde văzîndu-l, de lacrimile pe care avea să le verse, de reproșurile pe care, în ciuda hotărîrii ei, i le va face. Iar el, ce-are să spună, ce-are să facă, ce-are să gîndească ? Se temea să-și închipuie urmarea. Zgomotul se auzea mai aproape, chiar sub ferestre ; apoi se îndepărtă, se stinse. Și fusese atît de sigură că era taxiul lui Walter. Se culcă din nou. Dacă cel puțin ar fi putut să doarmă. Neliniștea fizică n-o lăsa să ațipească. Sîngele îi zvîcnea în urechi. Pielea îi ardea și se uscasse. Ochii o dureau. Zăcea nemișcată pe spate, cu brațele încrucișate pe piept, ca o moartă aranjată pentru înmormîntare. „Dormi, dormi“, șopti ea. Se vedea relaxată, calmă, adormită. Deodată, o mîină răutăcioasă începu să tragă de nervii ei încordați. Un junghi violent îi contractă mușchii picioarelor ; tresări de spaimă. Reacția fizică de teamă îi trezi în minte un sentiment de spaimă, accelerîndu-i și intensificîndu-i astfel neliniștea și nefericirea care îi minaseră tot timpul eforturile conștiente de a se calma. „Dormi, dormi, destinde-te !“ Zadarnic încerca să se liniștească, să uite, să adoarmă. Scăpat de sub control, sentimentul nefericirii pusese stăpînire pe ea. „De ce m-o fi chinuind atît ?“ Întoarse capul. Arătătoarele luminoase ale pendulei de pe noptieră arătau ora trei fără un sfert. Trei fără un sfert — iar Walter știa că ea nu poate să adoarmă pînă la întoarcerea lui.

— Știe că mi-e rău, spuse ea cu voce tare. Ce-i pasă ? Un alt gînd îi veni în minte. „Poate că vrea să mor. Să mor, să nu mai exist, să nu-i mai văd niciodată chipul, să-l las cu cealaltă femeie.“ O podidură lacrimile. Poate că încerca s-o omoare cu premeditare. Atitudinea lui nu se datora ignoranței ; știa bine că e bol-

navă și că suferă atât de mult. Cruzimea lui urmărea un scop precis. Spera, aștepta ca ea să moară ; să moară și să rămână liniștit cu cealaltă femeie. Își viri capul în pernă și începu să hohotească. Să nu-l mai vadă niciodată, niciodată ! Mai bine bezna, singurătatea și moartea veșnică. Și pe deasupra, toate erau împotriva ei. Ce vină avea că nu se putea îmbrăca bine ?

„Dacă-aș putea să-mi permit luxul de a-mi cumpăra rochiile pe care și le cumpără ea.“ Chanel, Lanvin, pagini din *Vogue* îi trecară pe dinaintea ochilor; Molyneux, Groult ¹... La unul din acele magazine ieftine dar pretentioase, de pe bulevardul Shaftesbury, de unde și cumpără cocotele rochiile, văzuse un model care costa șaisprezece guinee. „Îi place Lucy fiindcă e atrăgătoare. Să am eu banii ei...“ Nu era drept. Walter se răzbuna pe ea fiindcă nu avea bari. Trebuia să sufere deoarece el nu câștiga destul ca să-i cumpere rochiile frumoase.

Pe urmă mai era și copilul. Un alt motiv de răzbunare. Copilul lui. Se plătise de ea fiindcă arată veșnic obosită și bolnavă ; nu o mai iubea de loc. Asta era cea mai mare nedreptate.

O celulă se înmulțise și devenise un vierme, viermele se transformase într-un pește, iar peștele într-un fetus de mamifer. Marjorie se simți bolnavă și sfârșită. Peste cincisprezece ani un băiat va primi la biserică confirmarea. Enorm în hainele sale preoțești, ca o corabie cu pinzele întinse, episcopul are să-l întrebe : „Aici, în prezența lui Dumnezeu și a acestei congregații de credincioși, reinnoiești promisiunea solemnă făcută în numele tău, la botez ?“ Și fostul vierme va răspunde cu o convingere fierbinte : „Da, o reinnoiesc“.

A mia oară dori să nu fi rămas însărcinată. Walter poate că nu va reuși s-o omoare, deși va avea ocazia s-o facă oricând, după nașterea copilului. Doctorul îi

¹ Case de modă la Paris.

spusese că va naște greu. Pelvisul era strimt. Moartea îi reapăru ca o prăpastie imensă căscată în față.

Un zgomot o făcu să tresară violent. Cineva deschidea pe furiș ușa de la intrarea apartamentului. Bala-malele scîrțîiră. Se auziră pași tiptili. O altă scîrțîitură, zgomotul abia perceptibil al clanței lăsate la loc cu grijă, apoi din nou pași. Alt zgomot și, deodată, sub ușa care dădea spre camera lui Walter apăru o dîră galbenă. Avea de gînd să se culce fără ca măcar să-i spună, la întoarcere, noapte bună? Rămase perfect liniștită, trează, tremurînd, cu ochii larg deschiși, ascultînd zgomotele de dincolo, și bătăile repezi și speriate ale inimii.

Walter se așeză pe pat și începu să-și desfacă șireturile. Se întreba de ce nu s-a întors acum trei ore și, în definitiv, de ce se dusesese la serată. Ura înghesuiala; alcoolul nu-i făcea bine, iar aerul stătut, mirosul și fumul din restaurant aveau asupra lui un efect nociv, deprimant. Suferise prosteste și, cu excepția celor cîtorva clipe penibile și enervante din taxi, nu rămăsese un moment singur cu Lucy. Orele petrecute împreună îl plictisiseră și îl scosese din sărite, ore nesfîrșite, fiecare minut un nou chin. Zbuciumul datorit poftelor trupești și geloziei crescuse și ca urmare a sentimentului de vinovăție față de Marjorie. Fiecare minut pierdut la restaurant, fiecare minut pierdut printre „revoluționari“, îl îndepărtase de la satisfacerea poftelor trupești, intensificînd în schimb nefericirea lui Marjorie, ca și rușinea și remușcările lui. Trecuse de ora trei cînd plecaseră de la club. Poate că Lucy își va lua rămas bun de la Spandrell și-l va lăsa pe el s-o conducă acasă cu mașina? Îi aruncase lui Lucy o privire elocventă. Ochii lui impuneau, comandau.

— O să găsim sandvișuri și băutură la mine acasă, spusese ea cînd ajunseseră în stradă.

— O veste foarte bună, spusese Spandrell.

— Hai, Walter, dragă.

Îl apucase de mână și i-o strinsese drăgăstos. Walter clătinase din cap.

— Trebuie să mă duc acasă.

Dacă nefericirea ar fi putut să ucidă, ar fi murit în stradă.

— Dar nu ne poți părăsi tocmai acum, protestase ea. Dacă-ai stat pînă la ora asta, trebuie să rămîi pînă la capăt. Hai, vino ! Îl trăsese de mână.

— Nu, nu vin.

Cuvintele ei erau adevărate. Cu greu ar fi putut s-o facă pe Marjorie să se simtă mai nenorocită ca pînă acum. „Dacă Marjorie n-ar exista, își spuse el, dacă-ar fi să moară — un avort, o septicemie...”

Spandrell se uită la ceas. Trei și jumătate.

— Noaptea a început să horcăie.

Walter îl ascultă îngrozit ; oare Spandrell îi citea gîndurile ?

— *Munie des conforsts de notre sainte religion.*¹ Locul tău, Walter, e la patul de agonie al nopții. Nu poți să pleci și s-o lași să moară ca un ciine într-un șanț.

Ca un ciine într-un șanț. Cuvintele sunau teribil, ca un rechizitoriu.

— Trebuie să plec cu orice preț.

Luase hotărîrea, dar cu trei ore prea tirziu. Plecase. Pe Oxford Street găsise un taxi. Sperînd zadarnic să se întoarcă neobservat, plătise taxiul la stația Chalk Farm și mersese pe jos pînă la ușa casei ; împreună cu Marjorie, ocupau două etaje. Se strecurase pe scări și deschisese ușa cu precauțiile unui criminal. Din camera lui Marjorie nu răzbătea nici un sunet.

Se dezbrăcase și se spălase, de parcă ar fi îndeplinit o operație primejdioasă. Stinsese lumina și se suise în pat. În întuneric, liniștea era deplină. Scăpase.

¹ Cu serviciul sfintei cuminecături îndeplinit (fr.).

— Walter !

Cu sentimentul condamnatului trezit de gardieni în dimineața execuției, Walter îi răspunse, prefăcându-se mirat :

— Ești trează, Marjorie ?

Se sculă și se îndreptă spre camera ei, de data asta cu sentimentul ucigașului care părăsește celula condamnaților la moarte ca să urce treptele eșafodului.

— Walter, vrei să mă omori ?

Singură, ca un cîine într-un șanț. Schiță gestul de a o îmbrățișa. Marjorie îl respinse. Nefericirea ei se transformase în furie, iar dragostea în ură și răzbunare.

— Nu mai fi și ipocrit pe deasupra. De ce nu-mi spui sincer că mă urăști, c-ai vrea să scapi de mine, c-ai fi fericit dac-aș muri ? De ce nu ești cinstit să-mi spui ?

— De ce să-ți spun dacă nu este adevărat ? protestă el.

— Atunci poate că ai de gînd să-mi spui că mă iubești ? întrebă ea sarcastic.

Walter era gata să creadă în propriile lui cuvinte ; pe de altă parte, într-un fel, o iubea.

— Te iubesc, îți jur. Cealaltă chestiune e un fel de nebunie. Mă depășește. Nu mă pot stăpîni. Dac-ai ști cît mă simt de nefericit. Sint o brută dezgustătoare.

Tot ce suferise de pe urma dorințelor reprimite, a remușcărilor, a rușinii și a dezgustului de sine părea că se concentrează prin cuvinte într-o singură, mare durere. Suferea și i se făcea milă de propriile lui suferințe.

— Dac-ai ști, Marjorie.

Deodată, simți că se frînge ceva în el. O mîină invizibilă îl strîngea de gît, lacrimile îl orbeau, iar o forță necunoscută îl zgudui din cap pînă-n picioare, smul-

gîndu-î, în ciuda voinței, un țipăt înăbușit și aproape inuman.

În întuneric, lingă patul ei, hohotele lui îngrozitoare spulberară minia lui Marjorie. Era atît de nefericit, iar ea îl iubea atît de mult. Se căi de furia ei, de cuvintele amare rostite.

— Walter, dragul meu.

Întinse mîinile și-l trase spre ea. Walter se simți îmbunat ca un copil de îmbrățișările ei.

★

— Îți face plăcere să-l chinui ? se interesă Spandrell în timp ce mergeau pe jos spre Charing Cross Road.

— Pe cine ? spuse Lucy. Pe Walter ? Dar nu-l chinui.

— De ce nu-l lași atunci să facă dragoste cu tine ? spuse Spandrell. Lucy clătina din cap. — Și mai spui că nu-l chinui ! Nenorocitul !

— De ce să fac dragoste cu el, dacă nu vreau ?

— Într-adevăr, de ce ? Cu toate astea, a-l încuraja tot timpul e curată tortură.

— Îmi place Walter, spuse Lucy. E un prieten foarte agreabil. Desigur, prea tînăr, deși, îți jur, n-am nimic să-î reproșez. Și te încredințez că nu-l chinui. Se chinuie singur.

Spandrell își stăpîni risul ; fluieră după un taxi pe care-l zărise în capătul străzii. Mașina se întoarse și se opri în fața lor. Spandrell continua să rînjească, în timp ce urcau în vehicul.

— Nu se alege decît cu ce merită, urmă el din colțul întunecat unde se așezase. E prototipul victimei.

— Al victimei ?

— Pentru a face o crimă e nevoie de două persoane. Unii se nasc victime, și sînt omoriți, așa după cum cei

care îi omoară se nasc ca să fie spînzurați. Se citește pe fața lor. Există un tip de victimă și unul de criminal. Walter e o victimă evidentă, aproape că cere să fie maltratat.

— Sărmanul Walter !

— E datoria noastră, continuă Spandrell, să ne îngrijim ca să obținem ceea ce solicităm.

— Nu-i mai bine să ne îngrijim ca să nu obținem ? Sărmanul de el.

— Trebuie să fii întotdeauna de partea destinului. Walter e evident născut să fie victimă. E datoria noastră să ajutăm destinul. Mă bucur să văd c-ai și început s-o faci.

— Ascultă-mă, eu nu-l chinui. Ai un foc ?

Spandrell aprinse chibritul. Cu țigara între buze, Lucy se aplecă să soarbă flacăra. O văzuse astfel, cu aceeași mișcare rapidă, grațioasă și lacomă, aplecîndu-se pentru a-i sorbi sărutările. Figura ei se concentra asupra flăcării, cu gestul cu care odinioară anticipa voluptatea iminentă. Există numeroase gânduri și sentimente ; gesturile sînt însă puține la număr, iar o mască poate exprima o mie de stări, doar prin cîteva strîmbături. Lucy își reluă locul. Spandrell aruncă pe geam chibritul. Virful roșu al țigării ardea inegal în întuneric.

— Ții minte aventura noastră ciudată la Paris ? Întrebă el, cu gândul încă la concentrarea și pasiunea de pe chipul ei.

Acum trei ani, fusese amantul ei cam o lună.

— Îmi amintesc. A fost grozav, deși a ținut puțin. Erai oribil de instabil.

— Cu altele cuvinte, n-am protestat atît de vehement cum sperai tu cînd ai fugit cu Tom Trivet.

— Ce minciună ! Lucy se indignă. Începuseși să dispari din viața mea cu mult înainte ca eu să fi visat măcar de Tom.

— Bine, fie cum spui tu. De fapt nu reprezentai suficient o victimă pe gustul meu.

Lucy n-avea nimic dintr-o victimă, și nici măcar, reflectase el deseori, nimic dintr-o femeie obișnuită. Își putea satisface plăcerile ca un bărbat, fără remușcări, știind ce urmărește, și fără să îngăduie gândurilor și sentimentelor ei să participe la plăcere. Lui Spandrell nu-i convenea să fie folosit și exploatat pentru distracția altuia. Dorea să fie el beneficiarul. Pe Lucy era exclus s-o facă sclava lui.

— Și eu sînt la fel, adăugă el. Am nevoie de victime.

— Vrei să spui că m-am născut o criminală ?

— Credeam că am căzut de acord de mult asupra acestui lucru, dragă Lucy.

— Niciodată n-am căzut de acord asupra vreunui lucru, protestă ea, și nici n-am să cad vreodată. Cel mult, pentru o jumătate de oră, cînd se ivește ocazia.

— Ții minte, la Paris ? La restaurantul „Chaumière“. La masa de alături stătea un tînăr care-și făcea buzele.

— Și care avea o brățară de platină cu diamante. Dădu din cap, surizînd. — Iar tu mi-ai spus că sînt un înger, dacă nu mă înșel.

— Un înger rău, preciză el, congenital rău.

— Ținînd seama că ești un om inteligent, Maurice, spui o mulțime de prostii. Crezi sincer că există lucruri drepte și nedrepte ?

Spandrell îi luă mîna și i-o sărută.

— Dragă Lucy, spuse el, ești magnifică. Să nu-ți ascunzi niciodată talentele. Bine ai făcut, sucub fidel și bun ! Îi sărută mîna din nou. Fă-ți datoria mai departe, așa cum ți-ai mai făcut-o. Asta-i tot ce așteaptă de la tine cerul.

— Încerc doar să mă distrez.

Taxiul trase în fața căsuței ei din Bruton Street.

— Dumnezeu mi-e martor, adăugă ea pe cînd ieșea din taxi, că nu prea reușesc. Uite, am găsit banii.

Întinse șoferului o bancnotă de zece șilingi. Lucy insista, cînd se afla în compania bărbaților, să achite o cotă cît mai mare din cheltuieli. Plătind, se simțea independentă și putea să facă ce voia.

— Nimeni nu mă ajută, continuă ea încercînd să deschidă ușa de la intrare. Sînteți cu toții uimitor de anoști.

În sufragerie îi aștepta o cîpicioasă natură moartă compusă din sticle de băutură, fructe și sandviciuri; reflectate de pereții lucioși ai termostatului, siluetele lor fantastice păreau că pășesc printr-un univers non-euclidian. Profesorul Dewar¹ lichefiase hidrogen pentru ca supa lui Lucy să rămînă fierbinte pînă în zori. Deasupra bufetului atîrna una din picturile lui John Bidlake, înfățișînd un interior de teatru. O curbă a galeriei, cîteva rînduri de fețe, unele peste altele, și un colț luminos al avanscenei.

— E foarte reușit! spuse Spandrell, protejîndu-și ochii cu mîna pentru a vedea mai bine.

Lucy nu-i răspunse. Se privea într-o veche oglindă cu sticla înverzită.

— Ce-am să mă fac cînd îmbătrînesc? întrebă ea deodată.

— Ai putea eventual să mori, spuse Spandrell cu gura plină de pîine și de pateu de gîscă.

— Cred c-am să mă apuc de știință, ca bătrînul. Există oare o zoologie umană? De broaște m-aș plictisi repede. Apropo de broaște, adăugă ea, îmi place destul de mult

¹ Sir James Dewar (1842—1923), fizician și chimist englez, autor al unor studii despre lichefierea hidrogenului și oxigenului.

tinărul scund cu păr roșcat — cum îl cheamă ? — ah, Illidge. Ne urăște de moarte fiindcă sintem bogați.

— Nu mă vîri la un loc cu cei bogați. Dacă-ai ști...

Spandrell dădu din cap. „Să sperăm că-mi aduce bani mîine după-masă“, își spuse el, gîndindu-se la mesajul pe care i-l comunicase Lucy. Îi scrisese mamei lui că stă prost cu banii.

— Îmi plac oamenii care pot să urască, continuă Lucy.

— Illidge știe să urască. E plin de teorii, de venin și de invidie. Dorește din rășputeri să vă arunce pe toți în aer.

— Și de ce n-o face ? De ce n-o faci și tu ? Nu-i ăsta scopul clubului tău ?

Spandrell ridică indiferent din umeri.

— Știi, între teorie și practică e o mică diferență. Iar cînd te consideri un comunist activ, un adept al materialismului științific și un admirator al revoluției ruse, teoria asta sună neașteptat de bizar. Ar trebui să-l auzi pe tinărul nostru prieten discutînd despre asasinate. Cele politice îl interesează, firește, în mod deosebit. El însă nu face o mare deosebire între diferitele ramuri ale acestei profesiuni. După el, toate sînt la fel de puțin primejdioase și de neînsemnate din punct de vedere moral. Vanitatea ne face să exagerăm importanța vieții omenești, individul nu reprezintă nimic. Natura se îngrijește numai de specii. Și-așa mai depărte. Ciudat, confirmă Spandrell, deschizînd o paranteză, cit sînt, în general, de demodate și chiar de primitive ultimele manifestări ale artei și politicii. Limbajul junelui Illidge pare un amestec între poemul *In Memoriam*¹ și delirul unui indian, mexican sau

¹ Poem inspirat de moartea unui prieten, al poetului englez Lord Arthur Tennyson (1809—1892).

malaez, pe cale să-l cuprindă amokul. Încearcă să justifice cu ajutorul unor argumente științifice depășite cea mai primitivă, mai sălbatică și mai animală indiferență față de viață și de individ. E într-adevăr foarte ciudat.

— Dar de ce este depășită știința? întrebă Lucy. Ținînd seama că și el e un om de știință...

— Da, dar se consideră comunist, crede, cu alte cuvinte, în materialismul secolului al nouăsprezecelea. Nu poți fi un adevărat comunist fără să fii și mecanicist. Trebuie să crezi că singurele realități fundamentale sînt spațiul, timpul și masa, iar că restul sînt prostii, simple iluzii și mai ales iluzii burgheze. Sărmanul Illidge! Einstein și Eddington¹ îl scot din sărite. Și ce ură trebuie să nutrească pentru Henry Poincaré²! Ce furios trebuie să fie pe bătrînul Mach³. I-au zdruncinat convingerile lui naive, afirmînd că legile naturii sînt convenții folositoare, de proveniență strict umană, și că spațiul, timpul și masa, adică întreg universul lui Newton și al urmașilor săi, nu sînt decît invențiile noastre. Această idee îi apare la fel de revoltătoare și de penibilă, ca și cea a inexistenței lui Cristos unui creștin. E un om de știință, dar principiile îl fac să lupte împotriva oricărei teorii științifice care nu are cel puțin cincizeci de ani vechime. E delicios de comic.

— Sînt convinsă, spuse Lucy căscînd; trebuie însă să te intereseze teoriile, și pe mine mă lasă rece.

— Dar pe mine mă interesează, protestă Spandrell, așa că nu mă scuz. Dacă preferi pot să-ți dau cîteva

¹ *Sir Arthur Stanley Eddington* (1882—1944), fizician englez, promotor al teoriei expansiunii universului. A aplicat teoria relativității în astrofizică.

² *Henry Poincaré* (1854—1912), matematician francez de orientare pozitivistă.

³ *Ernst Mach* (1838—1916), fizician și filozof austriac de formație idealist subiectivă.

exemple de inconsecvențele lui practice. Cu totul în-
timplător, am descoperit, nu demult, că Illidge mani-
festă față de familia lui cel mai emoționant simț al
răspunderii. Își ajută mama, plătește taxele fratelui
mai mic la școală și i-a dat surorii lui, la căsătoria ei,
cincizeci de lire.

— Și ce găsești rău în asta ?

— Ce găsesc rău ? E o atitudine dezgustător de bur-
gheză ! Din punct de vedere teoretic nu face nici o
diferență între mama lui și orice altă femeie în vîrstă.
Știe că într-o societate organizată cum trebuie, mama
lui va fi dusă în camera de execuție, din cauza artritei.
Și cu toate astea îi trimite nu știu cît pe săptămînă ca
să-și ducă o existență inutilă ! L-am început pe tema
asta acum cîteva zile. S-a înroșit și s-a enervat foarte
tare, de parcă l-aș fi prins trișînd la cărți. Așa că pen-
tru a-și reface prestigiul, a fost silit să schimbe subiec-
tul și a început cu o ferocitate, extrem de calmă, de
obiectivă și de științifică, o discuție despre asasinatul
politic și avantajele care rezultă de pe urma lui. M-am
mulțumit să-i rîd în nas. Zilele astea l-am amenințat
și i-am spus : „Am să te cred pe cuvînt și-am să te
invit la o serată ca să împuști oamenii“. Și unde mai
pui, c-am să-l invit.

— Nu te cred. Ești bun doar să trîncănești, ca toată
lumea.

— E adevărat, recunosc Spandrell.

— Anunță-mă și pe mine dacă ai să încetezi vreo-
dată cu trîncăneala și dacă intenționezi să întreprinzi
ceva. Cine știe ce-ai putea crea.

— Cine știe mai degrabă ce-aș putea ucide.

— Exact, această energie vitală care ucide e, de fapt,
cea mai vie. Lucy se încruntă. Sînt sătulă de tipurile
comune și convenționale ale energiei vitale. Tinerețea

la prora vasului, plăcerea la cîrmă, știi tu. E idiot și monoton. Energia pare să aibă astăzi puține posibilități de manifestare. Am impresia că pe vremuri era altfel.

— Exista o violență și o artă de-a face dragoste. La ele te referi ?

— Da. Făcu un gest afirmativ. Mai înainte, energia vitală nu era atît de exclusiv... atît de exclusiv ticăloasă, ca s-o spun pe șleau.

— A fost călcată și cea de-a șasea poruncă, iar pe de altă parte sînt prea mulți polițiști astăzi.

— Mult prea mulți. Nu te lasă nici să clipești. Ar fi trebuit să încerci pînă acum toate experiențele.

— Dar dacă nici una nu face doi bani așa cum crezi tu — ce sens mai are ?

— Ce sens ? Ar putea să fie amuzant, interesant.

— Dar nu pot fi niciodată foarte interesante dacă nu ești convins că sînt greșite.

Timpul și obișnuința extirpaseră greșelile din mai toate manifestările pe care Spandrell le considerase reprobabile. Le îndeplinea cu lipsa de zel a celui ce ia tramvaiul dimineața, cînd se duce la slujbă. „Unii, continuă el să reflecteze, încercînd să formuleze obscuritățile vagi ale propriilor lui sentimente, nu pot săvîrși o faptă bună decît încălcînd-o. Dar ce te faci cînd vechile delikte au încetat de-a mai fi considerate ca atare ? Argumentația continuă la nesfîrșit. Singura soluție pare a fi comiterea unor delikte noi și din ce în ce mai grave, încercarea tuturor experiențelor, cum ar spune Lucy în jargonul ei.“

— O cale de-al cunoaște pe Dumnezeu, încheie el rar, este de a-i nega existența.

— Maurice dragă ! protestă Lucy.

— Mă opresc. Rise. Dar, spune-mi, de vreme ce măiei cu „Maurice dragă !“ (îi imită intonația), dacă nu-ți dai seama ce înseamnă bunătatea și nici ce înseamnă

s-o batjocorești, ce sens are să încerci experiențe care te pot duce la comisariatul de poliție ?

Lucy dădu nepăsătoare din umeri.

— Curiozitatea. Plictiseala.

— Din nefericire e adevărat, sîntem plictisiți cu totîl.

Rise din nou. Cred totuși că fiecare din noi ar face bine să-și vadă de treburi.

— Și care sînt treburile mele ?

Spandrell rînji :

— Modestia, începu el, mă împiedică...

Capitolul XIII

Walter luă autobuzul spre Fleet Street¹; nu se simțea foarte fericit, dar, cel puțin, se liniștise — se liniștise căci știa că totul se aranjase. Da, totul se aranjase; totul — căci în zbuliumul din noaptea trecută totul ieșise la iveală. Mai întâi n-avea s-o mai vadă pe Lucy; hotărîse definitiv, o făgăduise, atît spre binele lui cît și al lui Marjorie. Urma apoi să-și petreacă serile acasă. În sfîrșit, avea să-i ceară lui Burlap o majorare a salariului. Totul se aranjase. Pînă și vremea părea să se bucure de hotărîrile lui. Era o zi cu ceață albă și deasă, o zi atît de calmă încît aveai impresia că toate zgomotele din Londra erau nefirești. Vuietul traficului intens nu afecta liniștea și tăcerea zilei. Totul se aranjase; lumea o lua de la început — poate puțin triumfătoare și complet lipsită de strălucire, dar cu o resemnare și o liniște fermă, pe care nimic nu putea să le tulbure.

Amintindu-și întîmplarea din seara trecută, Walter se aștepta să fie primit cu răceală la birou. Burlap însă se afla într-o dispoziție excelentă. Și el își reamintea noaptea trecută și dorea cu orice preț ca Walter s-o

¹ Arteră principală la Londra, sediul celor mai importante ziare și publicații.

uite. Îi salută cordial, îi strânse afectuos brațul, și îl fixă de pe scaun cu o privire inexpressivă; ochii lui păreau niște găuri în bezna din fundul craniului. Buzele zîmbeau însă subtil și încântător. Walter îi întoarse salutul și zîmbetul, cu sentimentul penibil al ipocriziei. Burlap îi provoca întotdeauna această senzație, căci, alături de el, nu se simțea perfect cinstit sau sincer. Era foarte neplăcut. Avea impresia vagă că în prezența lui Burlap devenea mincinos și farsor. Tot ce spunea, chiar și atunci cînd își dezvăluia convingerile cele mai intime, suna fals.

— Mi-a plăcut articolul tău despre Rimbaud, declară Burlap, continuînd să strîngă brațul lui Walter și zîmbindu-i de pe scaunul turnant, lăsat pe picioarele din spate.

— Mă bucur, răspunse Walter jenat totuși că remarcă nu i se adresa numai lui, ci și unui anumit sector din mintea lui Burlap, care-i șoptise: „Spune-i neapărat ceva amabil despre articol“. Exigențele acestui sector erau îndeplinite conștiincios de un alt sector din mintea lui Burlap.

— Ce tip! exclamă Burlap. Iată un om care într-adevăr credea în viață!

Din clipa cînd preluase conducerea revistei *Literary World*, ca și redactarea articolelor de fond, Burlap proclama aproape săptămînal, necesitatea de a crede în viață. Încrederea lui în viață era unul din cele mai neplăcute lucruri, găsea Walter. Ce însemnau aceste cuvinte? Nici măcar acum nu avea cea mai vagă idee despre sensul lor. Burlap nu-i explicase niciodată. Trebuia să înțelegi intuitiv; dacă nu reușeai, erai pierdut. Walter își închipuia că se numără printre cei pierduți. N-avea să uite niciodată prima lui discuție cu viitorul șef.

— Am auzit că aveți nevoie de un redactor-adjunct, începuse el cu timiditate.

Burlap dăduse afirmativ din cap.

— Da, am nevoie.

După o imensă și îngrozitoare tăcere, îl fixase cu privirea lui inexpressivă, și-l întrebase :

— Crezi în viață ?

Walter roșise până în virful urechilor.

— Da.

Era singurul răspuns posibil. Urmase altă perioadă de muțenie, apoi Burlap îl privise din nou.

— Ești virgin ? se interesă el.

Walter se roșise și mai violent, ezitase și, în cele din urmă, clătinase din cap. Tocmai târziu descoperise, citindu-i unul din articole, că Burlap îl imita pe Tolstoi. „Accesul direct la lucrurile fundamentale, mărețe și simple“, cum descria însuși Burlap impertinențele psihologice ale bătrînului salvator de suflete.

— Da, Rimbaud credea cert în viață, recunoscuse Walter cu o voce slabă, cu sentimentul că scrie o scrisoare oficială de condoleanțe.

Discuția despre credința în viață era la fel de ridicolă ca și afirmația că împărtășea marea durere a unei cunoștințe.

— Credea atît de mult în viață, continuă Burlap lăsîndu-și ochii în jos (spre marea ușurare a lui Walter) și clătînd gînditor capul, credea atît de adînc în viață încît era gata să renunțe la ea. După mine, abandonarea literaturii de către Rimbaud a fost un sacrificiu premeditat. („Folosește prea ușor vorbe mari“, își spusese Walter.) Acel ce vrea să-și salveze viața, trebuie să și-o piardă. („Vai, vai !“) Să fii cel mai înzestrat poet al generației tale și, conștient de asta, să renunți la poezie — iată ce înseamnă să-ți dai viața pentru a ți-o salva. Un exemplu sigur de încredere în viață. Credința lui

era atît de puternică încît nu ezita să renunțe la viață, cu certitudinea că va cîștiga astfel o altă viață, mai bună. („Mult prea facil!“ Walter se simțea jenat.) O viață de contemplație mistică și de intuiție. Ah, dac-am ști ce-a făcut și ce-a gîndit în Africa?! Dac-am ști?!.

— A adus prin contrabandă arme pentru împăratul Menelik¹, avu Walter curajul să-i răspundă. Și, judecînd după scrisorile lui, păreau să-l fi preocupat mai ales banii și dorința de a-și face un rost în viață. Avea patruzeci de mii de franci sub centură, adică vreo zece kilograme de aur, prinse la șold. „Apropo de aur, își spuse el, ar trebui neapărat să aduc vorba despre mărirea mea de salariu.“

Puștile pentru Menelik și cei patruzeci de mii de franci îl făcură pe Burlap să zîmbească cu o expresie de iertare creștină.

— Îți închipui cu adevărat, întrebă el, că acea contrabandă de arme și bani era subiectul care-l preocupa în timp ce se afla în deșert? Pe el, care a scris *Les Illuminations*?

Walter roși ca și cum s-ar fi făcut vinovat de un solicism îngrozitor.

— Astea sînt singurele date pe care le cunoaștem, spuse el scuizîndu-se.

— Dar există o intuiție mai adîncă decît simplele date. „O intuiție mai adîncă“ era formula preferată a lui Burlap pentru propriile lui păreri. — Rimbaud își realiza o nouă viață, ca să ajungă în Împărăția Cerurilor.

— E o simplă presupunere, spuse Walter jenat. Ce bine ar fi fost dacă Burlap n-ar fi citit *Noul Testament*.

¹ Menelik al II-lea (1844—1913), împărat al Abisiniei; a luptat împotriva dominației italiene și a depus mari eforturi pentru centralizarea și modernizarea țării sale.

— Pentru mine, replică Burlap, e o certitudine. O certitudine absolută. Vorbea foarte apăsător și clătina violent din cap. — O certitudine completă și absolută, repetă el; se autosugestiona ajungând într-o stare de convingere falsă dar îndrăgănită, prin repetiția aceleiași fraze. — Completă și absolută.

Tăcu, dar în suflet continua să își excite furia mistică. Se gîndea la Rimbaud pînă devenea Rimbaud. Apoi, pe neașteptate, diavolul dinlăuntrul lui își scotea capul, rinjind și îi șoptea: „Ducea vreo zece kilograme de aur la șold“. Burlap izgoni diavolul, schimbînd subiectul discuției.

— Ai văzut noile cărți de recenzat? spuse el arătînd spre două teancuri de volume așezate pe un colț al mesei. Kilometri de literatură contemporană. De enervare, începu să facă haz. De ce oare nu se mai opresc autorii din scris? E o boală. O dizenterie blestemată, ca aceea de care suferea sărmana doamnă din *Biblie*, dacă îți amintești.

Walter își amintea în primul rînd că spiritul aparținea lui Philip Quarles.

Burlap se ridică și începu să răsfoiască unele cărți.

— Vai de capul bietului recenzent! spuse el suspinînd.

Bietului recenzent i se oferea oare acum ocazia să-și plaseze micul discurs în vederea măririi salariului? Walter se încordă și își concentrează voința.

— Mă întrebam...

Burlap însă începuse și el să vorbească aproape simultan.

— S-o chem pe Beatrice, spuse el și apăsă de trei ori pe sonerie. Iartă-mă, ce spuneai?

— Nimic.

Cererea trebuia aminată. Nu putea fi formulată în public, mai ales cînd acest public era Beatrice. „S-o ia

dracu pe Beatrice !“ își spusé el pe nedrept. Cine-o obliga să scrie pe gratis scurte recenzii și să-l mai și ajute pe Burlap ? Asta fiindcă avea venitul ei particular și-l adora pe redactorul-șef.

Odată, Walter i se plînsese lui Beatrice, în glumă, de cele șase lire mizerabile pe care le primea săptămînal.

— Dar merită să faci sacrificii pentru revista *Literary World*, îi răspunsese ea bătaios. În definitiv, ai o răspundere în fața oamenilor și *trebuie* să faci ceva pentru ei. Repetate cu vocea ei limpede și bătoasă, sentimentele creștine ale lui Burlap i se părură lui Walter extrem de ciudate. — Revista *Lumea*, continuase ea, realizează într-adevăr ceva și trebuie s-o ajuți.

Ar fi trebuit să-i răspundă că venitul său particular era foarte mic iar pe de altă parte el nu se îndrăgostise de Burlap. Nu-i răspunsese totuși, și se lăsase cicălit. „S-o ia dracu !“

Beatrice intră — o creatură micuță, îngrijită, grăsuță, foarte țeapănă și cu un aer eficient.

— Bună, Walter, spuse ea și la fiecare cuvînt Walter simți că îl lovește peste degete cu un ciccănel de fildeș. Îl cercetă cu ochii ei strălucitori, cafenii și cam bulbucați. — Arăți obosit, urmă ea. Stors, de parcă ai făcut dragoste toată noaptea. Îl ironiza permanent. Nu-i așa ?

Walter se înroși.

— Am dormit prost, se bilbii el și se cufundă în lectura unei cărți.

Triară cărțile pentru diverși recenzenți. Un teanc mic pentru expertul științific, un altul pentru metafizicianul revistei și o grămadă întreagă pentru specialistul în literatură. Vraful cel mai voluminos cuprindea cărțile proaste, care nu erau recenzate sau nu meritau decît o scurtă notă.

— Uite o carte despre Polinezia, pentru tine Walter, spuse Burlap generos. Și o nouă antologie de versuri franțuzești. Nu, dacă mă gîndesc mai bine, cred că pe-asta am s-o recenzez eu.

Cînd se gîndea „mai bine“ reținea pentru el cărțile cele mai interesante.

— *Viața Sfîntului Francisc repovestită pentru copii de Bella Jukes*. Teologie sau prostii ? întrebă Beatrice.

— Prostii, spuse Walter uitîndu-se peste umărul ei.

— Mi-ar place însă, ca un pretext, să scriu un mic articol despre Sfîntul Francisc, spuse Burlap.

Cînd nu era ocupat cu publicarea revistei se dedica unui lung studiu asupra sfîntului Francisc, ce urma să fie intitulat *Sfîntul Francisc și sufletul modern*. Luă cartea din mîinile lui Beatrice și o frunzări.

— Prostii, admise el. Dar ce om extraordinar ! Într-adevăr extraordinar !

Începu să se autosugestioneze, încercînd să se pătrundă de spiritul sfîntului Francisc.

— Ex-tra-or-di-nar ! răpăi Beatrice, cu privirea fixată asupra lui Burlap.

Walter se uită la ea curios. Ideile, ca și atitudinea ei agasantă păreau a emana de la doi oameni diferiți, între care singura legătură perceptibilă era Burlap. Exista oare și vreo legătură internă și organică ?

— Ce integritate nimicitoare ! continuă Burlap îmbătut de propriile lui cuvinte.

Clătină din cap, oftă și se liniști suficient ca să-și vadă mai departe de treburile din acea dimineață.

Cînd lui Walter i se ivi prilejul să vorbească (dar cu timiditate, și cu ce aversiune penibilă !) despre salariu, Burlap dădu dovadă de o înțelegere nemaipomenită.

— Știu, amice, spuse el, lăsîndu-și mîna pe umărul lui, cu un gest care-l tulbură pe Walter, amintindu-i

de vremea cînd, școlar fiind, jucase rolul lui Antonio în *Neguțătorul din Veneția*. Nesuferitul de Porter, un elev mai mare, în rolul lui Bassanio trebuia să manifeste prin gesturile lui prietenie. — Știu ce înseamnă s-o duci greu.

Rise scurt, lăsînd să se subînțeleagă că era un specialist franciscan în materie de sărăcie, dar din prea multă modestie nu insista asupra acestui lucru.

— Știu, amice, continuă el cu aerul că nu investise un sfanț în revistă, că de ani de zile trăia din două lire pe săptămînă, ca și cum n-ar fi fost coproprietarul și redactorul bine plătit al publicației. — Aș dori să putem să-ți dăm de trei ori mai mult. O meriți, amice. Îl bătu pe umeri discret.

Walter bolborosi ceva neclar, în chip de scuze. Bătu-tul discret pe umăr, crezu el, era semnalul pentru a începe :

„Sînt cel mai jigărit batal.
Cel mai nimerit să fie tăiat.“

— Aș dori, de dragul tău, continuă Burlap, ca și de dragul meu, adăugă el situîndu-se, cu un zîmbet vag și pocăit, în aceeași situație financiară cu Walter, ca revista să aducă mai mulți bani. Dacă ai scrie mai prost, poate că s-ar întîmpla.

Complimentul era amabil. Burlap îl sublinie bătîndu-l pe Walter din nou pe umăr și zîmbindu-i. Privirea lui nu exprima însă nimic. Întîlnindu-i-o pentru o secundă, Walter avu impresia ciudată că ochii lui Burlap nici nu-l priveau, ci se uitau în gol.

— Revista e prea bună. În mare măsură e din vina ta. Nu poți servi și pe Dumnezeu și pe Mamon.

— Firește, recunoscă Walter ; avu iarăși sentimentul că vorbele mari se rosteau prea ușor.

— Aș dori să-i putem servi pe amîndoi.

Semăna cu un sfânt Francisc bine dispus, care se prefăcea că-și bate joc de propriile sale principii.

Walter începu și el să ridă, dar fără chef. Dorea să nu fi pomenit niciodată cuvântul salariu.

— Mă duc să vorbesc cu domnul Chivers, spuse Burlap.

Domnul Chivers era administratorul revistei. Burlap îl folosea, așa cum oamenii de stat romani se slujeau de oracole și auguri pentru a-și duce la îndeplinire politica. Hotărârile care nu erau pe placul nimănui puteau fi veșnic atribuite domnului Chivers. În schimb, orice hotărâre agreabilă luată de Burlap părea întotdeauna rezultatul unei lupte cu tirania nemiloasă a administratorului. Domnul Chivers reprezenta o ficțiune convenabilă.

— Mă duc chiar azi-dimineață.

— Nu te deranja, spuse Walter.

— Dacă are să fie omeneste posibil să-i mai smulg ceva pentru tine...

— Nu, te rog. Walter îl rugă insistent să nu i se dea mai mult. Cunosc greutățile. Să nu crezi că vreau...

— Dar te exploatăm, Walter, te exploatăm singeros.

Cu cât Walter protesta mai mult, cu atât Burlap devenea mai generos.

— Să nu-ți închipui că nu-mi dau seama. Mă preocupă de mult timp.

Mărinimia lui era contagioasă. Walter se decise să nu primească bani în plus; se decise ferm, chiar dacă era sigur că revista putea să-i dea mai mult.

— Te rog, Burlap, aproape că îl rugă el, aș prefera ca lucrurile să rămână cum sînt.

Iși aminti brusc de Marjorie. Ce nedrept era cu ea! O sacrifica de dragul comodității lui. Fiindcă tocmeala i se părea dezgustătoare și refuza să lupte sau să accepte favoruri, sărmana Marjorie nu-și va putea co-

manda niciodată rochii noi și va trebui să renunțe să mai angajeze o servitoare.

Burlap înlătură cu un gest al miinii obiecțiile lui Walter. Insista să fie generos.

— Mă duc să vorbesc imediat cu Chivers. Cred că voi reuși să-l conving să-ți mai dea douăzeci și cinci de lire pe an.

Douăzeci și cinci de lire pe an ! Adică zece șilingi pe săptămână. Mai nimic. Marjorie spusese că trebuie să pretindă cel puțin o sută de lire.

— Mulțumesc, spuse el, și se disprețui pentru cuvintele rostite.

— Mă tem că e ridicol de puțin. Extrem de puțin. „Asta ar fi trebuit să spun“, își zise Walter.

— Mi-e rușine să ți le ofer. Dar ce se poate face ?

Evident nu se putea face nimic, pentru simplul motiv că acest „ce se poate“ reprezenta de fapt ceva impersonal și inexistent.

Walter bîlbîi cîteva cuvinte în chip de mulțumire. Se simțea umilit și dădea vina pe Marjorie.

Cînd venea la serviciu, de trei ori pe săptămână, Walter lucra în același birou cu Beatrice. Burlap, în izolarea lui redacțională, stătea singur. În acea zi trebuiau scrise recenziile scurte. Între ei, pe masă, se aflau teancurile de cărți proaste. Se serviră singuri. Un banchet literar — un banchet de deșuri. Romane proaste și versuri fără valoare, sisteme filozofice idioate și cărți moralizatoare plate, biografii fără însemnătate și cărți plicticoase de călătorie, volume religioase de-a dreptul grețose și cărți pentru copii atît de vulgare și de timpite încît dacă le citeai ți se făcea rușine pentru întreaga rasă umană — teancul era înalt, și în fiecare săptămână se înălța tot mai mult. Capacitatea de muncă a lui Beatrice, discernămîntul rapid și marea ușurință

a lui Walter se dovedeau neputincioase în fața acestei avalanșe. Începură să lucreze „ca niște vulturi în Turnurile Tăcerii“¹, cum spunea Walter. Recenziile din acea dimineață erau extrem de virulente.

În scris Walter reușea ceea ce în viață nu izbutise niciodată. Articolele lui constituiau o bătaie de joc nemiloasă. Bietele fete bătrine și serioase se simțeau profund rănite în amorul lor propriu, cînd citeau aprecierile lui brutal de disprețuitoare asupra poeziilor pe care le scriseseră din inimă despre Dumnezeu, Pasiune și Frumusețile Naturii. Vînătorii de animale mari, care se bucuraseră atît de mult de călătoriile lor în Africa se mirau că relatările atît de interesante făcute de ei erau considerate plictisitoare. Tinerii romancieri care împrumutaseră stilul și concepțiile epice ale autorilor celebri, dezvăluind cu îndrăzneală cele mai intime secrete ale vieții lor sexuale, se simțeau jigniți, uimiți, indignați, cînd aflau că stilul lor era pompos, construcția inexistentă, psihologia personajelor falsă, iar conflictul artificios și melodramatic. O carte proastă e la fel de greu de scris ca și una bună; ea se naște la fel de sincer în sufletul scriitorului. Sufletul autorului prost fiind însă, din punct de vedere artistic cel puțin, de calitate inferioară, această sinceritate, dacă nu va fi întotdeauna neinteresantă în fond, își va găsi în orice caz o expresie neinteresantă, iar efortul cheltuit pentru compunerea ei rămîne o pierdere de timp. Natura e monstruos de nedreaptă. Nimic nu poate înlocui talentul. Migala și toate calitățile sufletești nu fac doi bani. Scufundat în teancul său de cărți proaste, Walter comenta cu ferocitate lipsa de talent. Conștienți de răbdarea depusă, de sinceritatea și bunele

¹ Turnuri situate la marginea Bombay-ului. Cadavrele parșilor sînt lăsate aici pradă vulturilor. Printr-o veche tradiție, această practică cu caracter sacru, reprezintă în ochii parșilor suprema onoare adusă celui mort.

lor intenții artistice, autorii de cărți proaste se simțeau tratați nedrept și revoltător.

Metodele critice ale lui Beatrice erau simple ; încerca de fiecare dată să scrie în sensul părerilor lui Burlap. De fapt, lăuda toate cărțile care după ea tratau serios viața și problemele ei, și le condamna pe celelalte. Ar fi fost în stare să susțină că *Festus* a lui Bailey ¹ era mai valoros decît *Candide*, presupunînd că Burlap sau vreo altă autoritate în materie nu i-ar fi spus dinainte că era de datoria ei să prefere pe *Candide*. Întrucît nu i se îngăduia decît să critice cărțile proaste, lipsa ei de intuiție critică nu avea mare importanță.

Își văzură mai departe de lucru ; la prînz luară dejunul la un restaurant. După aceea se întoarseră și se așezară din nou la treabă. Între timp sosiseră unsprezece cărți.

— Mă simt, spuse Walter, ca vulturii din Bombay în timpul unei epidemii printre parși.

Bombay-ul și parșii îi amintiră de sora lui, Elinor. Se îmbarca astăzi, împreună cu Philip. Walter se bucura de întoarcerea lor. Erau aproape singurele persoane cu care putea discuta deschis despre necazurile lui. O să se poată consulta cu ei.

Grăție lor se va simți reconfortat, iar răspunderile proprii îi vor părea mai ușoare. Deodată, își aminti că totul fusese hotărît și nu mai existau probleme. Nici una. Sună telefonul. Ridică receptorul.

— Tu ești, dragă Walter ?

Era vocea lui Lucy.

Simți o strîngere de inimă, căci știa ce avea să urmeze.

— Tocmai m-am sculat, explică ea. Sînt singură de tot. Voia ca Walter să vină să ia ceaiul cu ea. Walter refuză. Atunci, după ceai.

¹ *Philip Jones Bailey* (1816—1902), poet englez, autorul unui lung poem filozofic — *Festus*.

- Nu pot, insistă el.
 — Prostii ! Firește că poți.
 — Cu neputință.
 — Dar de ce ?
 — Am treabă.
 — Dar nu după șase. Vino neapărat.

La urma urmei, se gîndi el, poate c-ar fi mai bine s-o vadă și să-i explice ce hotărîse.

— N-am să te iert niciodată dacă nu vii.

— Bine, spuse el. Am să fac un efort. Dacă-o să fie cu putință, am să vin.

— Îți place să flirtezi, îl persiflă Beatrice cînd Walter puse receptorul în furcă. Refuzi, numai pentru plăcerea de a fi rugat !

Cînd pe la cinci și ceva plecă, părăsindu-și biroul sub pretextul că trebuia să se ducă la London Library înainte de ora de închidere, Beatrice îl salută ironic. *Bon amusement !* fură ultimele ei cuvinte.

În biroul său redacțional, Burlap dicta scrisori secreta-
 reii sale.

— „Al dumneavoastră“, etc... încheie el și ridică un alt teanc de hîrtii. „Dragă Miss Saville“, începu el uitîndu-se o clipă la scrisori. Nu, se corectă el. „Dragă Miss Romola Saville. Vă mulțumesc pentru nota dvs. și pentru manuscrisele trimise.“ Se opri, apoi, lăsîndu-se pe scaun, închise ochii, gîndindu-se puțin. — „N-am obiceiul, continuă el în cele din urmă cu o voce moale și distantă, n-am obiceiul să scriu scrisori personale unor necunoscuți care-mi trimit manuscrise.“ Redeschise ochii și întilni de cealaltă parte a mesei privirea întunecată dar vie a secretaiei. Ochii domnișoarei Cobbett aveau o expresie sarcastică ; un zîmbet slab i se

înfiripase aproape imperceptibil în colțul gurii. Burlap se irită, dar își ascunse sentimentele și continuă să se uite fix înainte, ca și cum domnișcara Cobbett nu ar fi existat, iar el s-ar fi uitat distrat la o mobilă. Domnișoara Cobbett își coborî din nou privirea pe blocnotesul ei.

„Ce jalnic, își spuse ea. E de o vulgaritate indescritibilă“.

Domnișoara Cobbett era o femeie micuță, brunetă, cu un început de mustață în colțul buzei superioare, cu ochii căpriei disproporționat de mari în comparație cu fața subțire și cam bolnăvicioasă. Ochii adânci și vii aveau aproape în permanență o expresie de reproș care se putea transforma imediat în minie sau, ca acum, în bătaie de joc. Era dreptul ei să privească lumea cu reproș. Soarta o tratase rău. De fapt, foarte rău. Născută și crescută într-o familie suficient de înstărită, se trezise, la moartea tatălui, săracă lipită pământului și nevoită să trăiască de pe o zi pe alta. Se logodise cu Harry Markham. Viața promitea să reînceapă. Apoi venise războiul. Harry se înrolase și murise în luptă. Moartea lui o silise să facă stenografie și dactilografie pînă la sfîrșitul vieții. Harry fusese singurul bărbat care o iubise, singurul gata să-și asume riscul de a o iubi. Alți bărbați o considerau alarmant de violentă, de pasionată și de serioasă. În compania ei tinerii se simțeau proști și caraghioși. Se răzbunau, bătîndu-și joc de ea și spunînd că n-are „simțul umorului“, că e pedantă și, cu timpul, că e fată bătrînă și că tinjește după un bărbat. Mai spuneau că seamănă cu o vrăjitoare. Domnișoara Cobbett se îndrăgostise adeseori nebunește, cu o violență disperată. Bărbații, însă, o ignoraseră sau, dîndu-și seama cu cine au de-a face, dăduseră bir cu fugiții; alții își bătuseră joc de ea sau, și mai rău, se arătaseră condescendenți și amabili,

văzînd în ea o sărmană ființă rătăcită, o pacoste cu care trebuia totuși să te porți milos. Ethel Cobbett avea tot dreptul să fie nemulțumită.

Pe Burlap îl întîlnise datorită faptului că pe vremea prosperității ei materiale învățase la aceeași școală cu Susan Paley, viitoarea nevastă a lui Burlap. La moartea lui Susan, Burlap exploatase durerea resimțită, grăbindu-se să se destăinuie în scris, într-o serie extrem de penibilă de articole personale, concepute la modul său veșnic penibil și care constituiau secretul succesului său în gazetărie (căci marelui public îi place întotdeauna să devoreze indiscrețiile personale). Ethel îi trimisese o scrisoare de condoleanțe, împreună cu o lungă relatare despre Susan, de pe vremea cînd era tînără. Un răspuns emoționat și emoționant îi parvenise cu prima poștă : „Vă mulțumesc, vă mulțumesc pentru amintirile dumneavoastră despre ființa care am simțit că e Susan cea adevărată, fetița care a supraviețuit în femeia matură atît de frumos, atît de pur pînă în ultima clipă ; copilul minunat care, în ciuda scurgerii timpului, a rămas același, trăind în persoana fizică a lui Susan. În adîncul sufletului ei, sînt sigur, Susan n-a crezut niciodată cu adevărat în ființa ei adultă și cronologică, n-a reușit niciodată cu adevărat să-și scoată din cap că era fetița care făcea pe adultul.“ Și așa mai departe — pagini de un lirism cam isteric despre copilul-femeie. O mare parte din conținutul scrisorii îl vîrîse în articolul din săptămîna următoare intitulat : „Unor astfel de oameni le e hărăzită Împărăția Cerurilor“. Peste cîteva zile plecase la Birmingham să discute personal cu femeia care o cunoscuse pe „Susan cea adevărată“, pe vremea cînd era o copilă atît din punct de vedere cronologic cît și spiritual. Impresia reciprocă se dovedise favorabilă. Pentru Ethel, care ducea o existență amară și nemulțumită între locuința

ei tristă și oribila societate de asigurări unde lucra, sosirea, mai întâi a scrisorii și apoi a lui Burlap în persoană, constituiseră evenimente importante și minunate. Un scriitor adevărat, un om inteligent și inimos. În starea lui de spirit, lui Burlap i-ar fi plăcut orice femeie care putea să-i vorbească despre copilăria lui Susan, orice femeie, în a cărei compasiune caldă și maternă, el însuși fiind copil, se putea cufunda voluptos, ca într-un pat cu fulgi.

Ethel Cobbett se dovedise nu numai plină de simpatie și o prietenă devotată a lui Susan, dar mai ales inteligentă, serios cultivată și plină de admirație față de el. Primele impresii fuseseră favorabile.

Burlap plînsese cuprins de disperare. Se zbuciumase la gândul că niciodată, da, niciodată nu va, putea să oară iertare lui Susan pentru tot răul ce i-l făcuse, pentru toate cuvintele crude pe care le rostise. Chinuit de remușcări, îi mărturisise lui Ethel că o dată își înșelase soția. Îi povestise amănunțit certurile dintre ei. Susan murise și nu mai avea cum să-i mai oară iertare. Niciodată, niciodată. Ethel, înduioșată, reflectase că pe ea n-avea s-o regrete nimeni. A fi obiectul unei compasiuni postume e mai puțin plăcut decît să te bucuri de aceeași afecțiune cît trăiești. Chinurile pe care Burlap, printr-un proces de concentrare puternică asupra ideii pierderii și durerii suferite, reușise să și le dezlănțuie în suflet, erau cu totul disproporționate și departe de sentimentele sale reale pentru Susan. Loyola prescria fiecărui novice iezuit o serie de meditații solitare asupra suferințelor lui Cristos; cîteva zile petrecute într-un astfel de exercițiu, întovărit de post negru, erau în general suficiente pentru a zămisli în mintea novicilor o înțelegere vie, mistică și personală a adevăratei existențe a Mîntuitorului și a suferințelor lui. Burlap folosea același procedeu; dar în loc să se

gindească la Isus, sau măcar la Susan, se gîndea la sine, la propriile lui chinuri, la propria lui singurătate, la propriile lui remuşcări. Şi, evident, citeva zile de continuă masturbatie spirituală îl aduceau la o înţelegere mistică a propriei sale stări jalnice, unice şi incomparabile. Se închipuia, într-o viziune apocaliptică copleşit de toate durerile. (Burlap cita întotdeauna oral sau în scris fraze din *Noul Testament*. „Fiecare dintre noi, scria el, fie că este bărbat sau femeie, duce o cruce după putinţa sa de a îndura şi după capacităţile de autoperfecţionare.“ Vorbea în cunoştinţă de cauză despre suferinţele din grădina măslinilor şi cupele cu oţet.) Viziunea îi sfîşia inima; îl copleşea mila faţă de propria lui persoană. Sărmana Susan n-avea multe lucruri în comun cu suferinţele acestui Burlap, gen Isus Cristos. Dragostea pentru Susan, pe vremea cînd ea trăia, şi-o sugerase şi o amplificase singur; manifestările de durere la moartea ei urmaseră acelaşi proces. Nu o iubise pe Susan, ci imaginea ei, pe care o zămislise în mintea lui; îi plăcea ideea dragostei. Se concentrase puternic, în cea mai bună manieră iezuită, pînă ce imaginile şi sentimentele deveniseră halucinant de reale. Dragostea lui pentru această fantomă, iubirea de dragul iubirii, pasiunea de dragul pasiunii, pe care izbutise să le stoarcă din conştiinţa lui, o cuceriseră pe Susan, care îşi închipuisese că au o legătură cu persoana ei. O impresionase mai ales faptul că sentimentele lui aveau o notă „pură“, lipsită de virilitate. Părea un copil îndrăgostit de mama lui (un copil cu unele porniri incestuoase, e adevărat; dar cu ce tact şi cu ce delicateţe juca rolul unui mic Oedip!). Dragostea lui Burlap era copilărească şi maternă: plin de pasiune şi făcînd mici nebunii, căuta parcă un refugiu în braţele mamei. Slăbuţă, extrem de delicată, parţial vie şi de aceea doar parţial maturizată, şi rămăsă în stadiul

unei copilării veșnice, Ethel Cobbett îl adorase ca pe un iubit de o factură superioară, ca pe un sfânt. Bur-lap, în schimb adora propria sa fantomă, adora frumoașa sa concepție creștină asupra căsătoriei, și în fine adora felul încântător cum se purtase ca soț.

Articolele sale periodice exaltau pe un ton liric căsătoria. Cu toate acestea, fusese deseori necredincios soției sale. Avea un sistem atât de pur, de copilăresc și de platonice de a face dragoste, încît nici femeile și nici el nu considerau manifestările lui ca reprezentînd efectiv dragostea. Viața împreună cu Susan fusese o succesiune de scene pe întreaga varietate a tonalităților emotive. Obişnuia să-și rumege nemulțumirile, otrăvind-și mintea, pînă ce izburcea într-un acces de furie sau de gelozie. Alteori, reflecta la propriile sale lipsuri, se pocăia, devenea dezgustător, abject, și se tira la picioarele ei într-un extaz de adorație incestuoasă față de o soție — o imaginară mamă-copil — pe care o alesese pentru a o identifica cu Susan cea în carne și oase. Uneori își intrerupea brusc emoțiile, începînd să ridă, un rîs ciudat de scurt și cinic, făcînd-o pe Susan să se simtă foarte prost și un timp se transforma complet, ajungînd să semene cu Morarul vesel din liedul lui Schubert. „Nu țin la nimeni, nu, nu țin la nimeni și nimeni nu ține la mine.“ „Diavolul din noi“, așa descria el aceste stări, cînd își revenea la starea de spirit obișnuită; cita cuvintele Bătrînului marinar¹ despre șoapta blestemată care îi uscaseră inima, ca un praf. „Diavolul din suflet“, sau adevărata, fundamentală sa ființă, sătulă de a mai juca un rol străin și de

¹ *Balada bătrînului marinar*, poem de poetul englez Samuel Coleridge (1772—1834). Bătrînul marinar omoară un albatros, atrăgînd astfel asupra sa și a tovarășilor săi un blestem, o șoaptă blestemată, în urma căreia tot echipajul va muri, iar bătrînul marinar va rămîne singur pentru a povesti mai departe fapta sa.

a-și exterioriza emoții pe care nu le resimțea spontan, își luase oare o scurtă vacanță ?

Susan murise ; Burlap ar fi putut la fel de ușor să simuleze durerea puternică și statornică încercată cu această ocazie, dacă i-ar fi venit ideea, pe vremea când ea trăia, că Susan a murit, iar el a rămas dezolat și singur.

Pe Ethel o emoționase intensitatea sentimentelor lui, sau mai degrabă insistența și violența lor. Burlap părăsise complet, zdrobit de durere, atât fizic cât și spiritual. Inima lui Ethel sîngerase pentru el. Încurajat de simpatia ei, Burlap se scufundase într-o orgie de regrete, atât de ieftine încît durerea simulată te scotea din sărite, într-o orgie de căințe pe cît de jalnice pe atât de tardive, și într-o orgie de mărturisiri și înjosiri inutile. Sentimentele nu sînt lucruri de sine stătătoare, care să poată fi izolate de restul gîndurilor. Cînd cineva încearcă o emoție puternică într-un domeniu, nu e exclus să se emoționeze și în altul. Durerea îl făcea pe Burlap nobil și generos ; mila față de sine îi ușura sentimentul creștin față de alți oameni.

— Îmi dau seama că și dumneata ești nefericită, îi spusese lui Ethel.

Ethel recunoscuse și îi mărturisise cît de mult ura serviciul, localul unde lucra și pe cei de acolo ; îi povestise viața ei distrusă. Burlap o încredințase de simpatia lui.

— Ce înseamnă micile mele nefericiri în comparație cu ale dumneavoastră ? protestase ea, amintindu-și violența durerii lui.

Burlap îi vorbise despre franemasoneria suferinței, apoi, orbit de viziunea propriei sale ființe generoase, oferise domnișoarei Cobbett postul de secretară la redacția revistei *Literary World*. Cu toate că Londra și *Literary World* păreau infinit mai atrăgătoare decît

Birminghame-ul și Societatea de asigurări, Ethel ezitase. Slujba ei era plicticoasă, dar sigură, permanentă și îi garanta o pensie. Într-o nouă explozie de generozitate, Burlap o asigurase că noua ei situație va fi cît dorește ea de permanentă. De atita bunătate, inima lui Burlap bătuse mai tare !

Domnișoara Cobbett se lăsase convinsă. Venise la Londra

Burlap, care sperase să se strecoare treptat și aproape pe nesimțite în patul ei, suferise o mare dezamăgire. Făcînd pe copilul cu inima sfărîmată, căutînd înțelegere și afecțiune, încercase s-o corupă într-un mod cît mai spiritual și platonice și s-o atragă, profitînd de compătimirea ei, într-un incest tandru și delicios. Lui Ethel Cobbett însă ideea îi păruse inacceptabilă ; nici măcar nu-i trecuse vreodată prin cap. Avea principii solide, dovedindu-se în convingerile ei morale la fel de pasionată și violentă ca și în dragoste. Luase prea în serios și prea literal durerea lui Burlap. Căzuseră de acord, cu ochii plini de lacrimi, să inițieze un fel de cult, numai al lor, pentru sărmana Susan, să ridice în memoria ei și să păstreze în suflet un altar veșnic luminat și împodobit cu ofrande. Ethel își închipuse că Burlap nu va renunța la această intenție. Ea, una, în orice caz, avea de gînd s-o ducă la îndeplinire. Nici nu visase că Burlap urmărea altceva. Purtarea lui ulterioară o uimise și o revoltase. Cum, acesta era omul care promisese că va ține veșnic aprinse luminările din fața altarului sărmaneii Susan ? se întrebasese ea privindu-l cum își duce viața de promiscuități ascunse. Își arătase și își manifestase dezaprobarea și prin cuvinte. Burlap se blestemase pentru prostia pe care o săvîrșise convingînd-o să-și lase serviciul la societatea de asigurări, se blestemase pentru idioțenia lui crasă promițîndu-i o slujbă sigură. De-ar da Dumnezeu să plece din proprie

inițiativă ! Începuse să-i facă mizerii tratind-o impersonal, cu răceală și superioritate, ca pe o mașină de scris sau un dictafon. Ethel Cobbett se cramponase însă cu sălbăticie de slujba ei.

Se împliniseră vreo optsprezece luni de cînd era angajată și nu dădea nici un semn că avea de gînd să demisioneze. Situația devenise insuportabilă : nu mai mergea. Dar cum să-i pună capăt ? Evident, nu se angajase legal s-o țină la infinit. Nu hotărîse nimic în scris. Dacă într-o bună zi va deveni insuportabilă, atunci...

Ignorînd cu desăvîrșire privirea și surîsul ei ironic aproape imperceptibil, Burlap continuă să dicteze. Te înjosești dacă dai atenție unei mașini ; e de-ajuns s-o folosești. Și totuși, mult timp n-o s-o mai țină.

— „N-am obiceiul să scriu unor necunoscuți care-mi trimit manuscrisele“, repetă el cu o voce fermă, hotărîită. „Nu mă pot reține însă să nu vă spun“, nu, „să nu vă mulțumesc pentru marea plăcere pe care mi-au prilejuit-o poemele dumneavoastră. Prospețimea lirică a operei dumneavoastră, sinceritatea ei emoționantă, strălucirea ei vie, aproape sălbatică au constituit pentru mine o revelație, o adiere de aer curat. Un redactor e silit să citească atîta literatură proastă încît se simte aproape mișcat și rămîne recunoscător acelor care“ — nu, scrie mai bine — „acelor spirite rare, prețioase care îi oferă aur în locul zgurei obișnuite. Vă mulțumesc pentru că mi-ați dăruit“, se uită din nou prin hîrtii, *Dragostea în pădure și Florile pasiunii*. Vă mulțumesc pentru suprafața lor verbală, vie și dezordonată. Vă mulțumesc pentru sensibilitatea... — nu — pentru sentimentele delicate, pentru experiența suferinței, pentru spiritualitatea arzătoare pe care o intuiție mai adîncă le descoperă sub această suprafață. Am dat dispoziție

ca ambele poeme să fie culese imediat, sperînd ca ele să apară la începutul lunii viitoare.

Între timp, dacă aveți un drum pe Fleet Street, m-aș considera foarte onorat să aud personal de la dumneavoastră ceva în legătură cu proiectele poetice. Aspirantul literar, chiar și cel talentat, se lovește deseori de greutăți materiale, pe care scriitorul profesionist știe cum să le evite. Am considerat întotdeauna un mare privilegiu și o mare datorie ca, în calitatea mea de critic și redactor, să facilitez drumul celor talentați. Iată de ce, vă rog să iertați această scrisoare interminabilă. Primiți, vă rog, încredințarea stimei mele deosebite.“

Se uită din nou la poemele bătute la mașină și citi cîteva versuri. „Un autentic talent, își spuse el de cîteva ori, un autentic talent.“ Diavolul din el reflecta însă că autoarea acestor poeme, remarcabil de sincere și pline de temperament, părea să fie o fată cu oarecare „experiență“. Aruncă poemele în coșul de hîrtii din dreapta și luă o nouă scrisoare din coșul din stînga.

— „Reverendului James Hitchcock“, dictă el. „Casa Parohială din Tuttleford, în Wiltshire. Stimate domn, regretăm extrem de mult că nu avem posibilitatea să folosim amplul și foarte interesantul dumneavoastră articol asupra legăturii dintre limbile aglutinante și formele aglutinante ale himerelor în arta simbolică. Lipsa de spațiu...“

★

În capotul ei roz, ca lalelele din vase, Lucy citea sprijinită în coate. Divanul cenușiu avea aceeași culoare cu pereții îmbrăcați în mătase; covorul era roz. Pînă și papagalul din colivia lui aurită era gri și roz. Ușa se deschise.

— Dragă Walter ! În sfîrșit !

Lucy zvîrli cartea.

— Am și sosit. Dacă-ai ști cite lucruri am lăsat baltă ca să vin aici. („Îmi promiți?“ îl întrebase Marjorie. Iar el răspunsese : „Îți promit“. Această ultimă vizită de explicații nu mai conta.)

Divanul era larg. Lucy își trase picioarele la perete, făcându-i loc. Unul din papucii ei roșii, model turcesc, căzu pe covor.

— Mă enervează manechiurista, spuse ea, ridicându-și puțin piciorul gol spre el. Se încăpățânează să-mi dea cu mizeria asta roșie pe unghiile de la picioare. Parcă-s niște răni.

Walter tăcea. Inima îi bătea puternic. Parfumul gardeniilor îl învălui, precum căldura unui trup, transpusă într-o altă gamă senzuală. Există parfumuri fierbinți sau reci, înăbușitoare ori proaspete. Gardeniile lui Lucy îi umpleau gâtul și plămînii cu un parfum tropical, suav, apăsător. Pe mătasea cenușie a divanului, piciorul ei alb semăna cu mugurii de lotus, cărnoși și albi. Picioarele zeitelor indiene, călcînd printre florile de lotus devin și ele flori. Timpul se scurgea în tăcere, dar nu inutil, ca de obicei. De data asta inima nerăbdătoare a lui Walter îl pompa, cu fiecare bătaie, în rezervorul ermetic al experienței, unde timpul continua să urce în spatele digului, pînă cînd, în cele din urmă, pe neașteptate... Walter întinse brusc mîna și-i apucă piciorul gol. Sub presiunea secundelor acumulate în tăcere, digul cedă. Piciorul era lung, lung și subțire. Își încheștă mîna pe el. Se aplecă și îi sărută laba piciorului.

— Vai, dragă Walter, rîse Lucy. Ai început să ai gusturi cu totul orientale.

Walter nu spuse nimic ; îngenunchie jos, lingă divan și se lăsă peste ea. Fața lui, aplecată pentru a o săruta, exprima disperare și nebunie. În contact cu trupul ei, mîinile lui tremurau. Lucy clătină din cap și își feri fața cu mîna.

— Nu, nu vreau.
— De ce?
— Nu-i bine.
— De ce nu?
— În primul rînd ai să-ți complici și mai rău situația.

— Nu-i adevărat, spuse Walter.

Nu mai existau complicații. Marjorie dispăruse din mintea lui.

— În afară de asta, continuă Lucy, am impresia că m-ai uitat, și nu vreau.

Buzele lui Walter erau însă cățifelte iar miinile lui o atingeau ușor. Săruturile și mîngîierile trezeau tremurător la viață anticipări ale plăcerii. Lucy închise ochii. Mîngîierile acționau ca un drog amețitor și calmant. Trebuia doar să-și relaxeze voința și drogul va pune complet stăpînire pe ea. Va înceta să mai existe și va deveni o epidermă fremătînd de plăcere și acoperînd un vid, o beznă abisală și caldă.

— Lucy! Pleoapele ei se zbătură și tremurată sub săruturile lui. Walter își lăsă mîna pe sinii ei. — Iubito!

Lucy rămăsese perfect nemișcată, cu ochii încă închiși.

Un țipăt ascuțit, brusc și sfîșietor îi făcu pe amîndoi să tresară, trezindu-se de-a binelea din uitarea timpului. Parcă s-ar fi comis o crimă alături, iar victima ar fi considerat uciderea ei o glumă și o operație dureră.

Lucy izbucni în rîs.

— E Polly.

Se uitară peste umăr la colivie. Cu capul lăsat puțin pe o parte, pasărea îi cerceta cu un ochi negru și rotund. În timp ce-l priveau, un oblon de piele, de culoarea pergamentului, coborî rapid peste ochii străluci-

tori și inexpressivi ai papagalului, iar apoi se ridică. Țipătul de martir muribund dar vesel se repetă.

— Va trebui să-i acoperi colivia cu husa, spuse Lucy.

Walter se întoarse spre ea și, furios, începu s-o sărute. Papagalul țipă iar, Lucy începu să ridă mai tare.

— E inutil, spuse ea, răsufliind greu. Nu tace pînă nu acoperi colivia.

Pasărea îi confirmă cuvintele, scoțînd un alt urlet de agonie veselă. Exasperat, jignit și simțindu-se ridicol, Walter se ridică și traversă încăperea. Văzîndu-l că se apropie, pasărea începu să țopăie neastîmpărată pe trapezul ei. Creasta i se zbîrli, iar penele de pe cap și gît i se înfoiară ca solzii unui con de molift, ajuns la maturitate.

— Bună dimineața, spuse papagalul cu o voce guturală de ventrilog, bună dimineața, mătușico, bună dimineața, mătușico...

Walter desfăcu husa de brocat roz ce se afla împăturită alături pe o masă și acoperi colivia cu ea, innăbușînd astfel strigătele. De sub husă se auzi un ultim „Bună dimineața, mătușică“, apoi se făcu tăcere.

— Îi place să facă glume, spuse Lucy cînd papagalul dispăru sub husă.

Își aprinse o țigară.

Walter străbătu din nou încăperea cu pași mari și, fără să spună un cuvînt, îi luă țigara dintre degete și o aruncă în cămin. Lucy ridică mirată din sprincene; el nu-i dădu răgazul să vorbească. Ingenunchiă din nou la marginea divanului și începu s-o sărute pătimaș.

— Walter! protestă ea. Nu! Ce te-a apucat?

Încercă să se desfacă din brațele lui, dar descoperi că era neașteptat de puternic.

— Ești o fiară.

Walter se simți cuprins de o dorință oarbă și sălbatică.

— Walter ! Ți repet ! Ți veni o idee absurdă, care o făcu deodată să ridă. — Parc-ai fi un artist de cinema. Văzut de aproape, cînd rînjește.

Încercarea de a-l ridiculiza se dovedi la fel de ineficace ca și protestul. De fapt, nu dorea ca el să înceteze. De ce să nu-i cedeze ? Era totuși oarecum umilitor să fie dominată, să i se impună dragostea, în loc ca ea să alcagă. Mîndria și voința ei se impuseră, înfrînîndu-i propria dorință. Dar de ce nu, în definitiv ? Stupefiantul era puternic și îmbătător. De ce nu ? Închise ochii. În timp ce ezita încă, împrejurările hotărîră subit în locul ei. Cineva băt看 la ușa. Lucy redeschise ochii.

— Am de gînd să-i spun să între, șopti ea.

Walter se ridică grăbit în picioare ; între timp bătaia în ușa se repetă.

— Intră !

Ușa se deschise.

— A venit domnul Illidge, doamnă ! spuse servitoarea.

Walter rămase lingă fereastră, ca și cum l-ar fi interesat foarte mult camionul staționat în fața casei de peste drum.

— Condu-l aici, spuse Lucy.

Cînd ușa se închise, Walter se întoarse. Fața i se acoperise cu o paloare puternică, iar buzele îi tremurau.

— Am uitat cu desăvîrșire, explică ea. L-am invitat aseară, sau mai degrabă azi-dimineață.

Walter privi în altă direcție și fără să rostească o vorbă traversă odaia, deschise ușa și plecă.

— Walter ! îl strigă ea, Walter ! dar el nu se întoarse.

Pe scară se întilni cu Illidge care urca în urma servitoarei.

Walter îi răspunse la salut cu un gest neglijent și se grăbi să treacă pe lângă el. Nu era destul de calm pentru a-i vorbi.

— Prietenul nostru Bidlake părea foarte grăbit, spuse Illidge după ce se salutară.

Se simțea încântat, fiind convins că Walter plecase din cauza lui.

Lucy îi observă expresia satisfăcută. „Parcă-i un cocoșel roșu“, își spuse ea.

— A uitat ceva, explică ea vag.

— Sper că nu s-a uitat pe sine, se interesă Illidge pe un ton glumeț.

Lucy începu să ridă, mai mult din cauza pozei lui de mascul îngîmfat, decît de glumă. Illidge se umflă în pene, plin de încredere și satisfacție. Manierele mondene se dovedeau simple ca un joc de popice. Simțindu-se ca la el acasă, își întinse picioarele și se uită prin cameră. Eleganța sobră și costisitoare îl impresiona imediat, ca fiind de bun gust. Trase pe nări, încîntat, parfumul din aer.

— Ce-i sub husa aceea roșie și misterioasă ? întrebă el arătînd spre colivia acoperită.

— Un papagal, răspunse Lucy, un papagal care face cucurigu, rectifică ea, izbucnind brusc într-un hohot de ris neliniștitor și inexplicabil.

Există dureri ce pot fi mărturisite și suferințe cu care te poți mindri pe drept. Despre moartea unei ființe iubite, despre despărțire, despre remușcări și teama de moarte au vorbit elocvent poeții. Durerile solicită simpatia lumii. Există însă și dureri compromițătoare, nu mai puțin sfîșietoare decît celelalte, dar despre care cei ce le îndură nu îndrăznesc, sau nu pot să vorbească. De pildă, durerea pricinuită de o dorință nesatisfăcută. Iată sentimentul lui Walter cînd ajunsese în stradă.

Simțea în același timp durere, furie, dezamăgire, rușine și nefericire. Avea senzația că sufletul i se năruie de atîta durere. Totuși, nu putea mărturisi nimănui adevărata cauză a suferințelor sale, dat fiind caracterul lor josnic și chiar ridicol. Să presupunem că s-ar fi întîlnit cu un prieten care l-ar fi întrebat de ce este atît de nefericit.

„Eram cu o femeie în pat și am fost întrerupt, la început, de țipetele unui papagal, apoi de sosirea unui invitat.“

Răspunsul ar fi fost un imens și batjocoritor hohot de ris. Mărturisirea ar fi făcut ocolul cluburilor, ca o glumă strașnică. Și totuși Walter n-ar fi suferit mai cumplit nici dacă i-ar fi murit mama.

Rătăci cam o oră pe străzi și prin Regent Park. Lumina descreștea treptat în după-amiaza albă și cețoasă. Se mai liniști. „E o lecție, își zise el, o pedeapsă“; își călcase promisiunea. Atît pentru binele lui cit și pentru al lui Marjorie, jură că lucrul nu avea să se mai repete. Se uită la ceas și văzînd că e trecut de șapte o luă spre casă. Ajunse obosit și decis să se pocăiască.

Marjorie cosea. Fața ei subțire și obosită strălucea în lumina lămpii. Purta și ea capot. Mov, oribil. „Întotdeauna a fost lipsită de bun gust“, își spuse Walter. Mirosul de mîncare se răspîndise în tot apartamentul. Nu putea să suporte mirosul de bucătărie; un motiv în plus pentru care trebuia să-i rămînă credincios lui Marjorie. O problemă de onoare și o datorie. Faptul că prefera parfumul de gardenie mirosului de varză nu-i dădea dreptul s-o facă pe Marjorie să sufere.

— Ai întîrziat, spuse ea.

— Am avut o groază de treabă, explică Walter. Și m-am întors acasă pe jos. Asta, cel puțin, era adevărat. Cum te simți?

Ii cuprinse umerii cu mîinile și se aplecă spre ea. Marjorie dădu drumul la cusătură și își încolăci brațele

în jurul gîtului lui Walter. „Ce fericită sînt, îşi spuse ea, că e iar al meu !“ Din nou al ei. Ce bucurie ! Dar, chiar în clipa cînd îl îmbrăţişă, îşi dădu seama că fusese din nou trădată. Se smulse de lîngă el.

— Walter, cum ai fost în stare ?

Singele îi năvăli în faţă ; încercă să joace teatru mai departe.

— Ce să fiu în stare ? întrebă el.

— Iar ai fost la femeia aceea.

— Nu ştiu ce spui.

Înţelese că partida era pierdută, dar continuă să se prefacă.

— E inutil să mă minţi.

Marjorie se ridică, brusc, răsturnînd coşul de lucru ; conţinutul se răspîndi pe jos. Fără să-i pese, traversă odaia.

— Lasă-mă în pace ! strigă ea cînd Walter încercă s-o urmeze.

Cu o mişcare resemnată, o ascultă.

— Cum ai fost în stare ? continuă ea. Să vii acasă duhnind a parfumul ei. Aşadar, gardeniile îl trădaseră. Ce prost fusese ; ar fi trebuit să se gîndească mai dinainte... — După tot ce-ai spus azi-noapte. Cum ai fost în stare ?

— Dă-mi voie să-ţi explic, protestă el cu vocea unei victime, a unei victime exasperate.

— Explică-mi de ce-ai minţit, spuse ea cu amărăciune. Explică-mi de ce ţi-ai călcat promisiunea.

Furia şi dispreţul ei treziră un ecou corespunzător în sufletul lui Walter.

— Am să mă mulţumesc să-ţi explic, spuse el cu o politeţe rigidă şi primejdioasă. „O adevărată caţă cu scenele şi cu gelozia ei ! O caţă insuportabilă, exasperantă.“

— Mulțumește-te să minți mai departe, îl ironiză ea, Walter dădu din nou indiferent din umeri.

— Dacă așa iei lucrurile, spuse el politicoș.

— Ești un mincinos nerușinat, asta ești, spuse Marjorie, întorcându-i spatele.

Își acoperi fața cu mâinile și începu să plângă.

Walter rămase nepăsător. Spectacolul pe care-l ofereau umerii ei zguduiți de plîns îl scotea din sărite și îl plictisea. O privi cu o furie rece și obosită.

— Pleacă ! strigă ea printre lacrimi, pleacă !

Nu mai voia să-l vadă, stînd acolo cu un aer triumfător, în timp ce ea plîngea.

— Pleacă !

— Vrei într-adevăr să plec ? o întrebă el cu aceeași politețe rece și gravă.

— Da, du-te, pleacă !

— Foarte bine, spuse el.

Deschise ușa și plecă.

La Camden Town luă un taxi și ajunse în Bruton Street exact în momentul cînd Lucy se pregătea să plece în oraș ca să ia masa.

— Vii cu mine, o anunță el foarte calm.

— Regret.

— Vii, cînd îți spun.

Lucy îl privi curioasă. Walter o fixa, zîmbind, cu o expresie ciudată de satisfacție și amuzament, o expresie de forță încăpățînată și invincibilă, cum nu văzuse niciodată pe fața lui.

— De acord, spuse ea în cele din urmă și sună servitoarea. Telefonează-i, te rog, lui Lady Sturlett, ordonă ea, și spune-i că regret, dar am o migrenă teribilă și nu pot să mai vin astă-seară. Servitoarea se retrase. Ei, acum ești mulțumit ?

— Încep să fiu, răspunse el.

— „Începi“ ? Lucy se prefăcu indignată. Îmi place obrăznicia ta nemaipomenită.

— Știu că-ți place, spuse Walter rîzînd.
Și ei îi plăcu.
În noaptea aceea Lucy deveni amanta lui.

Era între ora trei și patru după-amiază. Spandrell tocmai se dăduse jos din pat. Nu se bărbierise încă ; peste pijama purta un halat din postav aspru și cafeniu, ea un anterior de călugăr. (Aerul lui monastic era studiat ; îi plăcea să semene cu asceții. În copilărie juca cu mare plăcere rolul unui anahoret al cultului diavolului.) Umplu ceainicul cu apă și așteaptă să fiarbă pe aragaz. I se păru că ține o veșnicie. În gura uscată îi stăruia un gust ce-i amintea mirosul de alamă încinsă. Erau urmările obișnuite ale coniacului.

„Așa cum cerbul tinjește după apa pîraielor, își spunea el, tot astfel și sufletul meu... Setea de a doua zi după chef. Dacă s-ar putea îmbutelia grația divină ca apa minerală.“

Se îndreptă spre fereastră. Dincolo de o rază de cincizeci de metri, întreg universul fusese anulat de o ceață albă. Cît de insistent și de semnificativ se profila un felinar în fața casei de alături, pe partea dreaptă a străzii ! Lumea fusese distrusă și rămăsese doar felinarul, ca barca lui Noe în cataclismul universal. Niciodată nu observase felinarul ; mai înainte nici nu existase. Acum însă era singurul lucru existent. Spandrell îl fixă cu toată atenția ; simți că i se taie respirația. Un felinar singur în ceață — unde mai văzuse așa ceva ? Senzația bizară că a rămas singurul supraviețuitor al deluviului îi era oarecum familiară. Cu privirea ațintită asupra felinarului, încercă să își aducă aminte. După un timp, gîtuit de emoție, renunță ; își ținea în frîu voința și gîndurile conștiente, așa cum un polițist ține piept mulțimii care încenjoară o femeie leșinată pe stradă. Își ținea în frîu gîndurile conștiente, pentru a îngădui

memoriei amețite să-și facă loc pentru a se întinde, a respira, și a reveni la viață. Cu ochii pironiți asupra felinarului, Spandrell aștepta frământat dar cu răbdare, ca un om, gata să strănute, clipa cînd avea să izbucnească criza ; aștepta ca memoria, de mult moartă, să învie. Deodată memoria învie, se trezi complet din catalepsia ei și, cu un sentiment de mare ușurare sufletească, Spandrell se văzu urcînd drumul abrupt, acoperit cu zăpadă bătătorită, ce ducea de la Cortina spre trecătoarea Falzarego. Un nor alb și rece coborîse asupra văii. Munții dispăruseră. Vîrfurile fantastice, de un roș de coral, ale Dolomiților nu se mai vedeau. Nu mai existau culmi și prăpăstii. Lumea avea doar cincizeci de pași lățime ; pe jos zăpada albă ; în jur și deasupra, nori albi. Iar, uneori, proiectat pe albeața zăpezii, conturul întunecat al unei case, al unui stilp de telefon, al unui pom, al unui om, sau al unei sânni, semnificative în izolarea și singurătatea lor, fiecare un supraviețuitor al dezastrului general. Spectacolul avea ceva lugubru, dar cît era de captivant, de nou, de frumos prin ciudățenia lui. Plimbarea se dovedea o aventură. Îl cuprinsese un neașteptat, un fel de neliniște îi amplificase fericirea, făcînd-o insuportabilă.

— Uită-te la cabana aceea micuță din dreapta, îi strigase mamei lui. Cînd am urcat ultima oară nu se afla aici. Îți jur că nu.

Cunoștea perfect drumul, îl urcase și îl coborîse de sute de ori ; niciodată nu văzuse cabana care acum se detașa aproape înfricoșător, singurul obiect precis și întunecat, într-un univers vag și alb.

— Nici eu n-am observat-o. spusese mama lui. Ceea ce dovedește, adăugase ea cu aceea notă de tandrețe pe care o căpăta vocea ei ori de cîte ori pomenea de soțul mort, ce dreptate avea tatăl tău. „Îndoiește-te de tot ce pare evident, spunea el, chiar dacă îți pare evident și ție.“

Îl apucase de mină și meraseră împreună, trăgînd săniile după ei.

Spandrell se întoarse de la fereastră. Ibricul fierbea. Umplu ceainicul, își turnă o ceașcă și bău. Simbolic, setea nu i se domoli. Continuă să soarbă ceaiul, gînditor, amintindu-și și analizînd acele clipe de fericire, aproape incredibile, din copilărie. Iarna în munții Dolomiți; primăvara, în Toscana, în Provența sau în Bavaria; vara, pe malul Mediteranei sau în Savoya. După moartea tatălui său, și mai înainte de a se duce la liceu, trăiseră aproape toată vremea în străinătate, căci era mai ieftin. Mai toate vacanțele și le petrecuse pe continent. De la șapte la cincisprezece ani, ca un Childe Harold precoce, se deplasase prin tot felul de localități europene celebre pentru frumusețea lor, apreciindu-le sincer farmecul, lucru rar la vîrsta lui. Anglia îi păruse după aceea cam searbădă. Îi veni în minte altă zi de iarnă. Fără ceață, de data asta, o zi strălucitoare, cu un soare fierbinte și un cer fără pată; deasupra pădurilor și coastelor acoperite cu zăpadă, pereții prăpăstioși ai Dolomiților, de culoarea mărgăritarului, sclipeau în roz, portocaliu și alb.

Alunecau pe schiuri printr-o pădurice desfrunzită. Umbrele pomilor se aliniau pe zăpada ce semăna, sub schiuri, cu o imensă blană de tigru vărgată în alb și albastru. Printre ramurile desfrunzite soarele se vedea portocaliu, iar printre mușchii ce atîrnau pe stînci căpăta o culoare verde ca marea. Zăpada prăfuită sfîrșia sub schiuri, iar aerul era cald și tare în același timp. Cînd ieșise din pădure, pantele întinse i se desfășuraseră în față ca liniile unui corp minunat; zăpada virgină, netedă ca pielea și fin granulată în lumina joasă a soarelui de după-amiază, scînteia ca presărată cu diamante și paiete. Schiase mai departe. La marginea pădurii se oprise s-o aștepte pe mama lui. Uitîndu-se în urmă, o văzuse venind printre copaci. O siluetă înaltă

și energetică, încă tinărară și sprintenă, zîmbind cu toată fața. Cobora spre el ; i se păruse cea mai frumoasă, cea mai simplă, cea mai reconfortantă și mai cunoscută ființă omenească.

— Așa ! spusese ea rîzînd, și se oprise alături.

— Așa !

Se uitase la ea, apoi la zăpadă, la umbrele pomilor, la uriașele stînci golașe, la cerul albastru și din nou la ea. Deodată îl cuprinsese o fericire puternică, inexplicabilă.

— N-am să mai fiu niciodată atît de fericit, îi spusese cînd porniseră din nou. Niciodată, nici dacă am să trăiesc o sută de ani.

Avea numai cincisprezece ani, dar așa gîndea și simțea pe atunci.

Cuvintele se adevăraseră. Fusesse ultima fericire. Mai tîrziu... Nu, nu. Prefera să nu se mai gîndească la ce a urmat. Cel puțin nu acum. Își mai turnă o ceașcă de ceai.

Soneria sună brusc. Se duse la ușa apartamentului și deschise. Era mama lui.

— Tu ești ?

Deodată își aminti că Lucy îi spusese ceva.

— Am rugat-o să te anunțe, spuse doamna Knoyle neliniștită.

— M-a anunțat, dar am uitat imediat.

— Credeam că ai nevoie... începu ea.

Se temea că l-a deranjat ; Spandrell nu părea bucuros de vizită.

Colțurile buzelor i se strîmbară ironic.

— Am mare nevoie, spuse el.

Era veșnic fără bani. Trecură în camera cealaltă. Dintr-o privire, doamna Knoyle observă geamurile opace de murdărie. Pe rafturi și pe consola căminului praful se depusese în straturi groase. Fire de paianjen,

înnegrite de funingine, atârneau din tavan. Încercase o dată să-l convingă că ar fi bine să primească o femeie care să-i deretice de două-trei ori pe săptămână.

— Nu-mi face vizite de filantropie, îi spusese el. Prefer să mă tăvălesc în murdărie. Jegul e elementul meu natural. În afară de asta, nu-s obligat să păstrez fațada ca un ofițer superior.

Rînjise, arătîndu-și dinții mari și puternici. N-avusesese ce să-i răspundă ; de atunci, doamna Knoyle nu mai îndrăznise să repete oferta. Odaia trebuia totuși neapărat deretecată.

— Vrei puțin ceai ? o întrebă el. E gata. Tocmai îmi luam micul dejun, adăugă, atrăgînd intenționat atenția asupra neregularității modului său de viață.

Mama sa îl refuză, fără să-și permită vreun comentariu asupra acestei ore neobișnuite pentru micul dejun. Spandrell se simți oarecum dezamăgit că nu reușise să o irite. Se lăsă o tăcere îndelungată.

Din cînd în cînd, doamna Knoyle se uita pe furiș la fiul ei. Maurice privea fix căminul gol. „Arată îmbătrînit, își spuse ea, cam bolnav și groaznic de neglijent.“ Încercă să recunoască în el pe băiatul, pe școlarul înalt de odinioară ; pe atunci, fuseseră amîndoi fericiți. Își aminti supărarea lui cînd ea nu se îmbrăca cu ceea ce el își inchipuia a fi rochiile cele mai potrivite, cînd nu era elegantă sau nu reușea să arate foarte bine. Era ca și ea : mîndru și gelos.

Răspunderea, creșterii lui o apăsase din greu. Viitorul o însălmîntase ; se temuse tot timpul să ia hotărîri. Nu avea încredere în propriile ei puteri. Pe deasupra, după moartea soțului ei, nu le rămăseseră mulți bani ; nu se descurca în afaceri și nici nu se pricepea să-și administreze fondurile. Cu ce bani să-l trimită la Universitate, cu ce să-l ajute să pornească în viață ? Întrebările o frămîntau. Noaptea stătea trează în pat, căutînd o soluție. Viața o îngrozea. Putea fi fericită,

dar și speriată, ca un copil. Cînd viața era o sărbătoare nimeni nu putea fi mai colosal de fericit decît ea ; cînd trebuiau însă să muncească, să facă planuri, să ia hotărîri, se pierdea cu totul și se înpăimînta. Iar culmea nefericirii, cînd Maurice plecase la școală, rămăsese singură. Băiatul venea acasă numai în vacanță. Nouă luni pe an trăia singură fără nici o ființă dragă alături, cu excepția bătrînului ei basset. În cele din urmă, ciinele o trădase și el — sărmanul și bătrînul animal se îmbolnăvise — așa că trebuise să-i scurteze chinurile. Curînd după moartea bietului Fritz, îl întîlnise pe Knoyle, pe atunci maior.

— Spui că mi-ai adus bani ? întrebă Spandrell întrerupînd tăcerea îndelungată.

Doamna Knoyle se înroși.

— Da, iată-i, spuse ea, și își deschise poșeta.

Venise momentul să vorbească. Era datoria ei să-i facă observație, iar teancul de bancnote îi dădea acest drept, această putere. Datoria însă i se părea odioasă și nu dorea să facă uz de putere. Ridică ochii spre el și-l imploră din priviri.

— Maurice, îl rugă ea, de ce nu vrei să fii înțelegător ? E curată nebunie, e o prostie.

Spandrell o privi mirat.

— Ce e o nebunie ? întrebă el, prefăcîndu-se că nu știe despre ce-i vorba.

Jenată, fiindcă se vedea silită să precizeze obiectul reproșurilor ei vagi, doamna Knoyle roși din nou.

— Știi la ce mă refer, spuse ea. La felul tău de viață, rău și stupid. Te ratezi, te sinucizi. Îmi dau seama că nici măcar nu ești fericit

— N-am voie să fiu nefericit, dacă așa îmi place ? întrebă el ironic.

— Vrei să mă faci și pe mine nefericită. Fiindcă dacă asta urmărești, ai să reușești, Maurice, ai să reușești. Ai să mă faci să sufăr îngrozitor.

Ochii i se umplură de lacrimi. Căută o batistă în poșetă.

Spandrell se sculă de pe scaun și începu să se plimbe agitat prin odaie.

— În trecut nu te-ai gândit prea mult la fericirea mea, spuse el.

Mama sa nu-i răspunse și continuă să plîngă încet.

— Cînd te-ai măritat cu acel om, urmă el, te-ai gândit la fericirea mea ?

— Știi că mi-am închipuit că o să fie bine pentru amîndoi, răspunse ea cu inima frîntă. Îi explicase de atîtea ori, nu putea s-o ia de la început. Știi de ce, repetă ea.

— Știu numai ce-am simțit, și ce ți-am spus atunci. Nu m-ai ascultat, iar acum îmi spui că voiai să mă faci fericit.

— Dar erai atît de neînțelegător, protestă ea. Dacă mi-ai fi mărturisit vreun motiv...

— Motiv, repetă el rar. Ți-ai închipuit sincer că un băiețel de cincisprezece ani o să-i spună mamei lui motivele pentru care nu dorește ca ea să doarmă alături de un străin ?

Se gîdea la cartea care circulase clandestin printre colegii de școală. Dezgustat, și rușinat, dar incapabil să reziste fascinației, o citise noaptea sub plapumă la lumina lanternei. Avea un titlu destul de nevinovat : *Un pension la Paris*, dar conținutul era pornografie curată. Performanțele sexuale ale unor militari erau exaltate pindaric. Peste cîțva timp mama lui îi scrisese că se va mărita cu maiorul Knoyle.

— E inutil, mamă, spuse el cu voce tare. Hai mai bine să discutăm despre altceva.

Văzînd care este situația, doamna Knoyle respiră adînc, se mai șterse o ultimă dată la ochi și puse batista la loc.

— Îmi pare rău. A fost o prostie din partea mea. Mai bine plec.

Spera în ascuns ca el să protesteze, s-o roage să rămână. Maurice tăcu.

— Uite banii, spuse ea.

Spandrell luă bancnotele împăturite și le îndesă în buzunarul halatului.

— Îmi pare rău c-a trebuit să ți-i cer. Am intrat într-o mare încurcătură. Am să încerc s-o evit pe viitor.

O privi o clipă, îi zîmbi și, deodată, doamnei Knoyle i se păru că prin masca obosită de pe fața lui îl vede ca în copilărie. Încet, dar nestăvilit, dragostea pentru el i se revărsă în suflet. Valul nu putea fi zăgăzuit. Îl prinse pe Maurice de umeri.

— La revedere, dragul meu băiat.

Spandrell recunoscuse inflexiunea pe care o căpăta vocea ei cînd vorbea despre tatăl lui mort. Mama lui se aplecă și-l sărută. Ferindu-și fața, Spandrell acceptă pasiv ca buzele ei să-i atingă obrazul.

Capitolul XIV

Domnișoara Fulkes învîrte globul pămîntesc pînă ce triumphiul stacojiu al Indiei le ajunse în fața ochilor.

— Țasta-i orașul Bombay, spuse ea, arătînd cu creionul. Aici s-au imbarcat tăticiu și mămica. Bombay e un oraș mare din India, continuă ea, cu intenție pedagogică. Toată asta e India.

— Da de ce-i roșie ? întrebă micuțul Phil.

— Ți-am mai spus. Încearcă să-ți aduci aminte.

— Fiindcă-i dominion englez ?

Evident, Phil își reamintea, dar explicația i se părea nepotrivită. Sperase să audă alta mai satisfăcătoare.

— Vezi că poți să-ți aduci aminte dacă încerci, spuse domnișoara Fulkes, încercînd o mică satisfacție.

— De ce lucrurile englezești sînt neapărat roșii ?

— Fiindcă roșul e culoarea Angliei. Uite, aici e mica noastră Anglie. Învîrte globul. Și ea e roșie.

— Noi locuim în Anglia, nu-i așa ?

Phil se uită pe fereastră. Pajiștea presărată cu Wellingtonia și ulmii curățați de crăcile uscate îl priveau.

— Da, locuim cam pe aici, și domnișoara Fulkes impuse în stomac insula roșie.

— Dar aici, unde locuim noi e verde, nu roșu, spuse Phil.

Domnișoara Fulkes încerca să-î explice, cum făcuse deseori, ce înseamnă exact o hartă.

În grădină, doamna Bidlake se plimba printre flori, smulgînd buruienile și meditînd. Bastonul ei avea la capăt o mică lamă despicată; putea să culeagă buruienile fără să se aplece. În straturile de flori buruienile crescuseră mici și fragile; cedau fără luptă sub lama despicată. Păpădiile și troscotul de pe pajiște se dovedeau însă niște dușmani formidabili; rădăcinile păpădiilor, mai subțiri la capăt, semănau cu niște șerpi albi, iar troscotul, cînd încerca să-l smulgă, se agăța cu disperare de pămînt.

Înfloriseră lalelele. Speciile Duc van Thol și Keisers Kroon, Proserpina și Thomas Moore străluceau în lumina soarelui, și făceau drepti în toate straturile. Atomii vibrau în soare, iar tremurul lor umplea tot spațiul. Pentru ochi, pulsația atomilor reprezenta lumină; atomii din lalele absorbeau sau reverberau mișcările atomilor, creînd culori, de dragul cărora oamenii înstăriți din Haarlemul¹ secolului al XVIII-lea se despărțiseră de guldenii lor agonisiți cu greu. Doamna Bidlake privea fericită lalelele roșii, galbene, albe ori multicolore, lucioase sau păroase. Semănau cu tinerii veseli, și de o mare frumusețe din frescele lui Pinturicchio², de la Siena, reflectă ea. Se opri ca să-și închidă ochii și să se concentreze asupra lui Pinturicchio. Doamna Bidlake nu se putea gîndi profund decît dacă își închidea ochii. Își ridică spre cer fața cu pleoapele grele și albe ca ceara, închise în fața soarelui; rămase

¹ Oraș portuar în Olanda, fostă capitală a țării. A cunoscut în secolul al XVIII-lea o epocă de mare înflorire datorită pictorilor flamanzi stabiliți acolo (Van Ruysdael, Franz Hals).

² *Pinturicchio* (1454—1513), pictor italian, a pictat numeroase fresce la Siena.

aşa, cu gândurile învălmăşite, încercînd să-şi amintească. Pinturicchio, Siena, imensa şi solemna catedrală, Toscana în Evul Mediu defilau prin faţa ei într-o procesiune dezordonată şi plină de culoare. Crescuse în cultul lui John Ruskin¹. Cînd fusese mică, Watts² îi pictase portretul. Revoltîndu-se împotriva prerafaeliţilor, se înfiorase de o admiraţie, amplificată la început de sentimentul unui sacrilegiu, faţă de pictorii impresionişti. Se măritase cu John Bidlake fiindcă iubea arta. Plăcîndu-i tablourile lui, îşi închipuise, atunci cînd creatorul pînzei *Ţărani stringînd finul* îi făcuse curte, că îl adoră. John Bidlake avea douăzeci de ani mai mult ca ea şi o proastă reputaţie ca soţ; familia ei se opusese din răspuţeri la căsătorie. Janet nu se sinchisise. John Bidlake întruchipa Artă. Vocaţia lui era sfîntă, şi prin această vocaţie răspundea la idealismul ei vag, dar înflăcărat.

Motivele pentru care John Bidlake voise să se recăsătorească nu aveau nimic romantic. Călătorind prin Provenţa se îmbolnăvisese de febră tifoidă. („Uite ce păţeşti cînd bei apă, obişnuia să spună mai tîrziu. De ce n-am băut doar vin de Burgundia şi coniac?“) După ce zăcuse o lună în spital la Avignon, se întorsese în Anglia. Un convalescent slăbit, de-abia ţinîndu-se pe picioare. Trei săptămîni mai tîrziu, o gripă, urmată de pneumonie, îl adusese în pragul morţii. Se întremase anevoie. Doctorul îl felicitase pentru vindecarea lui miraculoasă.

— Asta-i vindecare? mormăise John Bidlake. Mă simt de parcă aş fi mort şi îngropat pe trei sferturi.

¹ John Ruskin (1819—1900), critic de artă, sociolog şi scriitor englez.

² George Frederick Watts (1818—1904), pictor şi desenator englez.

Obişnuit cu sănătatea, boala îl băgase în sperieţi. Se văzuse ducînd o viaţă mizerabilă, de infirm rămas singur. Căsătoria i-ar fi putut aduce o alinare. Se hotărîse să se căsătorească. Fata trebuia să fie frumoasă — asta se subînţelegea. O fată serioasă, nu una superficială, devotată şi gospodină.

Găsise tot ce căutase în persoana lui Janet Paston, care avea o figură de sfîntă şi era excesiv de serioasă ; adoraţia ei îl măgulea.

Se căsătoriseră. Dacă John Bidlake ar fi rămas un invalid aşa cum îşi închipuise că era condamnat, căsătoria s-ar fi putut dovedi reuşită. Devotamentul tinerei femei ar fi compensat lipsa ei de pricepere ca infirmieră ; slăbiciunea lui fizică ar fi făcut din Janet un factor indispensabil fericirii. Se înzdrăveni însă, şi la şase luni de la căsătorie era exact ca mai înainte. Începu să-şi dea în petec. Doamna Bidlake se refugie din nenorocirea ei într-o nesfîrşită meditaţie imaginară, pe care nici cei doi copii pe care îi avu cu John nu reuşiră s-o spulbere.

Meditaţia ei ţinea de un pătrar de secol. O doamnă de cincizeci de ani, înaltă şi impunătoare, îmbrăcată toată în alb, cu un văl alb atîrnîndu-i la pălărie ; Janet Bidlake stătea printre lalele, cu ochii închişi, gîndindu-se la Pinturicchio, la Evul Mediu, la scurgerea neîntreruptă a timpului şi la Dumnezeu, nemişcat pe stratul său etern de nori.

Un lătrat furios o făcu să se rostogolească din înalta ei eternitate. Deschise cu regret ochii şi se uită în jur. Micul ei pechinez, o parodie delicată de mătase, miniatura unui monstru oriental, lătra la pisica din bucătărie. Topăind în jurul unei conferinţe, a cărei rază era direct proporţională cu frica pe care i-o inspira cotoiul tărcat, zbirlit şi scuihind, căţelul schelălăia isteric.

Coadă i se agita ca un penaj în vînt, iar sub fruntea neagră ochii i se bulbucaseră și mai tare.

— T'ang ! strigă doamna Bidlake. T'ang !

Toți pechinezii ei din ultimii treizeci de ani purtaseră nume de dinastii chinezești. T'ang întîiul trăise fericit înainte de nașterea copiilor. Împreună cu T'ang al Doilea îl vizitase cu Walter la patul de moarte pe Wetherington. Pisica bucătăriei îl scuipa acum pe T'ang al Treilea. Între pechinezii botezați T'ang, doamna Bidlake mai crescuse și alți cîini, numiți după dinastiile Ming și Sung, și care trăiseră, îmbătrîniseră și ajunseseră la decrepitudine ; o injecție le curmase suferința, luînd apoi calea tuturor cățeilor de casă.

— T'ang, vino aici !

Chiar în acest caz extrem, doamna Bidlake avea grija să pronunțe apostroful, deși nu depunea un efort special ; îl pronunța dintr-un instinct de ființă cultivată. Fiind creația naturii și a educației, nu concepea să pronunțe cuvîntul fără apostrof, chiar dacă pechinezul ar fi fost jupuit de viu.

În cele din urmă, cățelul o ascultă. Pisica încetă să-l mai scuipe, blana i se netezi ; se îndepărtă cu un aer maiestuos. Doamna Bidlake continua să stîrpească bălăriile și să mediteze absentă și la nesfîrșit printre flori. Dumnezeu, Pinturicchio, păpădiile, eternitatea, cerul, norii, pictorii primitivi de la Veneția, păpădiile...

La etaj, lecțiile în sala de studii se terminaseră. Cel puțin, în ce-l privea pe Phil ; acum desena, operație care constituia pentru el cea mai mare plăcere din lume. E adevărat, domnișoara Fulkes numea această preocupare *Artă și Exercițiu de imaginație* și-i îngăduia să-și petreacă, desenînd, o jumătate de oră, în fiecare zi, de la douăsprezece la douăsprezece și jumătate. Pentru Phil desenul era o simplă distracție. Stătea

aplecat peste hîrtie, cu virful limbii între dinţi, cu faţa concentrată şi serioasă, desenînd tot timpul, cu un fel de inspiraţie violentă. Mîna mică şi cafenie lucra neobosită cu un creion disproporţionat de mare. Rigide şi neregulate, liniile compoziţiei copilăreşti se aşterneau pe hîrtie.

Domnişoara Fulkes stătea lingă fereastră, privind grădina însořită, dar fără s-o vadă cu adevărat. Obiectul contemplaţiei ei se afla în dosul ochilor, într-o lume imaginară. Se închipuia în acea splendidă rochie de la Lanvin, a cărei fotografie apăruse luna trecută în revista *Vogue*; se vedea cu perle la gît, dansînd la clubul de noapte *Ciro*, ce părea (căci nu călcase niciodată pe acolo) ciudat de asemănător cu *Palais de Danse* din *Hammersmith*, pe care îl frecventase. „Ce frumoasă e !” spuneau oamenii. Mergea legănîndu-se ca actriţa pe care o văzuse la *London Pavilion* — cum o chema ? Îşi întinse mîna albă ; tînărul *Lord Wonersh* i-o sărută ; *Lordul Wonersh* care semăna cu *Shelley* trăia ca *Byron*, era proprietarul a jumătate din casele de pe *Strada Oxford*, venise aici anul trecut, în februarie, împreună cu domnul *Bidlake* şi vorbise, cel mult, de două ori cu ea. Apoi, deodată, se imagină călărînd în *Hyde Park*. Cîteva secunde mai tîrziu se afla pe un iacht pe *Mediterana*. Apoi într-o limuzină. *Lordul Wonersh* tocmai luase loc alături de ea, cînd lătrăturile stridente ale lui *T'ang* o treziră la realitate ; văzu pajiştea, falcilele vesele, *Wellingtonia*, iar în jur camera de studiu. Domnişoara *Fulkes* se simţi vinovată ; îşi neglijase obligaţiile.

— Ei, *Phil* ? întrebă ea, întorcîndu-se pe neaşteptate spre elevul ei, ce desenezi ?

— Pe domnul *Stokes* şi pe *Albert* trăgînd de iarba de tăiat maşina, răspunse *Phil*, fără să-şi ridice ochii de pe desen.

— Mașina de tăiat iarba, îl corectă domnișoara Fulkes.

— Mașina de tăiat iarbă, repetă Phil ascultător.

— Nu spui niciodată corect unele cuvinte compuse, continuă domnișoara Fulkes : Mașina de tăiat iarba, calul dracului, cleștele de spart nuci.

Era un fel de deficiență mintală, ca scrisul de-andoaselea. Domnișoara Fulkes urmasse un curs de psihologie a educației.

— Încearcă să te îndrepti, Phil, adăugă ea cu seriozitate.

După ce își călcase îndatoririle atîta timp și în mod atît de izbitor (vizita la clubul de noapte Ciro, călăritul, plimbatul în limuzină, împreună cu Lordul Wonersh), domnișcara Fulkes își dădu seama că-i revine sarcina să fie deosebit de atentă și la un nivel științific ; era o tînără extrem de conștiincioasă.

— Vrei să încerci ? insistă ea.

— Am să încerc, domnișoară Fulkes, răspunse copilul.

Nu avea nici cea mai vagă idee ce îi cerea să încerce. Dacă răspundea afirmativ, domnișoara Fulkes îl lăsa în pace. Îl preocupa un amănunt extrem de dificil al desenului.

Domnișoara Fulkes suspină și se uită din nou pe fereastră. De data asta observă spectacolul din grădină. Doamna Bidlake se plimba printre lalele, îmbrăcată din cap pînă în picioare în alb, cu un voal alb atîrnîndu-i la pălărie ; părea o fantomă preraphaelită. Din cînd în cînd se oprea și se uita la cer. Bătrînul domn Stokes, grădinarul, trecu cu o greblă în mînă ; vîrfurile bărbii albe îi fluturau ușor în vîntul slab. Ceasul din turnul satului bătuse jumătatea de oră. Grădina, pomii, cîmpiile și dealurile împădurite din depărtare erau întotdeauna aceleași. Deodată, pe domnișoara Fulkes o cuprinse o

disperare atît de mare încît aproape că-i veni să plîngă.

— Iarba de tăiat mașina, vreau să zic mașina de tăiat iarba, are roți ? întrebă micuțul Phil uitîndu-se la domnișoara Fulkes ; își încrețise fruntea ca urmare a efortului și a încurcăturii. — Nu-mi aduc aminte.

— Da, are. Sau, stai să mă gîndesc... Domnișoara Fulkes își încreți și ea fruntea. — Nu are roți, ci șenile.

— Șenile ! strigă Phil. Asta-i !

Își reluă desenul cu mai mare îndîrjire.

Mereu același lucru. Nu întrezărea nici o posibilitate de evadare sau vreo perspectivă de libertate. „Să am o mie de lire sterline, își spunea domnișoara Fulkes, o mie de lire sterline.“ Cuvintele aveau ceva magic. „O mie de lire sterline.“

— Gata ! strigă Phil. Veniți să vedeți !

Își ridică desenul. Domnișoara Fulkes se sculă și traversă camera, îndreptîndu-se spre masă.

— Splendid ! spuse ea.

— Astea sînt fire mici de iarbă zburînd prin aer, spuse Phil, arătînd cu mîna în centrul desenului un nor de pete miçi și liniuțe. Se simțea foarte mîndru de felul cum desenase iarba.

— Înțeleg, spuse domnișoara Fulkes.

— Și priviți-l pe Albert cum trage din greu !

Era adevărat ; Albert trăgea anevoie mașina. Bătrînul domn Stokes, ușor de recunoscut prin cele patru linii paralele ce-i porneau din bărbie, împingea și el din răsuputeri mașina la celălalt capăt.

Pentru vîrsta lui, micuțul Phil avea simț de observație și un talent ciudat de a reda pe hîrtie ceea ce văzuse — firește nu realist, ci cu mijloacele de expresie ale simbolului. Atît Albert cît și domnul Stokes, în ciuda liniilor nesigure și tremurătoare, palpitau de viață.

— Piciorul stîng al lui Albert e cam caraghios, nu găsești ? spuse domnișoara Fulkes. Cam lung, subțire și...

Se reținu, amintindu-și ce-i spusese bătrînul domn Bidlake. „Pentru nimic în lume nu trebuie învățat copilul cum să deseneze, vreau să spun în sensul în care ar fi învățat la o școală de arte. Pentru nimic în lume. Nu vreau să se nenorocească.“

Phil îi smulse desenul din mînă.

— Nu, nu-i așa, spuse el supărat. Mîndria îi fusese rănită, căci nu putea să sufere critica și refuza să-și recunoască greșelile.

— Poate că ai dreptate. Domnișoara Fulkes se grăbi să aplaneze conflictul. — Poate m-am înșelat. Phil surîse din nou. „Nu înțeleg de loc de ce nu trebuie, reflecta ea, să atragi atenția unui copil cînd desenează un picior imposibil de lung, de subțire și de tremurat. Nu înțeleg și pace.“ Bătrînul Bidlake știe desigur ce spune. Un om cu situația lui, cu reputația lui, un mare pictor — auzise adeseori lumea afirmînd că este un mare pictor, citise și în ziar și chiar în cărți. Domnișoara Fulkes avea un respect adînc pentru celebrități. Milton, Shakespeare, Michelangelo... Da, domnul Bidlake, Marele John Bidlake știa mai bine decît orișicine. Făcuse o gafă pomenind de acel picior stîng.

— A trecut de douăsprezece și jumătate, continuă ea cu o voce hotărîtă și autoritară. E timpul să te culci puțin.

Înainte de prînz, micul Phil se întindea întotdeauna o jumătate de oră.

— Nu vreau !

Phil dădu violent din cap, se schimonosi feroce și făcu un gest de furie, încheștîndu-și pumnii.

— Ba da, spuse calm domnișoara Fulkes. Și nu te mai strîmba așa prosteste.

Știa din experiență că băiețelul nu era cu adevărat supărat și că juca teatru în speranța vagă că va ieși

învingător sperându-și adversarul și făcându-l să cedeze — așa cum se spune că procedau soldații chinezi care purtau pe față măști cu chipuri de diavoli și scoteau răcnete înfricoșătoare când se apropiau de dușmani, nădăjduind să-i îngrozească în felul acesta.

— Da de ce? Vocea lui Phil se calmase între timp.

— Fiindcă așa trebuie.

Copilul se sculă ascultător. Dacă masca și răcnetul nu-și făceau efectul, soldatul chinez, fiind un om de bun simț, și neavînd cîtuși de puțin intenția să fie rănit, se preda.

— Am să viu să trag perdelele în cameră, spuse domnișoara Fulkes.

Parcurseră împreună coridorul care ducea la dormitorul lui Phil. Băiețelul își scoase pantofii și se întinse pe pat. Domnișoara Fulkes trase la geam perdelele din creton portocaliu.

— Să nu fie prea întuneric, spuse Phil, pîndindu-i mișcărilor prin lumina crepusculară, bogat colorată.

— Te odihnești mai bine pe întuneric.

— Dar mi-e frică, protestă Phil.

— Nu ți-e frică de loc. În afară de asta nu-i de loc întuneric.

Domnișoara Fulkes se îndreptă spre ușă.

— Domnișoară Fulkes! Ea nu-i dădu atenție. — Domnișoară Fulkes!

Din pragul odăii, domnișoara Fulkes se întoarse.

— Dacă mai ții, spuse ea cu severitate, mă supăr foarte tare. Ai înțeles?

Se întoarse, ieși și închise ușa.

— Domnișoară Fulkes! continuă Phil să strige dar în șapcă, cu voce stinsă. Domnișoară Fulkes! Domnișoară Fulkes!

Firește, nu trebuia să-l audă, căci atunci s-ar fi supărat de-a binelea. Pe de altă parte n-avea de gînd să

se supună docil și fără proteste. Șoptindu-i numele, se răzvrătea, își afirma personalitatea, dar într-o siguranță deplină.

În camera ei, domnișoara Fulkes luă loc și începu să citească — pentru a-și îmbogăți cunoștințele. Cartea se numea *Avuția națiunilor*. Știa că Adam Smith e celebru. O carte pe care trebuia s-o citești. O culme a gândirii și a scrisului. Familia domnișoarei Fulkes era săracă, dar instruită. Trebuie să iubim lucrurile înălțătoare când le întâlnim. Dar când aceste lucruri înălțătoare seamănă cu un capitol care începe astfel : „După cum posibilitatea de a schimba prilejuiește diviziunea muncii, tot astfel întinderea acestei diviziuni este întotdeauna limitată de întinderea acelei posibilități, sau, cu alte cuvinte, de întinderea pieții“, atunci, orice s-ar spune, e greu să-ți placă cu atîta pasiune cum ai vrea. „Cînd piața comercială este foarte mică, nimeni nu are curajul să se consacre cu totul unei singure ocupații, din lipsa posibilității de schimb a întregului surplus din produsul muncii sale, care întrece propriul său consum. cu excedentul din produsul muncii celorlalți oameni de care le are nevoie.“¹

Domnișoara Fulkes citi toată fraza. Mai înainte de a ajunge la capul ei uitase despre ce era vorba la început. Reluă lectura : „din lipsa posibilității de schimb a întregului surplus...“ („Aș putea să dau jos mînele rochiei mele maro, își spuse ea, fiindcă nu s-a ros decît la subsuoară și am s-o port doar ca fustă, cu un pulover fără mînele pe deasupra.“)... care întrece propriul său consum, cu excedentul... („poate cu un pulover portocaliu“). Încercă pentru a treia oară, citind fraza cu voce tare. „Cînd piața comercială este foarte mică...“ O ima-

¹ Adam Smith, *Avuția națiunilor*, vol. I, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1962, p. 16.

gine a târgului de vite¹ de la Oxford îi pluti în minte. Era o piață mare. „Nimeni nu are curajul să se consacre cu totul...” Despre ce era vorba? Domnișoara Fulkes se răzvrăti deodată împotriva propriei ei conștiințiozități. Ura capodoperele când dădea cu ochii de ele. Se sculă și puse la loc în raft *Avuția națiunilor*. Era un raft de cărți celebre. „Comorile mele”, cum le spunea ea. Poeziile lui Wordsworth, Longfellow și Tennyson, legate în piele moale și semănînd, din cauza colțurilor rotunjite și a literelor gotice, cu niște Biblii, *Sartor Resartus*², ca și *Eseurile* lui Emerson, Marcus Aurelius într-una din acele ediții format mic, legate în piele suplă și lucrată artistic, pe care din pură disperare o faci cadou la Crăciun, celor cărora nu găsești nimic mai bun să le oferi, *Istoria* lui Macaulay. Thomas à Kempis³ și Doamna Browning⁴. Domnișoara Fulkes nu luă nici una din ele. Își viri mina în spatele cărților care reprezentau culmea a tot ce s-a spus și gîndit și scoase din acel lăcaș tainic volumul *Misterul smaradelor familiei Castlemaine*. O panglică marca locul unde rămăsese cu lectura. Deschise cartea și începu să citească. „Lady Kitty aprinse lumina și intră în odaie. De pe buzele ei izbucni un țipăt de groază și fu gata să leșine. În mijlocul camerei se afla cadavrul unui bărbat îmbrăcat într-un frac impecabil. Era atît de desfigurat încît devenise de nerecunoscut. Pe plastronul alb

¹ În engleză e folosit același cuvînt *market* și pentru „piața comercială” și pentru „tîrgul de vite”. De aici asociația de idei a domnișoarei Fulkes.

² *Sartor Resartus* sau *Viața și opiniile profesorului Teufelsdröckh din Weissnichtwo* roman de Thomas Carlyle (1795—1881).

³ *Thomas à Kempis* (1379—1471), scriitor mistic german.

⁴ *Elisabeth Barrett Browning* (1806—1861), poetă engleză, soția poetului *Robert Browning* (1812—1889).

se vedea o gaură roșie. Covorul turcesc, în culori vii, era îmbibat de sînge..." Domnișoara Fulkes citi cu aviditate mai departe. Bătaia gongului o trezi din lumea smaraldelor și a crimei, aducînd-o la realitate. Sări brusc în picioare. „Ar fi trebuit să mă uit la ceas, își spuse ea simțindu-se vinovată. O să întirziem.“ Virind la loc în dosul culmii a tot ce s-a scris și gîndit, *Misterul smaraldelor familiei Castlemaine*, se îndreptă grăbită spre dormitorul copiilor. Micuțul Phil trebuia spălat iar hainele lui periate.

Nu adia nici o briză, afară de cea provocată de înaintarea vaporului, iar aceasta părea că provine din camera mașinilor. Întinși pe scaune de plaje, Philip și Elinor priveau conturul neregulat al unei insule de stîncă goală și roșcată pierzîndu-se încet. Pe puntea de deasupra se auzea zgomotul popicelor. Plimbîndu-se din principiu, sau pentru a-și face poftă de mîncare, ceilalți pasageri parcurgeau puntea cu regularitatea previzibilă a cometelor.

— Uită-te la ei cum fac mișcare, pînă și aici pe Marea Roșie, spuse Elinor enervată; i se făcea cald numai vîzîndu-i.

— Așa se explică imperiul britanic.

Se lăsă tăcere. Patru tineri aflați în concediu, bronzăți sau arși de soare, trecură rîzînd prin fața lor, întovărășind o fată. Veterani ai răsăritului, uscați de scare și îndopați cu *curry*, se plimbau discutînd pe un ton acru despre reformele și costul vieții în India. Două misionare pășiră greu într-o tăcere aproape desăvîrșită. *Globe-trotter*-ii francezi reacționau la atmosfera apăsător de imperialistă, vorbind foarte tare. Studenții indieni se băteau reciproc pe spate ca ofițerii subalterni pe

vremeri în comedia *Mătușa lui Charley*, iar expresiile lor argotice ar fi sunat demodat și într-o școală primară.

Timpul se scurgea. Insula dispăru; aerul deveni și mai fierbinte dacă era cu puțință.

— Sînt necăjită din pricina lui Walter, spuse Elinor, care se gîdea la conținutul ultimului teanc de scrisori pe care le primise chiar în ajunul plecării din Bombay.

— E un nătărău, răspunse Philip. După ce a făcut o prostie cu Marjorie Carling, ar trebui să aibă atîta minte încît să n-o ia de la cap cu Lucy.

— Evident, spuse Elinor iritată. N-are însă atîta cap. Trebuie să ne gîndim la o soluție.

— N-are nici un sens să căutăm o soluție la cinci mii de mile depărtare.

— Mă tem că e în stare să plece pe neașteptate și s-o lase pe sărmana Marjorie într-o situație grea. Mai e și însărcinată. E jalnică, dar n-ar trebui totuși să i se dea voie să se poarte astfel cu ea.

— Nu, n-ăr trebui; recunosc Philip. Urmă o pauză. Convoiul rar al amatorilor de mișcare continua să defileze prin fața lor. — Cred, urmă el gînditor, c-ar fi un subiect excelent.

— Ce-ar fi un subiect excelent?

— Povestea asta cu Walter.

— Sper că n-ai intenția să-l folosești pe bietul Walter în romanul tău? Pe Elinor o cuprinse indignarea. — Mă opun categoric. Să-i speculezi nenorocirea lui, sentimentele, pentru romanul tău!

— Evident că nu! protestă Philip.

— *Mais je vous assure*, strigă atît de tare una dintre franțuzoaice, încît Philip se văzu silit să abandoneze tentativa de a continua, *aux Galeries Lafayette les camisoles en flanelle pour enfants ne coûtent que...*¹

¹ Vă asigur... la Galeriile Lafayette cămășile de noapte de flanel pentru copii nu costă decît... (fr.).

— *Camisoles en flanelle*, repeta Philip. Puah !

— Vorbesc serios, Phil...

— Dar, draga mea, n-am intenționat să folosesc decît conflictul. Un tînăr încearcă să-și organizeze viața în conformitate cu lecturile lui optimiste, închipuindu-și că trăiește o mare dragoste spirituală, ca să descopere că s-a întîlnit cu o femeie plicticoasă, pe care n-o iubește de loc...

— Sărmana Marjorie ! De ce nu s-o fi pudrînd cu mai multă grijă ? Ca să nu mai vorbesc de mărgelele ei pretențioase și de cerceii pe care-i poartă...

— ... și cade apoi ca un bleg, urmă Philip, la prima vedere, în brațele unei vampe. Conflictul mă atrage, nu eroii. La urma urmei, există o droaie de alți tineri simpatici, în afară de Walter. Iar Marjorie nu-i nici ea singura femeie plicticoasă, după cum nici Lucy nu-i singura vampă.

— Bine, dacă nu e vorba decît de un conflict, acceptă Elinor bombănind.

— Și pe lîngă asta, continuă el, cartea nici măcar nu-i scrisă și probabil nici nu va fi vreodată. Așa că fii sigură că n-ai motive să te neliniștești.

— Foarte bine. Nu mai spun nimic pînă nu vîd cartea...

Urmă altă pauză.

— ... ne-am distrat grozav vara trecută la Gulmerg, spunea tînăra uñuia din cei patru cavaleri, plini de atenție față de ea. Golf, dans în fiecare seară, și...

— Și în orice caz, continuă Philip pe un ton gînditor, situația n-ar fi decît un fel de...

— *Mais je lui ai dit, les hommes sont comme ça. Une jeune fille bien élevée doit...*¹

¹ Dar i-am spus, așa sînt bărbații. O fată bine crescută... (fr.).

— ... un fel de pretext, urla Philip. Parc-am vorbi printre coliviile papagalilor, la grădina zoologică, adăugă el iritat. Un fel de pretext după cum spuneam, pentru o nouă optică pe care vreau s-o experimentez.

— Aș vrea să începi prin a avea altă optică în ceea ce mă privește, spuse Elinor rizind scurt. O optică mai umană.

— Fii serioasă, Elinor...

— Serios, îl tachină ea. A fi uman n-are importanță, pe cînd a fi inteligent are importanță.

— Bine, spuse el, dînd indiferent din umeri, dacă nu vrei să mă ascuți, am să tac.

— Nu, nu, Philip. Te rog. Îl apucă de braț. Te rog.

— Nu vreau să te plictisesc. Era posac și înțepat.

— Iartă-mă, Phil. Ai un aer mult mai nostim, cînd ești trist decît atunci cînd ești furios. Ții minte cămilele de la Bikaner, ce expresie extraordinar de superioară aveau ! Continuă, însă, te rog.

— Anul ăsta, vorbeau două misionare în timp ce treceau prin fața lor, episcopul de Kuala Lampur a hirotonisit șase diaconi chinezi și doi malaezieni. Iar episcopul din Nordul Borneoului Britanic... Vocile lor liniștite se stinseseră cu totul.

Philip își uită demnitatea și izbucni în ris.

— Poate a hirotonisit și niște urangutani.

— Îți amintești de nevasta episcopului de pe Insula Joii ? întrebă Elinor. Femeia pe care am întilnit-o pe vaporul acela australian, îngrozitor și plin de gîndaci.

— Cea care avea obiceiul să mănînce murături la micul dejun ?

— Și ce murături ! Ceapă murată, preciză ea în silă. Dar ce se întîmplă cu noua ta optică asupra lumii ? Se pare că ne-am cam îndepărtat de la subiect.

— De fapt, spuse Philip, nu ne-am îndepărtat. Toate aceste *camisoles en flanelle*, toate aceste cepe murate și

toți acești episcopi de pe insulele cu canibali ilustrează perfect punctul meu de vedere. Esența unei optici noi o constituie diversitatea. Diversitatea de optică și diversitatea aspectelor. Cineva, de exemplu, interpretează evenimentele cu optica unui episcop; altul le judecă după prețul combinezoanelor din flanel, iar altul, ca tînăra din Gulmerg — Philip făcu un semn cu capul spre grupul care se îndepărta — după felul cum s-a distrat. Nu uita biologii, chimiștii, fizicienii și istoricii. Fiecare vede din punctul lui de vedere profesional un alt aspect al evenimentului, un alt domeniu al realității. Eu vreau să privesc cu toți ochii lor, în același timp. Cu ochiul unui preot, al omului de știință, al economistului, al unui *homme moyen sensuel*¹.

— Și cu ochii unui îndrăgostit.

Philip îi zîmbi și-i mîngîie mîna.

— Rezultatul... ezită el.

— Ei bine, care ar fi rezultatul ?

— Rezultatul ar fi ciudat. Foarte ciudat, de fapt.

— Poate prea ciudat, după părerea mea.

— Nu poate fi prea ciudat, spuse Philip. Oricît de ciudat ar fi tabloul, el nu va fi niciodată nici pe jumătate atît de ciudat ca realitatea care l-a inspirat. Noi considerăm toate lucrurile ca fiind firești; în momentul însă cînd începi să reflectezi la ele, devin ciudate. Și cu cît reflectezi mai adînc, cu atît devin și mai ciudate. Asta vreau să realizez în carte — uimirea pe care ți-o provoacă lucrurile cele mai obișnuite. Sînt sigur că orice conflict sau întîmplare s-ar potrivi. Fiindcă orice întîmplare are în ea toate implicațiile posibile. Întreaga carte ar putea descrie o plimbare de la Piccadilly Circus pînă la stația Charing Cross. Sau despre noi doi, pe acest vas enorm, pe Marea Roșie. Ascultă-mă; ce-ar

¹ Om cu o senzualitate obișnuită (fr.).

putea fi mai ciudat ? Dacă te gîndeşti la procesele evolutive, la răbdarea şi geniul uman, la organizarea socială care a făcut posibilă prezenţa noastră aici, la fochiştiile care pentru comoditatea noastră sînt loviţi de crize cardiace, stînd în căldura cazanelor, la turbinele ce se învîrtesc cu cinci mii de turaţii pe minut, la marea albastră, la faptul că razele de lumină nu pot ocoli obstacolele, permiţînd astfel să se formeze umbra, la soarele care ne oferă permanent energie pentru a trăi şi gîndi — cînd te gîndeşti la toate astea şi la un milion de alte lucruri, trebuie să înţelegi că nimic nu poate fi mai ciudat, că nici un tablou nu poate fi destul de ciudat, pentru a reda fidel faptele.

— Aş vrea, răspunse Elinor după o lungă tăcere, ca într-o bună zi să scrii o poveste simplă şi directă, fără complicaţii, despre doi tineri care s-au îndrăgostit, unul de altul, s-au căsătorit şi au greutăţi, dar le înving şi în cele din urmă îşi întemeiază un cămin.

— De ce să nu scriu mai bine un roman poliţist ? Începu să ridă. „Nu scriu acest gen de povestire, reflectă el pentru că n-aş putea. În artă există lucruri simple mai greu de descris decît cele extrem de complicate. Cu lucrurile complicate mă descurc la fel de uşor ca toată lumea. Cînd ajung însă la cele simple, îmi lipseşte talentul — acel talent care izvorăşte din inimă, din minte, din sentimente, simpatii, intenţii, ca şi dintr-o înţelegere analitică. Inima, inima, îşi spuse el. Nu pricepi, nu-ţi dai seama ? Nu ţi s-a împietrit încă inima ? Dacă n-ai inimă, nu poţi înţelege nimic.“

— ... o frivolă îngrozitoare ! strigă unul din cei patru cavaleri în timp ce grupul cotea şi putea fi auzit.

— Nu-i adevărat ! protestă indignată tînăra fată.

— Ba da ! strigară toţi. Îi făceau curte în cor, tăchinînd-o.

— E o minciună ! De fapt însă se vedea că acuzația impertinentă o încînta.

„Parc-ar fi cîini, își spuse el. Dar inima, inima...”
Inima era specialitatea lui Burlap.

„N-ai să scrii niciodată o carte bună, îl avertizase el, dacă n-ai s-o scrii din toată inima.”

„Așa e”, își spuse Philip. Avea însă Burlap dreptul să facă această afirmație cînd cărțile lui erau atît de violent sentimentale încît păreau concepute cu stomacul după ce luase un purgativ ? Dacă s-ar fi dedicat marilor probleme simple, rezultatele ar fi fost la fel de dezgustătoare. E preferabil să-ți cultivi cît se poate de bine propria-ți grădină. Mai bine să rămii în mod rigid și loial fidel ție însuți. Ție însuți ? Această problemă a indentității devenise una din problemele cronice ale lui Philip. Teoretic, datorită inteligenței, îi venea foarte ușor să se transforme în apcrapte oricine. Avea o mare forță de asimilare, astfel încît deseori se afla în primejdia de a nu mai deosebi pe cel ce asimila de cel ce era asimilat, sau de a nu mai ști, printre numeroasele sale roluri, cine era actorul. Amoeba cînd găsește o pradă se apropie de ea, o asimilează și își continuă drumul, eliminînd o secreție. Minteia lui Philip Quarles lucra ca o amoebă. Un ocean din protoplasmă spirituală, capabil să curgă în toate direcțiile, să înghită orice obiect întilnit în cale, să se infiltreze în orice spărtură, să umplă orice formă, apoi să își continue drumul spre alte piedici, spre alte receptacole, lăsînd în urmă terenul gol și secăt. În diferite clipe din viața sa și uneori chiar simultan, mintea lui se mulase pe cele mai diverse tipare. Fusesse un cinic, un mistic, un umanitar, dar și un mizantrop disprețuitor ; încercase să aplice în viață o rațiune obiectivă și stoică ; alteori aspirase spre lipsa de rațiune a unei existențe rudi-

mentare și necivilizate. Alegerea formelor depindea în orice clipă de cărțile pe care le citea și de oamenii pe care îi frecventa. Burlap, de pildă, îndreptase din nou cursul minții lui Philip spre canalele mistice prin care nu mai circulase de când îl descoperise pe Boehme¹ în zilele de studenție. Apoi înțelesese că Burlap e un șarlatan și abandonase misticismul, gata însă să revină la el, cu prima ocazie oferită de împrejurări. Acum, mintea lui se strecura înapoi și tiparul pe care se mula semăna cu o inimă. Unde era ființa cea adevărată a căreia să-i rămână credincios ?

Misionarele trecură în tăcere. Privind peste umărul lui Elinor, o văzu că citește *O mie și una de nopți* în traducerea lui Mardrus. *Bazele metafizice ale științei moderne* de Burt se afla pe genunchii lui. Ridică volumul și începu să caute locul unde rămăsese cu lectura. Poate că nu exista o astfel de ființă ? se întreba el. Nu, asta era exclus, căci contrazicea o experiență la îndemina oricui. Privi peste marginea cărții scâlpirea nesfârșită și albastră a mării. Trăsătura esențială a sufletului constă tocmai în ubicuitatea lichidă și nedefinibilă, în capacitatea de a se mula pe toate formele și de a rămâne totuși nefixat pe nici una dintre ele, acceptând impresii și renunțând la ele cu aceeași ușurință. Nu se simțea dator să manifeste o lealitate permanentă unor astfel de tipare, pe care spiritul său le-ar fi putut ocupa uneori, unor astfel de obstacole dure și arzătoare, pe care le-ar fi putut evita, le-ar fi putut scu-funda sau pătrunde cu spiritul său rece, ajungând pînă în centrul lor fierbinte. Tiparele se goleau la fel de ușor cum se umpluseră, iar obstacolele rămineau în urmă. Dar masa lichidă esențială a spiritului său, curgînd liber, ca și fluxul rece și indiferent al curiozității lui intelectuale, persista, iar el trebuia să le rămînă

¹ Jakob Boehme (1575—1624), filozof mistic german.

credincios. Dacă exista un fel de viață în care se putea încrede permanent, acesta era amestecul de pironism și stoicism care-i făcuse impresia, ca școlar curios să cerceteze filozofii, că reprezintă culmea înțelepciunii omenеști, și în al cărui tipar de indiferență sceptică își turnase adolescența lipsită de pasiune. Se răzvrătise deseori împotriva nesiguranței în judecată a filozofiei lui Piron, cit. și împotriva nepăsării stoicilor. Se răzvrătise însă vreodată cu adevărat? Pascal făcuse din el un catolic, dar numai atît timp cît avea în față volumul de *Pensées*. Uneori în compania lui Carlyle, a lui Whitman sau a năvalnicului Browning crezuse în perseverență de dragul perseverenței. Apoi exista Mark Rampion. După cîteva ceasuri alături de Mark Rampion ajungea să creadă sincer în caracterul nobil al sălbăticiiei; era convins că intelectul mîndru de conștiința sa trebuie să se umilească puțin și să admită că inima, intestinele, șalele, oasele, pielea și mușchii aveau și ele dreptul să se bucure de viață. Din nou inima! Burlap avusese dreptate, chiar dacă era un șarlatan, un fel de scamator, trișînd cu emoțiile. Inima! În adîncul secret al sufletului, Philip avea convingerea tenace că nu e nici catolic, nici un om cu viață agitată, nici mistic și nici un sălbatic nobil. Deși uneori dorea cu nostalgie să devină una din aceste ființe, sau toate la un loc, în ascuns era veșnic fericit că nu-i nici una din ele, că e liber, chiar dacă libertatea reprezenta, într-un fel ciudat și paradoxal, un handicap și o piedică pentru spiritul său.

— Acea simplă povestire a ta, spuse el cu voce tare, nu merge.

Elinor își ridică privirea de pe *O mie și una de nopți*.

— Care simplă povestire?

— Aceea pe care voiai s-o scriu eu.

— Oh, de aceea vorbeai? Rîse. Ai reflectat mult asupra ei.

— Nu mi-ar servi țelul, explică el. Ar trebui să fie solidă și adâncă. Pe cînd eu sînt larg ; larg și lichid. N-ar fi în genul meu.

— Aș fi putut să-ți spun asta din prima zi cînd te-am întîlnit, spuse Elinor și se întoarse la Șeherezada.

„Cu toate astea, își spuse Philip, Mark Rampion are dreptate pînă și în practică, ceea ce e mult mai impresionant. În artă, în viață, și în teoriile lui are de asemenea dreptate. Nu ca Burlap.“ Se gîndi cu scîrbă la articolele de fond ale lui Burlap, publicate în *Literary World* ; adevărate vomitive. Parcă spiritul ar traversa Canalul Mîneei pe o vreme furtunoasă. Și ce viață viscoasă și dezgustătoare ! Rampion însă ilustra propriile sale teorii. „Dac-aș putea prinde ceva din secretul lui !“ Philip suspină. „Cum ajung acasă, mă duc să-l văd.“

Capitolul XV

În săptămînile care urmară după ultima lor ceartă, legăturile dintre Walter și Marjorie deveniră deosebit și neplăcut de false. Erau plini de atenție unul față de celălalt, extrem de curtenitori și, cînd rămîneau singuri, discutau îndelung și politicos, dar fără intimități. Numele lui Lucy Tantamount nu era pomenit niciodată și nici nu se făcea vreo aluzie, cît de mică, la faptul că Walter lipsea de acasă noapte de noapte. Exista o înțelegere tacită; se prefăceau că nu s-a întîmplat nimic și că totul merge de minune în această splendidă lume.

La prima izbucnire de minie, Marjorie începuse de-a binelea să-și facă bagajul. Voise să plece imediat, chiar în acea noapte, înainte de înapoierea lui. Voise să-i arate că există o limită la ticăloșiile și insultele pe care trebuia să le îndure. Să vină acasă mirosind a parfumul acelei femei! Dezgustător! Își închipuia poate că-i e atît de extraordinar de devotată și că depinde din punct de vedere material atît de mult de el, încît își putea permite s-o insulte, fără să se teamă de revolta ei. Făcuse o greșală: ar fi trebuit să se fi arătat mai energică față de el. Noaptea trecută n-ar fi trebuit să se lase înduioșată de nefericirea lui. Mai bine să rupă legăturile cu el mai tîrziu decît niciodată. De data asta totul se terminase. Era vorba de respectul față de ea

însuși. Își scosese cuferele din boxă și începuse să împacheteze.

Dar unde să se ducă? Ce să facă? Din ce să trăiască? Treptat, întrebările o asaltaseră tot mai stăruitor. Singura ei rudă era o soră măritată, săracă și cu un soț care îi condamna legătura cu Walter. Doamna Cole se certase cu ea. Alți prieteni, care să poată sau să vrea s-o ajute nu avea. Fusesse crescută astfel încît nu-și putea găsi o slujbă, și nici n-avea calități deosebite. Pe deasupra mai era și însărcinată; așa n-o să găsească niciodată un serviciu. În definitiv, și în ciuda a tot ce se întîmplase, ținea foarte mult la Walter, îl iubea și nu știa cum s-ar fi descurcat fără el. Era sigură că și el o iubise, și că o mai iubea încă într-o carecare măsură. Și poate că nebunia asta a lui are să dispară de la sine și -cu vremea are să reușească să-l atragă din nou alături de ea. În orice caz, nu era bine să acționeze pripit.

În cele din urmă, golise cuferele, și le cărase din nou în boxă. A doua zi începuse farsa prefăcătoriei și a ignoranței simulată cu premeditare. Walter era și el foarte încîntat de rolul ce-i revenea în această farsă. Îi convenea perfect să nu spună o vorbă și să se comporte de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Dispariția supărării, ca și satisfacerea poftelor în brațele lui Lucy, îl readuseră de la tensiunea și cruzimea de moment la starea lui firească de timiditate blindă și muștrări de conștiință. Oboseala trupului are un efect calmant asupra febrei spiritului.

Se întorsese de la Lucy, simțindu-se și mai vinovat față de Marjorie și așteptase cu spaimă scandalul ce avea să se dezlănțuie cu siguranță. Cînd se strecurase în camera lui, Marjorie dormea. Sau se prefăcea că doarme, căci nu-l strigase. A doua zi, doar amabilitatea ei neobișnuită și felul oficial de a-l asculta îi dădură de înțeles că se petrecea ceva oarecum neobișnuit. Ex-

traordinar de ușurat, Walter răspunse la tăcerea ei semnificativă tot cu tăcere, iar la amabilitățile ei banale și politicoase cu amabilități, care, în ce-l priveau, erau mai mult decît o formalitate, căci porneau din inimă, fiind o încercare sinceră (atît de tare îl mustră conștiința) de a-i face servicii, de a-și răscumpăra prin gesturi prevenitoare și frumoase faptele urite săvîrșite și a-i cere iertare dinainte pentru cele pe care le va săvîrși desigur în viitor.

Marjorie nu făcuse nici scandal, nici nu-i reproșase ceva, ci adoptase o tăcere politicoasă și nepăsătoare. Ce ușurare sufletească ! Cu timpul, Walter începu să-și dea seama că falsitatea legăturii dintre ei devine tot mai obositoare. Farsa îi călca pe nervi, iar tăcerea părea să-l acuze. Deveni din ce în ce mai politicos, mai prevenitor, mai drăguț ; deși Marjorie îi plăcea sincer, și dorea sincer s-o vadă fericită, vizitele la Lucy, seară de seară, făceau ca afecțiunea reală pe care o avea pentru Marjorie să-i pară o minciună, iar bunăvoința o ipocrizie. Între crizele de amabilitate continua să săvîrșească exact acele lucruri care știa c-o vor face nefericită. „Marjorie, își spunea el, jeluindu-se cu furie neputincioasă, ar trebui să se mulțumească cu ce pot să-i ofer și să nu mai sufere pentru ce nu pot să-i ofer.“ (Era izbitor faptul că în ciuda farsei cu tăcerea și amabilitatea, Marjorie suferea. Chipul ofilit și privirea fixă erau de-ajuns ca să dezmință indiferența studiată a purtării.) „Pot să-i ofer foarte multe. Ce nu pot să-i ofer nu are importanță. În orice caz nu are importanță pentru ea“, adăugă el în gînd. Nu avea intenția să anuleze o întîlnire lipsită de importanță pe care o avea cu Lucy în acea seară.

„Abia se bucurase de ea, și o și disprețuisese ;
Alergase după ea ca un nebun, abia o ținuse în brațe
Și o urise demential.“

Literatura, ca de obicei, îl condusese pe un drum greșit. Nu numai că n-o urîse și n-o disprețuisese pe Lucy, dar faptul că fusese a lui și îi permisesese să se bucure de favorurile ei, îl făcuse să tinjească și mai mult după aceste favoruri. E adevărat, se mai rușina oarecum de dorințele lui, și dorea să le găsească o justificare mai nobilă — cum ar fi dragostea. („La urma urmei, argumenta el, nu-i nimic imposibil sau nefiresc în a fi îndrăgostit de două femei în același timp. Sincer îndrăgostit.“)

Își întovărășea pasiunea cu gesturile tandre, delicate și încântătoare ale firii lui cam slabe și încă adolescente. O trata pe Lucy nu ca pe o amatoare de distracții, înrăită și crudă, așa cum o considerase încă dinainte de a deveni amantul ei, ci ca pe o ființă ideală, plină de grație și sensibilitate, o ființă care merita să fie adorată și dorită, un fel de copil, mamă și amantă la un loc, ce trebuia, pe de o parte, apărută ca o mamă fiindcă te apăra ca o mamă, iar pe de altă parte, iubită bărbătește și, de ce nu? ca un faun. Senzualitatea și sentimentul, dorința și tandrețea sint nu numai prieteni ci și dușmani. Unii oameni după ce fac dragoste, disprețuiesc femeia, în timp ce alții o copleșesc cu amabilitate și afecțiune. Walter simțea nevoia de a-și justifica dorințele prin dragoste, care reprezenta clar, în ultimă analiză, expresia morală a tendinței sale firești de a asocia satisfacția actului sexual unui sentiment tandru, apărînd cavalereste ființa iubită și umilindu-se copilărește în același timp. În cazul lui, senzualitatea dădea naștere tandreței; pe de altă parte, acolo unde nu există senzualitate, tandrețea rămîne nedezvoltată. Legăturile cu Marjorie erau prea asexuale și platnice pentru a fi în întregime tandre. Pe Lucy, Walter o cucerise cu aerul său senzual, dur și cinic. Senzualitatea îl făcea sentimental. Acel Walter care o ținuse pe Lucy goală în brațe era complet diferit de cel care

dorise să facă acest lucru ; noul Walter voia să creadă, din simplu instinct de conservare, că sub efectul sărutărilor Lucy se simțea și ea la fel de fericită ca el. Tandrețea nu se poate înfiripa decât într-o atmosferă de tandrețe. A continua să creadă, așa cum făcuse Walter mai înainte, că Lucy e o ființă rea, egoistă, frigidă, însemna să ucidă sentimentul plăcut ce-l stăpînea. Convingerea că Lucy e o ființă tandră devenise esențială. Făcea tot ce-i stătea în puteri ca să se amăgească. Fiecare gest languros sau de abandon al lui Lucy era imediat interpretat ca un simptom de îmblinzire sufletească, de încredere, de capitulare. Fiecare cuvînt de dragoste — iar Lucy îi dădea zor, cum era șic, cu „dragul meu“, „îngerășule“, „iubitule“, acestea fiind expresiile ei curente pentru a complimenta pe cineva sau a-și exterioriza pasiunea — era reținut cu sfințenie, ca izvorînd din adîncul inimii. La aceste dovezi imagineare de îmblinzire și pasiune, Walter răspundea dublindu-și recunoscător manifestările de dragoste ; iar aceste manifestări duble solicitau din partea lui Lucy un răspuns corespunzător. Dragostea naște dorința de a fi iubit. Dorința de a fi iubit dă naștere la rindul ei credinței apăsătoare și nesigure că ești iubit. Credința că ești iubit îți întărește dragostea. Și astfel, prin acest proces de autoconsolidare ciclul reîncepe.

Lucy era emoționată de dragostea și adorația lui, emoționată și surprinsă. Îl acceptase fiindcă se plictisea, fiindcă buzele lui erau catifelate, iar mîinile lui știau s-o mîngîie, și fiindcă în ultimul moment se amuzase și fusese încîntată de trecerea lui neașteptată de la starea de abjecțiune la o obrăznicie cuceritoare. Ce seară stranie petrecuseră împreună ! În fața ei, la masă, Walter avusese o expresie dură, de parcă ar fi fost îngrozitor de supărat și ar fi avut chef să scrișnească din dinți ; cu toate acestea, fusese foarte nostim,

relatase cele mai răutăcioase istorii pe seama tuturor, și scosese la iveală cele mai fantastice și mai grotești amănunte istorice, și cele mai uimitoare citate din cărți vechi. Când dincul se terminase, îi spusese : „Ne întoarcem la tine acasă“. Lucy însă voia s-o vadă pe Nellie Wallace la varietelul „Victoria Palace“, să ia o gustare și să danseze nițel la clubul de noapte „Embassy“, apoi să meargă cu mașina până la apartamentul lui Cuthbert Arkwright, în speranța că... Nu ținuse morțiș să meargă la varietel, să danseze sau să asculte conversația lui Cuthbert. Voise numai să-și impună voința față de Walter. Voise să domine, să conducă și să-l oblige s-o urmeze. Walter nu putuse fi convins. Nu spusese nimic și se mulțumise să zimbească. Când taxiul trăsese la ușa restaurantului, dăduse șoferului adresa ei din Bruton Street.

— Da ăsta-i curat viol, protestase ea.

Walter rîsese.

— Nu încă, răspunsese el. Dar o să fie.

În dormitorul ei roz și cenușiu, violul aproape că avusese loc. Lucy provocase și se supusese tuturor violențelor senzuale. La ce nu se așteptase însă era dragostea pasionată și adorația care urmaseră primelor violențe. Expresia aspră de supărare dispăruse de pe fața lui Walter, ca și cum o haină protectoare i-ar fi fost smulsă de pe umeri, despuindu-l și lăsîndu-l în goliciunea tremurătoare și vulnerabilă a dragostei și adorației. Săruturile lui fuseseră o alinare a durerii, a spaimei, o potolire a urei, o împăcare delicată. Cuvintele lui păruseră uneori șoapte sau fragmente de rugăciuni adresate unui zeu, iar altădată încurajări șoptite unui copil bolnav. Lucy fusese surprinsă, emoționată, aproape rușinată de inflăcărarea pasiunii lui.

— Nu, nu sînt așa, nu sînt așa, protestase ea, ca răspuns la șoaptele lui de adorație.

Nu putea accepta sub masca prefăcătoriei o asemenea dragoste. Buzele lui catifelate îi atingeau pielea, virfurile degetelor lui se plimbau ușor pe corpul ei, o alinau, o mângiau pînă ce Lucy devenea drăgăstoasă, o transformau în chip magic în făptura bună, iubitoare și sensibilă a adorației lui, o încăreau electric cu toate acele calități pe care șoaptele lui i le atribuiseră, și pe care ea le nega.

Lucy îi trase capul spre sinul ei și își plimbă degetele prin părul lui.

— Iubitul meu, șopti ea, iubitul meu Walter.

Urmă o tăcere îndelungată, o fericire caldă și liniștită. Apoi, deodată, fiindcă această fericire tăcută era atît de adîncă, de perfectă, și prin urmare, după ea, în fond cam absurdă și chiar primejdioasă prin completa ei lipsă de personalitate, și cam amenințătoare în ce privește liberul ei arbitru, Lucy îl ciupi de urechi și îl întrebă :

— Ai adormit, Walter ?

În zilele următoare Walter încercă cu disperare s-o crediteze cu emoțiile lui. Lucy nu-l ajută. Nu voia să simtă acea tandrețe adîncă, care echivalează cu o capitulare a voinței, cu o anihilare a individualității. Voia să fie ea însăși, Lucy Tantamount, stăpînă pe situație, încercînd lucidă toate satisfacțiile pînă la limită, și distrîndu-se fără să-i pese ; liberă nu numai din punct de vedere financiar și legal, dar și sentimental — liberă deci să-l accepte sau să-l refuze. Să-l poată abandona oricînd. N-avea intenția să capituleze. Tandrețea lui era, nici vorbă, emoționantă, măgulitoare, chiar încîntătoare, dar și cam absurdă, iar prin pretențiile ei nestăpînite ca ea să răspundă la fel, devenise absolut obositoare. Lucy era uneori gata să capituleze, să accepte prin mîngîieri o parte din dragostea lui ; brusc însă se smulgea de lîngă el, rămînînd într-o izolare ironică și arogantă. Atunci Walter se trezea din visul

de dragoste la realitatea pe care Lucy o numea „distracție“. Îl trezea lumina rece a unei senzualități acut de lucidă și premeditat batjocoritoare. Îl lăsa fără nici o justificare și cu sentimentul unei vinovații imposibil de iertat.

— Mă iubești ? o întreabă Walter într-o noapte.

Știa că ea nu-i putea răspunde. Din perversitate însă dorea să i se confirme convingerea, să i se spună pe șleau.

— Ești un înger, răspunse Lucy.

Îi zîmbi, ridicîndu-și capul spre el. Privirea lui Walter rămase întunecată și disperată ; nu-i putea răspunde printr-un zîmbet.

— Mă iubești cu adevărat ? insistă el.

Sprijinit într-un cot, stătea aplecat asupra ei, cu un aer aproape amenințător. Lucy era culcată în pat, pe spate, cu mîinile sub cap. Sîinii ei turtiți i se reliefa datorită mușchilor pectorali. Walter o privi ; sub degetele lui simțea căldura, elasticitatea și linia curbă a corpului ei ; acest corp pe care îl stăpînise în întregime. Distantă și intangibilă, proprietara corpului îi zîmbi printre pleoapele întredeschise.

— Mă iubești ?

— Ești încîntător.

Genele ei negre filtrară un fel de ironie.

→ Dar asta nu-i un răspuns la întrebarea mea. Mă iubești ?

Lucy dădu indiferență din umeri și făcu o mică strîmbătură.

— Dacă te iubesc ? repetă ea. E un cuvînt cam mare, nu crezi ?

Scoțîndu-și o mină de sub cap, o ridică și-l trase ușor de mica meșă de păr castaniu care-i căzuse pe frunte.

— Ai părul prea lung, spuse ea.

— Atunci de ce m-ai acceptat ? întreabă Walter.

— Dac-ai ști cît de absurd arăți cu mutra ta solemnă și cu părul pe ochi ! Rise. — Parcă-ai fi un ciine ciobănesc¹, constipat.

Walter dădu peste cap meșa căzută pe frunte.

— Vreau un răspuns, continuă el cu încăpăținare. De ce m-ai acceptat ?

— De ce ? Fiindcă m-a amuzat. Fiindcă așa am vrut. Nu-i destul de limpede ?

— Fără să mă iubești ?

— De ce trebuie să aduci întotdeauna în discuție dragostea ? îl întreabă ea enervată.

— De ce ? repetă el. Dar cum poți să te lipsești de ea ?

— Dacă pot să obțin ceea ce vreau fără să apelez la dragoste, de ce s-o fac ? Pe deasupra, dragostea nici nu poate fi chemată. Vine din senin. Dar cît de rar ! Poate niciodată. Nu știu. Și, oricum, ce-aș face cînd nu sînt îndrăgostită ? Îl apucă din nou de meșă și-i trase fața spre ea. Atunci, dragă Walter, te am pe tine.

Buzele lui se apropiaseră de ale ei. Walter își încordă gîtul și n-o lăsă să-i tragă capul mai jos.

— Ca să nu mai pomenesc de toți ceilalți, spuse el.

Lucy îl trase mai tare de păr.

— Prostule ! spuse ea încruntîndu-se. În loc să-mi fii recunoscător pentru ce-ai primit.

— Dar ce-am primit ?

Corpul ei se îndepărtă, mătăsos și cald încă, sub mîinile lui ; vedea privirea ei ironică.

— Ce-am primit ?

Lucy rămase încruntată.

— Sărută-mă, îi ordonă ea, ca și cum i-ar fi dat un ultimatum. Walter nu-i răspunse ; stătea nemișcat. Așa, foarte bine. Îl împinse de lingă ea. — Jocul ăsta trebuie jucat în doi.

¹ Ciinii ciobănești din Anglia au blana foarte mare, iar părul le acoperă ochii.

Respins, Walter se aplecă, dorind s-o sărute. Din cauza amenințărilor, vocea lui Lucy se înăsprise. Walter se temea să n-o piardă.

— Sînt un prost, spuse el.

— E adevărat.

Lucy își feri fața.

— Îmi pare rău.

Nu voiă să se împace.

— Nu, nu, spuse ea, cînd Walter își strecură o mînă pe sub obrazul ei și încercă să-i întoarcă fața pentru a i-o săruta.

Cu o mișcare neașteptată și sălbatică, Lucy îl mușcă de vîrf de degetului mare. Într-o izbucnire de ură și pasiune, Walter o posedă cu forța.

— Te mai preocupă dragostea ? îl întrebă ea în cele din urmă, rupînd tăcerea convalescenței indolente care urmează după febra dorințelor satisfăcute.

Cu regret și aproape cu durere, Walter avu curajul să-i răspundă. Întrebarea ei, în acea liniște adîncă, scăpără ca un chibrit în bezna nopții. Noaptea nu are hotare, e imensă și instelată. Aprinzi chibritul și toate stelele dispar imediat : nu mai există distanțe și adîncimi. Universul se reduce la o mică scobitură luminoasă, săpată în bezna solidă și populată cu fețe luminate strălucitor, cu mîini, trupuri și obiectele apropiate și familiare ale vieții de toate zilele. În noaptea adîncă a tăcerii, Walter fusese fericit. În convalescență, după febră, o ținuse în brațe, incapabil s-o mai urască și amețit de dragoste. Spiritul părea să-i plutească în seninul cald dintre existență și anihilare. Lucy se agită în brațele lui, vorbe, iar seninul minunat și divin vibra și se sparse ca oglinda netedă a unei suprafețe lichide, turburată pe neașteptate.

— Nu, nu mă gîndeam la nimic.

Deschizînd ochii, o văzu că-l privește amuzată și curioasă. Walter se încruntă.

— De ce te uiți fix la mine ? o întrebă el.

— Nu știam că nu e voie.

— Te-ai uitat așa la mine tot timpul ?

Ideea îi era ciudat de neplăcută.

— Ore întregi, răspuse Lucy. Te-am admirat, țin să te încredințez. Găseam că ai un aer încântător. Parc-ai fi frumoasa adormită.

Îi zîmbi răutăcios ; spunea însă adevărul. Din punct de vedere estetic, îl apreciasse ca o expertă și îl admirasă sincer în timp ce stătea culcat alături de ea, palid, cu ochii închiși, ca un mort.

Walter nu se simți îmbunătățit de complimentul ei.

— Nu vreau să triumfi, spuse el, încă încruntat.

— Să triumf ?

— Da, de parcă m-ai fi omorît.

— Ești un romantic incorrigibil !

Rise. Cu toate acestea, Lucy avea dreptate. Arătase, într-adevăr, mort, iar moartea, în aceste împrejurări, avea un aer cam ridicol și umilitor. Vie, trează, și conștientă de vitalitatea ei, Lucy îl studiasse în splendoarea morții. Privise cu admirație, dar distantă și amuzată, această creatură palidă și delicată, pe care o folosisse pentru plăcerea ei și care acum murise. „Ce băiat prostuț, își spusese ea. De ce se chinuie oamenii, în loc să se bucure de satisfacțiile ce li se oferă ?“ Își exprimase gândurile în întrebarea ironică cu care îl trezise pe Walter din eternitatea lui. Își bătea capul cu dragostea — ce băiat prost !

— Cu toate astea, insistă Walter, triumfai.

— Ești un romantic, un romantic ! spuse ea rîzînd. Ai o concepție atît de absurdă și demodată. Omoruri, triumf în fața cadavrelor, dragoste etc. E absurd. Parcă te-ai plimba cu o cravată lată la gît, și în frac. Încearcă să fii mai modern.

— Prefer să fiu uman.

— Viața modernă e o viață rapidă, continuă ea. Astăzi nu mai poți să tragi după tine un vagon de idealuri și romantisme. Când călătorești cu avionul trebuie să-ți lași bagajele grele acasă. Sufletul bun și demodat mergea pe vremea când oamenii trăiau încet. Astăzi e o povară. Nu mai e loc pentru el în avion.

— Nu mai e loc nici măcar pentru inimă ? întrebă Walter. Sufletul nu mă interesează prea mult. Odinioară sufletul îl interesase considerabil. Acum însă, de când nu mai trăia decît pentru a citi filozofie, sufletul îl interesa mai puțin. — Inima însă, adăugă el, inima...

Lucy clătină din cap.

— Poate că e păcat, recunosc eu. Dar nu poți primi nimic dacă nu dai nimic. Dacă îți place viteza, dacă vrei să parcurgi repede o distanță, nu poți să cari cu tine bagaje. Important e să știi ce vrei și să fii gată să plătești pentru asta. Eu una știu precis ce vreau, așa încît renunț la bagaje. Poți să ți le păstrezi dacă te decizi să călătorești cu un camion de transportat mobilă. Dar să n-ai pretenția să te întovărășesc, dragă Walter. Și nici să n-ai pretenția să iau pianul tău cu coadă în avionul meu cu două locuri.

Se lăasă o lungă tăcere. Walter închise ochii. Ar fi vrut să moară. Mina lui Lucy îi atinse fața. Tresări. Simți cum îi prinde între degete buza de jos și i-o ciupește ușor.

— Ai cele mai delicioase buze, spuse ea.

Capitolul XVI

Soții Rampion locuiau în Chelsea. Casa lor se compunea dintr-un mare atelier de pictor, care dădea în trei sau patru camere. În timp ce suna la ușa lor, într-o simbătă după-amiază, Burlap își spuse că mica lor locuință, cu tot aspectul ei cam dărăpănat, era foarte drăguță. Mark Rampion o cumpăraseră pe nimic, absolut pe nimic, exact înainte de războiul mondial. Nu avea de plătit marile chirii de după război. Economisea astfel vreo sută cincizeci de lire pe an. „Ce tip norocos“, reflectă Burlap, uitînd pentru o clipă că și el locuia fără să plătească chirie lui Beatrice, dar amintindu-și în schimb că tocmai cheltuisese douăzeci și patru de șilingi și nouă pence la restaurantul unde o invitase la prînz pe Molly d'Exergillod.

Mary Rampion deschise ușa.

— Mark te-așteaptă în atelier, spuse ea după ce se salutară.

Mary se întreba fără să găsească un răspuns de ce-o fi continuînd soțul ei să fie prieten cu acest individ. Ea una îl detesta pe Burlap.

— E un fel de vultur, îi spusese soțului ei după ultima vizită a jurnalistului. Nu, nu un vultur, fiindcă vulturii se hrănesc cu stîrvuri, pe cînd Burlap e un parazit care trăiește de pe urma oamenilor vii, și încă

de pe urma celor mai distinși. Trebuie recunoscut că are un nas fin în acest domeniu. O lipitoare a spiritului, asta e. De ce-l lași să-ți sugă sângele ?

— De ce să nu-l sugă ? răspunsese Mark. Burlap nu-mi face nici un rău și mă amuză.

— Cred că-ți gîdilă vanitatea. E măgulitor să ai paraziți. E un compliment la adresa calității singelui tău.

— Și, pe deasupra, continuase Rampion, are ceva în el.

— Cred și eu, răspunsese Mary, are printre altele sângele tău. Și sângele tuturor celor de pe urma cărora trăiește.

— Hai, nu exagera, nu deveni romanțioasă.

Rampion se opunea tuturor hiperbolelor care nu-i aparțineau.

— Ei bine, mie, îți spun drept, nu-mi plac paraziții. Mary vorbea decis. — Iar cu prima ocazie am să dau pe el cu puțin insecticid, să vedem ce se întîmplă. Îți promit.

Cu ocazia vizitei următoare, Mary îi deschise ușa și-l invită să se ducă singur în atelier, ca și cum ar fi fost un oaspete binevenit. Cu toate atavismele, forța politetei se dovedea mai puternică decît dorința de a-l stropi cu insecticide.

În timp ce se îndrepta spre atelier, Burlap se gîdea încă la probleme financiare. Amintirea sumei cheltuite pentru dejun îl rodea.

„Nu numai că Rampion nu plătește chirie, își spuse el, dar aproape că nu cheltuiește un ban. Felul lor de viață, faptul că țin o singură servitoare, că fac ei singuri menajul și n-au automobil reduce desigur substanțial cheltuielile. E adevărat, au doi copii care trebuiesc dați la școală.“ Cu ajutorul unei speculații, la care se dovedea foarte abil, Burlap reuși să elimine de pe ecranul conștiinței cei doi copii. „Și totuși, Rampion

trebuie să câştige bine. Îşi vinde tablourile şi desenele la un preţ foarte bun. Şi orice scrie se vinde sigur. Ce face cu banii ?" se întrebă Burlap plin de invidie, în timp ce bătea la uşa atelierului. „Îi economiseşte ?"

— Intră, se auzi vocea lui Rampion din dosul uşii. Burlap îşi potrivi un suris şi deschise uşa.

— Ah, tu erai, spuse Rampion. Mă tem că nu pot să-ţi dau mîna. Îşi spăla pensulele. Ce mai faci ?

Burlap schiţă un gest de plictiseală şi răspunse că simţea nevoia unei vacanţe, pe care însă nu şi-o putea îngădui. Se plimbă prin atelier, privind cu respect tablourile. Sfîntului Francisc cu greu i-ar fi plăcut cele mai multe din ele. Dar ce viaţă, ce energie, ce imaginaţie pulsau în aceste pînze ! În definitiv, viaţa era lucrul cel mai important. „Cred în viaţă." Acesta era primul paragraf din profesiunea de credinţă a lui Burlap.

— Cum se numeşte tabloul acesta ? spuse el oprindu-se în faţa unei pînze de pe şevalet.

Ştergîndu-şi mîinile din mers, Rampion traversă încăperea şi se opri lingă Burlap.

— Acesta ? spuse el. Cred că titlul pe care i l-ai da tu ar fi *Dragoste*. Rîse. Lucrase cu chef în acea după-amiază şi se afla într-o dispoziţie excelentă. Oamenii mai puţin rafinaţi, şi care nu prea fac caz de suflet, ar putea să prefere un titlu mai greu de tipărit.

Rîzînd, îi sugeră cîteva dintre titlurile mai greu de tipărit. Burlap zîmbi cam forţat.

— Nu ştiu dacă mai poţi găsi şi alte titluri, încheie Rampion răutăcios.

Prezenţa lui Burlap îl distra ; avea sentimentul că îi revine datoria să-l scandalizeze.

Tabloul, format mic, era o pictură în ulei. Jos, în colţul din stînga, plasaţi într-un fel de adîncitură, între un prim plan de stînci negre, trunchiuri de pomi şi un fundal de prăpăstii stîncioase, un bărbat şi o femeie se

Îmbrățișau sub o arcă compactă de frunziș. Cele două trupuri goale, al femeii alb iar al bărbatului de un cafeniu roșcat, constituiau izvorul întregii lumini din tablou. Stîncile și trunchiurile de pomi din prim-plan își proiectau siluetele, datorită luminii răspîndite de cele două trupuri. Lumina ajungea la frunzele de deasupra trupurilor și arunca umbre în bezna groasă a frunzișului. Prelingîndu-se din adîncitura în care se aflau cei doi, ea traversa tabloul, lăsînd impresia că iluminează și dă naștere prin radiație unei flore uluitoare de trandafiri, zînii, și lalele uriașe. Cai, leoparzi și mici antilope se plimbau printre florile gigantice. În fund, un peisaj se transforma treptat din verde în albastru: marea sclipea printre dealuri, iar deasupra se deseneau pe un cer albastru formele imense și grandioase ale norilor.

— E splendid, spuse Burlap încet, dînd din cap în fața tabloului.

— Îmi dau totuși seama că nu-ți place de loc.

Mark Rampion rînjea, parcă satisfăcut.

— De ce vorbești așa? protestă Burlap cu o tristețe blindă, de martir.

— Fiindcă se întîmplă să fie adevărat. Pentru tine, tabloul nu e destul de pătruns de spiritul blindului Isus. Dragostea, dragostea fizică — ca izvor de lumină, viață și frumusețe. Oh, nu! nu, nu! Asta-i ceva mult prea vulgar și carnal, un realism revoltător.

— Îți inchipui că sînt doamna Grundy¹?

— Nu, nu chiar doamna Grundy. Buna dispoziție a lui Mark Rampion se transformă într-o ironie caustică. Mai degrabă ești Sfîntul Francisc. Apropo, cum înaintează studiul tău asupra *Vieții* lui? Sper c-ai făcut o

¹ Personaj din piesa *Impingeți plugul* de Thomas P. Morton (1764—1838). Doamna Grundy a rămas personificarea pudibonderiei și a falselor conveniențe sociale.

descriere savuroasă a momentelor cind îi linge pe leproși ?

Burlap protestă. Rampion rînji.

— De fapt, și Sfîntul Francis e prea evoluat pentru tine. Copiii nu ling rănile leproșilor. Numai adolescenții perversi fac așa ceva. Parc-ai fi Sfîntul Hugh, din Lincoln. Asta era un copil, ascultă-mă pe mine, o scumpete de copil. Un copilaș nevinovat. Ce ochi mari avea, ce curtenitor se purta cu femeile, de parcă toate ar fi fost madone. Se ducea la ele ca să-l mîngîie, să-i calmeze durerile cu săruturi și să-i povestească despre bietul Isus Cristos, și eventual să bea și niște lapte, dacă se ivea prilejul.

— Fii serios ! protestă Burlap.

— Serios, îi parodie Mark cuvintele.

Îi plăcea să-l ațîțe, făcîndu-l să semene cu un martir creștin plin de milă. Așa merita, din cauza aerului de discipol preferat al lui Isus, și a venerației și admirației lui dezgustătoare.

— Micuțul Sfînt Hugh, cu ochii lui mari și cu pașii lui mărunți, continuă Mark cu voce tare, se apropia de femei cu pașii lui mărunți și nesiguri, de copilaș, atît de respectuos, de parcă toate femeile ar fi fost madone. Își vira totuși minuța lui scumpă pe sub fustele lor. Venea să se roage, dar rămînea să împartă patul cu drăguța de madonă.

Rampion cunoștea multe din aventurile amoroase ale lui Burlap și le ghicea pe celelalte.

— Drăguțul și mititelul Sfînt Hugh ! Ce frumos se îndrepta el tiptil spre dormitor și cum se strecura, scumpetea, mititelul, în pat ! Asta-i ceva mult prea grosolan și lipsit de spirit pentru țincul nostru, Hugh !

Rampion își zvirli capul pe spate și începu să rîdă.

— Continuă, te rog, spuse Burlap. Nu te jena de mine.

Văzîndu-i zîmbetul de martir, zîmbetul lui spiritual, Rampion rise şi mai tare.

— Doamne, Dumnezeule ! spuse el, înnăbuşit de hohote. Cînd ai să mai vii am să-ţi dau o copie după tabloul *Sfînta Monica şi Sfîntul Augustîn* de Ary Scheffer¹. O să te facă sigur fericit. Vrei să vezi cîteva din desenele mele ? il întrebă el, schimbînd tonul. Burlap dădu afirmativ din cap. — Cele mai multe sînt groteşti. Caricaturi. Cam deşănţate, te previn. Dacă ţii morţiş să le vezi, trebuie să te aştepţi la ce urmează.

Deschise o mapă de pe masă.

— De ce îţi închipui că nu-mi plac picturile tale ? întrebă Burlap. În fond, amîndoi credem în viaţă. Există şi deosebiri între noi, dar în majoritatea problemelor avem aceleaşi opinii.

Rampion îşi ridică privirea asupra lui.

— Sînt convins, o ştiu, spuse el şi rînji.

— Dacă ştii, zise Burlap, care, ferindu-şi privirea, nu văzuse rînjetul de pe faţa lui Mark, de ce-ţi închipui că n-am să fiu de acord cu desenele tale ?

— Într-adevăr, de ce ? il persiflă Mark.

— Ținînd seama de faptul că avem aceleaşi opinii...

— E firesc ca oamenii ce privesc o vedere din acelaşi punct să aibă aceleaşi opinii. Rampion rînji din nou. *Quod erat demonstrandum*. Se întoarse pentru a scoate din mapă unul din desene. Pe asta l-am intitulat : *Fosilele trecutului şi fosilele viitorului*.

I-l înmîină lui Burlap. Desenul, în cerneală şi acuarelă, avea o strălucire şi o viaţă extraordinară. Urnărind o magnifică linie sinuoasă în formă de S, o procesiune grotescă de monştri cobora în marş şi traversa cartounul. Dinozauri, pterodactili, titanotheriumi, diplodoci, ichtyosauri mergeau, înotau sau zburau în trena pro-

¹ Arie (Ary) Scheffer (1795—1835), pictor francez de origine olandeză. Multe din picturile sale sînt inspirate de Dante şi Byron.

cesiunii ; capul coloanei era format din monștri umani, creaturi cu capete uriașe, fără membre sau corp, alune-cind ca niște viermi pe niște vagi prelungiri vîscoase ale bărbiei și gîtului. Cele mai multe din figuri aparțineau unor contemporani eminenți. Prin mulțimea lor Burlap recunosc pe J. J. Thomson¹, și pe Lordul Edward Tantomount, pe Bernard Shaw servit de eunuci și fete bătrîne, pe Sir Oliver Lodge² avînd alături o fantomă cu cap de gulie, drapată în cearceafuri, și un tub catodic ambulant, pe Sir Alfred Mond³, și capul lui John D. Rockefeller, purtat pe o tavă de către un preot baptist, pe Dr. Frank Crane și pe doamna Eddy⁴, cu aureole în jurul capului, și pe mulți alții.

— Șopîrlele uriașe au murit fiindcă au avut corpul prea mare și capul prea mic, explică Rampion. Așa cel puțin susțin oamenii de știință. De la un anumit punct, dimensiunea fizică e un handicap. Dar ce părere ai de cea mintală ? Proștii parc-au uitat că și ei sînt la fel de dezechilibrați, de neîndemînatici și de disproporționați ca orice diplodocus. Sacrifică viața fizică și afectivă vieții mintale. Ce-și închipuie c-are să se întîmple ?

Burlap îi dădu dreptate.

— Asta m-am întrebat și eu. Omul nu poate trăi fără inimă.

— Ca să nu mai vorbesc de mațe, piele, oase și carne, spuse Rampion. Acești idioți se îndreaptă spre dispariție. Și asta-i un lucru excelent. Singura nen-

¹ *Sir Joseph John Thomson* (1856—1940), fizician englez, profesor de fizică experimentală.

² *Sir Oliver Joseph Lodge* (1851—1940), fizician englez ; a cercetat forța electromotrice a celulelor voltaice.

³ *Sir Alfred Mond* (1868—1930), „regele nichelului“, mare om de afaceri și politician englez, de origină germană.

⁴ *Mary Baker Eddy* (1821—1910), fondatoarea mișcării religioase. „Știința creștină“, sectă răspîndită mai ales în Statele Unite, și care susține vindecarea trupului prin credință.

rocire e că obligă restul lumii să meargă în pas cu ei. Blestemații ! Trebuie să-ți spun că mă opun să fiu condamnat la dispariție fiindcă acești imberbi de oameni de știință, moraliști și oameni ai spiritului, tehnicieni și oameni de litere, parveniți politici, și atîția alții nu pot să înțeleagă că omul trebuie să trăiască așa cum se cuvine unui om și nu ca un monstru cu conștiința cerebralității și a existenței sufletului. Brr ! Mi-ar place să-i omor pe toți. Puse desenul la loc în mapă și scoase un altul. Aici sînt cele două perspective ale istoriei, cea din stînga, după părerea lui H. G. Wells, cea din dreapta, după părerea mea.

Burlap se uită, zîmbi și apoi izbucni în rîs.

— Excelent ! spuse el.

Desenul din stînga era compus pe liniile unui crescendo simplu. O maimuță foarte mică era urmată de un pitecantrop puțin mai mare, urmat la rîndul lui de omul de Neanderthal, și el ceva mai mare. Omul paleolitic, omul neolitic, egipteanul și babilonianul epocii de bronz, grecul și romanul epocii de fier — toate aceste siluete creșteau treptat. În momentul cînd Galileu și Newton apăreau pe scenă, omenirea lua dimensiuni foarte respectabile. Crescendoul continua neînterupt cu Watt¹ și Stephenson², Faraday³ și Darwin, Bessemer⁴ și Edison, Rockefeller și Wanamaker⁵, pentru a atinge desăvîrșirea în figurile contemporanilor, domnul H. G. Wells în persoană și Sir Alfred Mond. Nici

¹ *James Watt* (1736—1819), mecanic scoțian ; a pus la punct proiectul mașinii cu aburi și al încălzirii cu vaporii.

² *George Stephenson* (1781—1848), mecanic englez, considerat inventatorul locomotivei.

³ *Michael Faraday* (1791—1867), fizician și chimist englez. A descoperit curenții de inducție și descompunerea chimică prin electroliză.

⁴ *Sir Henry Bessemer* (1813—1898), inginer englez ; a perfecționat sistemul de transformare a fontei în oțel.

⁵ *John Wanamaker* (1838—1922), industriaș american și director general al Poștei în S.U.A.

viitorul nu era neglijat. Prin ceața strălucitoare a profeției, formele lui Wells și Mond, crescînd tot mai mult, cu fiecare nouă repetiție, se îndepărtau pe o spirală triumfală, depășind marginea cartonului, spre un infinit utopic. Desenul din dreapta avea o compoziție mai puțin optimistă, reprezentînd creste și văi. Mica maimuță se transforma rapid în omul bine proporționat al epocii de bronz, al cărui loc era luat apoi de un grec foarte înalt și de un etrusc ceva mai mic. Romanii deveneau din nou mici. Călugării Thebaidei¹ se deosebeau greu de micile maimuțe de la origine. Urmau cîțiva florentini, englezi și francezi, de dimensiuni mari. După ei veneau monștrii dezgustători, etichetați Calvin și Knox², Baxter³ și Wesley⁴. Stațura figurilor reprezentative descreștea. Victorienii începuseră să semene cu niște pitici diformi. Urmașii lor, din secolul al douăzecelea, erau niște avortoni. Prin cețurile viitorului se vedea un grup în descreștere de mici gorgone și fetuși cu capete prea mari pentru trupurile lor sfrijite, cozi de maimuțe și chipuri de-ale celor mai eminente contemporani, toți mușcîndu-se, zgîriîndu-se și scoțîndu-și reciproc mațele cu energia metodică și sistematică caracteristică exclusiv oamenilor celor mai civilizați.

— Aș vrea să am cîteva desene de-astea. pentru revistă, spuse Burlap, după ce privise întreaga mapă. De obicei nu reproducem desene. Sintem misionari

¹ Tebaida (în greacă, Thebais), denumirea regiunii meridionale a Egiptului antic, avînd drept capitală Theba. În deșerturile din preajma acestui oraș s-au refugiat mulți dintre primii creștini care urmăreau să scape de persecuției și să ducă o viață ascetică.

² *John Knox* (1505—1572), reformator religios englez, fondatorul presbiterianismului.

³ *Richard Baxter* (1615—1691), teolog englez, partizan al nonconformismului moderat.

⁴ *John Wesley* (1703—1791), fondatorul sectei wesleyenilor, predicînd justificarea actelor prin credință.

curați și nu facem artă pentru artă. Desenele tale sînt atît parabole cît și desene. Trebuie să spun, adăugă el, că-ți invidiez forța de a exprima lucrurile atît de pregnant și de concis. Mi-ar trebui sute și mii de cuvinte într-un eseu ca să exprim, mai puțin convingător, același lucru.

Rampion îi dădu dreptate.

— Asta-i motivul pentru care, momentan, am renunțat să mai scriu. Scrisul nu este un mijloc prea indicat pentru a exprima ceea ce-mi dau seama că vreau să spun. Și ce ușurat mă simt că am scăpat de cuvinte ! Cuvinte, cuvinte, cuvinte ! Ele te izolează de univers. Trei pătrimi din timp n-ai niciodată contact direct cu lucrurile, ci numai cu blestemele de cuvinte care le reprezintă. Și deseori nici măcar cu ele — ci doar cu metaforele incoerente și idioate ale unui poet despre un lucru. „Și ce parfum dulce atîrnă de o cracă“, de exemplu. Sau „fiecare cădere calmează aripa neagră a beznei pînă ce zîmbește“. Și chiar „atunci am să vizitez cu un sărut hoinar valea crinilor și alcovul de frunze al fericirii“. Se uită la Burlap și rinji. Pînă și arca fericirii a fost transformată într-o abstracție metaforică. Valea crinilor, asta-i bună ! Ah, cuvintele astea ! Sînt încîntat că am scăpat de ele. Parcă ieși din pușcărie — oh, un fel de închisoare foarte elegantă și fantastică, plină de fresce, tapiserii și tot ce vrei. Dar e de preferat cîmpia autentică. Pictatul, după părerea mea, stabilește o adevărată legătură cu lumea. Pot să exprim ceea ce vreau.

— Ei bine, tot ce pot să fac, spuse Burlap, e să-ți procur un auditoriu pentru ce-ai de spus.

— Nefericiții ! spuse Rampion rîzînd.

— Părerea mea e că oamenii *ar trebui* să te asculte. Avem răspunderi. Iată de ce aș vrea să reproduc cîteva din desenele tale în *Literary World*. Am sentimentul unei adevărate datorii.

— Oh, dacă-i vorba de un imperativ categoric, spuse Rampion rîzînd, atunci, evident că trebuie. Alege ce vrei. Cu cît vor fi mai scandaloase desenele publicate, cu atît am să fiu mai încîntat.

Burlap dădu sceptic din cap.

— La început trebuie să fim mai prudenți, spuse el.

Nu credea atît de mult în viață încît să riște să-și piardă unii abonați.

— Mai prudenți, mai prudenți, îi repetă batjocoritor Rampion. Voi ziaristii sînteți la fel. Evitați emoțiile. Literatura fără dureri. Nu extrageți prejudecăți și nici nu viriți idei în cap fără anestezic. Țineți cititorii permanent sub anestezic. Nu-i nimic de făcut cu voi.

— Nimic, repetă Burlap penitent. Știu. Din păcate, trebuie să ajungem la un mic compromis cu lumea, cu carnea și cu diavolul.

— Nu asta mă supără, răspunse Rampion. Îmi pare rău însă de compromisurile dezgustătoare pe care le-ai încheiat cu cerul, cu respectabilitatea și cu Iehova. Totuși, cred că, date fiind împrejurările, n-ai ce face. Alege ce desene vrei.

Burlap luă cîteva.

— Le-am ales pe-astea, spuse el în sfîrșit, ținînd trei desene dintre cele mai puțin polemice și scandaloase. Ne-am înțeles?

Rampion aruncă o privire peste desene.

— Dacă ai mai fi așteptat o săptămînă, bombăni el, ți-aș fi dat copîă tabloului lui Ary Scheffer.

— Mă tem, spuse Burlap cu acea expresie de spiritualitate tristă care i se întipărea pe figură ori de cîte ori începea să vorbească despre bani, mă tem că n-am să-ți pot plăti prea mult pentru ele.

— Lasă, sînt obișnuit.

Ridică nepăsător din umeri.

Burlap era bucuros de răspunsul lui Rampion. „Ia urma urmei, își spuse el, pictorul are dreptate. Nu e obișnuit să fie plătit bine. Și cu felul lui de viață nici nu are nevoie de mulți bani. Fără mașină, fără servitori...”

— Aș fi vrut să-ți pot plăti mai mult, continuă el aproape impersonal. Revista însă... Clătină capul. Încercarea de-a convinge oamenii să aprecieze capodoperele când li se pun la dispoziție nu rentează. Am putea oferi patru guinee pentru un desen.

Rampion rîse.

— Nu-i prea regește plătit. Ia-le totuși. Ia-le pe gratis, dacă vrei.

— Asta nu, protestă Burlap. Nici nu mă gîndesc. Revista nu trăiește din pomeni. Plătește materialele publicate, nu mult din păcate, dar ceva tot dă, în orice caz. Am un principiu, continuă el dînd din cap, să plătesc chiar dac-o fac din buzunarul meu. E o chestie de principiu. Absolut de principiu, insistă el, contemplînd cu un fior de satisfacție justificată pe cînstitul Denis Burlap, cel ce se sacrifică și plătește colaboratorii din propriul său buzunar și în a cărui existență aproape că începuse, în timp ce vorbea, să creadă în mod sincer. Continuă să vorbească, și, cu fiecare cuvînt, conturul acestui grozav de sărac dar onest Burlap i se profila tot mai clar în fața ochilor minții; în timp ce revista se apropia cu pași mari de pragul falimentului, nota de la masa de prînz creștea amenințător, iar venitul lui descreștea corespunzător. Rampion îl examină curios. „De ce dracu s-o fi excitînd așa?” se întrebă el.

Deodată, găsi o explicație posibilă. Cînd Burlap se opri să-și tragă respirația, Rampion îl încurajă plin de simpatie.

— Ai nevoie de un capitalist, spuse el. Dacă aș avea o rezervă de cîteva sute sau mii de lire, le-aș investi în

revistă. Din păcate, nu o am. N-am nici măcar doi bani, încheie el, aproape triumfător, iar expresia lui de înțelegere se transformă brusc într-un rinjet.

În aceeași scară, Burlap atacă problema sărăciei predicate de Sfântul Francisc. „În picioarele goale, doamna Sărăcie se plimbă printre dealurile din Umbria.“ Așa începea capitolul. Proza lui în clipele de exaltare avea tendința să devină vers alb. „Picioarele ei calcă pe drumurile albe de praf, care par, celor ce privesc de pe zidurile înconjurătoare ale micilor orașe, panglici albe, bine întinse, pe cîmpiile de la picioare...”

Urmau referințe la lămii cu trunchiul răsucit, la vii, la cîmpiile în terase, la „boii mari și albi cu coarneau întoarse“, la măgărușii ce urcau răbdători cu poverile în spate pe cărările stîlcoase, la munții albaștri, la orașele de pe dealuri, pierdute în depărtare, și semănînd cu miniatura unui Nou Ierusalim, dintr-o carte poștală ilustrată, la apele lacului Clitumnus renumite în antichitate și chiar și la cele și mai venerabile ale lacului Trasimene. „Într-o țară, continuă Burlap, la un moment dat, sărăcia era un ideal practic și realizabil. Pămîntul satisfăcea toate nevoile locuitorilor ; specializarea profesională era redusă, fiecare țăran era în mare măsură propriul său meșteșugar, propriul său măcelar, brutar, vînzător de legume și de vin. O societate în care banii nu aveau, comparativ, mare importanță. Cei mai mulți trăiau aproape fără să simtă nevoia banilor. Făceau comerț direct cu lucrurile — obiecte de gospodărie create de ei, sau fructele bogate ale pămîntului — așa că nu se foloseau de loc de metalul prețios care slujește la cumpărare. Idealul de sărăcie al Sfîntului Francisc se putea aplica, pentru că propunea stimei generale un mod de viață care nu se deosebea atît de mult de adevăratul mod de viață al contemporanilor mai umili.

Sfântul Francisc sfătuia pe cei avuți și pe membrii societății cu o specializare profesională — pe acei care trăiau mai ales de pe urma banilor — să se declare mulțumiți cu ceea ce le oferea natura, așa cum făceau inferiorii lor pe plan social. Cît de mult s-au schimbat astăzi lucrurile !“ Burlap recăzu în versul alb, înfiorat de astă dată, mai mult de un sentiment de indignare decît de o pasiune lirică. „Sîntem cu toții specialiști ; trăim numai de pe urma banilor, și nu a adevăratelor valori ; trăim printre abstracții îndepărtate și nu în lumea prezentă, în dezvoltare și perfecționare.“ Protestă apoi împotriva „marilor mașini care după ce-au fost sclavii omului au devenit acum stăpînii lui“, împotriva standardizării, împotriva vieții industriale și comerciale și împotriva efectului ei deprimant asupra sufletului omenesc (pentru care, în cele din urmă, împrumută cîteva din remarcele preferate ale lui Rampion). „Banii conchise el, iată sursa tuturor relelor, necesitatea fatală care îi silește pe oameni să lucreze din greu pentru a trăi de pe urma lor și nu a valorilor adevărate. Unui om modern, idealul Sfîntului Francisc îi apare fantastic și complet demential. Doamna Sărăcie a fost redusă în condițiile societății moderne la o stare de decădere, ajungînd să semene cu o servitoare, îmbrăcată cu un șorț mizerabil și cu pantofii găuriți... Nici un om în toate mințile n-ar mai visa s-o urmeze. Ca să idealizezi o Dulcineea atît de respingătoare ar trebui să fii mai țicnit decît Don Quichote. În societatea noastră modernă idealul Sfîntului Francisc e irealizabil. Am făcut ca sărăcia să fie detestată. Asta nu înseamnă însă că îl putem ignora pe Sfîntul Francisc, socotindu-l un visător nebun. Nu, dimpotrivă, noi sîntem nebuni, nu el. El e doctorul acestui balamuc. Nebunilor, doctorul le apare ca singurul nebun. Cînd ne vom reveni, vom înțelege că doctorul fusese tot timpul singurul om sănătos. În situația de față, idealul

Sfintului Francisc e irealizabil. Concluzia : lucrurile trebuiesc schimbate radical. Noi tindem spre crearea unei alte societăți, în care Doamna Sărăcie să nu fie o nenorocită de servitoare, ci o splendidă întruchipare a luminii, a grației și a frumuseții. Oh, Sărăcie, Sărăcie, splendidă Doamnă Sărăcie !...”

Beatrice intră în odaie și-i spuse că cina e pe masă.

— Măninci două ouă, porunci ea, exprimându-și soliditatea pe un ton răstit. Trebuie să le măninci pe amândouă. Le-am făcut special pentru tine.

— Te porți cu mîne de parc-aș fi fiul risipitor sau vițelul gras pus la îngreșat, spuse Burlap.

Clătină din cap, zîmbi ca personajele din tablourile lui Sodoma, și atacă și al doilea ou.

— Am niște acțiuni la o societate de gramofone, spuse Beatrice. Aș vrea să-ți cer părerea asupra lor. Au crescut atît de brusc.

— Gramofone ! exclamă Burlap. Stai puțin...
Își dădu părerea.

Redactor responsabil : BIANCA SCHÄCHTER
Tehnoredactor : ION TUDOR

Dat la cules 14.07.1966. Bun de tipar 17.10.1966.
Apărut 1966. Tiraj 60.160 ex. broșate. Hirtie
ziar de 50 g/m². Format. 700×920/32. Coli ed.
17,09. Coli tipar 11,25. A. nr. 6496/1966. C.Z. pen-
tru bibliotecile mari 82 C.Z. pentru bibliote-
cile mici 82—31—R.

Tiparul executat sub comanda nr. 60.459 la Com-
binatul Poligrafic „Casa Științei”, Piața Științei
nr. 1, București — Republica Socialistă România.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

